

অসমৰ মাঘবিন্ধ

ৰূপ-বৰ্ণ-সুসমা

ডক্টৰ নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা

সংকলিত আৰু সম্পাদিত

উপদেষ্টা, শতদল

গুৱাহাটী

শতদল

গুৱাহাটী

Axamar Māgh Bihu: Rūpa-Barṇa-Suṣamā: A Collection of a few Essays on the wintertime festivals celebrated by both the Tribal people and the non-Tribal people of Assam, written by a group of specialised Scholars, compiled and edited by Dr. Nabin Chandra Sarma, Professor and Ex-Head, Dept. of Folklore Research, Gauhati University, Guwahati-14, and published by the SATADAL, a social and cultural Association of Assam, Guwahati, 2000, Price. Rs.80.00 only.

পৰিবেশক :

শ্রীৰাজেন্দ্ৰ মোহন শৰ্মা

চক্ৰ প্ৰকাশ, গুৱাহাটী-১

দূৰভাষ : ৫১১৯৪৬

প্ৰথম প্ৰকাশ : ডিচেম্বৰ, ২০০০

প্ৰকাশক : শতদল

শতদল, গুৱাহাটী

প্ৰচ্ছদগট ডিজাইন : শ্রীনীল পবন বৰুৱা

মূল্য : ৮০.০০ (আশী) টকা

ডি.টি.পি. : শিৱশক্তি ট্ৰেডাৰ্চ

হেদায়েৎপুৰ, গুৱাহাটী-৩

ছপা : বি. ডি. এণ্ড কোঃ

ছত্ৰীবাড়ী

উৎসর্গ

সংস্কৃতিধেমী বাইজব কবকমণত
অদ্বা আক ভক্তিবে।

—শতদল

ଅନ୍ୟାନ୍ୟ ଗୀତ

ଡ଼ଂ ନବୀନ ଚକ୍ର ଧର୍ମା
ଡ଼ଂ ସତୀନ ସିନ୍ଧୁ
ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣେନ ନାରାୟଣ
ଶ୍ରୀ ପୁତଳୀ କାନ୍ତ
ଶ୍ରୀହିମାଳି କୁମାରୀ ଧର୍ମା

অবতৰণিকা

অসমদেশ বিভিন্ন নৃ-গোষ্ঠীৰ বাসভূমি। বিভিন্ন নৃ-গোষ্ঠীৰ সংশ্লেষণ প্ৰক্ৰিয়াৰ আধাৰত অসমীয়া জাতিৰ জন্ম; অৰ্থাৎ ইন্দ' অষ্ট্ৰেলীয়, ইন্দ'-মংগোলীয়, দ্ৰাভিড়ীয়, দ্ৰাভিড়ীয় আৰু নৰ্ডিক— পৃথিৱীৰ চাৰিটা বৃহৎ গোষ্ঠীৰ সংমিশ্ৰিত ৰূপেই অসমীয়া জাতি। 'অসম' শব্দৰ বিশেষণ-ৰূপেই অসমীয়া। 'অসম' শব্দটো কোনো কোনোৰ মতে বৰো ভাষাৰণৰা আহিছে আৰু কোনো কোনোৰ মতে ভাই-ভাৰাৰণৰা আহিছে। মুঠতে অসমৰ ভৌগোলিক চাৰিসীমাৰ মাজত বিসৰূপে বসবাস কৰি আহিছে তেওঁলোকেই অসমীয়া। ইয়াৰণৰা স্পষ্টভাৱে ক'ব পাৰিবে, অসমীয়া সমাজ সংমিশ্ৰিত সমাজ। গতিকে অসমীয়া সমাজৰ সামাজিক আচৰণৰ সমষ্টি অসমীয়া সংস্কৃতিও সংমিশ্ৰিত সংস্কৃতি। অসমৰ সংস্কৃতিৰ বিভিন্ন দিশত যেনে : ভাষা-সাহিত্য, সামাজিক আচাৰ-অনুষ্ঠান, ভৌতিক সংস্কৃতি আৰু পৰিৱেশ্য কলাকণ্ঠ বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীৰ সাংস্কৃতিক উপাদানৰ স্থিতি অতিকৈ স্পষ্ট। উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ ভিতৰতো আকৌ কৃষি-উৎসৱ; অথবা ঋতুকালীন উৎসৱ বিহুৰ অনুৰূপত সাংস্কৃতিক বৈচিত্ৰ্যৰ তাৎপৰ্য্য স্পষ্টতৰ।

বিহু তিনিটা— ব'হাগ বিহু বা বঙালী বিহু, মাঘ-বিহু বা ভোগালী বিহু আৰু কাতিবিহু বা কঙালী বিহু। অসমৰ জাতি-জনজাতি উভয়ৰে মাজত এই তিনিওটা বিহু পৰম্পৰাগতভাবে চলি আহিছে। ব'হাগ বিহু বা বঙালী বিহুৰ ৰূপ, সংস্কৃতি, অৰ্থ, তাৎপৰ্য্য আদিৰ কেন্দ্ৰত সামগ্ৰিকভাবে বিভিন্ন নৃ-গোষ্ঠীৰ মাজত পালিত ব'হাগ বিহু বা ইয়াৰ সমধৰ্মী উৎসৱৰ লগত সাধাৰণ সাদৃশ্য থাকিলেও তাৰ মাজতে কিছুমান স্বকীয় বৈশিষ্ট্যও দেখা যায়। তেনেদৰে অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলক কেন্দ্ৰ কৰি ব'হাগ বিহুৰ আঞ্চলিক ৰূপৰো বিকাশ সম্ভৱ হৈ উঠিছে। অসমৰ ব'হাগ বিহুৰ আঞ্চলিক ৰূপ আৰু প্ৰজাতিগত ৰূপৰ বিষয়ে আমাৰদ্বাৰা সম্পাদিত বসন্ত উৎসৱ আৰু অসমৰ বিভিন্ন জন-গোষ্ঠীৰ লোকনৃত্য 'নামৰ গ্ৰন্থত যথাসম্ভৱ পদ্ধতিগতভাৱে আলোচনা কৰা হৈছে।

ব'হাগ বিহুৰ দৰে মাঘবিহু বা ভোগালী বিহুৰো আছে সামগ্ৰিক ৰূপ আৰু তাৰ মাজতেই আছে আঞ্চলিক তথা প্ৰজাতিগত ৰূপ। এই আঞ্চলিক তথা প্ৰজাতিগত ৰূপবোৰৰ বৈশিষ্ট্য আৰু সামগ্ৰিক ৰূপটোৱেই হৈছে অসমৰ মাঘবিহু বা ভোগালী বিহু। মাঘবিহুৰ আঞ্চলিক ৰূপবোৰ বিশেষ কিছুমান আঞ্চলিক বৈশিষ্ট্যৰে ৰূপে। এই আঞ্চলিক বৈশিষ্ট্যবোৰ মাঘবিহুৰ সৈতে জৰিত ধৰ্মীয়কৃত্য, ৰীতি-নীতি, আচাৰ-ব্যৱহাৰ,

১. নবীন চক্ৰ বৰ্মা (সম্পাদ), *বসন্ত উৎসৱ আৰু অসমৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোকনৃত্য*, 'সদৌ অসম নবীন লেখক-লেখিকা আৰু শিল্পী সমিতি, প্ৰকাশক শ্ৰীপ্ৰতিভাখন দে, বীণা মহিলাবী, ঢাকাহাটী, ১৯৯০, প্ৰথম সংস্কৰণ।

বিশ্বাস-সংস্কার, পূৰ্বা বা পূৰ্বাণকথা, জনজ্ঞতি, কাহিনী, গীত-পদ, বাদ্য-বাজনাৰ পৰিসীমাত সীমিত। মেজি, মেজিঘৰ, ভেলাঘৰ, ভেলাপুজি আদিৰ ক্ষেত্ৰতো আঞ্চলিক বৈশিষ্ট্যবাজি ধৰা পৰে। উদাহৰণ স্বৰূপে তিনিচুকীয়া অঞ্চলত প্ৰচলিত মাঘবিহ বা ভেলাগাৰী বিহৰ বৈশিষ্ট্যৰ সৈতে গোলোকগঞ্জ অঞ্চলত প্ৰচলিত মাঘবিহৰ বৈশিষ্ট্যৰ সম্পূৰ্ণ মিল নাই। সেইদৰে মৰাণ অঞ্চলত প্ৰচলিত মাঘবিহৰ বৈশিষ্ট্যবাজিৰ লগত দুখনে অঞ্চলত প্ৰচলিত মাঘবিহৰ বৈশিষ্ট্যবাজিৰ সাধাৰণ বৈসাদৃশ্যও ধৰা পৰে। অসমৰ মাঘবিহৰ সামগ্ৰিক ৰূপটো জানিবৰ বাবেই ইয়াৰ আঞ্চলিক ৰূপবোৰ জনা উচিত।

অসমৰ মাঘবিহৰ আঞ্চলিক ৰূপবোৰৰ দৰে ইয়াৰ প্ৰজাতিগত ৰূপবোৰো বৈচিত্ৰ্যপূৰ্ণ আৰু আকৰ্ষণীয়। অসমৰ প্ৰতিটো প্ৰজাতিয়েই স্বকীয় স্বকীয় বিশ্বাস, আদৰ্শ আৰু আচাৰ-অনুষ্ঠানৰ মাধ্যমেৰে মাঘ-বিহ পালন কৰে। সেইহেতু এটা প্ৰজাতিৰ মাজত প্ৰচলিত মাঘবিহৰ বৈশিষ্ট্যৰ সৈতে আনটো প্ৰজাতিৰ মাজত প্ৰচলিত মাঘবিহৰ বৈশিষ্ট্যবাজিৰ সম্পূৰ্ণ মিল নাই। আৰু এই অমিলবোৰেই প্ৰত্যেকটো প্ৰজাতিৰ মাজত প্ৰচলিত মাঘবিহৰ স্বকীয়তা প্ৰদান কৰিছে। সেইবাবেই বৰোসকলৰ মাজত প্ৰচলিত মাঘ বিহৰ বৈশিষ্ট্যবাজিৰ লগত মিচিং মাঘ বিহৰ বৈসাদৃশ্য ধৰা পৰে। তদুপৰি হাজংসকলৰ সমাজত প্ৰচলিত মাঘবিহৰ আচাৰ-অনুষ্ঠানৰ লগত তিওৱাসকলৰ মাঘবিহৰ আচাৰ-অনুষ্ঠানৰ মিল নাই। মাঘবিহৰ প্ৰজাতিগত বৈশিষ্ট্যৰ মাজেৰেই ৰক্ষিত হৈ আহিছে ইয়াৰ সামগ্ৰিক ৰূপটো।

আধুনিকতাৰ প্ৰভাৱত অসমৰ মাঘবিহৰ আঞ্চলিক আৰু প্ৰজাতিগত ৰূপবোৰৰ আকৰ্ষণীয় কিছুমান সমল চিৰদিনৰ বাবে হেৰাই গৈছে। সাম্প্ৰতিকলৈকে এই বিহটোৰ আঞ্চলিক আৰু প্ৰজাতিগত বিধিনি বৈশিষ্ট্য ৰক্ষিত হৈ আহিছে সেই বৈশিষ্ট্যবাজিৰ সংগ্ৰহ তথা সংৰক্ষণ প্ৰচেষ্টাৰ ফলস্বৰূপত অসমৰ মাঘ বিহ : ৰূপ-বৰ্ণ-সুৰমা-ৰ জন্ম।

অসমৰ মাঘ বিহ : ৰূপ-বৰ্ণ-সুৰমা-ৰ ৰূপ আৰু বিৱৰণ পৰিকল্পনা অসমৰ অন্যতম সামাজিক অনুষ্ঠান শতদল-ৰ। শতদল-ৰ সভাপতি, উপ-সভাপতি, সদস্যবৃন্দৰ অনুৰোধমতে গ্ৰন্থখনি সম্পাদনা কৰা হ'ল। কৃতকাৰ্য্য হ'ব পাৰিছোঁ নে নাই সহায়ৰ বাহিৰে বিচাৰ কৰি চাব বুলি আশা কৰিলোঁ। কিতাপখন সম্পাদনা কৰিবলৈ আমাক দিয়া বাবে 'শতদল'-ৰ সভাপতি, উপ-সভাপতি, সদস্যবৃন্দৰ ওচৰত আমি স্বীকৃত। অসমৰ মাঘ-বিহ : ৰূপ-বৰ্ণ-সুৰমা-ৰ অীৱুদ্ধিত যিসকল লেখক-লেখিকাই প্ৰবন্ধ-পাতিবে আমাক সহায় কৰিছে তেওঁলোকৰ ওচৰতো আমি চিৰ কৃতজ্ঞ। এই ক্ষেত্ৰত গ্ৰন্থখনৰ প্ৰকাশক অীৱাজেন্দ্ৰ মোহন শৰ্মাকো (চন্দ্ৰ প্ৰকাশ) ধন্যবাদ জনাইছোঁ।

ক-বিহাতিৰ বাবে আমি আগতীৱাকৈ আমাৰ সহানুভূতিসীল পঢ়ুৱৈ বাইজৰ ওচৰত কমা বিচাৰিছোঁ। গ্ৰন্থখনে সামাজিক সংহতিত বৰসামান্য সমল আগবঢ়াব পাৰিলেই আমাৰ পৰিচয় সার্থক হ'ব।

গুৱাহাটী

২৪/১২/২০০০ ইং

স্বাক্ষৰ

অসমৰ মাঘ-বিহু

শস্য-শ্যামলা, সূজলা-সুকলা প্ৰকৃতিৰ বয়স্কৃতি অসম। বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ বাবেবহণীয়া কলা-সংস্কৃতিৰ বাদুঘৰ স্বৰূপা অসম বৈচিত্ৰ্যময় আৰু এই বৈচিত্ৰ্যৰ মাজতে একাধৰ সেতু নিৰ্মাণ কৰি আহিছে সামাজিক বীতি-নীতি, অজ্ঞান-দূৰদৰ্শন আদিয়ে। বৈচিত্ৰ্যৰ মাজত একাধৰ সংহতি স্থাপনত অসমৰ উৎসৱ-অনুষ্ঠান বিশেষকৈ বিহু লেখিকা উৎসৱসমূহে তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ স্থান লাভ কৰিছে। এই প্ৰসংগত মাঘবিহুৰ ভূমিকা মন কৰিবলগীয়া। মাঘবিহুৰ মাধুৰ্য্যভাষা কলবোৰ একেডাল সূজাবে গাঁথি— বহুৰঙী মালাৰ দৰে অসমৰ বাহিৰক উপহাৰ দিয়াৰ আকাংক্ষাত জন্ম লাভ কৰিছে “অসমৰ মাঘবিহু” নামৰ গ্ৰন্থ খনিয়ে।

গ্ৰন্থখনি প্ৰকাশৰ প্ৰাৰম্ভিক চিন্তা অসমৰ সামাজিক অনুষ্ঠান “শতদল”ৰ। ১৯৯৬ চনৰ চেপ্তেম্বৰ মাহত প্ৰতিষ্ঠিত অনুষ্ঠানটিৰ পৰিকল্পিত আঁচনি সমূহৰ ভিতৰত সাহিত্য, সংস্কৃতিৰমূলক গ্ৰন্থ প্ৰকাশৰ বিষয়টো অন্যতম। ১৯৯৭ চনত “অসমৰ মাঘবিহু” শীৰ্ষক গ্ৰন্থ এখনি প্ৰকাশৰ বিষয়ে আলোচনা কৰি বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ পৰিচিত সু-লেখক সকলৰপৰা লেখনি সংগ্ৰহ কৰা হৈছিল। অধিকাংশ লেখনি সংগ্ৰহৰ অন্তত শ্ৰীযুক্তা মিনতি চৌধুৰীৰ লগত হোৱা কথোপকথন মৰ্মে “শতদল”ৰ ব্যবস্থাপনাত “অসমৰ মাঘ বিহু” শীৰ্ষক এখনি তথ্য চিত্ৰও নিৰ্মিত হয়। তথ্য চিত্ৰখনি নিৰ্মাণ কৰি “শতদল”ক অনুপ্ৰাণিত কৰা বাবে আমি গুৱাহাটী দূৰদৰ্শন কেন্দ্ৰৰ কৰ্তৃপক্ষক এই সুযোগতে কৃতজ্ঞতা জনালোঁ। তথ্যচিত্ৰ খনিৰ পাছত গ্ৰন্থ আকাৰে লেখনি সমূহ প্ৰকাশৰ প্ৰচেষ্টা চলোৱাৰ সময়ত গ্ৰন্থখনিৰ আলোচ্য বিষয়বস্তুৰ সৌষ্ঠৱ বৃদ্ধি কৰাৰ মানসেৰে স্থান ভিত্তিক লেখনিও সন্নিবিষ্ট কৰাৰ সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰাত পৰিকল্পিত সময়তকৈ গ্ৰন্থখনি প্ৰকাশত কিছু পলম হ’ল।

“শতদল”ৰ গ্ৰন্থ প্ৰকাশৰ এয়া প্ৰথম প্ৰচেষ্টা। এই প্ৰচেষ্টাত শতদলৰ কৰ্মীসকলৰবাবে পাঠকসকলৰ পৰা ভুল-ভ্ৰুটিৰ সদৰ্শৰ পৰামৰ্শ আৰু সূৰ্ত আলোচনা-সমালোচনাৰ প্ৰয়োজন আছে বুলি আমি অনুভৱ কৰোঁ। গ্ৰন্থখনিৰে অসমৰ পৰম্পৰাগত ঐতিহ্য আৰু লোক-সংস্কৃতিৰ চিত্ৰ বহন কৰিব পাৰিছে বুলি জানিলে আমি নৈধ আনন্দিত হ’ম।

বিভিন্ন লেখক আৰু ব্যক্তিৰ সহায়-সহযোগিতাৰ পৰিণতিতে “শতদল”ৰ গ্ৰন্থ প্ৰকাশৰ এই গ্ৰন্থৰ প্ৰচেষ্টাৰ সৰলতা বুলি আমি নিশ্চিত। সেয়েহে গ্ৰন্থখনিৰ প্ৰকাশৰ বাবে লেখকসকলো লেখক-সেৱিকাসকল, “শতদল”ৰ একমুখী ভাৱকাৰী বীণ্ডি জমুদী (দীপ) আৰু বিভিন্ন ব্যক্তিত্বৰ মাজতে গ্ৰন্থখনিৰ বাবে বেটুপাত অংকন কৰি দিয়া “শতদল”ৰ উপদেষ্টা স্বনামধন্য কণ্ঠী শিল্পী নীল পৰন বৰুৱাসেৱৰ ওচৰত আমি কৃতজ্ঞ হৈ বসোঁ। গ্ৰন্থখনিৰ তাত্ত্বিক সূচ্যায়ন পঢ়ুৱৈ সমাজৰ ওচৰত অৰ্পণ কৰিলোঁ।

এই ছোৱতে গ্ৰন্থখনিৰ সম্পাদনা-সন্নিহিত গ্ৰহণ কৰা বাবে ড° নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা ছাৰকো কৃতজ্ঞতা জ্ঞাপন কৰিছোঁ।

গ্ৰন্থখনৰ পৰিৱেশক শ্ৰীযুত বাৰ্জেন্দ্ৰ মোহন শৰ্মাও (চন্দ্ৰ প্ৰকাশ) আমাৰ কৃতজ্ঞতাৰ পাত্ৰ। শিৱ-শক্তি ট্ৰেডাৰছ মালিক আৰু কৰ্মীসকলকো এই ছোৱতে আমি ধন্যবাদ জনাইছোঁ।

ইতি

শতদলৰ হৈ

ড° বতীন মিশুন, সভাপতি

পুতলী কায়স্থ, উপ-সভাপতি

সূচী-পত্র

(ক) অৱতৰণিকা	.০৬
(খ) পাতনি	.০৮
(গ) চিত্ৰ সূচী	.১২

ক. উৎসৱ-অনুষ্ঠান :

(১) উৎসৱ-অনুষ্ঠান : বিহ : মাঘবিহ : ড° নৰীন চন্দ্ৰ শৰ্মা	১
---	---

খ. মাঘ বিহুৰ আঞ্চলিক ৰূপ :

(১) তিনিচুকীয়া জিলাত মাঘবিহু : শ্ৰীসঞ্জীৱ কুমাৰ পূজাৰী	'১১
(২) ডিব্ৰুগড় জিলাত মাঘবিহু : শ্ৰীডিহেশ্বৰ চলিহা	১৫
(৩) বোৰহাট অঞ্চলত মাঘবিহু : শ্ৰীজয়জ্যোতি গোস্বামী	১৮
(৪) গোলাঘাট অঞ্চলত মাঘবিহু : শ্ৰীকৌন্তভমণি শইকীয়া	২১
(৫) লক্ষীমপুৰৰ নাওবৈচা অঞ্চলত মাঘবিহু : শ্ৰীপুতলী কায়স্থ	২৫
(৬) ডিমৰীয়া অঞ্চলত মাঘবিহু : শ্ৰীমুকুণ্ড বে	৩০
(৭) দক্ষিণ কামৰূপ অঞ্চলত মাঘবিহু : শ্ৰীধনেশ্বৰ কলিতা	৩৭
(৮) হাজোৰ মাঘবিহু : ড° প্ৰবীণ চন্দ্ৰ দাস	৪২
(৯) মংগলদৈ অঞ্চলত মাঘবিহু : শ্ৰীহিমালি কুমাৰী শৰ্মা	৪৫
(১০) দৰং জিলাত মাঘবিহু : ড° বিজয় কুমাৰ শৰ্মা	৪৯
(১১) গোৱালপাৰা অঞ্চলত মাঘবিহু : পূৰ্ণা : মো আব্দুল গকুৰ	৫৮
(১২) ধুবুৰী জিলাত পূৰ্ণা : শ্ৰীনজিনী শৰ্মা	৬৬
(১৩) বৰাক উপত্যকাত মাঘবিহু : শ্ৰীসুহাগ মণি বৰ্মণ	৮০
(১৪) অতিবালী অসমীয়া মুছলমান সমাজত মাঘবিহু : ইছমাঈল হোছেইন	৮৩
(১৫) কলিয়াবৰ অঞ্চলত মাঘবিহু : ড° বিজয়া বৰুৱা ৰাজখোৱা	৮৮
(১৬) পূব কামৰূপ অঞ্চলত মাঘবিহু : ড° ভূপমোহন গোস্বামী	৯৩

গ. মাঘবিহ প্ৰজ্ঞাতিৰূপ

(১) বব'সকলৰ মাজত মাঘবিহ : মাগৌ : শ্ৰীভূপেন নাৰ্জ্জবী	৯৭
(২) গোৱালনাথৰ বব'সকলৰ মাজত মাঘবিহ : শ্ৰীভূপেন বসুমতাৰী	১০১
(৩) মিটিংসকলৰ মাজত মাঘবিহ : শ্ৰীভূপেন কল্লুং	১০৪
(৪) মিটিংসকলৰ মাঘবিহ : শ্ৰীগণেশ পেণ্ড	১০৯
(৫) কৰব'সকলৰ মাজত শস্য উৎসৱ 'হাচা-কেলান' : জন ইংতি কাথৰ	১১৩
(৬) তিৱাসকলৰ মাজত মাঘবিহ : শ্ৰীবলাই সেনাপতি	১১৬
(৭) গাব'সকলৰ মাজত মাঘবিহ : ড° বিমল মজুমদাৰ	১২৬
(৮) বাভাসকলৰ মাজত মাঘবিহ : দুমছি : ড° উপেন ৰাভা হাৰাচাম	১২৯
(৯) সোনোৱাল কছাৰী সমাজত মাঘবিহ : শ্ৰীজুগুণি সোণোৱাল	১৩৭
(১০) ডিমাছাসকলৰ মাজত মাঘবিহ : চাও লোকেশ্বৰ গগৈ	১৪০
(১১) দেউৰীসকলৰ মাজত মাঘবিহ : শ্ৰীনন্দেশ্বৰ দেউৰী	১৪৬
(১২) তুৰী সমাজত মাঘবিহ : মাইক'চুমফাই : লেচাম তুৰাং	১৫৪
(১৩) হাজংসকলৰ মাজত মাঘবিহ : পুৰী : শ্ৰীৰতন কুমাৰ ৰায় হাজং	১৫৬
(১৪) খামতিসকলৰ মাজত মাঘবিহ : মাইমেফুং : শ্ৰীপ্ৰাণীতা বৰদলৈ	১৬০
(১৫) তাই-আহোমসকলৰ মাজত মাঘবিহ : চাও ল্যাও জেং	১৬৪
(১৬) চাহ-জনজাতি সমাজত মাঘবিহ : শ্ৰীসুশীল কুৰ্মী	১৬৮

ঘ. আলোক চিত্ৰ	১৭২
---------------	-----

ঙ. পৰিশিষ্ট	২০০
-------------	-----

(ঘ) চিত্ৰসূচী

১ মেজি বা ভেলাপুজি	১৭২
২ ভেলাঘৰ (দৰং)	১৭২
৩ ভেলাপুজি আৰু ভেলাঘৰ (দৰং)	১৭৩
৪ পিঠা-চুড়া গোৰা-দৃশ্য (দৰং)	১৭৩
৫ মেজিৰ বাবে খৰিফলা দৃশ্য	১৭৪
৬ লগ-ভাত খোৱাৰ দৃশ্য	১৭৪
৭ ভেলাঘৰ দাহন	১৭৫
৮ কলীবুটীৰ নৃত্য (কলিয়াবৰ অঞ্চল)	১৭৫
৯ ম'হ খুঁজৰ আবন্তনি (কলিয়াবৰ অঞ্চল)	১৭৬
১০ ম'হ খুঁজৰ এটি বিশেষ মুহূৰ্ত (কলিয়াবৰ অঞ্চল)	১৭৬
১১ মাগন-গীতৰ পৰিৱেশনা শৈলী (অভিভাৱী মুছলমান)	১৭৭
১২ লগ-ভাতৰ বাবে মঙহৰ প্ৰস্তুতি (বৰো)	১৭৭
১৩ লগ-ভাতৰ বাবে যা-যোগাৰ (বৰো)	১৭৮
১৪ লগ-ভাতৰ বাবে গাহৰি মঙহৰ ব্যৱস্থা (বৰো)	১৭৮
১৫ লগভাত খোৱাৰ পূৰ্বে দেৱ-দেৱীপূজন (বৰো)	১৭৯
১৬ ভেলাঘৰ আৰু চাঙিমৰা (ৰাভা)	১৭৯
১৭ ভেলাঘৰৰ আন এটি দৃশ্য (ৰাভা)	১৮০
১৮ ভেলাঘৰত দেৱ-দেৱীৰ পূজন (ৰাভা)	১৮০
১৯ মেজিৰ প্ৰস্তুতি (ৰাভা)	১৮১
২০ সম্পূৰ্ণ মেজি (ৰাভা)	১৮১
২১ মেজি দাহনৰ পূৰ্বে সন্মানিত পূজা (ৰাভা)	১৮২
২২ উৰুকাৰ ভোজৰ নিছকিনা গৰখীয়াৰ পহ চিকাৰ (ৰাভা)	১৮২
২৩ ভোগালীৰ ভোগ : চকো-প্ৰস্তুতি (ৰাভা)	১৮৩
২৪ ভোগালীৰ ভোগ : পিঠা-লাডুৰ প্ৰস্তুতি (ৰাভা)	১৮৩
২৫ ভোগালীৰ প্ৰসংগত পূজা আগবঢ়াবলৈ যোৱাৰ দৃশ্য (ৰাভা)	১৮৪
২৬ গৰুক ফোট দিয়াৰ এক বিশেষ মুহূৰ্ত (ৰাভা)	১৮৪
২৭ ঠকা (টকা), লাঠী আৰু চৰুগং চুড়া (ৰাভা)	১৮৫

২৮ পবিত্র মেজি (কাব্য)	১৮৫
২৯ উককাৰ দিনা কল-মূলৰ গছ বজা দৃশ্য (কাব্য)	১৮৬
৩০ লগভাৱে প্ৰস্তুতি (কাব্য)	১৮৬
৩১ উককাৰ ভোজ বন্ধনৰ এটি মুহূৰ্ত	১৮৭
৩২ ডিমৰীয়াৰ বমানি বিলত মাছমৰা দৃশ্য (কাব্য)	১৮৭
৩৩ সামূহিকভাৱে মাছ মৰাৰ দৃশ্য (কাব্য)	১৮৮
৩৪ মেজি-নিৰ্মাণৰ এটি মুহূৰ্ত (মিচিং)	১৮৮
৩৫ মেজি-নিৰ্মাণৰ আন এটি মুহূৰ্ত (মিচিং)	১৮৯
৩৬ মেজি থলত ডেকা-গাভৰু বিহুনাচ (মিচিং)	১৮৯
৩৭ মেজিত অগ্নি সংযোগকাৰীৰদ্বাৰা বহিৰ্জক প্ৰণাম (মিচিং)	১৯০
৩৮ মেজি-নিৰ্মাণৰ এটি বিশেষ মুহূৰ্ত (দেউৰী)	১৯০
৩৯ মেজি-প্ৰদক্ষিণ কৃত্য দেউৰী	১৯১
৪০ মেজিত অগ্নি-সংযোগ মুহূৰ্তত সেৱা জনাইছে (দেউৰী)	১৯১
৪১ অগ্নিসংযোগৰ অন্তত দেউৰী মহিলাৰ মেজি পূজন (দেউৰী)	১৯২
৪২ মেজিত অগ্নি সংযোগৰ অন্তত পুৰুষ-মহিলাৰ বিহু নাচ (দেউৰী)	১৯২
৪৩ ৰাঙ্গনি-ঘৰ : আৱন্তনি ভৱ (তিওৱা)	১৯৩
৪৪ ভেলা-ঘৰ : প্ৰাৰম্ভিক ভৱ (তিওৱা)	১৯৩
৪৫ মাছমৰাৰ পূৰ্বে অনুষ্ঠিত লালি-হিলানি নৃত্য (তিওৱা)	১৯৪
৪৬ বৰগৰখীয়াৰদ্বাৰা ভেলাঘৰত অগ্নি-সংযোজন (তিওৱা)	১৯৪
৪৭ টুচুদেৱীৰ থাপনা আনয়ন (চাহ বাগিছাৰ সমাজ)	১৯৫
৪৮ টুচু থাপনাৰ স্থাপনৰ আগমুহূৰ্ত (চাহ বাগিছাৰ সমাজ)	১৯৫
৪৯ টুচু থাপনাৰ প্ৰতি ভক্তিভাৱ প্ৰণাম (চাহ বাগিছাৰ সমাজ)	১৯৬
৫০ টুচু দেৱী থাপনা বিসৰ্জন (চাহ বাগিছাৰ সমাজ)	১৯৬
৫১ উককাৰ ভোজৰ বাবে খবিকলা দৃশ্য(তাই-আহোম)	১৯৭
৫২ মেজি-প্ৰস্তুতি (তাই-আহোম)	১৯৭
৫৩ 'মহিক চুমকি' (খামতি)	১৯৮
৫৪ ভেলাঘৰ, সোণাৰী কামাখ্যা, কলিৱানৰ	১৯৮
৫৫ হাবলি-ঘৰ দাহন, কলিৱানৰ	১৯৯
৫৬ হাবলি-ঘৰ দাহনৰ সময়ত বহিৰ্জক বৈঠক, কলিৱানৰ।	১৯৯

ક

ઉત્સવ-અનુષ્ઠાન :

વિશ્વ ઉત્સવ : ગ્રામ વિશ્વ

উৎসৱ-অনুষ্ঠান বিহু উৎসৱ : মাঘবিহু

ড° নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা

উৎসৱ-অনুষ্ঠান সামাজিক ব্যাপাৰ; বিহুত সমাজ উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ আধাৰ, সামাজিকজনক আশ্ৰয় কৰি এই বিধ সামাজিক আচাৰ-অনুষ্ঠানক জন্ম-বিকাশ আৰু অগ্ৰগতি তথা উত্তৰণ। সমাজৰ শাৰীৰিক-ৰাষ্ট্ৰিক-মানসিক আচৰণ আদিয়ে মূৰ্তিমন্ত ৰূপ পৰিগ্রহ কৰে-উৎসৱ-অনুষ্ঠান স্বৰূপে। সেইবাবেই উৎসৱ-অনুষ্ঠানে একক আচৰণৰ পৰিৱৰ্ত্তে বহু আচৰণ প্ৰকাশৰ প্ৰৱণতা প্ৰকাশ কৰে। চমুকৈ কবলৈ গ'লে উৎসৱ-অনুষ্ঠান এক জটিল সামাজিক ব্যাপাৰ।

উৎসৱ-অনুষ্ঠান অনুষ্ঠিত হোৱাৰ সময়, কাল, ঋতু, উদ্দেশ্য, ৰূপ, সংযুতি আদিলৈ লক্ষ্য কৰি এইবিধ সাংস্কৃতিক বা লোক সাংস্কৃতিক উপাদানক কবি ভিত্তিক বা ঋতুকালীন, পঞ্জিকা আশ্ৰয়ী, জীৱন-বৃত্তৰ সৈতে জৰিত আদি বিভিন্ন উপশ্ৰেণীত বিভক্ত কৰিব পাৰি। এই উপশ্ৰেণী সমূহৰ ভিতৰতো আকৌ কবি বিষয়ক বা ঋতুকালীন উৎসৱ-অনুষ্ঠান বিশেষভাৱে উল্লেখযোগ্য এই কাৰণেই যে, এইবিধ উৎসৱ-অনুষ্ঠান কবি, কৃষক, জীৱিকা নিৰ্বাহৰ সমস্যা, অৰ্থনৈতিক সংঘাত বা সমস্যা, উৎপাদনৰ সমস্যা আৰু আনন্দ, শোষণৰ প্ৰৱণতা, উপভোগৰ পৰিতৃপ্তি, অলৌকিক শক্তিৰ কাকত লাভৰ বিনম্ৰতা আদিৰ সৈতে সম্পৃক্ত। গতিকে কবি বিষয়ক বা ঋতুকালীন উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ বিভিন্ন সংযুতিত জন-গণ-মনৰ প্ৰতিফলন সুদূৰ প্ৰসাৰী। এই কাৰণে পৃথিৱীৰ সৰ্ব সংস্কৃতিত কবি ভিত্তিক বা ঋতুকালীন উৎসৱ-অনুষ্ঠান পৰম্পৰাগতভাৱে পালন কৰি অহা দেখা যায়। কাৰ্ণিৱেল (Carnival), মে-ডে (May-day) আদি উৎসৱেই ইয়াৰ প্ৰমাণ। কাৰ্ণিৱেল উৎসৱ সমগ্ৰ ইউৰোপ আৰু আমেৰিকাত শীতকালত পালিত হয়। এই উৎসৱৰ এটি অন্যতম বিশেষত্ব হৈছে শীতৰ প্ৰতিকৃতি দাখন— উদ্দেশ্য— কঠোৰ শীত সামাজিকভাৱে বহিষ্কৰণ। ইয়াৰ বাহিৰে আই বসুমতীৰ উৰ্বৰতা শক্তিৰ বৃদ্ধি কামনা, মৃত্যু, ভূত-প্ৰেত, বেঙি-বাতিৰ জ্বলন্তকাৰী অপশক্তি বহিষ্কৰণ আদি উদ্দেশ্যও কাৰ্ণিৱেল উৎসৱৰ সৈতে জৰিত। ধৰ্মীয়কৃত্য, শোভা-যাত্ৰা, সামূহিক ভোজন, গীত-নৃত্য-নাট আদি

পৰিভ্ৰমণ, পৰম্পৰাগত বাদ্যযন্ত্ৰ সংগত, পৰম্পৰাগত পোছাক-পৰিচ্ছদ, অয়-অলংকাৰ পৰিধান আদিও কাৰ্ণিৱেল উৎসৱৰ অপৰিহাৰ্য সাংস্কৃতিক একক। অসমৰ মাঘবিহু বা ভোগালীবিহুৰ সৈতে যে, কাৰ্ণিৱেল উৎসৱৰ সাদৃশ্য ৰক্ষিত হৈ আহিছে তাত সন্দেহ নাই। তেনেদৰে মে-ডে উৎসৱৰ সৈতে অসমৰ ব'হাগ বিহু বা বঙালী বিহুৰ সাদৃশ্য চকুত লগা। এইদৰে বিশ্লেষণ কৰি চালে দেখা যায় যে, ঋতুকালীন উৎসৱ— অনুষ্ঠানৰ জৰিয়তে বিশ্বজনীন আবেগ-অনুভূতি আৰু আচৰণ ব্যঞ্জিত হৈ আছে। এই বিশ্বজনীন বৈশিষ্ট্যৰ অন্যতম উৎস— উৎসৱগত প্ৰতীক। এই প্ৰতীকবোৰ অনেক পৰিমাণে আদিম মানৱৰ আনুভূতিক আচৰণৰ সৈতে সম্পৃক্ত। আধুনিক সমাজতো সেই প্ৰতীকবোৰ অপৰিবৰ্তিত ৰূপত বা পৰিৱৰ্তিত ৰূপত ৰক্ষিত হৈ আহিছে— সেইবাবে পৃথিৱীৰ বিভিন্ন সমাজত প্ৰচলিত ঋতুকালীন বা কৃষিৰ সৈতে বিজৰিত উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ মাজত কম-বেছি পৰিমাণে সাদৃশ্য ৰক্ষিত হৈ আহিছে, যিহেতু পৰম্পৰাগত উৎসৱ-আচৰণে (festival behaviour) কাৰ্য্যকৰী প্ৰতীক স্বৰূপে কাম কৰা দেখা যায় বিশেষকৈ অতীতৰ আবেগ-অনুভূতি প্ৰকাশ কৰাৰ অনুৰূপত। উৎসৱ-আচৰণে প্ৰতীকী-অন্যোন্য়াক্ৰিয়াৰ (Symbolic interaction) আধাৰত প্ৰতিষ্ঠিত আবেগ-অনুভূতিৰ অনুক্ৰম গ্ৰহণ কৰে।

অসমৰ ঋতুকালীন উৎসৱ বিহু স্বৰূপাৰ্থত সংহতিৰ শতদল। ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ গটভূমিত বিহু উৎসৱৰ উদ্ভৱ আৰু বিকাশ হোৱাৰ অনুকূলে মত পোষণ কৰিব পাৰি। দ্বিতীয়তে, অসমৰ অনুৰূপত বিহু উৎসৱৰ যৌগিক ৰূপ পৰিগ্ৰহণত চিনীয়া-তিব্বতীয়া-মংগোলীয়া সাংস্কৃতিক সমলৰ ভূমিকা অনস্বীকাৰ্য্য। 'বিহু' শব্দটো আহিছে সংস্কৃত 'বিবুৰং' শব্দৰপৰা। বৈদিক 'বিবুৰন' অভিধাৰ দ্যোডনাই এবছৰ ব্যাপী অনুষ্ঠিত 'সত্ৰ' বা 'যজ্ঞ'ৰ মাজৰ দিনটোক সূচাইছিল; অৰ্থাৎ দিন আৰু ৰাতি প্ৰায় সমান হোৱা দিনটোৱেই 'বিবুৰং' স্বৰূপে পৰিচিত।^১ এই দিনটোতেই গৰু-ম'হ আদি সংগ্ৰহৰ অৰ্থে আৰু পোহনীয়া জন্তুৰ মংগল কামনা কৰি লগতে শস্য বৃদ্ধিৰ বাবে সূৰ্য্যদেৱতাক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ এটি উৎসৱ উদ্ৰূপিত হৈছিল আৰু এই উৎসৱটো 'গোৱময়'ন নামেৰে পৰিচিত।^২ সংস্কৃত 'বিবু'পদৰ অৰ্থ— দুটা সমান অংশৰ তুলনাত 'বিবুৰন' অভিধাৰ প্ৰথম অৰ্থ 'বিবুৰবেশা' আৰু দ্বিতীয় অৰ্থ বজ্জ-সত্ৰৰ মধ্য দিনটো। অসমীয়া 'বিহু' পদটোৰ প্ৰকাৰ্য্যৰ সৈতে বৈদিক 'বিবুৰন' পদৰ প্ৰকাৰ্য্যৰ সাদৃশ্য লক্ষ্য কৰিব পাৰি, যিহেতু

১. ঐতৰেৱ ব্ৰাহ্মণ, ১১/৭/১৫

২. উত্তৰ গ্ৰন্থ, ৪/১৮/৬

বিহ উৎসৱতো বিভিন্ন ধৰ্মীয় কৃত্য উদ্‌যাপিত হোৱাৰ উপৰিও গৰু-ম'হ আদি পোহনীয়া জন্তুৰ মংগল কামনা কৰি অগ্নি আদি দেৱতাক প্ৰাৰ্থনা কৰা হয়। বৈদিক দেৱতা অগ্নিৰ লগত সূৰ্য্য অভিন্ন। গতিকে সূৰ্য্য-উপাসনাই অগ্নি উপাসনা ৰূপে ৰূপ সলাইছে। এই ফালৰপৰা সহজে অনুমান কৰিব পাৰি যে, বৈদিক 'গোৱময়ন' উৎসৱেই ৰূপান্তৰিত হৈ বিহ উৎসৱ স্বৰূপে ৰূপ সলাইছে।

সামবেদত দুপ্ৰকাৰ গানৰ নামোল্লেখ পোৱা যায় : (ক) যজ্ঞৰ সৈতে জৰিত গীত আৰু (খ) গ্ৰাম্যগেয় গান বা প্ৰকৃতি গীত বা বেয়গীত। কৃষিজীৱীলোকে গোৱা গ্ৰাম্য বা প্ৰকৃতি বা বেয়গীত সমূহ পঞ্চাৰ-সমাব, খেতি-বাতি আদিৰ সৈতে জৰিত। প্ৰজনন-যাদুৰ উৎকৰ্ষ সাধনৰ বাবে এই বিহ গীত গোৱা হৈছিল। এই দিশৰ পৰা 'বেয়' অভিধাৰপৰা বিৰো, বিসু বা বিহ আদি পদৰ উদ্ভৱ হ'ব পাৰে।^১ আই ধৰিত্ৰীৰ প্ৰজনন শক্তি বৃদ্ধিৰ অৰ্থে আৰু বৃষ্টি আনয়নৰ বাবে বৈদিক 'মহাব্ৰত' যজ্ঞত নাৰীসকলে প্ৰস্তুত অগ্নি-কুণ্ডৰ চাৰিওফালে অৰ্থাৎ বৃত্তাকাৰভাৱে নৃত্য কৰিছিল। দ্বিতীয়তে, এই উৎসৱত মহিলাৰ দুটা দলৰ মাজত অল্লীল ধৰণৰ গালাগালিও অনুষ্ঠিত হৈছিল।^২ লোকধৰ্মী এই অনুষ্ঠান দুটাৰ অন্যতম উদ্দেশ্য আই বসুমতীৰ উৰ্বৰতা বৃদ্ধি কামনা। বিহত বিশেষকৈ মাঘবিহত অল্লীল গালাগালিৰ ভূমিকা পৰিলক্ষ্যণীয়। 'মহাব্ৰত' যজ্ঞৰ প্ৰসংগত অনুষ্ঠিত নৃত্যৰ দৰে বিহ-নাচো বৃত্তাকাৰ। মহাব্ৰত যজ্ঞৰ সৈতে সম্পৃক্ত নৃত্যত প্ৰাধান্য লাভ কৰে নাৰীয়ে, তেনেদৰে বিহ নাচতো নাৰীৰ প্ৰাধান্য সহজানুমেয়। মহাব্ৰত যজ্ঞৰ সামগ্ৰিক উদ্দেশ্য বৃষ্টি কামনা আৰু ধৰিত্ৰীৰ উৰ্বৰতা বৃদ্ধি আকাংক্ষা।^৩ তেনেদৰে বিহ উৎসৱৰ সামগ্ৰিক উদ্দেশ্য বৃষ্টি কামনা আৰু এই বসুমতীৰ উৰ্বৰতা-আকাংক্ষা।

ওপৰৰ আলোচনাৰপৰা অতি সহজে অনুমান কৰিব পাৰি যে, বৈদিক মহাব্ৰত যজ্ঞৰ সৈতে বিহ-পৰম্পৰাৰ অনেক সাদৃশ্য ৰক্ষিত হৈছে। এইফালৰপৰা আমি স্পষ্টভাৱে কব পাৰোঁ যে বিহৰ পৰম্পৰা অতিকৈ প্ৰাচীন আৰু সময়ৰ অগ্ৰগতিৰ লগে লগে এই জীৱন্ত পৰম্পৰা বিশেষত বিভিন্ন সংস্কৃতিৰ সমলে তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ স্থান অধিকাৰ কৰি আহিছে। সেইহে বিহ উৎসৱৰ লগত বিভিন্ন নৃগোষ্ঠীৰ মাজত প্ৰচলিত বিহৰ সমগোষ্ঠীয় উৎসৱৰ বিস্তৰকৰ সাদৃশ্য লক্ষ্য

৩. ৰাজমোহন নাথ, অসম সাহিত্য সভাৰ তিনিচুকীয়া অধিবেশনৰ কুৱলী শাখাৰ অভিভাষণ (১৯৫৮)

৪. A.B. Keith, *The Sanskrit Drama*, PP. 24-25

৫. *Ibid*, P. 24; স্বত্বেদ, ১/২৮/৫, ৬/৪৭/২৯-৩০

কৰা যায়; অথবা বিহু সদৃশ উৎসৱ বাশিৰ মূল প্ৰেক্ষা আৰু উৎস এটাই।

উজনি অসমত 'বিহু' নামনি অসমত দোমাহী, দোমাসী, দুমেহী, দুম্হী আৰু অবিভক্ত গোৱালপাৰাত বিসুৱা, পুৰ্ণা, কাতিদোল, আদি স্বৰূপে পৰিচিত কুৰি আৰু নব্বৰ্ঘৰ সৈতে সম্পৃক্ত এই ঋতুকালীন উৎসৱটি তিনিটা ভাগত বিভক্ত; ব'হাগ বিহু বা বঙালী বিহু, মাঘবিহু বা ভোগালী বিহু আৰু কাতিবিহু বা কঙালী বিহু।

মাঘৰ বিহু বা দোমাহী বা ভোগালী বিহু পুহ মাহৰ শেষৰ দিনটোত অনুষ্ঠিত হয়। মাঘবিহু বা ভোগালীবিহু পৰম্পৰাৰ আভাস পোৱা যায় বৈদিক পৰম্পৰাত। বৈদিক যুগত মকৰ সংক্ৰান্তিৰ অনুৰূপত 'মহাব্ৰত' নামৰ এটি উৎসৱ অনুষ্ঠিত হৈছিল (ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা হৈছে)। কঠোৰ শীত বিদূষণৰ উদ্দেশ্যে বসন্ত ঋতুক আহান জনাই সূৰ্য্যদেৱতাক এই উৎসৱৰ অনুৰূপত উপাসনা কৰা হৈছিল। মহাব্ৰত উৎসৱ স্বৰূপাৰ্থত প্ৰতিশেষধৰ্মমূলক যাদুৰ ওপৰত প্ৰতিষ্ঠিত; যিহেতু অকল্যাণ বিদূষণ আৰু কল্যাণ কামনা— এই দুটা প্ৰধান আচৰণে এই উৎসৱত বিশেষভাবে প্ৰাধান্য লাভ কৰে। অন্যহাতে প্ৰজনন কৃত্যৰ লগতো মহাব্ৰত উৎসৱৰ অংগাংগী সম্পৰ্ক অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি।*

মাঘ বিহুৰ কৃত্যসমূহৰ ভিতৰত অগ্নি-পূজা আৰু গো-পূজা অন্যতম। মেজি, পুজি, ভেলাপুজি, ভেলাঘৰ দাহন আদি মাঘবিহুৰ অন্যতম কৃত্য-যাৰ লক্ষ্য অগ্নিসেৱা। 'মেজি' পদটো উদ্ভৱ হৈছে বৈদিক মেধ্য পদৰপৰা, অৰ্থ যজ্ঞীয়, মূল শব্দ 'মেধ'ৰ অৰ্থ যজ্ঞ। যজ্ঞৰ জৰিয়তে অগ্নিক পূজা কৰা হৈছিল— বৃষ্টি আনয়ন যাদু সম্পাদনৰ বাবে। গতিকে 'মেজি' পদৰ ৰূপ, অৰ্থ আৰু উদ্দেশ্যৰ সৈতে মেধ বা মেধ্যৰ ৰূপ, অৰ্থ আৰু উদ্দেশ্যৰ মিল দেখা যায়। প্ৰাচীন অগ্নিপূজা-পৰম্পৰাৰ ধাৰক স্বৰূপে আজিও যেন.. ভোগালী বিহুৰ মেজি, ভেলা-পুজি আদিয়ে ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে। আজিও গাঁৱে-ভূঞে, বুঢ়া-মেথা সকলে অথবা বয়স প্ৰবীণ পুৰুষসকলে ভোগালী বিহুৰ দিনা প্ৰাতঃসতে স্নানাদিৰ অন্তত মেজি পোৰা স্থানলৈ আহি আনুষ্ঠানিকভাবে মেজিত অগ্নি সংযোগ কৰি ফুল-আবে চাউল-তিল আদি অৰ্পণ কৰি অগ্নি দেৱতাক পূজা কৰে তলত দিয়া মন্ত্ৰটো সুৰ লগাই আবৃত্তি কৰি :

অগ্নিঃ প্ৰজ্বলিতং যন্তে চতুৰ্বেদহতামনম্।

সুৰ্য্যৰ্ণবমমলং জ্যোতিৰ্জ্বলানং তে নমঃ॥

কঠোৰ শীত বিদূৰণ মাঘবিহৰ মেজি দাহনৰ অন্যতম লক্ষ্য। এই প্ৰসংগত ইউৰোপ, আমেৰিকা আদি দেশ-মহাদেশৰ বিভিন্ন অঞ্চলত প্ৰচলিত কাৰ্ণিভেল উৎসৱলৈ (ইতিমধ্যে উল্লিখিত) আঙুলিয়াব পাৰি। কঠোৰ শীত বিদূৰণৰ অৰ্থে কাঠ-বাঁহ-খেৰ আদিৰে শীতৰ প্ৰতিকৃতি এটি নিৰ্মাণ কৰি তাত অগ্নি সংযোগ কৰা হয়। শীতৰ কঠোৰতাৰ প্ৰতীকাত্মক ৰূপ দাহনৰ জৰিয়তে আমন্ত্ৰণ জনোৱা হয় বসন্ত ঋতুৰ মধুৰতাক। মাঘবিহৰ প্ৰসংগত নিৰ্মিত মেজি বা ভেলাপুজি বা ভেলাঘৰ আদি স্বৰূপাৰ্থত শীতৰ প্ৰতীক। মাঘবিহ বা দোমাহীৰ দিনা বিহান পুৰাতেই অৰ্থাৎ প্ৰাতঃসভে মেজি বা ভেলাপুজি দাহন কৰাৰ তাৎপৰ্য্য— কঠোৰ শীতক দাহন কৰা; অথবা শীত বহিষ্কৰণ আৰু বসন্তৰ মধুৰ-কোমল তাপ আদৰ্শ। এই সম্পৰ্কে বৰ্ণিত জে শ্মিথৰ এটি উক্তি বিচাৰ্য্য।

While often the festivals have included such ceremonies as the burning of an effigy called Winter and the bringing in of a representation of spring.....^১

মাঘবিহ শীত-কালীন কৃষি উৎসৱ। সাধাৰণতে উজনি অসমত বহাগ বিহ বা বঙালী বিহৰ পয়োভৰ বেছি আৰু নামনি অসমত তুলনামূলকভাৱে মাঘবিহ বা মাঘৰ দোমাহীৰ পয়োভৰ বিশেষভাৱে লক্ষ্য কৰা যায়। লোকজীৱন আৰু লোকমনৰ ওপৰতো মাঘ-দোমাহীৰ প্ৰভাৱ অত্যন্ত গভীৰ। ভাৰতৰ সৰ্বত্ৰতে মাঘবিহ মকৰ সংক্ৰান্তি স্বৰূপে উদ্‌যাপিত হয়। মকৰ সংক্ৰান্তিত গংগাদি নদীত স্নান বা সাগৰত স্নান আৰু দান দিয়া অতি পুণ্যৰ কাম বুলি বিবেচিত হোৱাৰ পৰম্পৰা হিন্দুসকলৰ মাজত প্ৰচলিত। মকৰ সংক্ৰান্তি বা মাঘবিহৰ প্ৰসংগত বিভিন্ন মেলা-সভা আদি অনুষ্ঠিত হোৱাৰ নিদৰ্শন বিশেষকৈ নামনি অসম আৰু ভাৰতৰ আন আন স্থান বা অঞ্চলত লক্ষ্য কৰা যায়। অসম ভাষা ভাষন্তৰ হিন্দু সকলৰ মাজত মাঘবিহ বা মকৰ সংক্ৰান্তি প্ৰায়ে ধৰ্মীয় অনুৰংগতহে পালিত হয়। অসমৰ প্ৰসিদ্ধ সত্ৰ-সত্ৰ-নামঘৰ আদিতো ধৰ্মীয় অনুৰংগত মাঘবিহ পালন কৰা হয়। দ্বিতীয়তে, মাঘবিহত খোৱা-লোৱাৰো ধুমধাম চলে। মাঘবিহত সৰ্বভাৰততে তিলৰ লাডু খোৱা-পৰম্পৰা প্ৰচলিত। তিল সংহতিৰ প্ৰতীক। গতিকে ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চল আৰু ভাৰতীয় জন-গণৰ মাজত ঐক্য-সংহতি আৰু ব্ৰাতৃবোধ স্থাপনত মকৰসংক্ৰান্তি বা মাঘ বিহৰ ভূমিকা তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ।

১. Robert J. Smith, "Festivals and celebrations" in *Folklore and Folklife: An Introduction*, ed. R.M. Dorson, P. 161.

কেৰেলাৰ জাতীয় উৎসৱ 'ওনম (Onam)' ভোগালী বিহুৰ সমধৰ্মী। মাঘবিহুৰ নিচিনাকৈ 'ওনম' উৎসৱতো খোৱা-লোৱাৰ পূৰ্ণ পৰোভব দেখা যায়। মাঘৰ দোমাহীত বিদৰে অঙহী-বঙহীক নিমন্ত্ৰণ কৰি জুড়ি লগাকৈ এসাজ খুওৱা হয়; তদ্বৎ 'ওনম' উৎসৱতো মিতিৰ কুটুম আদিক ভোজ-ভাতেৰে আগ্ৰায়িত কৰাৰ পৰম্পৰা অক্ষুণ্ণভাৱে চলি আহিছে। ছোটনাগপুৰৰ আদিবাসীসকলে 'মঘে উৎসৱ' উদ্‌যাপন কৰে মকৰ সংক্ৰান্তিৰ অনুবংগত। অসমৰ মাঘৰ দোমাহীৰ দৰে 'মঘে উৎসৱ'ও অনুষ্ঠিত হয় কৃষি-ফচল সংগ্ৰহ কৰাৰ অন্তত।^৮ ডব্লিউ. জি. আৰচাৰ (W.G.Archer) মতে চাওতাল সকলে 'চোহ্ৰে' (Sohre) উৎসৱ পালন কৰে জানুৱাৰী মাহত। কৃষি উৎসৱ 'চোহ্ৰে', অসমৰ মাঘবিহুৰ সমধৰ্মী। নৃত্য-গীত আৰু খোৱা-লোৱা আদি চাওতাল সকলৰ 'চোহ্ৰে' উৎসৱৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য।^৯ উৰিষ্যাৰ ভূঁইয়াসকলে মাঘমাহত 'মাহ-পোৰাই' উৎসৱ পালন কৰে। 'মাঘ-পোৰাই' কৃষি উৎসৱ, শস্য সংগ্ৰহৰ অন্তত এই উৎসৱ উদ্‌যাপিত হয়। অসমৰ মাঘ-বিহুৰ সৈতে মাঘ-পোৰাই উৎসৱৰ সাদৃশ্য চকুত লগা। তেনেদৰে ছোটনাগপুৰৰ হোসকলেও ভোগালী বিহুৰ সমধৰ্মী উৎসৱ পালন কৰে পথাৰৰ ফচল সংগ্ৰহৰ অন্তত।

নেপালত মকৰ সংক্ৰান্তিৰ জনপ্ৰিয়তা লক্ষ্য কৰা যায়। এই উৎসৱৰ প্ৰসংগত পবিত্ৰ নদীত স্নান, পূজা-উপাসনা, নৃত্য-গীত, বাদ্য-ৰাজনা আদি অপৰিহাৰ্য্য। ইয়াৰ বাহিৰেও তিল আৰু তিলৰ লাডু, মিঠা-আলু, মিঠা-পালেং, খিচৰি, চেনি মিশ্ৰিত মচুৰ দাইল, মঙহ, ঘৰত প্ৰস্তুত কৰা মদ, 'বিয়াৰ' আদি বন্ধু-ৰাজকৰ সৈতে নেপালীসকলে ভক্ষণ কৰে।^{১০} অসমৰ মাঘবিহুৰ দৰে নেপালৰ মকৰ সংক্ৰান্তিতো যে ধৰ্মীয় কৃত্য আৰু ভোগত শুকত্ব দিয়ে তাৰ আভাস ইয়াৰ পৰা পোৱা যায়। গতিকে নেপালৰ মকৰ সংক্ৰান্তিক মাঘৰ দোমাহীৰ সমগোত্ৰীয় উৎসৱ আখ্যা দিব পাৰি।

অকশাচলৰ বিভিন্ন নৃ-গোষ্ঠীৰ মাজত মাঘবিহু বা ভোগালী বিহুৰ সমগোত্ৰীয় উৎসৱৰ প্ৰচলন দেখা যায়। পাহাৰী মিসিনসকলে উদ্‌যাপন কৰা 'বুৰিবুত' উৎসৱৰ সংযুক্তি আৰু অনুবংগৰ লগত মাঘবিহুৰ সাদৃশ্য মন কৰিবলগীয়া। 'মিসিনসকলৰদ্বাৰা পালিত 'ন্যোকুম' উৎসৱৰ উদ্দেশ্য, সংযুক্তি, অৰ্থৰ সৈতে ভোগালী বিহুৰ মিল স্পষ্ট। তেনেদৰে মনপাসকলে জানুৱাৰী মাহত উদ্‌যাপন কৰা 'তোকগ্যা', আদিসকলৰ 'আৰাণ' বা 'পোঘি', গালংসকলৰ

৮. P. Goswami, *Bohag Bihu of Assam and Bihu Songs*, P.43

৯. W.G. Archer, 'Festival Songs' in *Man in India*, P.12

১০. Mary M. Anderson, *The Festivals of Nepal*, PP. 223-25

‘মণি’ আদি কৃষি-উৎসৱৰ সৈতে মাঘবিহৰ মিল নথকা নহয়। আংগাঙ্গী নগাসকলবদ্বাৰা উদ্‌যাপিত ‘চাখেচাং’ উৎসৱৰ লগতো ভোগাঙ্গীবিহৰ সাধাৰণ সাদৃশ্য লক্ষ্য কৰা যায়। ত্ৰিপুৰাৰ জনজাতীয় আৰু অজনজাতীয়লোকৰ মাজত মাঘবিহ পৌৰসংক্ৰান্তি স্বৰূপে পৰিচিত। পৌৰসংক্ৰান্তিত পবিত্ৰ নদীত বিধিৱশে স্নান কৰাৰ উপৰিও ভোজ-ভাত খোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা দেখা যায় আৰু এই উপলক্ষে বিভিন্ন স্থানত মেলা অনুষ্ঠিত হয়।

অসমৰ বৰোসকলৰ সমাজত মাঘ বিহ ‘দোমাসী’ নামেৰে পৰিচিত। দোমাসীত ‘বেলাগুৰ’ অৰ্থাৎ ভেলাঘৰ বান্ধে গৰখীয়াসকলে। উৰুকাৰ নিশা গৰখীয়াসকলে ‘বেলাগুৰ’ত গোটেই নিশাটো গীত-পদ গাই-গাই আনন্দ-প্ৰমোদ কৰি শেষ নিশা মাছে-মঙহে ভোজ খায়। এই ভোজৰ নাম “লাওখাৰ এনোয় য়াংখাম” অৰ্থাৎ ‘গৰখীয়া বিষয়ৰ পৰা অব্যাহতি পোৱা প্ৰীতি ভোজন।’ ইয়াৰ পিছতেই ‘বেলাগুৰ’ত জুই লগাই দিয়ে। ‘বেলাগুৰ’ত জুই লগাই দিয়েই গৰখীয়াসকলে নদী বা পুখুৰীত গা-পা ধুই তিতা গাৰে আহি জুই পুৱায়। গৰখীয়াসকলে এনে অৱস্থাত সমস্বৰে অগ্নিক প্ৰাৰ্থনা কৰে, যেনে :

ক. জৈ জৈ জৈ, জৌংনি লাগাঁনি জৈ।

অৰ্থাৎ জয় জয়, আমাৰ গাঁৱৰ জয় হওক।

খ. খীলানি বোগ বিয়াদি খীলাহা থাংখৌ,

ছীনাৱনি বোগ বিয়াদি ছীনাৱহা থাংখৌ।

ছহানি বোগ-বিয়াদি ছহা থাংখৌ

ছনজানি বোগ বিয়াদি ছনজাহা থাংখৌ

জৌংনি লাগায়া মায়ে দৈ য়ৈ জৈ জৈ মৈ মৈ জাখৌ॥

অৰ্থাৎ, দক্ষিণ দিশৰ বোগ-ব্যাধি দক্ষিণফালে যাওক,

পশ্চিম দিশৰ বোগ-ব্যাধি পশ্চিমফালে যাওক,

উত্তৰ দিশৰ বোগ-ব্যাধি উত্তৰফালে যাওক,

পূব দিশৰ বোগ-ব্যাধি পূবফালে যাওক,

ধনে ধনে আমাৰ গাঁওখন জয় জয় বয় বয় হওক।^{১০}

দোমাসীৰ দিনা ঘৰৰ পৰিয়ালে মিলি জা-জলপান খায় আৰু অঙহী-বঙহী আদিকো নিমন্ত্ৰণ কৰে।

বৰো সমাজত প্ৰচলিত দোমাহীয়ে অকল্যাণ বিন্দুৰ আৰু কল্যাণ কামিজৰ বান্ধ সন্মান কৰি আহিছে।

মিটিংসকলৰ সমাজতো মাঘবিহুৰ পৰম্পৰা প্ৰচলিত। অৱশ্যে শস্য চৰণোৱাৰ অন্তত পালন কৰা বিহুটিক তেওঁলোকে মাঘ-বিহু নোবোলে; ‘পৰ্বাগ’ বা ‘নৰা-হিমা বিহু’হে বোলে। পৰ্বাগ উৎসৱৰ বাবে মুকলিৰ অপৰিহাৰ্য্য। সাধাৰণতে গাঁৱৰ মূৰত নাইবা মুকলি ঠাইত মূৰহৰষ মিৰিঙি হয়। এই ঘৰটিৰ চ’টি আৰু খুটাবোৰ কাককাৰ্য্য খচিত। ‘পৰ্বাগ’ বিহু উদ্‌যাপনৰ অৰ্থে কেইটিমান পদবীৰ সৃষ্টি কৰা হয়; যেনে : মিসম বৰা, বৰপুৰাৰী, ডেকা বৰা, ডিৰীৰা, ইত্যাদি। পৰ্বাগ বিহুত অংশ গ্ৰহণ কৰিবৰ বাবে অন্য গাঁৱৰ পৰা ‘মিনম’ বা অতিথিক নিমন্ত্ৰণ কৰি অনা হয়। এই উৎসৱটি তিনিদিন ধৰি পালিত হয়। মাঘ বিহুৰ দৰে পৰ্বাগতো খোৱা-লোৱাৰ ধুমধাম চলে। পৰ্বাগ বিহুৰ মূল লক্ষ্য “আই বসুন্ধৰা শস্য-শ্যামলা হৈ ভৰি পৰক, চহা ৰাইজে সুখেৰে দিন নিয়াওক।”^{১১}

দেউৰী-চতুৰীসকলেও মাঘবিহু পালন কৰে। অৱশ্যে তেওঁলোকৰ সমাজত মাঘবিহু মাঘীয়া বিসু নামেৰে পৰিচিত। তিৱা বা লাংং সকলৰ মাজতো মাঘবিহু বা ভোগালীবিহুৰ সমাদৰ লক্ষ্য কৰা যায়। ডিমাচাসকলৰ মাজত মাঘবিহু, ‘মাঘ সাঞ্জোৰা’ নামেৰে পৰিচিত। মাঘ সাঞ্জোৰাৰ প্ৰসংগত শস্যৰ দেৱতা ব্ৰাহ্মী শিৱাই আৰু বৃষ্টি দাত্ৰী দেৱী গামাডিক উপাসনা কৰা হয়।^{১২} ভৈয়ামৰ কাৰ্ব্বি সকলেও মাঘ-বিহু পালন কৰে— মেজি দাহন, ভোজ-ভাত আদিৰ মাধ্যমেৰে। তেনেদৰে ৰাভা, হাজং আদি নুগোষ্ঠী, চাহ-বাগিছাৰ সমাজ জীৱন আদিৰেও মাঘ-বিহু বা মাঘৰ দোমাহী উদ্‌যাপন কৰে ধৰ্ম্মীয়কৃত্য আৰু খোৱা-লোৱাত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰি। গোৱালপাৰা অঞ্চলত মাঘবিহু পূৰ্ণা নামেৰে পৰিচিত। তেওঁলোকৰ সমাজত বহাগবিহু বা বিঘুবাতকৈ পূৰ্ণা অধিক জনপ্ৰিয়।

নামনি অসমৰ মাঘবিহু বা মাঘৰ দোমাহীত বদিও বিহুগীত গোৱা নহয় অথবা বিহু নাচ নচা নহয়, তথাপি এই উৎসৱটি গীত-নৃত্য-বাদ্য বৰ্জিত নহয়। নামনি অসমৰ অঞ্চল বিশেষে, মাঘৰ দোমাহীৰ উৰুকাৰ দিনা ৰাতি নাগেৰা বা নাগাৰা নাম, সৰ্কীৰ্তন, খুৰুৰী বা খুৰুৰী নাম আদি অনুষ্ঠিত হয়। অঞ্চল বিশেষে আকৌ দোতোৰা সহ লোকগীত গায়। বিহুৰ দিনা নামঘৰ, কীৰ্তন ঘৰ, গৌৰিঘৰ আদিত ওজাপালি, খুৰীয়া ডাউৰীয়া, আইসকলৰ নাম, নাগাৰা নাম, আদি অনুষ্ঠিত হয়। মাঘবিহুত গোৱা আৰু নাচ নচাৰ পৰম্পৰা জনজাতিসকলৰ মাজত চলতি থকাৰ প্ৰমাণ পোৱা যায়।

১১. নন্দেন্দ্ৰ পায়ে গায়, “পৰ্বাগ”, *মিটিং সংস্কৃতিৰ আলোচন*, পৃ. ১১৩

১২. N. N. Barua, *The Dimaca Society and Their Folk Songs*, PP. 1-2

পৰম্পৰাগত ভাৱে প্ৰচলিত এবাৰ উক্তি এই প্ৰসংগত উল্লেখ কৰিব
পাৰি :

বহাগ দোমাহী আনন্দ আৰু বড়ৰ কাল।

মাঘৰ দোমাহী ধৰ্ম আৰু কৰমৰ কাল॥

সেইবাবে বং-বিং আৰু আনন্দ-তামচাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয় বহাগ
বিহু আৰু ধৰ্ম-কৰমৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয় মাঘবিহুত।

অসম তথা ভাৰতৰ বিভিন্ন অঞ্চলত প্ৰচলিত মকৰ সংক্ৰান্তি বা পৌষ
সংক্ৰান্তি বা মাঘবিহু বা মাঘৰ দোমাহীৰ মাজত কিছুমান উদ্বেহতীয়া বৈশিষ্ট্য
লক্ষ্য কৰা যায়। যেনে :

(ক) প্ৰধানতঃ ই কৃষি উৎসৱ।

(খ) ঋতুকালীন উৎসৱ।

(গ) শীতকালীন উৎসৱ।

(ঘ) ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানৰ সৈতে সম্পৃক্ত।

(ঙ) গীত-বাদ্য-নৃত্যৰ স্থিতি।

(চ) নৃত্য-গীততকৈ খোৱা-লোৱাত অধিক গুৰুত্ব।

(ছ) বিভিন্ন বিশ্বাস-জনজন্ম-মিথৰ আধাৰত প্ৰতিষ্ঠিত।

(জ) বৃষ্টি আনয়ন যাদুৰ সৈতে সম্পৃক্ত।

(ঝ) অকল্যাণকাৰী শক্তি বহিষ্কৰণ আৰু কল্যাণকাৰী শক্তি আৱাহন।

(ঞ) উৰ্বৰতা যাদু সম্পাদন আকাংক্ষা।

ওপৰৰ আলোচনাৰপৰা সহজে অৱগত হ'ব পাৰিযে, ভোগালী বা
মাঘবিহু বিভিন্ন সামাজিক আচৰণৰ যৌগ ৰূপ। বিভিন্ন সংস্কৃতিৰ সমলৰাজিৰ
সংহতিত ৰূপ বিশিষ্ট ভোগালী বিহুৰে সমলয়, সমাহৰণ আৰু সম্প্ৰীতিৰ প্ৰতীক
স্বৰূপে সমাজত বিশ্বকৰ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰি আহিছে আৰু এই প্ৰসংগতেই
বক্তিত হৈছে ইয়াৰ উদ্দেশ্য আৰু তাৎপৰ্য্য। জাতি-বৰ্ণ-ধৰ্ম নিৰ্বিশেষে
সকলোৱেই ভোগালীৰ ভোগেৰে অনুপ্ৰাণিত হৈ মানৱ-কল্যাণত ব্ৰতী হ'ব
পাবিলেই ইয়াৰ উদ্দেশ্য আৰু তাৎপৰ্য্যৰ সাৰ্থকতা বক্তিত হ'ব। মানৱৰ বহিঃ
আচৰণেও যুগে যুগে মানৱৰ ঐক্যকেই প্ৰকাশ কৰি আহিছে, তেনেকৈয়ে
মানৱৰ অন্তঃ আচৰণ আবেগ-অনুভূতিয়েও সমাজ আৰু দেশৰ আবেগিক
ঐক্যত গুৰুত্ব দিবলৈ প্ৰয়াস কৰা উচিত, কাৰণ ঐক্য আৰু সংহতি অবিহনে
মানৱৰ কল্যাণ সাধন অসম্ভৱ।

স্বৰ্গনাৰ্থত ভোগালী বিহুৰ ভোগ সামাজিক ঐক্যৰ আধাৰত পৰ্য্যবসিত।
হিংসা আৰু সন্ত্ৰাস মুক্ত তথা শান্তিবৃত্ত সমাজহে এই উৎসৱৰ প্ৰকৃত ভিত্তি।
সামাজিক শান্তিৰ আধাৰতহে ভোগালীৰ ভোগৰ প্ৰকৃত ভিত্তি। □

খ

মাঘবিন্দুৰ আঞ্চলিক ৰূপ

(১) তিনিচুকীয়া জিলাত মাঘ বিহু

শ্রীসঞ্জীৱ কুমাৰ পূজাৰী

অসমীয়া মহাজাতিৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ বাসস্থান অসমৰ পূব প্ৰান্তৰ তিনিচুকীয়া জিলা। নানা জনগোষ্ঠীৰ অৱস্থানে স্বাভাৱিকতে তিনিচুকীয়া জিলাত উদ্‌যাপিত মাঘ বিহুৰ এক অনন্য বৈচিত্ৰ্য প্ৰদান কৰিছে। মাঘ বা ভোগালী বিহুৰ মূল ৰূপ সকলো জনগোষ্ঠীৰ ক্ষেত্ৰত একেহলেও ভিন ভিন জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে তেওঁলোকৰ নিজস্ব কিছু নীতি নিয়মৰ পালনেৰে এই বিহু উদ্‌যাপন কৰে।

এই জিলাৰ সোনোৱাল কছাৰী সকলে উৰুকাৰ দিনা বিয়লি আগন্তুক দিন কেইটাত হব পৰা বতাহ ধুমুহাত কোনো ধৰণৰ অনিষ্ট নোহোৱাৰ কামনাৰে বৰঘৰ, ভড়াল আৰু গোহালি ঘৰৰ চাৰিওফালৰ চাৰিটা খুঁটাত ধানৰ ডাঙৰী বন্ধা টঙালেৰে বান্ধে। ঘৰৰ তামোল, নাৰিকল আৰু অন্যান্য ফল-মূলৰ গছত অধিক ফল লগাৰ আৰু খৰাং বতৰতো জীপাল হৈ থকাৰ কামনাৰে সেই গছ সমূহ ধানৰ ডাঙৰী বন্ধা টঙালেৰে বান্ধি গায় “মাঘ ঐ মাঘ, গছৰ ওটি লাগ ঐ লাগ।”

সন্ধ্যা হোৱাৰ আগে আগে ঘৰৰ গছৰ কাঠেৰে গাঁওখনৰ মধ্যবৰ্তী স্থানৰ মুকলি পথাৰত পুৰুষ আৰু প্ৰকৃতিৰ ৰূপত ওচৰা-ওচৰিকৈ দুটা মেজি সজা হয়। মেজি দুটা তলফালে বহল আৰু ওপৰৰ ফালে ক্ৰম্বাৰিয়ে ঠেক হয়। মেজি দুটাৰ চাৰিওফালে চাৰিটা কাঠৰ খুঁটা আৰু মাজত এটা কাকিনী তামোলৰ খুঁটা দিয়া হয়। কেতিয়াবা মেজি দুটা ২/৩ দিনৰ আগতে সজাই তাত ৰখীয়া দিয়া হয়। ৰাতি গাঁৱৰ সকলো মানুহ মিলি মেজিৰ ওচৰত মুকলিতে ভোজ-ভাত খোৱাৰ আগে আগে মেজি দুটাৰ উদ্দেশ্যে আগলি কলপাতত দুগটি মাটিৰ চাকি জ্বলোৱা হয় আৰু তামোল-পাণৰ এটা অৰিহণা আগবঢ়োৱা হয়। তদুপৰি সন্তানহীন দম্পতিয়ে সন্তান কামনা কৰি আৰু কিছু সংখ্যক পিড়-মাতৃয়ে তেওঁলোকৰ পুত্ৰ-কন্যাৰ মঙ্গল কামনা কৰি হাঁহ, কুকুৰা, তামোল-পাণ, সুৰাৰ কলহ আদি বিভিন্ন খাদ্য সামগ্ৰী মেজিৰ ওচৰত উহুৰ্গা কৰে। তাৰ পাছত ভোজ-ভাতৰ বান্ধনি, বিলনীয়া আৰু মেজি ৰখীয়া সকলে মেজিৰ প্ৰতি সেৱা জনায় আৰু গাঁৱৰ বয়োবৃদ্ধ সকলে আশীৰ্বাদ দিয়ে। ভোজ-ভাতৰ অন্তত ৰাতিটোৰ

বাঘে বা ভাৰ আগলৈ পৰাই থকা মেজি বৰীয়া সফলৰ বাহিৰে সকলো লোক
 ঘৰলৈ যায়।

বিহুৰ দিনা ঢল পুৱাতে মেজিবৰীয়া সকলে মেজি দুটাত অগ্নি সংযোগ
 কৰি ঘৰলৈ আহে আৰু বাহিৰে বাহিৰে গা পা ধুই ঘৰত সোমাই জা-জলপান,
 সিঠা-পনা খায়। মেজিব ওচৰত উৰ্গা কৰা বয়স্কৰ বাকী থকা অংশৰে কিছুমান
 পৰিয়ালে দুপৰীয়া গাঁৱৰ গৰবীয়া আৰু মেজিবৰীয়াহঁতক মাতি আনি ভোজ
 খুৱায়।

চুতীয়া সম্প্ৰদায়ৰ লোকসকলে উৰুকাৰ দিনা দিনৰ ভাগতে গছ কাটি,
 ফালি মুকলি পথাৰত পুৰুৰ, প্ৰকৃতি আৰু সন্তানৰ ৰূপত তিনিটা মেজি ওচৰ-
 ওচৰিকৈ সাজে। মেজি কেইটা প্ৰায় ১২ ফুট ওখকৈ সাজি তাৰ ওপৰত
 আমপাত, ফুল আদি দি সুন্দৰকৈ সজোৱা হয়। সন্ধ্যা গৃহস্থই নিজৰ নিজৰ
 ভড়াল ঘৰৰ খুঁটা আৰু বাৰীৰ লাগনি গছ পৰাৰে বান্ধে। ইয়াৰ পাছত মেজিব
 কাষত গোট খাই ৰাতি গাঁৱৰ সকলো মানুহে ভোজ-ভাত খায়।

বিহুৰ দিনা পুৰণি নিশা ডেকা ল'ৰাবিলাকে গা-পা ধুই মেজি জ্বলায়
 আৰু মাহ-কৰাই আদি দি মেজিব উদ্দেশ্যে সেৱা জনায়। দিনৰ ভাগত কিছুমান
 পৰিয়ালে ওপৰি পুৰুষক সুৰ্বেৰি নাম-প্ৰসন্ন পাতে। গধূলি ঘৰ আৰু ভড়াল
 ফুলেৰে সজাই, চাকি-বন্তি জ্বলাই মাঘ বিহুৰ সামৰণি মাৰে।

প্ৰধানকৈ শদিয়া মহকুমাৰ অধিবাসী দেউৰী জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলে
 মাঘ মাহৰ প্ৰথম বুধবাৰেহে মাঘবিহু আৰু তাৰ আগদিনা মজলবাৰে সমূহীয়া
 ভোজভাত খায়। যদি মাঘমাহৰ প্ৰথম বুধবাৰে অমাবস্যা পৰে তেনেহলে তাৰ
 পাছৰটো বুধবাৰে মাঘ বিহু পতা হয় আৰু উৰুকাৰ ভোজ তাৰ আগদিনা খোৱা
 হয়। দেউৰীসকলে মাঘ বিহু সাদিনীয়াকৈ পালন কৰে। বিহুৰ এসপ্তাহৰ আগতে
 অৰ্ধাৎ আগৰটো বুধবাৰে গাঁৱৰ থান খন বিহু উপলক্ষে খোলা হয় আৰু চাকি-
 বন্তি জ্বলাই বিহুৰ জন্ম দিয়া হয়। মেন' বংশৰ পৰা নিৰ্বাচিত এজন লোকে
 (ডেউৰীক বাৰিক বোলা হয়) গাঁৱৰ লোকসকলক বিহুৰ কেইদিন গাঁৱতে
 থাকিবলৈ জননী দিয়ে।

বিহুৰ এসপ্তাহৰ আগতে সাধাৰণতে নদী বা আন জলাশয়ৰ পাৰত
 মুকলি হাঁহিত মেজি সজাৰ কাম আৰম্ভ হয়। মেজিব খবৰ কাৰণে কাটিবলৈ
 ঠিক কৰা গছজোপালৈ মাননী আগবঢ়াই খৰিকটা হয়। তাৰ পাছত চাৰিওফালে

বাহঁৰ খুটা আৰু মাজত খৰি জাগি পুৰব আৰু প্ৰকৃতিৰ ৰূপত দুটা মেজি সজা হয়। মেজি দুটা ওপৰৰ ফালে জুৰায়ে ঠেক হৈ আছে। মেজি দুটাৰ একেবাৰে ওপৰত এটা খুটাত চিলিঙি সজা এটা আগলি বাঁহ আৰু এখন ধনু লম্বাভাৱে ওলমাই দিয়া হয়। ধনুখনৰ কাড়ডাল সদায় পূবফালে ফুৰ কৰি থাকে। মেজি দুটাৰ ওচৰতে মেজি কৰীয়া থাকিবৰ বাবে খেৰেৰে এটি সৰু ঘৰ সজা হয়।

উককাৰ দিনা গৃহস্থই নিজৰ নিজৰ ঘৰ, ভড়াল আৰু পোহাণীৰ এটাকৈ খুটা আৰু বাৰীৰ লাগনি গছসমূহ খেৰেৰে বান্ধে। ৰাতি গাঁৱৰ সকলো লোকে সমূহীয়াকৈ মেজিৰ ওচৰত ভোজ-ভাত খায়। মেজিবৰীয়া সকলে ওবে ৰাতি বিহ গাই উজাগৰে থাকে।

বিহৰ দিনা দোকমোকালিতে আগতেই নিৰ্বাচিত দুজন লোকে মেজি দুটাত অগ্নি সংযোগ কৰে। তাৰ পাছত গাঁৱৰ সকলো লোকে গা-পা ধুই মাহ-কবাইৰে মেজিক সেৱা কৰে আৰু ঘৰলৈ গৈ কাঠ আলু, মিঠা আলু আৰু সাম্পহ শুবি দৈবে খায়। জা-জলপান খাই সকলো মানুহ গাঁওখনৰ ধানলৈ যায় আৰু ইন্দ্ৰদেৱতা, বলিয়াবাবা আৰু আইদেউৰ নামত থকা ঘৰ তিনিটাত দেৱতা কেইগৰাকীক সেৱা কৰে, পুৰোহিতে (বৰদেউৰী) আশীৰ্বাদ দিয়ে। ইয়াৰ পাছতে গাঁৱৰ ৰাইজৰ ফালৰপৰা আগবঢ়োৱা মতা হাঁহ, কুকুৰা আৰু ছাগলী উছৰ্গা কৰা হয়। উছৰ্গিত সামগ্ৰী সমূহ (ভেটুৱা বুলি কোৱা হয়) বিগ্ৰহৰ আগত বলি দিয়া হয়। এই সামগ্ৰী সমূহৰ এটা অংশ বলি আগবঢ়োৱা পৰিয়াল বিলাকক প্ৰসাদ হিচাপে ঘৰলৈ নিবলৈ দিয়া হয় আৰু বাকীখিনিৰে ৰাইজে ধানৰ কাষতে থকা খোৱা ঘৰত দুপৰীয়া সমূহীয়াকৈ ভোজ-ভাত খায়। বলিৰ পাছতে বলিয়াবাবা আৰু আইদেউৰ বিগ্ৰহৰ আগত পূজা আৰম্ভ হয় আৰু এই পূজা বিহৰ তৃতীয় দিনাখনলৈকে চলে। মাঘবিহৰ দিনা দেউৰী লোকসকলে প্ৰথমতে গাঁৱৰ ধানত আৰু তাৰ পাছত বৰদেউৰীৰ ঘৰত বিহ গায়। এই বিহ পিছৰ বুধবাৰলৈকে চলে আৰু গাঁৱৰ প্ৰত্যেক ঘৰ মানুহৰ ঘৰতে গোৱা হয়।

সমগ্ৰ তিনিচুকীয়া জিলা জুৰি বিজুত হৈ থকা মটক-মৰাণ সম্প্ৰদায়ৰ গাঁও সমূহত বিভিন্ন মিঠা-পনা, জা-জলপানৰ ভোগেৰে য়ব বা ভোগালী বিহ উদ্‌যাপন কৰা হয়। কোনো ধৰণৰ আনুষ্ঠানিকতা এই বিহত নেথাকে। মেজি সজা নহয়। ভোজ-ভাতো ডেকা সকলেহে খায়। বেলেগ বেলেগ গাঁৱত বেলেগ বেলেগে ভাৰিখত ভোজ-ভাত খোৱা হয়।

নৈ পৰীয়া মিচিংসকলে পুহ মাহৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনা মুকলি পথাৰত সমূহীয়াকৈ এটি মেজি সাজে। ৰাতি গাঁৱৰ ৰাইজে সন্মিলিত ভাবে ভোজ-ভাত খোৱাৰ পাছত মেজিৰ কাষতে নিৰ্মাণ কৰা এটা খেৰৰ ঘৰত ডেকা, বুঢ়া, সকলোয়ে ওৰে ৰাতি ৰং-তামাচাবে কটায়। মাঘ-বিহুৰ দিনা দোকমোকালিতে ডেকাসকলে গা-পা ধুই মেজি জ্বলায়। বয়োবৃদ্ধসকল খবলৈ আহি জা-জলপান খাই নামঘৰলৈ যায়।

এই জিলাৰ আহোম সম্প্ৰদায়ৰ গাঁওসমূহত উৰুকাৰ দিনা গাঁৱৰপৰা কিছু আন্তৰত মুকলি পথাৰত বাঁহ আৰু কাঠেৰে এটা মেজি আৰু কাষতে বাঁহ আৰু ধানৰ নবা, খেৰেৰে এটি ভেলাখৰ সজা হয়। কিছুমান গাঁৱত অৱশ্যে পোন্ধৰ দিনৰ আগতেই মেজি সজা হয় আৰু ডেকাসকলে উৰুকাৰ দিনালৈকে ৰাতি ৰাতি মেজি ৰখে। উৰুকাৰ দিনা-ৰাতি গাঁৱৰ বুঢ়া-মেথা, ডেকা-গাভৰু, ল'ৰা-ছোৱালী সকলোৰে মেজিৰ কাষতে একেলগে ভোজ-ভাত খায়।

বিহুৰ দিনা ঢলপুৰাতে চাৰিজন চেঙেলীয়া লৰাই গা-পা ধুই চাৰিটা বাঁহৰ জোৰেৰে মেজিত অগ্নি সংযোগ কৰে। তিতা কাপোৰ কানিৰেই মেজিত জুই দিয়াৰ নিয়ম। মেজি জ্বলোৱাৰ আগে আগে চাৰিটা তামোল-পাণ, মিঠা আলু, মাহ-কৰাই আদি মেজিৰ উদ্দেশ্যে সমৰ্পণ কৰা হয়। মেজিৰ লগে লগে ভেলা ঘৰটোও জ্বলাই দিয়া হয়। মেজিৰ জুইত পোৰা আলু উপস্থিত সকলোৰে ভাগ কৰি খায়। কিছুমান গাঁৱত মাঘবিহু উপলক্ষে মহ যুজৰ আয়োজন কৰা হয়। গধূলি গাঁৱৰ প্ৰতি ঘৰতে বস্তি প্ৰদৰ্শন কৰা হয়।

নৈকাৰবীয়া কৈৱৰ্ত্ত গাঁৱ সমূহত উৰুকাৰ দিনা নদীৰ পাৰত বা মুকলি পথাৰত বাঁহ, কাঠেৰে, এটা মেজি সাজে আৰু ৰাতি মেজিৰ কাষতে গাঁৱৰ সকলোলোকে সন্মিলিত ভাবে ভোজ-ভাত খায়।

বিহুৰ দিনা ৰাতিপুৱা কেইজনমান ডেকা লৰাই গা-পা ধুই মেজি জ্বলায়। ভোগালী বিহুৰ নানা বিধ পিঠা-পনা, জা-জলপান খোৱাৰ পাছত বিয়লি নামঘৰত মিলিত হয় গাঁওখনৰ লোক। গধূলি ঘৰে ঘৰে বস্তি জ্বলোৱা হয়।

জনগোষ্ঠী ভিত্তিক বৈচিত্ৰ্যৰ উপৰিও তিনিচুকীয়া জিলাৰ মাঘবিহু দুটা বহুল ভাগত বিভক্ত — চহৰীয়া আৰু গ্ৰাম্য। গ্ৰাম্য অঞ্চলত বিহু সমূহীয়াভাৱে উদ্‌যাপন কৰা দেখা যায়। কাককাৰ্য্যপূৰ্ণ মেজিৰ পৰা সাধাৰণভাৱে সজোৱা মেজিলৈকে-মেজিৰ বিভিন্ন ৰূপ পৰিলক্ষিত হয় গাঁওবোৰত। চহৰাঞ্চলত এই বিহু মূলতঃ ব্যক্তিগতভাৱে আৰু কিছুমান অঞ্চলত চহৰীয়া ভিত্তিত উদ্‌যাপন কৰা হয় চহৰত কম পৰিমাণে মেজিও দেখিবলৈ পোৱা যায়। □

(২) ডিব্ৰুগড় জিলাত মাঘবিহু

শ্ৰীডিবেশ্বৰ চলিহা

অসমৰ আন আন জিলাৰ দৰে ডিব্ৰুগড় জিলাতো মাঘ বিহু উদ্‌যাপন কৰা হয়। মাঘবিহু মূলতে খেতি চপোৱাৰ উৎসৱ। সেইখিনি সময়তে পথাৰৰ ধান আনি ভড়ালত সুমুৱাইহি। সবীয়হ, তিল, আলু আদি পথাৰৰ পৰা আনে সকলোৰে নগ লাগি ৰং তামাচা কৰি ভোজ ভাত খায় আৰু মেজি জ্বলাই অগ্নি পূজা কৰে। আৰ্য্য সংস্কৃতিৰ প্ৰভাৱ পৰাৰ আগলৈকে বিহুৰ ডেকা গাভৰুৰ ৰং তামাছাৰ উৎসৱ ৰূপেই গণ্য কৰি অহা হৈছিল। পাছত আৰ্য্য সংস্কৃতিৰ প্ৰভাৱ-পৰিহে ইয়াক কিছু পৰিমাণে বৈদিক কাৰ্য্য হিচাবে গ্ৰহণ কৰা হ'ল। অগ্নি উপাসক আৰ্য্যসকলৰ এগৰাকী প্ৰধান দেৱতাৰ নাম আছিল “মেজাই”। এই মেজাই শব্দৰ পৰাই সম্ভৱ “মেজি” শব্দৰ উৎপত্তি হ'ল।

ডিব্ৰুগড় জিলাৰ সাংস্কৃতিক বৈশিষ্ট্য মনকৰিবলগীয়া। কছাৰী, চুতীয়া, আহোম আদি বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ লোকসকল অসমৰ পূব সীমাইদি আহি পোন প্ৰথম এইজিলাতেই থিত দিছিলহি। এই সকললোকৰ পূৰ্বৰ সাংস্কৃতিক পৰম্পৰা অনুসৰিয়েই সম্ভৱ অসমত বিহু উৎসৱে গঢ় লয়। গতিকে বিহুৰ এই আটাইবোৰ জনগোষ্ঠীৰ এক সংমিশ্ৰিত উৎসৱ বুলি ক'ব পাৰি। কিন্তু ডিব্ৰুগড় জিলাৰ বিহুৰ বৈশিষ্ট্য সিমানতেই শেষ বুলি ক'ব নোৱাৰি। ডিব্ৰুগড় জিলাৰ মায়মৰা মটক সম্প্ৰদায়টোৱেই হ'ল জিলাখনৰ এক বৃহৎ জনগোষ্ঠী; যদিও বিভিন্ন জাতি-উপজাতিৰ লোক ইয়াৰ অন্তৰ্ভুক্ত, তথাপি মটক হিচাবে তেখেতসকলৰ এক সুকীয়া পৰিচয় আছে। বিহুৰ বিভিন্ন পৰম্পৰাৰ ক্ষেত্ৰত এখেতসকলৰো কিছুমান নিৰ্দিষ্ট নীতি নিয়ম আছে।

মাঘ বিহু ঘাইকৈ ভোগৰ বিহু। কৃষিজীৱী মানুহে খেতি-খোলা সামৰি পথাৰৰ শস্য ঘৰলৈ অনাৰ পাছত ৰং তামাছা কৰিবলৈ অলপ আজৰি পায়। মাঘ বিহুৰ তাৎপৰ্য্য বোধহয় সেইটোৱেই। ধান, মাহ, তিল, সবীয়হ, আলু আদি নানান শস্যৰে ভড়াল উপচি পৰে। মাঘ বিহুৰ আয়োজন সপ্তাহ পৰেকৰ আগৰ পৰাই আৰম্ভ হয়। ডেকা ল'ৰাহতে মেজিৰ কাৰণে গছ কাটে আৰু পাছত তাকে ফালি শুকুৱায়। এই খৰিবোৰকে জালি জালি মেজি একোটা সজা হয়।

জিলাখনৰ কোনো কোনো ঠাইত বিহুৰ কেইবাদিনৰো আগতেই এনে মেজি সজা হয়। কিছুমান ঠাইত অৱশ্যে পুহ সংক্ৰান্তিৰ আগদিনাহে এনে মেজি সাজে। মেজিটোৰ একেবাৰে ওপৰত শিঙৰি গছৰ পাত জাপি জাপি দিয়া হয়। ঠাই বিশেষে আৰু জনগোষ্ঠী বিশেষে মেজি জ্বলোৱা আৰু ভোজ খোৱাৰ দিন বেলেগ বেলেগ। কিছুমান ঠাইত সংক্ৰান্তিৰ আগদিনাই আবেলি বা গধূলিলৈ মুকলি পথাৰত ভোজ খোৱা হয়। ভোজৰ বেচিভাগ সামগ্ৰীয়েই ঘৰে ঘৰে সংগ্ৰহ কৰা হয়। সেই বাতিটো ডেকা ল'ৰাহতে মেজিটো ৰখি থাকে আৰু শেষ বাতি গা ধুই তিতা কাপোৰ কানি পিন্ধিয়েই মেজিটো জ্বলায়। মেজিটো জ্বলাওতে মাজে মাজে হৈ ধ্বনি দিয়ে আৰু মেজিৰ চাৰিওফালে নাচি-বাগি আনন্দ কৰে। মেজিৰ মাজে মাজে গোটা বাঁহৰ টুকুৰা সুমুৱাই খোৱা হয় আৰু সেইবোৰ ফুটিলে ডেকাহঁতে হৈ ধ্বনি দিয়ে।

আন কিছুমান ঠাইত সংক্ৰান্তিৰ দিনাহে ভোজ খোৱা হয় আৰু সেই বাতিহে গোহৰ হোৱাৰ আগে আগে মেজি জ্বলায়। অঞ্চলটোৰ মেজিৰ ক্ষেত্ৰত আন এক বৈশিষ্ট্য হ'ল যে মায়ামৰীয়া সম্প্ৰদায়ৰ শকীয়াসকলে মেজিৰ ওচৰলৈ নাযায় বা মেজিৰ ওচৰত সেৱাও নজনায়। একশৰণ ভাগৱতী ধৰ্মৰ সেৱক হিচাবেই তেখেতসকলে অগ্নিক পূজা নকৰে বুলি কোৱা হয়। অৱশ্যে ডেকাহঁতে নিমন্ত্ৰণ জনালে বিহুৰ ভোজলৈ নোযোৱাকৈ নাথাকে। অসমৰ বহুতো ঠাইত খবৰ মেজিৰ লগতে কল খাবলিৰ মেজিও জ্বলোৱা হয়। কিন্তু ডিব্ৰুগড় জিলাত কল মাৰলিৰ মেজি দেখা নুযায়। উজনি অসমৰ জিলা কেইখনত মাঘ বিহুৰ আন এক বৈশিষ্ট্য হ'ল ম'হ যুজ। কিন্তু ডিব্ৰুগড় জিলাখন এই ক্ষেত্ৰতো ব্যতিক্ৰম জিলাখনত ম'হ যুজ নহয়। জিলাখনৰ ভিতৰুৱা দুই এখন গাঁৱৰ বয়োজ্যেষ্ঠ দুই চাৰিজনক সোধোতেও নৈছে যে তেওঁলোকে জীৱনত ম'হ যুজ দেখা নাই। বিহুৰ উৰুকাৰ দিনা শেষ বাতি বাৰীৰ তামোল গছ এজোপাত খেৰেৰে বান্ধ একোটা দিয়া হয়। ইয়াকে মাঘ বন্ধা বোলে। গাঁও অঞ্চলত এই পৰম্পৰা আজিও আছে।

ডিব্ৰুগড় জিলাৰ কিছুমান এলেকাত যথেষ্ট সংখ্যক জনজাতীয় লোকে বাস কৰে। এওঁলোকৰ নিজস্ব কিছু সাংস্কৃতিক পৰম্পৰাও থাকে। অৱশ্যে উজনি অসমৰ সকলো জনগোষ্ঠীৰ লোকৰে বহাগ বিহুৰ প্ৰতি যি আকৰ্ষণ, সেই আকৰ্ষণ মাঘবিহুৰ ক্ষেত্ৰত নাই। জনজাতি আৰু আহোম সম্প্ৰদায়ৰ একাংশ লোকে বহুতে প্ৰস্তুত কৰা লাওপানী বা সাজপানী খায়। বিহুত ইঘৰ সিঘৰ

ফুৰিবলৈ গ'লে তেওঁলোকে পোনতে সাজপানীহে যাচে। তেনেবোৰ ঠাইত এতিয়াও চাহ খোৱাৰ সংস্কৃতিয়ে গাঁৱৰি উঠা ৰাছি। এইসকল লোকৰ কোনো কোনোৱে বিহু মেজিৰ তামোল-পাণৰ লগতে চাউল, তিল, মাহ, সব্ৰিয়হ আদিও উছৰ্গা কৰে। কোনো কোনো অঞ্চলৰ চুতীয়া সম্প্ৰদায়ৰ লোকে মাঘ বিহুৰ দিনা ৰাতি পুৰাই গা পা ধুই ধূপ-ধূনা, চাকি-বন্তি, জ্বলাই তামোল-পাণ গিঠা বা আন নৈবেদ্য মৃত গিড় মাড়লৈ বলি উছৰ্গা কৰে। মাঘ বিহুত কাঠ আলু, বঙা আলু, খোঁৱা আলু আদি পুৰি খোৱাটো সকলো জনগোষ্ঠীৰে এক পৰম্পৰা।

আগতেই উল্লেখ কৰি আহিছোঁ যে মাঘ বিহু জেগৰাৰ বিহু, তেগাঙ্গী বিহু, গতিকে এই বিহুতেই কৃষিজীৱী গাঁৱৰ ৰাইজে নানা ধৰণৰ জা-জলপান, গিঠা-পনা তৈয়াৰ কৰি নিজেও খায় আৰু আনকো খুৱাই আনন্দ লাভ কৰে। ডিব্ৰুগড় জিলাৰ বেচি ভাগ গাঁৱেই বাগিছাৰ মাজে মাজে অৱস্থিত। গ্ৰাঞ্চল চাহ কনুৱাৰ একাংশই এতিয়া আমাৰ গাঁৱবোৰৰ ওচৰে পাছৰে গাঁও পাতি-থাৰিবলৈও লৈছে। তেওঁলোকৰো একাংশই আজিকালি বিহু পাতিবলৈ আগবাঢ়ি আহিছে। ই নিঃসন্দেহে এক শুভ লক্ষণ। তদুপৰি পুহৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনাই তেওঁলোকৰ টুচু পূজা অনুষ্ঠিত হয়। এই উৎসৱতে তেওঁলোকে আমাৰ ম'হ যুঁজৰ দৰে কুকুৰা যুঁজৰ আয়োজন কৰে। দুটা মতা কুকুৰাৰ ঠেঙত বেকা চুৰি একোখন বাকি যুঁজিবলৈ এৰি দিয়া হয়। কোনে জানে, তেওঁলোকৰ এই সাংস্কৃতিক উপাদান সমূহ আমাৰ বিহুৰ মাজত সোমাই আমাৰ বিহু সংস্কৃতিকে ভৱিষ্যতে চহকী কৰি নুতুলিব? □

(৩) যোৰহাট অঞ্চলত মাঘবিহু

শ্ৰীজয়জ্যোতি গোস্বামী

কৃষিজীৱী অসমীয়া জন-গণে সোণোৱালী নহি চপোৱাৰ আনন্দত পুহমাঘৰ সংক্ৰান্তিত যি ভোগৰ উছৰ পাতে সেয়াই মাঘবিহু। উঁড়ালত মেট মৰা ধান বাৰীত মাহ, সবিন্নহ, নানাবিধ আলুকে ধৰি নানা শাক-পাছলিৰে এই সময়ছোৱা প্ৰতিষৰ গৃহস্থী নদন-বদন হৈ থাকে। আহাৰ পাওণত গোছ দিয়া বোৱা আবেলত লৰিমী হৈ উঁড়াল সোমোৱাৰ আনন্দত চিৰা, পিঠা, সান্দহৰ কুৰ-ফুৰিয়া গোন্ধেৰে মাঘমহীয়া অসমীয়া গৃহস্থীৰ আখল আমোল মোলাই থাকে। কেইকালে ভোগৰ পৰিবেশ সেয়ে মাঘবিহু, ভোগালি বিহু। যোৰহাটৰ মাঘবিহুও ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়।

মাহ গাৰীৰেৰে উঁঠেনদী বিশ্বৰ বৃহত্তম নদী ধীপ মাজুলি, মালৌ পথাৰৰ দৈ, হামদৈ পথাৰৰ ধান, ককিলা বিলৰ মাছেৰে সমৃদ্ধ, কাকডোঙা, ভোগদৈৰ পলসেৰে সাকৰা যোৰহাট ভোগৰ ঠাই। সেয়েহে ইয়াৰ ভোগালি উঁছৰো উলহমালহেৰে পৰিপূৰ্ণ। বকুলবৰা, মালভোগ ধানৰ চিৰাৰে বিখ্যাত যোৰহাটৰ মাঘ বিহু প্ৰকৃততেই ভোগালি বিহু।

ভোগালি বিহুৰ আগদিনা উককা। সেইদিনা কোনোবাই ব্যক্তিগত ভাবে নিজৰ ঘৰৰ সন্মুখত নহিবা বাজহৰা ভাবে পথাৰত বা নামঘৰৰ সন্মুখত দুটা কাঠ খৰিৰ মেজি সাজে। তাৰে এটা বৰমেজি আৰু আনটো তাতকৈ কিছু চাপৰ সৰু মেজি। মেজি সাজিবলৈ প্ৰথমে বোণ-চিনৰ দৰে জুই জ্বলাবলৈ সুবিধা হোৱাকৈ গাঁত খানি লৈ চাৰিওফালে চাৰিটা বাঁহৰ খুটা পোতা হয়। কোনো কোনোৱে ডামোলৰ খুটাও দিৱে। একেবাৰে তলত দুডাল গড়পাৰি তাৰ ওপৰত প্ৰথমে আমখৰি, তাৰ ওপৰত অন্য কাঠখৰি জালি দিয়া হয়। মেজিটো ইচ্ছানুসৰি ওখকৈ সজা হয়। একেবাৰে ওপৰত বাঁহৰ কামিৰে দ'লৰ আকৃতি কৰি কলডিলৰ কলটি দি মেজিটো ধুনীয়া কৰা হয়। মেজিৰ কাষতে বাঁহ আৰু নৰাৰ ছালিৰে ভেলা ঘৰ সজা হয়।

উককাৰ দিনা ওচৰ চুবুৰীয়া, ঘৰৰ ভাই-ককাই সকলোৱে লগ হৈ মেজিৰ ভোজ খায়। ভোজত ন-চাউল, নতুন মাহ, সেইসময়ৰ বডবৰ শাক

পাহুলি লগোৱা হয়। মাহ মঙহ দুৱেটিৰে ব্যৱহাৰ হয়। গাঁৱৰ সমাজৰ বা বন্ধৰ যুৱিৱাল লোকে আৰ্পীবাদ বিয়াৰ পিছত সকলোৱে বহি ভোজ-ভাত খায়। কোনো কোনো ভকতীয়ালোকে অৱশ্যে ডেকা ডহুৱাৰ লগত মেজিব ওচৰত ভোজ মাখায়।

উকলৰ দিনা গধূলি “জয় বাম বোলা জয় ৰুৰি বোলা” বুলি জয় ধৰি কৰি মেজিব চাৰিকালে চাৰিটাৰ জোৰেৰে জুই নিয়া হয়। জেৱৰ মলত ওবে বাতি ল'ৰা-বুঢ়া সকলো লগ হৈ নাগাবা, ভালখোল লৈ নাককীৰ্ত্তন কৰে আৰু বিহুৱে আদি কৰি নানা গীত মাও গাই আনন্দ কৰে।

মেজিত উকা হিলৈ আৰু ওচৰে পাজৰে জুই ধৰি পানী হিলৈ কুটোৱা হয়। ডেকা-ডহুৱা সকলে ওচৰ চুবুৰীয়াৰ বাৰীৰ বাঁহ, পুৰি জেওৰা, শাক-পাহুলি আদি মনে মনে আনি ফুৰ্ত্তি কৰে। অৱশ্যে বৰ্ত্তমানে সেইটো সংস্কৃতিৰ নামত কৰা ব্যক্তিচাৰত পৰিণত হৈছে। আগৰ দিনত হয়তো জৰপুৰ নদন-বদন গৃহস্থী এখনে সেইটো বৰ দোবৰ কথা বুলি ধৰি নলৈছিল।

ঘৰৰ গৃহিণী সকলে ওবে বাতি পিঠা পনা ভাজি কটাই দিয়ে। বাতি ইঘৰ সিঘৰ পিঠা পনা খায়ো আনন্দ কৰা হয়।

পিছদিনা অৰ্থাৎ বিহুৰ দিনা পুৱা গোহৰ নহওঁতেই তিনি জোৰোৰা মাৰি গা ধুই বৰ মেজিত আগৰ নিয়মে হৰিকনি কৰি জুই লগোৱা হয়। ঘৰৰ বা ওচৰৰ সকলোৱে পুৱা গা পা ধুই মেজিত আগলি কলাপাতত ভামোল-পাণ অবিহণা দি সেৱা জনায়। লগতে আগলি কলাপাতত বিহু বুলি প্ৰস্তুত কৰা পিঠা-পনা আদিও মেজিলৈ আগবঢ়োৱা হয়। মাহ-প্ৰসাদৰ পাত এবিলাও প্ৰথমে মেজিত দি পিছত বাকী সকলে খায়। মেজিব জুইত কাঠ আলু, বঙা আলু, খোৰা আলু আদি পুৰি খোৱা হয়। “সেইদিনা পোৰা আলু নাখালে পিছৰ জন্মত গাহৰি হয়” বুলি মুখে মুখে জন বিশ্বাসো প্ৰচলিত আছে।

সেইদিনা কাহিলি পুৱাতে বাৰীৰ বহু বহু লাগনি গছত একোচাকৈ ধন খেৰ মেৰিয়াই “মাৰ বন্ধা”ৰ নিয়ম খোবহটাৰ ঠাৱে ঠাৱে আছে। মাৰ বন্ধাৰ আগে আগে চাৰিকালে চাৰিটা দলি চপৰা মাৰে। ‘তেতিয়া এজন সোধে—’ কি বাক্ৰিছ?

বাক্ৰোতা জনে উত্তৰ দিয়ে— ‘মাৰ বাক্ৰিছো।’ গছত কলমূল বেছিক লগাত আৰু ধুমুহা বতাহৰ পৰা বন্ধা কৰাত এই কাৰ্য্যই “কৰচ”ৰ দৰে কৰা কৰে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। মেজিব আধাপোৰা খুটা বেছি উৎপালনৰ আশাৰে লাগনি গছত আওঁজাই খোৱা হয়।

বিহুৰ দিনা সকলোৱে গা ধুই জ্যেষ্ঠ জনক সোৱা কৰি একেলগে বিহুৰ জলপান খাবলৈ বহে। চিৰা, নিঠা, সাম্ৰহ, আথে, মুড়ি, মাহ কৰাই, মিঠে নাৰিকলৰ লাক, তিলৰ লাক, গমৰ লাক, মুৰিৰ লাক, ডিঙ্গনিঠা, ঝিলা নিঠা, টোপা নিঠা, সুতুলী নিঠা, ফেনী নিঠা, দৈ, গুৰ, ক্ৰিম, আদি নানা খাদ্য-সম্ভাৰ গৃহিণী সকলে আদৰ্শেৰে বঙনাই দিয়ে। ইহঁতে সিহঁতৰ বিহু খাবলৈ নিয়ন্ত্ৰণ জনায়। জী-জৌৰাই মিঠিৰ-কুটুম সকলো বিহু বুলি ই হৰ সি ঘৰলৈ যায়।

গাঁৱত আৰু নগৰতো বাহিৰৰ সমূহীয়া নামঘৰত নামকীৰ্ত্তন কৰা হয়।

মাঘ বিহুৰ এটা আকৰ্ষণীয় অনুষ্ঠান হৈছে 'ম'হৰ যুজ'। বিহুৰ দিনাৰে পৰা প্ৰায় এসপ্তাহ 'ম'হৰ যুজ' চলি থাকে।

বৈষ্ণৱ পৰম্পৰাৰে সমৃদ্ধ যোৰহাটৰ অন্যতম অনুষ্ঠান হৈছে সত্ৰ সমূহ। সত্ৰ সমূহত লৌকিক আচাৰৰ বাহিৰেও ধৰ্মীয় পৰম্পৰাৰে মাঘ বিহু পালন কৰা হয়। সংক্ৰান্তিৰ দিনা সত্ৰত নিয়মিত ভাবে চাৰি প্ৰসঙ্গ কৰা হয়। পুৱাৰ প্ৰসঙ্গৰ অন্তত নামঘৰত সেৱা জনাইছে সত্ৰত বিহুৰ জলপান থোৱা হয়। নামঘৰত প্ৰসাদৰ লগতে কোনো কোনো সত্ৰত পিঠা, ভজা কাঠ আলু, মাহকৰাই আদিও প্ৰসাদ হিচাপে আগবঢ়োৱা হয়। পুৱা আৰু আবেলি দুয়ো বেলা আইসকলে সত্ৰৰ নাম ঘৰত নাম কীৰ্ত্তন কৰে। সত্ৰৰ পৰিয়ালৰ লোকসকলৰ উপৰিও "শিচ-ভকত" সকলে বিহুৰ দিনা সত্ৰাধিকাৰ জনক শুবা-পাণ অৰিহণাৰে বিহুৰ সেৱা জনায়।

যোৰহাটত চাহ জনজাতি সকলৰ উপৰিও বছৰেকিটো জনজাতি সম্প্ৰদায়ৰ লোকে সম্প্ৰীতিৰে বাস কৰি আহিছে। তেওঁলোকেও নিজা নিজা ৰীতিৰে মাঘবিহুৰ লোকাচাৰ পালন কৰে।

মাঘবিহু প্ৰকৃততে ভোগ তথা কুৰি উৎসৱ হ'লেও পৰিয়াল তথা সমাজৰ এক সম্প্ৰীতিৰ এই বিহুৰে এক গৌৰৱোজ্বল অৰিহণা আগবঢ়াইছে। □

(৪) গোলাঘাট অঞ্চলত মাধববিহু

ত্ৰীকোণতমণি শইকীয়া

মাধববিহু এসপ্তাহ পৰ্য্যন্ত আগবেপৰা আৰম্ভ হয় খৰি আৰু নব্বকটা পৰ্ব। এই কামত আগভাগ লয় চুবুৰীৰ ডেকাইকে। ডেকা যুলি কথতে চেঙেলীয়াসকলো পৰে। প্ৰত্যেকে হাতে হাতে দা-কুঠাৰ লৈ প্ৰতি বছৰে কৰী বা কাঠনিৰ পৰা একোজোপাকৈ গছ কাটি আনে। এই গছ গুহুই কেতিয়াবা উপযাচি দিয়ে। কেতিয়াবা আকৌ ডাঙৰ কাঠনি থকা সোকাৰ কাঠনিৰ পৰা গৃহস্থৰ অনুমতি নোলোৱাকৈ চুব কৰিও অনা হয়। কাটি অনা কাঠবোৰ মাধববিহু মেজি পতা ঠাইলৈ কঢ়িয়াই অনা হয়। তাতে আনি কাঠবোৰ তিনিচুকীয়া দীঘলকৈ কুন্দা কৰি দুফালে দুখন আগ কুঠাৰ মাৰি ফালি চিতাতিত কৰা হয়। খৰি ফালোতে গাৰ ঘাম সৰে আৰু আনন্দৰ লহৰ যায়বে। এই কেইদিনত আটাইৰে মনত মুকলিমুৰীয়া কৰীয়া অনুভূতি এটাই লগ দিয়ে। খৰি ফলা শেষ হলে হাতে হাতে কাঁচি লৈ ল'ৰা-ডেকাবোৰ ধান দাই অজোৰা পথাৰলৈ যায় নবা কাটিবলৈ। নবা কাটি থাকোতে হাঁহি-ফুৰ্তি, বং-তাম্‌চাত আটাইবোৰ উৰলিকৃত হৈ থাকে। মুকলি পথাৰত মুকলিমুৰীয়া মনেৰে কোনো কোনোৱে বিহুগীত আৰু গৰখীয়াগীত জোৰে। কেতিয়াবা আকৌ কোনোবাখনে ভাঙনাৰ বিলাপ বা সংলাপ (বচন) এফাঁকিকে গাই পৰিৱেশ গমগমীয়া কৰি তোলে। দুই একে কাটি দমাই থোৱা নবাৰ ওপৰত জগিলাই জগিলাই খৰ বাগৰ যাবে।

নব্বকটা হোৱাৰ পাছত নবাবোৰ আনি মেজি পতা ঠাইত দম কৰি থয়হি। মেজিতল চিকুনাই চাফা কৰি ফু-মাৰি স্নাত খাব পৰা কৰে। ঘৰে পতি বঁহি তুলি আনি খুটা, মাৰলি, চতি কাটি ভেলাঘৰ তৈৰে। বাঁহৰ কাষিৰ ওপৰত পাতলকৈ নবা মেৰি পৰলি সাজি ভেলাঘৰৰ ওপৰত তুলি দিয়া হয়। কাষৰ বেৰেবোৰো নবাৰ পৰলিৰে দিয়া হয়। উৰকাৰ দিনা বাতি ভেলাঘৰত থাকোতে বহিবলৈ ওৱলৈ গাৰী আৰু বিচনা কৰিবলৈ আলেখিনি নবা অহুতীয়াই ৰৈ দিয়া হয়।

উৰকাৰ দিনা প্ৰত্যেকেই উৰলিমুখা হৈ পৰে। লগভাত পোৱাৰ প্ৰভাতি চলে। ঘৰে পতি জনমুখিকৈ চাটল আৰু চান্দা (পঁটা) তোলা হয়। লগভাত বা মেজিৰ ভাতৰ ছোৱালত প্ৰত্যেক ন চাটিলে স্নাত, বাগাইহাৰ মানে বা কৰালিহাৰ

আলু-কৰি, মটৰগাহ, বিলাহী, গাজৰ, মগ-মুখুৰ, দাইল ইত্যাদি। ভোজৰ বাবে চুবুৰীৰ বজোৱা দোকলনে বাৰ হাতে আটাইবোৰ পাসত চলে। ভোজ ব্যক্তিবলৈ পথৰৰ আলি খানি টাটি চুককি উধান কাটি জনা হয়। টোত লেও দি ভাগে জনে ভোজভাত বন্ধা হয়। দীঘলে দীঘলে একুৱাই জনা কলপটুৱা বুকীয়াৰকৈ ডোং কৰি তলত কলপাত পাৰি তাত সিজোৱা ভাতবোৰ বাঢ়ি থোৱা হয়। কোমোৰা দি বন্ধা বাজহাঁহ বা বৰালিমাছৰ আঞ্জা, মাছৰ মূৰটো ফুলকৰিৰ ঠাৰি আৰু আলু দি বন্ধা এখন জ্বলা ভাজি, গুৰু বা চেনি দি কৰা বিলাহীৰ টক, পাতলকৈ বন্ধা এখন দাইল, বন্ধাকৰি-মটৰ-আলু দি বন্ধা এখন ভাজি এইদৰেই লগভাত থোৱাৰ বাবে সাজু হৈ উঠে। জীৱৰী-বোৱাৰীহঁতে ইতিমধ্যে শাক-পাচলি কুটা, চাউলপাত ধোৱা আদি কামৰ পাচতে ভাত হোৱাৰ আগে আগে লগভাত থোৱা ঠাইখিনি অভাবলৈ আবদ্ধ কৰে। কাজলিয়ে কাজলিয়ে পানী চতিয়াই ঠাইখিনি শুচি কৰে। তাৰ পাচত ভোজখাবলৈ যোগাৰ কৰি আনি থোৱা কলপাত পাৰি দিয়ে। দাইল, আঞ্জা লবলৈ কলপটুৱা কাটি সজা দোকৰোৰ পাতৰ কাৰে কাৰে দিয়ে। একে বহনতে আটাইবোৰ বাবে ঠায়ে নাটিলে দুই তিনিটা বহনত ভোজনপৰ্ব সামৰা হয়। প্ৰথম বহনত সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালী আৰু বয়সীয়া পুৰুষসকলক বহুওৱা হয়। দ্বিতীয় বহনত ডেকা-গাভৰুবোৰ আৰু শেষ বহনত বোৱাৰীসকল বহে। ৰাজনিজনে সেৱা লয়। আটায়ে হৈ ধ্বনিৰে আৰ্শ্ববাদ দিয়ে। ভোজ-ভাত খাই উঠে মানে বেজি খুৰি আবেলি হয়। ডেকাহঁত মেজি সাজিবলৈ সাজু হয়। বুঢ়াসকলে দিহা দিয়ে। যোগ চিনৰ দৰে দুটা নলা খানি তাৰ ওপৰত দুডোখৰ কুন্দা কাঠ দি তাৰ ওপৰত খৰি জপা হয়। লাগনি খৰিবোৰ মেজিৰ তল অংশত দিয়া হয়। মেজিটো বাগৰি নপৰিবৰ বাবে চাৰিটা ভলুকা বাঁহৰ খুটা মেজিৰ চাৰিওফালে গহীনা হিচাপে দিয়া হয়। ক্ৰমে ওপৰলৈ খৰি জাপি যাওতে টঙালেৰে ভলুকা বাঁহকেইটা আটি বান্ধি দিয়া হয়। মেজি পাঁচ হ ফুটৰ পৰা সাত আঠ ফুটলৈকে ওখ হয়। খৰি সৰুহকৈ থাকিলে খুৰীয়া মেজিও সজা হয়। মেজি সাজি থাকোতে হৈ ধ্বনি চলি থাকে জয় অ ৰামবোলা, জয় অ হৰি বোলা, বাইজৰ কুশলৰ অৰ্থে জয় অ ৰাম বোলা.....।

মেজি সজা হৈ যোৱাৰ পাছত ভেলাখৰৰ ভিতৰত একুবা জুই ধৰা হয়। জুইৰ চাৰিওফালে ভোজ খাই উঠা আটাইবোৰে একত্ৰকৈ বহে। গজ-ভাজৰ, নিৰ্দেশ হাঁহি-ধেমালি চলে। এটা সময়ত বয়সৰ পুৰুষসকল ঘৰলৈ গৈ বিচনাত পৰেগৈ। জীৱৰী-বোৱাৰীসকলো নিঠা ভজা, আলু পোৰা আদি কামত লাগিবলৈ ধৰ চাপে। ৰাতিটো আগত লৈ ভেলাখৰ বখীয়া হৈ বয়সে

ডেকা আৰু চেফনীয়াবোৰ। হৈছে ধৰ্ম্মি জ্ঞানক ক্ৰিষ্ণিলিত্ত বাতিৰ নিৰ্জনতা পলায়।
 খেলে-খেলে, চুবুৰিয়ে চুবুৰিয়ে পতা মেজি স্বৰত বিৰামবিহীন হৈ ধৰ্ম্মি চলে।
 বাতিবন্ধা ডেকাহঁতে জাব খেদিবলৈ কেইবাটাও চোলা, চুৰেটাৰ, মুখত টুপি
 বা পাণ্ডবি, জোতা-মোজা লিচ্ছি লয়। তাৰ পাচত নিশাচৰ হৈ পুৰা মেজি
 জ্বলাবলৈ কাৰোবাৰ পথাৰৰ বা বাৰীৰ ঢাপৰ শুকান জেওমাখৰি চুব কৰিবলৈ
 ওলায়। ধাপতে গালৈ নাৰিকল, ফুঁহিয়াৰ, আলু, কৰি আদিও চুৰি কৰি আনি
 খায়। ধেমালিতে এঘৰৰ নঙলা খুলি অন্য এঘৰত লগায়। ইটো মেজিৰ মাহুহ
 সিটো মেজিৰ ওচৰলৈ গৈ কিছুপৰৰ বাবে আড্ডাত বহেগৈ। "মোটেই বাতি
 এইদৰে ফুৰ্তিতে অনাই বনাই ঘূৰি ফুৰে। মুখত বাৰে ততহ গাঁতৰ কলি ওলায়।

আকৌ কি বেগেজ্বেজ্

কলিজাত মৰা তেজ

আমিবোৰ বাতিৰ বান্ধব

কোনেও যে নেদেকে আমাৰ নেজ।

মিলিকাই নামৰ মানুহ এজনক জোটাই গায়

'আকৌ কি মিলিকাই

বয়স তোৰ ভটিয়াই

ক'লা চোলাই নুতনাই.

ক'লা চোলাই নুতনাই তোৰ।

মাজবাতি ডেকাহঁতে জয়াল বাঁহনিত গৈ জাতিবাঁহ চুব কৰি আনি
 দুইফালে গাঁঠি বাধি পাব পাবকৈ কাটি পানীহিলে, বোকাহিলে সাজে নগদপীয়া
 জুইত হিলৈ আগুজাই নিয়ে। বাতিৰ গভীৰতা ভেলি পৰে পৰে হিলৈ ফুটি
 গুমগুমাই থাকে। হিলৈৰ শব্দৰ মাজে মাজে লেখাৰি নিচিনা হৈ ধৰ্ম্মি চলি
 থাকে :

জয় অ' বামবোলা

জয় অ' হবি বোলা

সৰামেজিৰ কুশলৰ অৰ্থে

জয় অ' হবি বোলা

সৰামেজিৰ কুশলৰ অৰ্থে

জয় অ' বামবোলা

ডেকামেজিব কুশলৰ অৰ্থে

জয় অ' হৰি বোলা

বুঢ়া মেজিব কুশলৰ অৰ্থে

জয় অ' বামবোলা।

মেজি কেতিয়াবা তিনিটা সাজে। এটা ল'বাসকলৰ নামত, এটা ডেকাসকলৰ নামত আৰু এটা বুঢ়াসকলৰ নামত। সেই কাৰণে প্ৰতিটো মেজিব কলৰ ভাগে ভাগে হৈ ধৰি দিয়ে। লাহে লাহে বাতিৰ আয়ুস টুটি আহে। বাতিপুৰণলৈ এপৰমান থাকোতে মেজিত জুই লগাবলৈ আত্মহীসকলে গৰম কাপোৰ-কানি খুলি চুবিয়া এখন লিছি পুখুৰীত জোবোৰা মাৰি তিতা গাৰেই উঠি আহে। শুকান জেওৰা খৰিব জোৰ একুৰা জ্বলাই মেজিব তলৰ পাতটোৱেদি ভৰাই দিয়ে। একেলগে তিনি চাৰি মুঠা জ্বলা বাঁহখৰিৰ জোৰ ভৰাই দিয়াৰ পাচত মেজিটো দপদপকৈ জ্বলিবলৈ ধৰে। লগে লগে মেজিব চাৰিওফালে বৈ আটায়ে বাৰঘাৰ হৈ ধৰি দি থাকে।

মেজি জ্বলি থাকোতেই বাতি পুৰায়। ইতিমধ্যে ঘৰে ঘৰে থকা বাকীবোৰ মানুহো মেজিব কাৰ চাপি আহে। মাখৰ দপদপীয়া মেজিব চাৰিওফালে আহি থিয় হয়হি। প্ৰতিঘৰে পৰা গিঠা-পনা, সিজোৱা মিঠা আলু, মোৰা আলু আনে। জ্বলি জ্বলি বহি যোৱা দগমগীয়া অজুঠাৰ ওপৰত কেটলী এটা বহুৱাই চাহপানী গৰম কৰে। হাঁহি-ধেমালি মিলাত্ৰীতিৰে সকলোৱে গিঠা-পনা, চাহপানী খায়। এই চাহৰ খোলাত প্ৰত্যেকেই প্ৰত্যেকৰ ঘৰৰ গিঠাপনাৰ জুটি পায়।

দুপৰীয়া হোৱাৰ আগে আগে সকলো ঘৰাঘৰি যায়গৈ। এই মাখৰ বিষতে ম'হ বঁজাৰ। কাকডোতা নৈ, দেউলীজনৰ পাৰত ম'হ বঁজ হয়। কেবাখনো গাঁৱৰ পৰা অফলা ভাগি মানুহ ম'হবুজ চৰলৈ আহে। কেবামহৰো পৰা খুৰাই-বোৰাই পুৰা নিৰব কুৰাই তেলপৰি সিচলা, নোনোকা, কৰি খোৱা, গলধন থকা ম'হে ম'হে বঁজে। ম'হ বঁজোৱা মানুহে চকু লগা চকোৱা লাখুটি লৈ বঁজৰ দেও লতা ম'হ চম্বালে। বঁজত কোনোবাটো ম'হু ঘৰে। কোনোবাটো বহিল হয়। কোনোবাটো ম'হ আকৌ জয়ভংগ দি পলুৱায়। ম'হ বঁজ চাই বিহুৰলীয়া মন উত্তেজিত হৈ পৰে। তাৰ মাজতে ঠাঁহি আছে কোনোবা কৃষক পত্নীৰ হিৰাভতা চিঞৰ 'ঐ অকল দৌ, ম'হটো খুৰাই লৈ আহ ঐ, বঁজত ম'হ মৰিলে অজা বহুৰ লথোনে থাকিব লাগিব।' □

(৫) লক্ষীমপুৰৰ নাওবৈচা অঞ্চলত মাছবিহ

শ্রীপুতলী কায়স্থ

অসমৰ অন্যতম ইতিহাস গ্ৰন্থিক বাননীড়িত খিন্তা লক্ষীমপুৰৰ আত্মকৃত বিভিন্ন জনগোষ্ঠী বসতিপূৰ্ণ বৃহৎ মৌজা নাওবৈচাত মাছবিহ বা ফোলালীবিহ উলহ মালহেৰে পতা দেখা যায়। খালি-খেতিৰ লগত জড়িত ফোলালী বিহৰ আয়োজন ধান চপোৱাৰ লগে লগে আৰম্ভ কৰা হয়। গাঁৱৰ কোনো মাকৰ আশুত মুকলি পথাৰ নিৰ্বাচন কৰি চেঙেলীয়া সকলে গুহৰ প্ৰায় পাবেক ঠিন পথাৰ পৰাই বিহৰ মেজিব বাবে ঘৰে ঘৰে ঘৰে ঘৰি সংগ্ৰহ কৰি নিৰ্বাচিত পথাৰখনত জমা কৰি ফালি শুকুৱাবলৈ আৰম্ভ কৰে। উককাৰ দুদিনমানৰ আগবপৰা ঘৰে ঘৰে একোডালকৈ বাঁহ সংগ্ৰহ কৰি মেজি সজা কাম আৰম্ভ কৰে। যোগ দিব নিচিনাকৈ এটা গাঁও খান্দি চাৰিওফালে চাৰিডাল বাঁহ সমান দীঘলকৈ গোটে গোটে বাধি গাঁওটোৰ চাৰিওফালে চাৰিডাল বাঁহ পুতি মেজিব বাবে শুকুৱাই ৰখা ফলা খৰিবিলাক যোগ চিনৰ আকাৰে মাজত সমান বৰ্গৰ কাঁক বাধি গাঁওটোৰ সোঁজ সোঁজে জালি যায়। কোনো কোনোৱে মাজতো এডাল বাঁহ পুতি লয়। কোনো কোনোৱে আকৌ মাজত মাত্ৰ এডাল বাঁহ পুতি তাৰ চাৰিওফালে খৰিবোৰ যোগচিনৰ আকাৰে জালি যায়। বাঁহৰ মূৰ গোৰালৈকে ক্ৰমে ডাঙৰবপৰা সকলৈ খৰিবোৰ জালি যায়। মেজি সেৰিবলৈ কল গহৰ দৰে তলৰ অংশ ডাঙৰ আৰু ওপৰৰ অংশ ক্ৰমান্বয়ে সৰু হয়। মেজি সাজি বাঁওতে মাজে মাজে কেঁচা বাঁহত গাঁঠি ফুটাই পানী ভৰাই ফুটাটো মাটিৰে মাৰি দি পানী হিলৈ প্ৰস্তুত কৰি সুমাই দিয়া হয়; যাতে মেজি স্থলিলৈ বহু দুৰলৈকে পানী হিলৈৰ মাত শুনা যায়। এটা বৰমেজি আৰু এটা সৰু মেজি নাম দি দুটা মেজি সজা হয়।

মেজি কাষত সৰুকৈ এটা বাছনি কল আৰু কাষত ডাঙৰকৈ এটা ডোজৰ ঘৰ, বাঁহৰ ফুটাৰ ওপৰত চালি আঁকাৰে প্ৰস্তুত কৰি শুকন কলমাৰীয়ে ওপৰত আৰু চাৰিওফালে বেৰ দিয়া হয়। উককাৰ সিনা আৱেৰিবলগী বনা উলহ-মালহেৰে সন্ধিয়া ডোজৰ বাবে আয়োজন কৰে। গাঁৱৰ চেঙেলীয়া মাকৰ বিশেষ বিশেষকৈ হৈছে ঘৰে ঘৰে গৈ চাউল আৰু পাইৰ সংগ্ৰহ কৰে। ফোলালীবিহৰ মেজিৰ বাবে বাছনিঘৰ, ডোজৰ ঘৰ, বৰমেজি আৰু মেজি জালি

বিষয়ৰ আৰি ওৰফৈ সজাত ব্যক্ত হৈ পৰে।

গাঁৱৰ জীৱনী-বোৱাৰীসকলে পুৱাৰেপৰা ঘৰ মোজা, কাপোৰ ধোৱা, শিঠা খুন্দা আদি কামত ব্যস্ত হৈ পৰে। প্ৰাৱৰিলাকেই দুই তিনিদিনৰ আগৰ পৰাই নদী, পুখুৰী আদিত ঘৰৰ গোটেই কানি-কাপোৰ খুই চাফাকৰি মুৰি, চিনা, সান্ধ, কোঁমল, চাউল আদি মাহ পথেক জুৰি, জালহী, সুধিবপৰাকৈ বোঁগাৰ কৰি লয়। উককাৰ দিনা আবেলিৰ লগে লগে ঘৰৰ বোৱাৰী-গৃহিণী আদিয়ে বিভিন্ন ধৰণৰ শিঠা-পনা ভজাত ব্যস্ত হৈ পৰে। ছোৱালীসকলে মেজিৰ তলত বাতিৰ ভোজৰ বাবে শাক-পাচলি কটা, চাউলধোৱা, পাভ-পটুৱা ধোৱা আদি কামত ব্যস্ত হৈ পৰে। সন্ধিয়া সকলো গাঁৱৰ বুঢ়া-মেথা, ল'ৰা-ছোৱালী গোটি খোৱাৰ পাছত এজনে হৈ ধনি দি সকমেজি জ্বলাই দি সকলোৰে জুই পুৱায়। সেইদিনা সময়তে ল'ৰা আৰু ছোৱালী কিছুৰে দল বান্ধি ঘৰে ঘৰে গৈ ছল-চাটুৰী কৰি বাৰীৰ শাক-পাচলি, আলু আদি চুৰ কৰি আনি মেজিৰ ভোজত লগায় আৰু আলু-কচু আদি মেজিৰ জুইত পুৰি খায়। ভোজ বন্ধা সমাপ্ত হোৱাৰ পাছত প্ৰথমতে ল'ৰা-ছোৱালী আৰু পুৰুষসকলক ভোজৰ ঘৰত শাৰী শাৰীকৈ বহিবলৈ দি প্ৰত্যেকৰে সন্মুখত ভাত আৰু ভাজি দিবৰ বাবে বহল কলপাত আৰু পাতখিলাৰ সোঁফালে একোটাকৈ কলপটুৱাৰ দোং দাইল লবৰ বাবে দিয়া হয়। ভাগে ভাগে চেঙেলীয়া ল'ৰাহঁতে নিমখ-জলকীয়া, ভাত-দাইল, ভাজি, আদি প্ৰতিজনৰ আগে আগে দি যায়। তেওঁলোকৰ ধোৱা শেষ হলে ছোৱালী-বোৱাৰী আৰু গৃহিণীসকল খাবলৈ বহে। ভিন্ন জন-বসতিৰ গাঁও সমূহত ভিন্ন ভিন্ন নিজস্ব নীতি নিয়ম থকাৰ বাবে সাধাৰণতে সকলোৰে খাব পৰাকৈ কোনো দুই তিনিজন চেঙেলীয়া ল'ৰাক বান্ধনি নিৰ্বাচন কৰি লয়; আৰু প্ৰয়োজন সাপেক্ষে সুকীয়া পাগৰো ব্যৱহাৰ কৰা হয়। কিন্তু খোৱাৰ সময়ত সকলোৰে দেখা-দেখিকৈ বং-তামছাৰ মাজেৰে ভোজৰ ভাত খায়। খোৱা-বোৱাৰ শেষত বৃদ্ধ পুৰুষ আৰু মহিলাসকল মেজিৰ জুই পুৰাই জ্বা-জ্বি ধাৱগৈ। চেঙেলীয়াসকলে বৰমেজি বৰীয়াহৈ গোটেই বাতি বং-তামছা কৰি চোল-তাল বজাই মেজিৰ তলত জুই পুৰাই শেষ বাতিলৈ দাৰ দৰত যি পায় চুৰ কৰি আনি মেজিৰ জুইত পুৰি খায়; আৰু বাঁহৰ জেঁওৰা-জপনা-নঙলা আদি শুকন বাঁহবোৰ চুৰ কৰি মেজিত পোৰে। সুবিধা বুজি মাৰবিহৰ ধোৱালি হিচাবে ল'ৰাহঁতে ইঘৰৰ পৰা সি ঘৰৰ গোছালিত বান্ধি ধৰ। মেজি বৰীয়াসকলৰ পৰা হ'ব পৰা চোকৰ উন্নত প্ৰাৱৰ্য্যৰ গৃহস্থী সাবে থাকি শাক-পাচলিৰ বাৰী, পুৰা জেঁওৰা-জপনা আদি বৰীয়া হৈ থাকে।

গোটেই বাতি মেজি কৰীয়াইতে তোল-তাল বজাই হৈ হাজাৰ ধনি গোটেই পৰিবেশটোকে বজল-জলাই বাঢ়ে। ইখন গাঁৱৰ ছিলৈ হৈ-ধনিৰ শব্দ সিখন গাঁৱলৈকে শুনা যায়। বৰমেজি বধি থকাৰ উদ্দেশ্য হ'ল বাতি জ্বলন কুৰ্তিৰ মাজত গাঁৱে গাঁৱে ঘূৰি ঘূৰা ডেকাইতে কৰীয়া নোহোৱা মেজি পায়ে বাতিতে জ্বলাই দিগাৰ ভয় থাকে বাবে সকলোৱে নিশ্চয় নিজৰ মেজি পুৰাইলৈকে বধি থাকে। কাহিলী পুৰাৰ লগে লগে প্ৰতিঘৰে ঘৰৰ পুৰাই, জাম্বল-পাণ, লাগনি গছ, ঘৰৰ মূলখুটা আদি কেইবাডালো ধানখেৰ গছকি বীৰল বকি লগুণ কৰি বান্ধে আৰু বাৰীৰ চাৰিওফালে মাটিৰ চপৰা দলিয়াই মাঘ এই মাঘ, জাম্বল ঘৰ-বাৰী বাখ, গছ বাছোতে গঙ্গাশ্রান কৰিবলৈ মাঘ নালাগে, ইয়াতে বন্ধকৰি লাগ, আদি নিজৰ পৰম্পৰাৰে বছৰটোলে জগান্ন-জমজল ঘূৰ কৰে।

বাতিপুৰা প্ৰথমতে এজন চেঙেলীয়া লৰাই গা ধুই আহি স্তিত্তা তিৱানেৰে তামোল-পাণ আৰু এসিকি পইছা মেজিলৈ আগলি কলপাতত আগৰঢ়াই বৰমেজিত জুই দিয়ে আৰু লগৰীয়া সকলে “জয় হৰি বোলা, জয় বাম বোলা, আমাৰ বৰমেজি দপ্ দপকৈ জ্বলিব লাগে” বুলি হৈ ধনি দিয়ে। সেই হৈ ধনিৰ শব্দ শুনি ঘৰত শুই থকাসকলে লৰা-লৰিকৈ টাৰি-পাটী এৰি গা-পাধুই (কোনোৰে নোখোৱাকৈ) আহি মেজিৰ কাষত সেৱা জনাই দুই এঘৰে যোগান ধৰা মাহ কৰাই, সিঠা-পনা, চাহ আদি খাই জুইত হাত-ভৰি সেকি বছৰটোৰ জাৰ খেদে; আৰু চেঙেলীয়া সকলৰ মাজত যুঁজ লগাই বীৰত্বৰ প্ৰমাণ ছোৱা, গল্প আদি কৰি ব'দ ওলোৱাৰ পাছত ঘৰাঘৰি হয়।

মাঘবিহত সাধাৰণতে উৰুকাৰদিনা, মানুহৰ বিহৰ দিনা আৰু গোঁসাই বিহৰ দিনা, এই তিনিটা দিনত দুপৰীয়া ভাত নাখাই জা-জলপান খোৱা হয়। বিহৰ প্ৰথমদিনা গা-পা ধুই নতুন কাপোৰ সিন্ধি সৰুৰে ডাঙৰক সেৱা জনাই জা-জলপান খায়। কোনো কোনো গাঁৱত গাঁৱৰ মুখীয়াল মানুহজনৰ ঘৰত গাঁৱৰ বৃদ্ধসকল একেলগে বহি জা-জলপান, সিঠা-পনা আদি খায়। দিনটো গাঁৱৰ ইঘৰৰ মানুহে সিঘৰত জা-জলপান, সিঠা-পনা আদি খায় কুঁৰোতে নিজৰ ঘৰত খাবলৈ আহৰি নোপোৱাৰ দৰে হয়। দিনত ভাত নোখোৱা কেইদিন ব্যক্তিৰ সঁজ সোন্ধকালে ব্যক্তি খাই বৈ বিচনাত পৰে। এনেকৈ সপ্তাহ, পৰেকদিনলৈ ঘৰে ঘৰে জা-জলপান, সিঠা-পনা আদি খোৱাৰ কাৰ্য চলি থাকে।

কোনো কোনোৰে জা-জলপান, সিঠা-পনা আদি খাই বেয়া পোৱা সকলক মাত্ৰি, বিহৰ তিনি চাৰি দিন মানৰ পাছৰ পৰা পৰেকদিনৰ ভিতৰত,

হাঁহ-মাংসে জাদিবে ভাঙৰো বো-জা কৰে। আমি আমাৰ কামৰ চকো ককাইদেউহঁতৰ খবত কিয় এসপ্তাহমানৰ পাছত হাঁহৰ মাংসৰে মাখবিলু ভাত খোৱাৰ কথা আজিও ভালদৰে মনত পৰে।

এশমবৰত (অনুমানিক ১৯৬৫ চনৰ আশে-পাশে) য়াৰবিহ বুলি কলে আমাৰ আনন্দৰ সীমা নাছিল। ককা বিহ বুলি কলেই আমাৰ গাঁৱৰ পৰা চাৰি-পাঁচ কিলোমিটাৰমান দূৰৰ জমিদাৰি মিহি গাঁৱৰ গাঁওবুঢ়, গাম-দাইটিয়ে (দেউতাক ককাইদেউ বুলি ল'বোধন ধৰে বাবে আত্মীয়তাৰ ভাৱত আমি দাদাইদেউ বুলি নামাতি দহিটি বুলি মাতিছিলো) নিজৰ হাতীত উঠি গাঁৱৰ মাজে মাজে আহি নিজৰ খুটি গক আৰু ম'হৰ খাটিৰ দৈ গাখীৰ লৈ আহি আমাৰ ঘৰত সি চাহ-সিগা খাই বোৱাৰ সময়ত ভোমোল-পাণ অলপ লৈ গৈছিল। গাম-দাইটিয়ে দৈ অনা ডাঙৰ ডাঙৰ জগ কেইটাত বোৱাৰ সময়ত ভোমোল-পাণ ভৰাই দি পঠাবলৈ আমি যেন আশ্ৰহেৰে বাট চাই থাকোঁ।

যোৰ ভালকৈ মনত আছে, গাম দাইটিৰ এখন ভৰি আনখন ভৰিতকৈ যথেষ্ট শকত আছিল। মানুহজনৰ প্ৰতি আমাৰ ঘৰখনৰ প্ৰত্যেকৰে কিমানয়ে জ্ঞান আৰু ভক্তিৰ ভাৱ আছিল, বুজাব নোৱাৰি। সেয়া কেৱল গাম দাইটিয়ে বিধে বিধে অনা গক-ম'হৰ দৈ গাখীৰ বা গাম দাইটিয়ে বিধে বিধে অনা গক ম'হৰ দৈ গাখীৰ বা গাম দাইটি আহিলে হাতীত উঠিবলৈ পোৱা আনন্দৰ বাবে নাছিল; গহীন-গতীৰ ভাবে মানুহজনে হাতীটো বহুশ কৰি, তাৰ সিঠিৰ পৰা নামি অহাৰ এক অপূৰ্ণ দৃশ্য আছিল। এনেয়ে নাহিলেও বিহ বুলি গাম দাইটি আমাৰ ঘৰলৈ আহিবই। হয়তো বিহৰ বতৰত ভাল দৈ গাখীৰ ককায়েকৰ পৰিয়ালটোক যোগান ধৰা গাম দাইটিৰ দায়িত্ব আছিল এই ভাৱত। এতিয়া ভাৰি আচৰিত লাগে গাম দাইটি আমাৰ ঘৰলৈ আহি হাতীৰ সিঠিৰ পৰা নামিয়েই গাখীৰ জগ আমাৰ ঘৰৰ কোনোবা এটাৰ হাতত দি উৰাল ঘৰৰ আগত থকা কাঠৰ বহলগিৰা সদৃশ ভঙা এখন নিজেই হাততলৈ চোতালৰ মূৰত বহি দেউতাৰ লগত মেল পাতিছিল। সেইদিনা ঠাইতে ৱায়ে লৈ চাহ-সিগা দি গোটা ভোমোল-পাণ আগবঢ়াই দিছিল; আৰু গাম দাইটিয়ে নিজে কাটি ৰখিছিল। ঠিক তেনেদৰে বিহ বুলি আমাৰ দেউতাই গাম দাইটিৰ ঘৰলৈ বৰীৰ ভোমোল-পাণৰ টোণোলা এটা লৈ বোৱাটো নিয়মৰ নিচিনা আছিল। আৰু দেউতাইও গাম দাইটিৰ ঘৰত গৈ চোতালৰ মূৰত বহিয়েই গাম-দাইটিৰ লগত মেল কৰি গোটা ভোমোল-পাণ কাটি ৰখি ৰখলৈ আহিছিল। আৰি ভাৰি

নোৱাৰিছিলোঁ, আচলতে মিহি বুলি দেউতাই গাম দাইটিক বুধা কৰি চোতালৰ মূৰতে আপ্যায়নৰ ব্যৱস্থা কৰে নে গাম দাইটিয়ে কৰাৰ্থে বুলি দেউতাক বুধা কৰি চোতালৰ মূৰত আপ্যায়নৰ ব্যৱস্থা কৰে। কিন্তু গাঁৱৰ বৰমোৰি দেউতা আৰু মিহি গাঁৱৰ গাঁওবুঢ়া গাম দাইটিৰ মাজৰ সম্পৰ্ক আৰু গাঁৱ বহুতলৈ সেই প্ৰক্ৰিয়াটোক সন্মান সহকাৰে, সহজভাৱেই গ্ৰহণ কৰা যেন অনুভৱিত। গাম দাইটি চুকোৱাৰ পাছত সেই চেনেহ, শ্ৰদ্ধা আৰু প্ৰীতিৰ ভাৱ কমকৈ লাহে লাহে কমি আহিবলৈ ধৰিলে। বৰ্তমান গাম দাইটিৰ পৰিয়ালৰ লগত আমাৰ তেনে কোনো গাঁৱ সম্পৰ্ক নাই যদিও চা-চিনাকি একেধাৰে হৈছে যোৱা নাই।

কেৱল গাম দাইটিৰ সৈতে থকা সম্পৰ্ক শেষ হৈ যোৱাই নহয়, যুগৰ পৰিবৰ্তনৰ লগে লগে মানুহৰ মনবোৰো যেন পৰিবৰ্তনবদ্ধাৰ লাহে লাহে সংকোচিত হৈ আহিবলৈ ধৰিছে। বৰ্তমান গাঁৱে গাঁৱে ৰাজহুৱাকৈ আয়োজন কৰা মাঘবিহুৰ উলহ মালহো কমি আহিছে। কিছুমান গাঁৱত ৰাজহুৱাকৈ মাঘবিহুৰ ভোজৰ আয়োজন কৰাৰ পৰিবৰ্তে নিজৰ নিজৰ পৰিয়ালৰ মাজতে সাধাৰণভাৱে মেজি সাজি বা নিজৰ চোতালৰ মূৰত অলপ খৰিৰ জুই পুৰাই ঘৰতে ভাত খাই সামৰি থয়। আগৰদৰে সৰু-বৰ নিৰ্বিশেষে প্ৰত্যেকেই প্ৰত্যেকৰ ঘৰত মাঘবিহু খাবলৈ যোৱা নিয়মৰ পৰিবৰ্তে অতিকৈ ভাল লগা মানুহৰ ঘৰলৈহে কিছ খাবলৈ বুলি এপাক মৰাৰ নিয়ম হবলৈ ধৰিছে। এই প্ৰক্ৰিয়া অব্যাহত থাকিলে নাওবৈচা অঞ্চলত মাঘবিহু উৎসৱটো ক্ৰমান্বয়ে সংস্কৃতিৰ পৰিবৰ্তে সময়তগৈ ঘৰুৱা সাধাৰণ উৎসৱ, আজিকালিৰ বাৰ্থ দে (Birth day), মেৰেজ দে (marriage day) আদিৰ দৰে ঘৰুৱা উৎসৱলৈহে অৱনতি হবগৈ যেন আমাৰ অনুমান হয়। □

(৬) ডিমৰীয়া অঞ্চলত মাঘবিহু

শ্ৰীমুকুণ্ড বে

মাঘ বা ভোগালী অসমীয়া সংস্কৃতিৰ সৈতে নিবিড়ভাৱে জড়িত। মাঘবিহু উত্তৰ ভাৰতত মাঘ সংক্ৰান্তি হিচাপে বিশেষভাৱে পৰিচিত। মাঘ বিহু বিশেষভাৱে খেতিৰ লগত জড়িত। এই সময়ত অসমৰ মানুহে শালি খেতি চপাই উঠে। অসমৰ খেতিয়কে শস্য চপাই লোৱাৰ অন্তিমত মাঘ বিহু উৎসৱ উদ্‌যাপন কৰে। মাঘৰ বিহু, ভোগৰ বিহু, সেয়েহে ইয়াক ভোগৰ বিহুও বোলা হয় আৰু ই অসমীয়াৰ মাজত “ভোগালী বিহু” হিচাপে বেচ জনপ্ৰিয়।

যদিও অসমৰ সকলো প্ৰান্তত ইয়াক উদ্‌যাপন কৰা হয়, তথাপি ঠাই বিশেষে এই সংস্কৃতিৰ বৈশিষ্ট্য বিৰাজমান। সেয়েহে আমাৰ এই লেখাত ইয়াৰ বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ সংস্কৃতি ঐতিহ্যমণ্ডিত ডিমৰীয়াত কেনেদৰে বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজত উদ্‌যাপিত হৈ আহিছে তাৰেই এটি চমু আভাস আমি দাঙি ধৰাৰ চেষ্টা কৰিম।

ডিমৰীয়া এক ঐতিহাসিক মধ্যযুগীয় ৰাজ্য। চৌপাশৰ শাৰী-শাৰী পাহাৰৰ মাজৰ সমতল ভাগত অবস্থিত। এই অঞ্চলৰ প্ৰায় ৯৫% লোকেই কৃষিজীৱী। কৃষিজীৱী মানুহৰ বাবে “ভোগালী বিহু” ভোগৰ উৎসৱ। ভোগালী বিহু বুলিলে “মেজি”। চৌপাশৰ শাৰী-শাৰী পাহাৰৰ পৰা বাঁহ কাটি আনি মেজি প্ৰস্তুত কৰা হয়। যাতে মেজিৰ বাঁহবোৰ সময়ত শুকাই জ্বলাবৰ উপযুক্ত হয়, তাৰ কাৰণে বিহুৰ পৰ্বক দিন আগতে গাঁৱৰ ৰাইজ নামঘৰ বা ৰাজহুৱা স্থানত গোট খাই বাঁহ কটাৰ দিন স্থিৰ কৰে। বাঁহ কাটিবলৈ যোৱাৰ আগতে “তিৱা” সকলে “বৰভাজনি” (বন-ভাজনি) পূজা বন দেৱতালৈ আগবঢ়ায়, যাতে কোনো বিপদ-আপদ নহয়। এই পূজাৰ কাৰণে প্ৰয়োজনীয় কল, তামোল-পাণ আদি সকলো বস্তু চুব কৰিহে অনা হয়। বৰো সকলৰ মাজতো বাঁহ কটাৰ আগতে গৰখীয়া পূজা কৰা দেখা যায়। কিন্তু চুব কৰা কাৰ্য্য ভেওঁলোকৰ মাজত দেখা নাযায়।

বাঁহ কাটি আনি বিহুৰ কিছুদিনৰ আগতে মেজি সজা হয়। মেজিক ডিমৰীয়াৰ মানুহে ভেলাখৰ বুলি কয়। সেয়েহে ভোগালী বিহু ভেলাখৰ বিহু হিচাপেহে বেছি জনাজাত। মেজি সাঁজোতে মেজিৰ মূল বাঁহ ডাল বা লহি

বাঁহ সংস্থাপন কৰোঁতে ডামোল-পানৰ বটা মি সেৱা কৰিহে সংস্থাপন কৰা হয়। ডেলাখৰ কেইবা প্ৰকাৰৰো প্ৰভুত কথা দেখা যায়; বাখী ডেলাখৰ, বাজী ডেলাখৰ বজা-বাখী ডেলাখৰ, গৰবীয়াসকলৰ ডেলাখৰ, গাঁওবুঢ়াৰ ডেলাখৰ ভোজখৰ, চাতিমৰা, আদি। ভোজ খৰত ভোজ আৰু চাতিমৰা নাচ-গানৰ কাৰণে আৰু ৰাতি ৰখাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। নাচ-গান মাচন “জালি লাং” বুজা-গীতহে। কাৰ্বিসকলে চাতিমৰাক কেন্দ্ৰলক আৰু বৰোসকলে গজাইবৰ বুলি কয়। বিহৰ এসপ্তাহ ধৰি গাঁৱৰ ডেকা ল'ৰা অথবা বৃদ্ধসকলে ডেলাখৰত শুৱিলে যায়। ইয়াকে ডেলাখৰ ৰখা বুলি কোৱা হয়। স্নানহাঙে, সেই সময়ছোৱাত সাম্ৰহ, চিৰা খুন্দাৰ কাৰণে জীৱবী-বোৱাবীৰ মাজত উকল-মাখলৰ লগত আনুৰূপীয়া ঢেঙীৰ শব্দই নাচোন চৰায়। উককাৰ আগদিনাৰ শেষ ৰাতি অৰ্থাৎ দোক-মোকলিতে ডেলাখৰৰ ফুল আদিৰে সজাই-পৰাই তোলা হয়। অৰ্থাৎ ডেলাখৰৰ মূৰত মুকুট আৰি দিয়া হয়। মুকুটটো কলফুল, ফুল আৰু বাঁহেৰে সজা হয়। ধনুৰ আকৃতিৰ দুপদ যতনক লগ লগাই তাত পাঁচটা কলফুল গুজি দিয়া হয়। ধনুৰ আকৃতিৰ এই যতন কেইপাতক “চিতিকা” বুলি কোৱা হয়। এই চিতিকাত দিয়া মাজৰ কলফুলটো সাধাৰণতে ৰাজমুকুটৰ দৰে ডেলাখৰৰ মূৰত জিলিকি থাকে। জনগোষ্ঠীসমূহৰ এই ৰাজমুকুটত চৰাই পাখি-গুজি দিয়াৰ নিয়মো আছে। ইয়াত ব্যৱহৃত ফুলবোৰ চুৰ কৰি অনাটো এটা সময়ত গাঁও বিশেষ নিয়মৰ ভিতৰত আছিল। মুকুটৰ তলত কল পটুৱাৰে ডেলাখৰৰ গলত “টাই” মাৰি দিয়াটো “চাহ” জনগোষ্ঠী, ৰাভা, তিওৱা, বৰো আদি সম্প্ৰদায়ৰ মাজত দেখা যায়।

উককাৰ দিনা ৰাতিপুৱাই ডেকা-বুঢ়া সকলোৰে মাছ মাৰিবলৈ বিলৰ পাৰত গোট খায়। উককাৰ দিনা বিলত মাছমৰা এটা বজাদিনীয়া পৰম্পৰা। তিমৰীয়া বজাৰ নজন কৰতলীয়া পোৱালী বজা আছিল বুলি জনা যায়। এই বজাসকলক, পাৰশালি বিলখন নিজৰ ভিতৰত ৰাখি বাকী বিলসমূহ, বেনেং জালিমৰা, বমানী, আদি পোৱালী বজাসকলৰ মাজত ভগাই দিয়া হৈছিল। এই বিল সমূহত উককাৰ দিনা সমূহীয়া ভাৱে মাছ মৰা এটা পৰম্পৰা। উল্লেখনীয় যে, এই মাছমৰা পৰম্পৰাৰ মাজত বিশেষ নীতি-নিয়ম বান্ধা ৰাই আছে। ৰাতিপুৱাই বজা বা সেনাপতিয়ে গা-পা ধুই, ফুল তুলি ন-হতীয়া তামোল বঁটা (তামোল নটা আৰু পাশ মৰোৱা) আগপাতত বজা হয়। তামোল বঁটা কাৰ্বি নিয়মেৰে “নুহপে আৰম্ভ” এচুঙা মদ ঢালি-ঢালি কনবাঁহৰ টঙালেৰে বজা হয়। ইয়াৰ লিহুতে ঢোলে-ডগৰে বজাই ৰাখি দিয়া গাঁৱৰ ৰাইজে মিলি বজাক খিল

পৰ্বালে আদৰি নিয়ে। আদৰি নিওঁতে “লালিলাং” গীতৰ সুৰে সুৰে লালিলাং” বুলি কোৱা হয়। বিলৰ পাৰত আগতে বিনিময় মেলা-বহু দেখা দৈছিল। বিলৰ পাৰত আগতে বজাৰ দৰত বজা তামোল-পাণ বিল দেৱাতলৈ (বিভিন্ন বিলত বিভিন্ন দেৱতা, বয়ানীত বায়ুণ-বায়ুণানী, পাখালিত পঞ্চ দেৱতা আদি) আগবঢ়াই সেৱা কৰাৰ নিছতহে ৰাইজে মাছ মৰাৰ অধিকাৰ পায়। বিলত পূজা আগবঢ়োৱালৈকে ৰাইজ বৈ থকা দৃশ্য দেখিলে ৰাইজৰ সামাজিক বাঞ্ছনৰ প্ৰতি থকা পায়বদ্ধতাত আচৰিত হ’ব লাগে। মাছ মৰাৰ আগমুহূৰ্ত্তত “লালিলাং” গীত আৰু নৃত্যই বিলৰ পাৰ মুখৰিত কৰে। এই নৃত্য-গীতত ঢোল-তাল, পেপাঁ, কালি, থকা (টকা), খল চৰাই, পল, জাল আদি ব্যৱহাৰ কৰা হয়, উল্লেখযোগ্য যে অঞ্চলটোত উৰুকাৰ দিনা লালিলাং গীত গোৱাতো কোনো অপৰাধ বুলি গণ্য কৰা নহয়। বৰঞ্চ ই উৰুকাৰ শক্তিৰ বাহক হিচাপে আদৰি লোৱাহে হয়। মেলাঘৰত ৰাতি ৰখিবলৈ যোৱা মানুহখিনিৰ মাজতো উৰুকাৰ প্ৰায় একসপ্তাহ আগৰপৰা এই গীতৰ কলি ভেলাঘৰৰ চাৰিবেৰৰ মাজত স্তনা যায়; যদিও বাহিৰত ই সামাজিকভাৱে বৰ্জিত। লালিলাং গীতৰ কেইটামান কলি তলত মাৰ্জিত ৰূপত দাঙি ধৰা হ’ল:

তয়ে আইকণ ধাপাক-পাক

পৰাশালিত জাকৈ বাক

কৰঙনত চেতুৱৈ থাক।।

অমৰা নথবি দমাই

অমৰাৰ তলতে ধৰিম গবামাৰি

বাপেৰে বুলিব জঙাই।।

এ কেলা হবি ডকত

তামোল কাটিং চ’লাৰ জেপত

কটাখীখন হেৰাই গ’লে এ কাট

কেয়া কথা নকৰি এ দৰত

হাঁ এ!!

এই গীতসমূহৰ লগত সংশ্লিষ্ট “নাট্যলী” গীতৰ মিল ককা দেখা যায়। যদিও গোতা-ভিক্ষাবীৰাৰ এই গীতসমূহ শ্রাব্য বিষয় বিধ গীতহে। বহুতৰ মিলন বিধ গীতৰ সৈতে ইয়াৰ পাৰ্থক্য সুস্পষ্ট।

মহা মাৰ্ঘি আহি কহিছে ভেলাখৰত গোটা খায়হি। ইয়াতে কহিছে মিলি ভোজ খায়। বাকনীয়ে বাকনী শালত সোমোৱাৰ আগতে কোনো কোনো ঠাইত এটা ভেলাখৰ জ্বলাহিহে ভোজ বন্ধা কাৰ্য্য আবশ্য কৰে। এই ভেলাখৰক বাকনী ভেলাখৰ বা পানী ভেলাখৰ বোলে। সাধাৰণতে পানীৰ ভোজৰ সময়ত ইয়াক বন্ধা হয় কাৰণে ইয়াক পানী ভেলাখৰ বোলে। কাৰি সকলে ইয়াকে “লাকোছোলোক বুজি” বোলে। বাকনীয়ে মাৰ্ঘিৰ খোজৰ আগতে গা-খোজায়ে নিয়ম। সম্ভবতঃ ভোজৰ পানীত গা-খুই পুই মাহৰ চৈন্যেৰে লগা শীত এই ভেলাখৰৰ জ্বলায়ে আঁতৰাই পঠিওৱা হয়। ইয়াক জ্বলোৱাৰ নিছতেই আক ভোজ হৈ নুঠাৰ আগতে গৰবীয়াসকলে খৰে-খৰে সিঁঠা খুজি যায়। কিছুমান গাঁৱত উৰকাৰ দিনা কোনো মেজি জ্বলোৱা নহয়। বহিছে সাময়িকভাৱে ভোজ খাই উঠি সিঁহদিনাহে ভেলাখৰ জ্বলোৱা হয়। অৱশ্যে বাকী গাঁওবোৰতো মূল ভেলাখৰ জ্বলোৱা হয়। অৱশ্যে বন্ধা-বানী ভেলাখৰকহে মূল ভেলাখৰ হিচাপে গণ্য কৰা হয়। ভোজৰ আগভাগ ভেলাখৰবোৰক সন্মান সহকাৰে দিয়া হয়। কাৰবি, ভিওৱা, আদি জনগোষ্ঠীয়ে সেয়েহে গাহবী-চৰাই আদি বন্ধা-বানী ভেলাখৰৰ সম্বন্ধত কাটে। ভেলাখৰ সিঁহদিনা জ্বলোৱাৰ সৈতে এক কাহিনীও জড়িত হৈ আছে। যিটো কাহিনী বয়োবৃদ্ধসকলৰ মুখত শুনা পোৱা যায়। বন্ধা ভীমকে হেনো তেওঁৰ মৃত্যুৰ আগতে বহিছক মৃতকৰ ভোজ দিছিল। সেয়েহে, বহিছে ভোজ খাই উঠিহে সিঁহদিনা কাউৰী পূৱতে দুই বন্ধা-বানী ভেলাখৰ দাহ কৰে। উল্লেখযোগ্য যে ভোজৰ বাতি সকলো ভেলাখৰকে জীৱন্ত আকাৰত ধৰি ভোজৰ আগ ভাত আগবঢ়োৱাৰ লগতে কাৰবি, ভিওৱা, বৰো আদি জনগোষ্ঠীয়ে ভামোল-পাশ-মল দি যুগী কাটি পূজা কৰে। দাহ কৰাৰ আগমুহূৰ্ত্ততো সেৱা এটা কৰি চাৰিওপিনে সাত (৭) পাক হুৰি জুই দিয়া হয়। বাতিপূৰা প্ৰথমতে গৰবীয়া ভেলাখৰ আৰু সদৌ শেষত গাওঁবুঢ়াৰ ভেলাখৰ জ্বলোৱাটো নিয়ম। যেনে : গৰবীয়াসকলৰ ভেলাখৰ গৰবীয়াই জ্বলাবুঢ়াসকলৰ ভেলাখৰ বুঢ়াসকলে জনোৱাটো ইত্যাদি। উল্লেখযোগ্য যে বন্ধা-বানী ভেলাখৰ জ্বলাওঁতে বৰ গৰবীয়াই নাওঁঠ হৈ জ্বলোৱাটো এতিয়াও কোনো কোনো কাৰবি গাঁৱত আছে যদিও কিয় এনেদৰে জ্বলোৱা হয় তাৰ ককা জনা নাযায়। মেজি জ্বলোৱাৰ নিছত যদি মেজি বিৱিহ থাকে, বাৰ মেজি বিৱিহ

থাকে তেওঁলোকক ভেঙ্গে হোৱাৰ বাবে দণ্ডিত কৰাটো কোনো কোনো গাঁৱত দেখা যায়। সিও বিচাৰণ ফল, চৰাই আদি জৰোৱা হয়। ব্ৰহ্মাৰ্জীতে চাৰিওফালে লালিলাং গীত-নৃত্য, ঢোল-পেৰা, ডাল, থকা ঘূৰি-ঘূৰি (টকা) নচোৱাটো দেখা যায়। অলঙ্কাৰিসকলে থলচৰাই আদিও নচোৱাটোও দেখা যায়। লোকবিশ্বাস মতে ঘেহুৰি ছাইৰে ফোট বা গলত ল'লে বোল-চাখি নাইকিয়া হয়। সেয়েহে সেইদিনা-প্ৰেৰি পোবাব নিহত লাই বাঁহৰ ছাই ব্ৰহ্মাসহকাৰে সোৱা-সেখা যায়। ডিওৱাৰাকালৰ বৰা ভেলাৰকৰ পৰা উৰি বোৱা বৃহৎ ছাইৰ খণ্ডখি লাই বাঁহৰ ছাইৰ লগত মিলুই ফোট সোৱা দেখা যায়। কোনো কোনো বৰো, ডিওৱা গাঁৱত ভেলাৰৰ পোবাব অবশিষ্টখিনি আনি পানীত চাং বান্ধি জীৱক বজাক সিও দিয়া এটা উল্লেখযোগ্য আৰু বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ সংস্কৃতি। তেওঁলোকে বাতিৰে পৰা বাৰি খোৱা ভাত আৰু তামোল-পাশ, চাকি দি এই সিও আগবঢ়াই উটুৱাই দিয়ে। নিহত-ভেলাৰকৰ অবশিষ্ট বাঁহ আনি ঘৰৰ-বাৰীৰ ফল-মূল, কোমোৰা-লাউ আদিত দিয়া হয়। ইয়েই হোনো উৰ্বৰা শক্তি বৃদ্ধি কৰে। কিছুমানে গছবাৰত ইয়াৰে কোবোৱাও দেখা যায়।

প্ৰশিধানযোগ্য যে সেইদিনাৰপৰা গো-সমাজক মুকলি কৰি দিয়া হয়। কাৰণ সেই সময়ত শস্য চপাই মানুহে শেষ কৰে আৰু মৰণা মৰা কাৰ্য্যও নাথাকে। বাতিপুৰাই সকলোৱে গৰুবোৰৰ গাত, শিঙত ভেল ঘঁহি দি ভেলাৰলৈ আনি বৈ বোৱা ভোজৰ ভাত খাব দিয়া হয়। আৰু তাৰ পৰাই গৰু-ম'হ আদিক ৰাজহুৱাভাৱে মুকলি কৰি দিয়া হয়। এইখিনিতে উল্লেখ কৰিব পাৰি যে যদি গৰখীয়াই গৰু খুলিবলৈ, গোহালীত সোমাই গৰুবোৰ খিয় হৈ থকা দেখে তেনেহ'লে খেতিৰ বতৰত বৰবুল হ'ব বুলি আৰু গুই থকা দেখিলে বতৰ খৰাং হ'ব বুলি কিছুমানে বিশ্বাস কৰে। আনহাতে, এই বিহু খাই উঠি গৃহস্থই গৰখীয়া-মৰখীয়া আদিক সধাই (বিদায়) দিয়ে। ভৰা অনা গৰু থাকিলেও এই সময়ত মদ-তামোল বঁটাৰে কাৰবিসকলে গৃহস্থৰ দৰত চম্জাই দিয়েহি।

উৰুকাৰ দিনাখন ঘৰবোৰক এৰা সূতাৰে আৰু তামোল-পাশ নাৰিকল আদি গছবোৰক ধানখেৰেৰে টঙালি বজাব দৰে বান্ধি দিয়া হয়। আনহাতে, কিছুমানৰ মতে এইবোৰ হেনো কাৰ-জৰী (কৰ্চ) হৈ, যাতে খালিৰ পাহাৰৰ ছুই, বড়হা আদিয়ে অনুহক গৃহস্থক কৰিব সোৱাৰে। মানুহৰ বিশ্বাস যে সেই সময়ত হেনো ঘৰবোৰ গজা (গংগা) চাবলৈ-স্নান কৰিবলৈ) যায়। গজা চাবলৈ যোৱা মানে বৈৰাগী হোৱা বুলি ধৰি লোৱা হয়। গতিকে ফল-মূল আদি গছত

কল নধৰে। সেয়েহে বাব নিদি এই জৰী অৰ্থাৎ কবচেবে বাকি থোৱা হয়। যি কি নহওক এই পৰম্পৰা ডিম্বীয়াৰ সমূহ জনগোষ্ঠীৰ মাজতেই দেখা পোৱা যায়।

ভেলাঘৰপৰা আহি জনগোষ্ঠীসমূহৰ বৃদ্ধসকলে নিজ-নিজ মৃতকৰ স্মৃতি তৰ্পণ কৰে। কাৰবিসকলে ইয়াকে চাৰ্কিদুং বা জন্তুৰ টকা বোলে। মৃতকৰ উদ্দেশ্যে আগবঢ়োৱা সকলো বস্তু— মদ, জ-জলপান আদি পৰিত্ৰকাৰে আত্মতীৰ্য্যকে বোলাব কৰা হয়। ডিওৱাসকলৰ কিছুৰ ভেলাঘৰ হুলাই, হুইৰ কেঁট লৈ আহিৱেই ঘৰে-ঘৰে ঢোল-কালি, বল-চবাই লৈ নাচি ফুৰে। স্তৰাৰ শেষত সকলোৱে মিলি ভোজ খায়। আনহাতে, ডেঙেলীয়া ল'ৰাসকলে ভেলাঘৰৰ পৰা আহি পৰ (হৰিশ, পহা আদি) চিকাৰলৈ যায়। ই এক পৰম্পৰা, যিটো জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত এতিয়াও বিৰাজমান। আবেলি হিন্দুধৰ্ম গ্ৰহণ কাৰী মানুহে নামঘৰত ধৰ্মসভা পাতে আৰু জনজাতীয় লোকসকলে ঘৰে-ঘৰে বিহ খাই ঘূৰি ফুৰে। আনহাতে কিছুমান গাঁৱত ডেকা-গাভৰুৱে সেইদিনা আবেলি দবল-মুৰি, টাং-গুটি, ডষ্টা-গুটি আদি স্থানীয় খেল খেলা দেখা যায়। যদিও বৰ্তমানে ই প্ৰায় লুপ্ত। কিন্তু আন কিছুমান কাৰবি গাঁৱত আকৌ ডেকা-গাভৰুৱে মিলি ভেলাঘৰ জ্বলোৱা স্থানতে ভোজখোৱা দেখা যায়। ইয়াক বহুতেই গবখীয়া ভোজ বা বালিভোজ বুলি কয়। উল্লেখযোগ্য যে ভেলাঘৰ ভোজত জীৱবী-বোৱাৰী বোৱাটো সামাজিকভাৱে বৰ্জিত। তথাপি দুই-চাৰিখন গাঁৱত জীৱবী-বোৱাৰীয়ে মিলি-জুলি খোৱা নতুনকৈ দেখা গৈছে। গবখীয়া ভোজৰ কাৰণে, বিচাৰ কৰি অনা চিকাৰ আৰু ভেলাঘৰৰ ভোজপৰা ৰাখিথোৱা মদ, চাউল আদিৰে ভোজ খোৱা হয়। সম্ভৱতঃ ভেলাঘৰৰ ভোজত নাৰী বৰ্জিত হোৱা হেতুকে এই পৰম্পৰাই গঢ় লৈ উঠে। গবখীয়াসকলে ভালুক, ম'হ খেদি পোৱা চাউলপাত এই ভোজতে খবচ কৰাটো কিছুমান গাঁৱৰ এটা নিয়ম।

গধূলি জনজাতীয় বাহিজে ঢোল, কালি, থকা (টকা), বল-চবাই আদি গাঁৱৰ মুৰব্বীৰ ঘৰত চমজাই দিব আহি মদেৰে আপ্যায়িত হোৱা দেখা যায়। সাধাৰণতে গোটেই দিনটো ভাত নাখাই উপবাসে থকাৰ বাবে গধূলিৰ সাজ আতোম-টোকাৰীকৈ মাছে-মাংসই ভাত খোৱাটো সকলো বাহিজেৰে এটা পৰম্পৰা।

অসমৰ বিভিন্ন প্ৰান্তত ভেলাঘৰ দাহনক অক্লিপূজা হিচাপেহে গণ্য কৰা হয়। ডিম্বীয়াতো ইয়াৰ কিছু লিখ চালে, বাকী ঠাইৰ বিশ্বাসৰ লগত ইয়াৰ কিছু মিল থকা দেখা যায়। সাধাৰণতে ডিম্বীয়াৰ লোকে মেজিব জুইৰ তাপ

সৈ জুহল (জুই শাল) এৰি নিয়ে। যেকিৰ জুইৰ তান নেদোৱাকৈ কোনোৱেও
কিচনী ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰে যুলি জনবিশ্বাস এটা এতিয়াও থকা দেখা যায়।

কিন্তু সমস্ত বিশ্বাস আৰু পৰম্পৰাৰ মাজত এতিয়াও অতীতৰ তুলনাত
কীট মেলি অহা দেখা গৈছে। যেকি সজাৰ পৰিমাণ বাঁহ-কাঠৰ হ্ৰাস হোৱাৰ
লগত বজিভা পুৱাই ইও হয়তো কমি আহিছে। উৰুকাৰ আগবাতিৰ শাক-
পাচলি আদি পুৰণীয়াবোৰে ভেলাৰৰ বাৰিৰলৈ যাওঁতে চুব কৰি খোৱা কাৰ্য্যও
পাৰ্ণবোৰত কমি আহিছে যদিও নগৰমুখী ঠাইবোৰত ইয়াৰ দ্ৰুত-গতিত বৃদ্ধিহে
পাইছে। ইয়াৰ মাজতে শাক-পাচলিৰ লগতে আন গৃহ-সম্পত্তি চুব কৰা
প্ৰবৃত্তিয়ে আন এক নতুন (অপ) সংস্কৃতিৰ জন্ম দিয়া দেখা গৈছে। ■

☆ প্ৰবন্ধটো লিখোতে শ্ৰীপ্ৰতাপ চন্দ্ৰ চৌধুৰীৰ ডিমৰীয়া বজাৰ গৰিয়া, ব
সহায় লোভা হৈছে। ইয়াৰ বাহিৰেও এই প্ৰসংগত ডিমৰীয়া লোক-সংস্কৃতিৰ সাধক
শ্ৰীমুৰলীধৰ দাসৰ সহায় আৰু ডিমৰীয়া বিভিন্ন প্ৰান্তৰ বিশিষ্ট ব্যক্তি সকলৰ সাক্ষাৎকাৰ
গ্ৰহণ কৰা হৈছে। প্ৰবন্ধটোৰ প্ৰস্তুতিত বিশেষভাৱে সহায় কৰিছে ডেজপুৰ কেন্দ্ৰীয়
বিশ্ববিদ্যালয়ৰ পৰম্পৰাগত সংস্কৃতি আৰু পৰিবেশ্য কলা বিভাগৰ প্ৰাক্তন ছাত্ৰ শ্ৰীবিমল
ডেকাই। প্ৰবন্ধটোৰ বিভিন্ন তথ্য সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত দিহা-পৰামৰ্শ দিয়াৰ বাবে শ্ৰীপুতলী
কায়স্থ আৰু শ্ৰীভিলোত্তমা ভূঞাবো (জনটি) শলাগ হৈছোঁ।

(৭) দক্ষিণ কামৰূপ অঞ্চলত যাদুবিহু

শ্রীযতেন্দ্র কলিত,

পৰম্পৰাক কামৰূপৰ সামাজিক উত্তৰাধিকাৰী সম্পদ (Cultural and Social heritage) ৰূপে আখ্যা দিয়া হয়। এই পৰম্পৰায়েৰে এনে সামাজিক বা এটা অঞ্চলত এনেদৰে প্ৰচলিত হৈ আছে যে তাৰ সত্যায়িত, তাল-কোঠকি বিচাৰ নকৰি প্ৰচলিত থাৰা বুলি কৈয়েই ডাক মানি আহে। পৰম্পৰা কবি আহোম গুপ্তিকে পৰম্পৰা সমূহ এখন জনসমাজত হাড়ে-হিমজুতে সোৱাই থকা এটি বিশ্বাস বা ধাৰণা। এনে ধাৰণা সমূহৰ অতীতৰ ৰূপ বা প্ৰাসংগিকতাৰ বিষয়ে বিচাৰ নকৰি প্ৰচলিত ৰীতি বুলিয়েই মানি অহা হয়। ইয়াত আধুনিকতাৰ প্ৰদৰ্শ থাকিলেও আধুনিকতাই সম্পূৰ্ণ গ্ৰাস কৰিব নোৱাৰে, তাৰ কিছু পৰিৱৰ্তন হলেও মজ্জাগত ৰূপ নিৰ্মূল নহয়, সি কোনোবা কালোদি ফুটি ওলাবই।

বিহু বুলিলেই পৰম্পৰাগত উৎসৱক বুজোৱা হয়, যদিও ইয়াৰ মাজত ৰূপান্তৰ ঘটি পৰিৱৰ্তিত ৰূপ বহু পৰিমাণে গ্ৰহণ কৰিছে। তাতেকৈও মজ্জাৰ কথা যে এই বিহুয়ো অঞ্চলভেদে কিছু কিছু আঞ্চলিক ৰূপ গ্ৰহণ কৰি আঞ্চলিকতাৰ ৰূপ ধাৰণ কৰিছে। বিহু অসমৰ জাতীয় উৎসৱ, কিন্তু এই বিহুতো গোষ্ঠীগত হিচাপে, সম্প্ৰদায়ভেদে, অঞ্চলভেদে স্বকীয় বৈশিষ্ট্য বিৰাজমান। ভাৰাৰ কেব্ৰজো যেনেকৈ ভাৰা-ভূগোলৰ তাৎপৰ্য আৰু সংস্কৃতি বা লোকসংস্কৃতিৰ কেব্ৰজো তেনেকৈ আঞ্চলিক লোক সংস্কৃতি বা লোক সংস্কৃতিৰ মৰ্যাদা নথকা নহয়। ৰূপৰাবি কব লগা হৈছে দক্ষিণ কামৰূপৰ মাঘবিহুৰ উপলক্ষ্য লৈ।

জাতীয় উৎসৱ তিনিটা বিহুৰ ভিতৰত মাঘ বিহুৰ কথা অসমৰ মানুহক নতুনকৈ কোৱাৰ দৰ্শন নাই। ৰূপল হৈ হ'ল ভোগৰ বিহু বা ভোগালি। ভোগৰ আগৰ পৰাই ভোগই ৰূপল পৰি। কেতিয়াও সেই সময়তকৈ পিছলৈ আহি নহয়। পিছলৈ পৰাকল্প আঁকিব কৰি লাগু-মুৰি আৰু মাৰু-সৰুপিনেৰে নানা সভাৰ ৰেগাৰে ধবল গৃহলৈ, শিৰীষতীলৈ যেনেকৈ ব্যক্তিগত-কলে ভোগলৈ তেনেদৰে ভোগী সকলকো কলিগিলি নথকা নহয়। এই ভোগালীৰ প্ৰত্যেক কথা অঞ্চলভেদে আনকি এটি অঞ্চলৰ ভিতৰতো কিছুমান চুপুৰীত স্বকীয় বৈশিষ্ট্য দেখিবলৈ পোৱা যায়। দক্ষিণ কামৰূপৰ নানা ৰূপীয়া এনে যেন বিহু।

আঞ্চলিক কিছুমান বিশেষত্ব আলোচনা কৰাই ইয়াৰ মূল উদ্দেশ্য।
আলোচনাৰ সুবিধার্থে কেইটিমান উপভাগত ইয়াৰ আলোচনা দাঙি ধৰা হ'ল :

(ক) ভেলাঘৰ বা ভেলাপুজি : ভোগৰ উৎসৱ ভোগালী বিহত
খেতিৰ অন্তত ভোজ-ভাত খোৱাৰ উপৰিও আন এটি আনন্দদায়ক অনুষ্ঠান
হ'ল অগ্নি দেৱতাৰ পূজা। এই অগ্নিপূজাৰ লগত জড়িত হৈ আছে ভেলাঘৰ
বা ভেলাপুজি। ইয়াৰ বাবে গাঁৱৰ কোনোবা এটি মুখত বহিজে লগা জাগি
ভেলাঘৰ বা ভেলাপুজি সাজি উলিয়ায়। ইয়াক প্ৰধানকৈ কেঁচা বাঁহ, খেৰ বা
নৰা নাইবা কল সৰুৱাৰে সজোৱা হয়। পথাৰৰ মাজত ১৫/২০ ফুট গুৰুতৈ
কেঁচ বাঁহ পুতি ইয়াক সজোৱা হয়। মূল বাঁহডালৰ চাৰিফালে ৪ টা বাঁহ
পুতি বোৰ খোৱাকৈ ওপৰলৈ কেঁচাই নি মূল বাঁহটোৰ লগত বান্ধি দিয়া হয়।
ফলত গৰটো (মাটিৰ অংশ) খেপেৰা হৈ ক্ৰমে ওপৰলৈ সৰু কৰি নিয়া হয়।
ইয়াৰ নিম্নত পথাৰলৈকে বাঁহ বান্ধি দীঘল নৰা নাইবা কল সৰুৱাৰে দীঘল
দীঘলকৈ গুঠি লৈ গৈ থাকে। ভিতৰত আকৌ এখন চাং পাতি চাঙৰ ওপৰত
নৰা সোমোৱাই দিয়া হয় যাতে
জুইকুৰা বেচি সময়লৈ জ্বলি
থাকিব পাৰে। শেষত ওপৰত এখন
ধনু সাজি আৰু কাড়ৰ মূৰত এটি
জবা ফুল গুজি দি ভেলাঘৰৰ
ওপৰত আঁৰি দিয়া হয়। এয়েই
হ'ল ভেলাঘৰ। এনে ভেলাঘৰ
একাধিক সজোৱা হয়। প্ৰথমে এটি
ডাঙৰকৈ সাজি তাৰ অনুৰূপে
ক্ৰমান্বয়ে সৰু সৰু কেবাটাও এনে
ভেলাঘৰ সজোৱা হয়। ইয়াৰে
মূলটোক বুঢ়া ভেলাঘৰ বোলা হয়
আৰু বুঢ়াৰ লগতে আন এটি বুঢ়া
ভেলাঘৰো থাকে। এনেদৰে
ক্ৰমান্বয়ে ক্ৰমান্বয়ে সৰু সৰু
ভেলাঘৰ সজোৱা হয় সেইবোৰ
বুঢ়া-বুঢ়ীৰ নাতিপুতিহে।

মেচি বা ভেলাপুজি

ভেলাঘৰ নিৰ্মাণত ধানখেৰ আৰু কেঁচা বাঁহৰ উপৰিও আনবিধ সামগ্ৰী হয় নবা বা কলসকৰা। ইয়াতেই দেখা যায় কিছুমান অঞ্চলত দীঘল দীঘল নৰাটক ভেলাঘৰ ওপৰখন চিৰোৱা হয়; কিছুমান অঞ্চলত নৰাৰ পৰিৱৰ্ত্তে শুকান কল সৰুৱাৰে নিৰ্মাণ কৰা হয়। সাধাৰণতে দ অঞ্চলত অৰ্থাৎ বিধোবত বাও ধানৰ খেতি কৰে সেইবোৰ অঞ্চলত দীঘল দীঘল বাও ধানৰ নৰা পোৱা যায় কাৰণে সেইবোৰ অঞ্চলৰ ভেলাঘৰ নবাৰে চিৰোৱা হয়। কিন্তু বাক্য অঞ্চলত খাঙ্গি খেতিহে কৰা হয় বাবে তেনেবোৰ ঠাইত দীঘল নৰা পোৱা নহয় কাৰণে তেনে অঞ্চলবোৰত ভেলাঘৰ কল-সৰুৱাৰে চিৰোৱা হয়। ইয়াৰ লগেই যুগ্ম কায় লোক-কৃষ্টিৰ উপাদান স্থানীয় পৰিবেশৰ লগত বন্ধিতা নাই থাকে। উল্লেখযোগ্য যে দক্ষিণ কামৰূপত 'মেজি' শব্দৰ প্ৰচলন বিৰল। ইয়াক এই অঞ্চলত ভেলাগুজি বা ভেলাঘৰ নামেৰে জনাজাত।

মাঘ বিহুৰ অন্যতম আকৰ্ষণ হল অগ্নিপূজাৰ নামত "ভেলাঘৰ পূৰোহা" যি ঠাইৰ ডেকাবোৰে ভেলাঘৰৰ ওচৰতে ভোজ-ভাত খাই তেওঁলোকে গোটেই ৰাতি ফুৰ্ত্তি-তামচাৰে ৰাতিটো তাতেই কটাই 'ব্ৰহ্মপুৰাতে' ওচৰৰ নদীত গা-ধুই আহি মেজি বা ভেলাঘৰত জুই দিয়ে। কিছুমান ঠাইত মাংগলিক ৰূপত অগ্নিপূজা কৰাৰ পিছতহে ভেলাঘৰত জুই দিয়া হয়; যদিও আন কিছুমানত তেনে মাংগলিক অনুষ্ঠান নাপাতি ঈশ্বৰৰ নামলৈ মেজি দাহন কৰে। 'বুঢ়া ভেলাঘৰ'ৰ নামত হৰিষ্মনি দিয়েই মেজিদাহ কৰা হয়।

(খ) ভোগৰ সামগ্ৰী : আগতেই উল্লেখ কৰা হৈছে চিৰা-গিঠা, মুৰি-লাডু আদিৰপৰা আৰম্ভ কৰি নানান ভোগৰ সামগ্ৰী জোখাৰ কৰাই মাঘ বিহুৰ তাৎপৰ্য্য। ১৫/২০ দিন আগৰপৰা গাভৰু, মহিলাসকলে ইয়াৰ বাবে উৎসৰ্গণ লগাই। ঢেঁকীৰ মাতে গাঁওবোৰ বজনজনাই তোলে। সান্দহ খুন্দা পৰ্ব এটি আনন্দদায়ক কাৰ্য্য। কেবাঘৰ গৃহস্থীয়ে 'ধৰা' হৈ (পাল পাতি) এঘৰ এঘৰকৈ সান্দহ খুন্দা পৰ্ব আৰম্ভ কৰে। সান্দহ দুই প্ৰকাৰৰ— চিৰা আৰু গুড়া অৰ্থাৎ 'বকা' ধানৰ পৰা চিৰা সান্দহ আৰু যিকোনো ধানৰ চাউলৰ পৰা গুড়া সান্দহ উলিওৱা হয়। সান্দহ খুন্দা পৰ্ব এক প্ৰকাৰ উৎসৱ সন্মুখ। গাভৰুহঁতে ইয়াৰ জৰিয়তে মৌলিক গীতৰ সৃষ্টি কৰি নানান প্ৰকাৰৰ গীত গাই গাব ভাগৰ মাৰি সান্দহ খুন্দিবলৈ ধৰে। এনেবোৰ গীতৰ মাজেৰে গাভৰুসকলে জীৱনৰ হাবিৱাস প্ৰকাশ কৰা দেখা যায়। ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্যই কোৱাৰ নিচিনা নাহতীয়ে ঢেঁকী খালতে বিয়া নামৰ আখৰা কৰিবলৈ ধৰে। সান্দহ পৰ্ব শেষ হোৱাৰ পিছৰ পৰ্ব আৰম্ভ হয় গিঠাপনাৰ বাবে। তিল-গিঠা, নৰিকলৰ গিঠা, লাউ গিঠা,

ভিনেৰ লাহু, মাৰিকলৰ লাহু, আৰু, কেনা-পিঠা ইত্যাদি অসমত সাধাৰণ হিচাপে প্ৰচলিত হৈ আছে।

ভোগালিৰ ভোগৰ আনবিধ আকৰ্ষণীয় ভোগ্যবস্তু হ'ল সমুহীয়া ভোজ-ভাত। কিছুমান গাঁৱত গাঁৱৰ ল'ৰা-বুঢ়া, ডেকা-গাভৰু, ভিৰোতা 'হোৱালী' সকলোটি মিলি সমুহীয়াকৈ ভোজ-ভাত খায়। আনকি কুমান গাঁৱত ৰাজহুৱাকৈ ভোজ-ভাত খোৱা প্ৰথা নাই; যদিও দলগত হিচাপে ভোজ-ভাত খোৱাৰ ৰীতি আছে। আগৰ কালত এনেকুৱা ভোজ-ভাতৰ বাবে বহিজেই বিল-বাৰৰপৰা মাছ-কাছ মাৰি আনি সমুহীয়া ভোজ ভাত খাইছিল; কিন্তু বৰ্তমানে যুগৰ পৰিৱৰ্তনৰ ফলত তেনেবোৰ প্ৰথা লোপ পাই আহিছে। লোক-প্ৰবচনৰ কথাৰেই কওঁ :

শস্য টুটিল মৎস্য টুটিল টুটিল বিবিধৰ ওটি।

ভাল ভাল লোকৰ বাইক লবিল, লবিল ধৰমৰ খুটি।।

এইবোৰ ব্যাখ্যাৰ প্ৰয়োজন নাই। তথাপিও কওঁ,— দক্ষিণ কামৰূপ অঞ্চলত থকা পাতিবাভা, বৰো-কছাৰী আদি লোকৰ মাজত মৎস্য চিকাৰ নাইবা জীৱ-জন্তু চিকাৰ কৰি ভোগালিৰ ভোগ নকৰাকৈ নাথাকে।

(গ) ৰং-ৰহইচ : ভোগালি অকল ভোগৰেই উৎসৱ নহয়। ইয়াতো ৰং-ৰহইচ জড়িত হৈ আছে। গাভৰু আৰু মহিলাসকলৰ সান্দহ ধুন্দা নাইবা সিঠা-পনা আদি অটোৱাত (ভজাত) তেওঁলোকৰ মাজত ৰং-ৰহইচ নহোৱা নহয়। ভেলাখৰ সজোৱা ডেকাবোৰে সমুহীয়াকৈ ভেলাখৰ সজোৱাতেও নানান ধৰণৰ কুৰ্চি, ডামচা আদি কৰে। তাৰোপৰি ডেকাবোৰে উৰুকাৰ ৰাতি ভোজ-ভাত খাওঁতে জনজাতীয়সকলৰ ডেকা-চাঙৰ আনন্দ নোগোৱাকৈ নাথাকে। আনকি বিনকলে সমুহীয়া ভোজৰ বাবে বহিজে লগ লাগি মাছ মৰা, চিকাৰকৰা আদিবোৰ কৰে তেওঁলোকে তাৰ মাজতো নানান আনন্দ উপভোগ কৰে।

শালিখেতি প্ৰধান অঞ্চলবোৰত ৰুৱালিৰ বাবে পথাৰত কোনো শস্য আদি কৰা নহয়। সেয়ে গৰুবোৰ এইখিনি সময়ত পথাৰত উলং দিয়ে। এনেবোৰ অঞ্চলত প্ৰচলিত নিয়ম আছিল যে, ৰাতিৰপৰা গৰুবোৰ এৰালত ৰাখি মাৰবিহৰ দিনৰ পৰাই গৰু উলং দিবলৈ ধৰে। সেইখিনি গৰুবোৰ শিত্তত ডেল ৰাই পথাৰত এবি দিয়া হয়। ভেলাখৰ পুৱৈলৈ অলপ বেতিয়া গৰুবোৰ এবি দিয়া হয় তেতিয়া মুকলি ফালে গৰুবোৰে পথাৰত চকিবলৈ ধৰে। লগে লগে গৰুৰ ডিঙৰতে বৃজ আৰম্ভ হয়। তাকে লৈ ডেকাবোৰে গৰুবোৰ খেদি নি

যুঁজ লগাই দি আনন্দ উপভোগ কৰে। যি সময়ত বেডিও, টি-ভিৰ প্ৰচলন নাছিল, চিনেমা হল বুলিখলে চহৰৰ বাহিৰে আন ঠাইত নাছিল, তেনেবোৰ দিনত খেল-খেলালি, আনন্দ-বিনোদনৰ বাবে লোক-উৎসৱ আদিৱেই আছিল একমাত্ৰ সম্ভল। ভটা গুটি, টাং গুটি, হাদু-গুটি, আৰু বিভিন্ন প্ৰকাৰৰ দৌৰ-আদিবোৰেই প্ৰচলিত লোক-খেল। মাঘ বিহৰ দিনা ডেকাৰোৰৰ বাবে আকৰ্ষণীয় খেল আছিল বটা-খেল বা টাং গুটি খেল।

কোনো কোনো অঞ্চলত গাভৰুসকলে মাঘবিহৰ বাতি ‘জালিমুতুলী’ৰ বিয়া পাতে। ইয়াক একপ্ৰকাৰ ছবিয়া আখ্যা দিব পাৰি। সাধাৰণতে কৃষি-কৰ্মৰ অন্তত মাঘ মাহ পৰাৰ লগে লগে আনন্দ বিনোদনৰ লগতে বিয়াৰ বতৰ আহি পৰে। সেয়ে বিহৰ প্ৰথম দিনাই ছবিয়া পাতি গাভৰুবোৰে নিজৰ মনোবাঞ্ছিত দৰা কামনা কৰে। এই বিয়া গাভৰুসকলেই আয়োজন কৰে। জন-বিশ্বাস মতে ভেলাঘৰৰপৰা আধাপোৰা বাঁহ আনি বতা সাজিলেহে বিয়া কলপসূ হয়। মাঘবিহৰ ৰং-বহুইচৰ ইও এবিধ আকৰ্ষণ।

সামৰণি : অসমীয়াত এবাৰ প্ৰবাদ আছে “সেই বামো নাই, সেই আযোধ্যাও নাই।” আগৰ কালৰ সেই আনন্দ-উৎসৱ, সেই ভোগৰ সামগ্ৰী অতীতৰ সৌৰভীৰ মাজত সোমাই আছে। ঢেকী-শালৰ মাত অসমীয়া মানুহে শুনিবলৈ নাপায়। অন্ধৰ মাছেৰেহে আমি ভোজ-ভাত খাবলৈ শিকিলো। টি, ভি সংস্কৃতিয়ো মানুহক ঘৰগোনা কৰিলে। বন্ধন প্ৰণালীৰ প্ৰকল হেজাৰ গুণে বাঢ়ি উঠিল। কিন্তু অসমীয়া মানুহে কান্ধলী, খাবলি কি বুজি নোগোৱা হ’ল। এসময়ত ঘ’হৰ এঠা মৈ নহলে সান্দহ সিঠা নাখাইছিল। এতিয়া ঘ’হৰ এঠা মৈ দেখা দুলভ। যাত্ৰিক সভ্যতা আৰু আধুনিকীকৰণে মানুহক বেছি সভ্য কৰালে নে আমাক পশুত্বৰ দিশলৈ লৈ গৈ আছে, কেৱল টান হৈ পৰিছে। অহিষ্টাইনে হেনো কৈছিল যে, বিজ্ঞানৰ আবিষ্কাৰৰ ফলত মানুহৰ শৰীৰিক প্ৰম লাভৰ ফোঁতাৰ লগে লগে মানসিক চিন্তা বৃদ্ধি হ’ব, ফলত শৰীৰৰ বাকী অংশ কীপাই মাৰ আৰু যুৰুৰ অংশ ডাঙৰ হৈ পৰিব। অসমীয়া জাতিবোৰে তেনে অৱস্থাই আহি পৰিছে নেকি? ঢেকীশাল, তাঁতশালৰ কথা পাছবিয়োৱেই। লাহে লাহে ছালৰোৱা, খুঁটি কটী কাম নাইকিয়া হলেই আমি ঠোকাৰ পাওঁ। জেতিয়া ঘৰত বহি বহিৱেই সুৰটো ডাঙৰ কৰি আৰামত খাই থাকিব পাৰিম। তেনে দিনেই সম্ভৱত কেনে ধাক্ষা হয়। □

(৮) হাজোৰ মাঘ বিহু

ড° প্ৰবীণ চন্দ্ৰ দাস

অসমৰ আন আন ঠাইৰ দৰে হাজোতো বিহু উৎসৱ জাতীয় প্ৰেক্ষাপটে পালন কৰা হয়। আন দুটা বিহুতকৈ হাজোত মাঘ বিহুৰ আড়ম্বৰ অধিক দেখা যায়। ইতিহাসৰ বিভিন্ন সময়ৰ বিভিন্নজনৰ প্ৰভাৱ-স্পৰ্শ আৰু পৃষ্টপোষকতাৰ ফলতে হাজোৰ মাঘ বিহুৱে এক বিচিত্ৰ ৰূপ পাইছে। মাঘ বিহুৰ কেইবাদিনো আগৰেপৰা সাজিবলৈ লোৱা মেজি নাইবা ভেলাখৰত উৰুকাৰ নিশা ভোজ-ভাত খাই ডেকাসকলে গোটেই নিশাটো ৰং-ধেমালি কৰি উজাগৰে থাকে। তেওঁলোকে গভীৰ নিশা ওচৰৰ হাবি নাইবা পথাৰলৈ গৈ প্ৰকাণ্ড প্ৰকাণ্ড গছবোৰ কাটি আনে। এইবোৰ গছেৰে ধুনি সাজি পুৱতি নিশাৰপৰা জ্বলোৱা হয়। ধুনীবোৰ প্ৰায় গোটেই মাঘ ধৰি জ্বলিয়েই থাকে।

প্ৰথম বিহুৰ দিনা ব্ৰহ্মপুৰাতে গাঁৱৰ লোকসকলে দলে দলে নাম-কীৰ্ত্তন গাই বৰাহকুণ্ডলৈ স্নান-যাত্ৰা কৰে। বৰাহ কুণ্ডত স্নানপৰ্ব শেষ কৰি তেওঁলোকে বাহিৰে বাহিৰে খ্ৰীষ্টিয়গ্ৰীষ মাধৱক বিহুৰ সেৱাজনাই ঘৰলৈ যায়। ঘৰত বিহুৰ নিঠা-পনা খাই বৈ সকলোৱে বাহিৰলৈ ওলাই আহে। লগে লগে কশীৰুঁজ, নাবিকল যুঁজ, কড়ি খেলা আদি আৰম্ভ হয়। প্ৰথম বিহুৰ বুলবুলি চৰাইৰ যুঁজ ইয়াৰ লোকৰ কাৰণে এটি আকৰ্ষণীয় অনুষ্ঠান।

এই দিনটোতে সজিয়া গগৈশ মন্দিৰত (দেবগ্ৰহ) মাধৱ-কেন্দাৰ, কামেশ্বৰ তিনিওজনো দেৱতা সন্মিলিত হয়। আগতে প্ৰতি সংক্ৰান্তিৰ দিনাই তিনিজনো দেৱতা সন্মিলিত হৈছিল। আজিকালি কেৱল মাঘতহে এনে সন্মিলন হয়। যি যি পথেৰে মাধৱৰ দোলা যায়, সেই সেই পথেৰে সেৱকে শৰাই লি়ে। এনেদৰে প্ৰথম বিহুৰ কাৰ্য্যৰ সামৰণি পৰে।

দ্বিতীয় দিনাৰ বিহুক বৰদোমাহী বোলা হয়। সেইদিনা মাধৱ-মন্দিৰত লোকে লোকাৰু হয়। দুৰ দুৰ ঠাইৰপৰা আহি ভক্তসকল মন্দিৰত সন্মিলিত হয়। বিভিন্ন দল বান্ধি অহা এইসকল ভক্তই লগত নানা ধৰণৰ বাদ্য-বাজনা আনে আৰু গোটেই দিনটো নাম-কীৰ্ত্তন গায়। নাম-কীৰ্ত্তনৰ সময়ত গোটেই গাঁও খঙনজনাই থাকে। বহুক্ষণ এটি দিনত সকলোৱে লগ হৈ মুক্তকণ্ঠে দেৱতাক প্ৰশংসা জনায়। এই দিনটোৰপৰাই গোটেই মাঘ জুৰি অসংখ্য লোক মাধৱ মন্দিৰলৈ দৰ্শন প্ৰাৰ্থীৰূপে আহে।

ওপৰৰ কৰ্মকাৰণৰ আমি দেখিবলৈ পাওঁ যে হাজোৰ মাধৱ কিয় লগত বিহু সাধাৰণ আচাৰ-ব্যৱহাৰৰ উপৰিও আন কিছুমান বস্তু বোণ দ্বাৰে। হাজোৰ প্ৰায়বোৰ লোকউৎসৱেৰে দেৱালয় কেইখনৰ লগত সম্পৰ্ক আছে যদিও ক্ষত্ৰ উৎসৱ বিহু মাধৱ দেৱালয়ৰ লগত জড়িত হোৱাৰ একান্ত কাৰণ নিৰ্দেশ কৰিব পাৰি।

আহোম আৰু কোচৰজাসকলে হাজোৰ দেৱালয় কেইখনৰ বাবে ভালেখিনি কাম কৰিছিল। দেৱালয়ৰ গাত থকা শিলৰ কৰ্ম আৰু বুদ্ধীক্ৰমে ইয়াৰ সাক্ষী দিয়ে। আহোম বজা প্ৰমত্ত সিংহ, বাজেন্দ্ৰ সিংহ আদি আৰু কোচৰজা বধুদেৱকে ধৰি কেইবাগৰাকীও বজাই দেৱালয়ৰ মঠ-মন্দিৰ-মজাই বিভিন্ন লোকক মাটি বৃত্তি দান কৰি মন্দিৰৰ সেৱাহিত পাতিছিল। মন্দিৰৰ দেৱালয় প্ৰাঙ্গণত হোৱাত এইসকল বজাৰ বিশেষকৈ আহোম বজাসকলৰ উদ্যোগ আছিল বুলিব পাৰি। আহোম বজাসকলেই হাজোৰ মাধৱ বিহুত চৰাই বৃজৰ প্ৰদৰ্শন কৰে। আগতে দেৱালয়ৰ নামনিত কুকুৰা যুঁজো অনুষ্ঠিত হৈছিল। আজিকালি কেৱল বুলবুলি চৰাইহে যুঁজোৱা হয়।

ভাৰতৰ বিভিন্ন স্থানৰ লগতে অসমৰ নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্ম প্ৰচাৰক সকলৰ কাৰণে হাজোৰ লোক-অনুষ্ঠাসমূহৰ দেৱালয়ৰ লগত সম্পৰ্ক স্থাপিত হৈছিল বুলি কব পাৰি। মহাপুৰুষ মাধৱদেৱ বছদিন হাজোতে আছিল। কোনো কোনো চৰিত পুথিত মহাপুৰুষজনা হাজোত থাকিবলৈ পোৱা সময়ছোৱাত মাধৱ দেৱালয়ত জনসমাগম একেবাৰে কমি গৈছিল বুলি আৰু তাৰ বাবেই শুকজনাৰ বজাধৰৰ ভয়তে হাজো ত্যাগ কৰিবলগীয়া হৈছিল বুলি কোৱা হৈছে। কথাষাৰ সত্যতা বিচাৰ কৰিবলগীয়া। মাধৱদেৱালয়ৰ পূজা-বিধি, ভোগ-ভাত আদিলৈ লক্ষ্য কৰিলে সেইবোৰত শুক দুজনাৰ বিধি ব্যৱস্থাৰ বিমানখিনি প্ৰভাৱ দেখিবলৈ পোৱা যায় তাকৰণা সেইসময়ত মাধৱ-দেৱালয় নৱবৈষ্ণৱ ধৰ্মবোৰে কেন্দ্ৰস্থল হৈ উঠিছিল যেন ধৰ্শ্য হয়। শংকৰ-মাধৱৰ দৰে প্ৰভাৱশালী মহাপুৰুষৰ স্পৰ্শতহে এনে হোৱা সম্ভৱ। গতিকে মাধৱদেৱে হাজোত থকা সময়ছোৱাত মাধৱদেৱালয়ৰ লগত সম্পৰ্ক বন্ধা কৰি আছিল বুলিহে কব পাৰি। কোনো ধৰ্ম শুক হাজোলৈ আহিলে মাধৱ মন্দিৰলৈ নোবোৱাকৈ থকা নাছিল। জনবিশ্বাস মতে চৈতন্যদেৱ কামৰূপলৈ অহা সময়ত মলিকুট পাহাৰতে আছিল। এই পাহাৰৰ গাতে থকা দুটা শুহাৰ নাম চৈতন্য বোণা। মাধৱদেৱক লৈ লিখা এটি গীতত চৈতন্যদেৱ আৰু দামোদৰ দেৱৰ মিলন ইয়াতে হৈছিল বুলি উল্লেখ আছে। বৈষ্ণৱসকলে মাধৱদেৱালয়ৰ পুণ্য সৌৰভীৰ নানা গীত-পদ ৰচনা

কৰিছিল। কোনোবা এজন বলোকাৰৰ এটি গীত এই অঞ্চলত জনপ্ৰিয়। মাধৱ বৰপোহাৰীৰ দিনা অসমৰ ভক্তৰ মাধৱ-দেৱালয়লৈ আগমন আৰু নাম-কীৰ্ত্তন কৰা গ্ৰন্থা বৈকুণ্ঠক শুকসকলৰ স্পৰ্শতে হৰ্বলৈ পালে।

ভূতীয়াতে, জনসাধাৰণেও বজা আৰু ধৰ্মশুকসকলক দেৱালয়ত বিহু পালনৰ পথ দেখুৱাইছিল। কামৰূপৰ প্ৰায়বোৰ লোকেই কৃষিজীৱী। কৃষি-জীৱী লোকৰৰ 'তীৰ্থ'। তীৰ্থ কৰাৰ হেঁপাহো তেওঁলোকৰ অধিক। কিন্তু গোটেই বছৰ কৃষি-কৰ্মতে ব্যস্ত কৰিবলগীয়া হোৱাত তেওঁলোকে অৰ্থসৰ্বনাশ্য। মাধৱবিহু আগে আগে পৰ্য্যটনৰ পৰা শস্য-সম্ভাৰ চপাই আমি অল্প সময়ৰ বাবে তেওঁলোকৰ আহুতি গুৱায়। পৰ্য্যটন-সময়, গৰু-গাই বা অল্প চিত্ত নাথাকে। সেয়ে বিহুৰ লগতে 'তীৰ্থ-দৰ্শন' কৰা ইচ্ছা হয়। এই অঞ্চলত মাধৱদেৱালয় বিখ্যাত কাৰণেই সকলোৰে লগ লাগি তালৈ আহে। কৰ্বলৈ গলে গোটেই মাধৱ মাহটোকে পুণ্য মাহ বুলি গণ্য কৰি হাজোৰ তীৰ্থস্থানলৈ ভক্তৰ প্ৰবল সোঁত বয়। বোগিনীভদ্ৰ আদি প্ৰাচীন গ্ৰন্থত পুণ্য কৰ্ম বুলি কোৱা হৈছে। শ্ৰীশ্ৰীমাধৱ মন্দিৰলৈ হেজাৰ হেজাৰ ধৰ্মপ্ৰাণ হিন্দুলোকৰ উপৰিও সুদূৰ ভূটানৰপৰা ভূটীয়াসকলো আহে। এই মাহতে মুছলমানসকলৰ পীঠস্থান পোৰামৰ্গাত অনুষ্ঠিত হোৱা ধৰ্মীয় উৎসৱলৈ হেজাৰ হেজাৰ মুছলমান লোকৰ সমাগম হয়। সেইসকলৰো এক বুজন সংখ্যকলোকে মাধৱমন্দিৰো দৰ্শন কৰি যায়। এনেকৈয়ে বজাঘৰৰ পৃষ্ঠপোষকতা, বৈকুণ্ঠ ধৰ্মশুকৰ প্ৰভাৱ স্পৰ্শ আৰু জনমানসে হাজোৰ মাধৱবিহু এক সুকীয়া সভা দিলে। বিহু অকল ঋতু উৎসৱতে আবদ্ধ নাথাকি ইয়াৰ লগতে ধৰ্মও জড়িত হৈ পৰিল। ■

(৯) মঙ্গলদৈব অঞ্চলত মাৰখিহ

শ্ৰীহিমালী কুমাৰী কমা

ধৰ্ম্মীয় উৎসৱৰ বাহিৰেও সামাজিক উৎসৱ পালনৰ ক্ষেত্ৰত মঙ্গলদৈব এক সুকীয়া বৈশিষ্ট্য লক্ষ্য কৰা যায়। অসমৰ অন্য ঠাইৰ লগতে মঙ্গলদৈৱী সকলে উলাহেৰে মৰম সংক্ৰান্তি অৰ্থাৎ মাৰখিহ পালন কৰে। কবি প্ৰধান জীৱনৰ লগত বিহ সংশ্লিষ্ট কাৰণে তাৰ ধাৰাবাহিকতা অক্ষিণ্ণ ৰক্ষা কৰি মঙ্গলদৈব পথাৰত, ঘৰৰ আখলত, টেকীৰ মাতত। সামাজিক পৰিবেশৰ অনুৰূপ অনুষ্ঠান, যেনে—গৰখীয়াৰ বৰঙনী সংগ্ৰহ, বাঁহ খোজা আৰু চুৰ কৰা, মহিলাসকলৰ শিঠা-পনাৰ আয়োজন, ভেলাঘৰ নিৰ্মাণ, উককাৰ ভোজ-ভাত, ভেলাঘৰত অগ্নি সংযোগ আৰু পানী হিলৈ ফুটোৱা ইত্যাদি কৃত্য পালিত হৈ আহিছে আৰু মঙ্গলদৈৱী জন-জীৱনত ইয়াৰ গভীৰ সাঁচ পৰিলক্ষিত।

গৰখীয়া সকলে হাঁধনি (হৰিধনি) দি উককাৰ ভোজৰ বাবে হাইকৰী, মাটিমাৰ দালি, আলুগুটি, পইচা আদি সংগ্ৰহ কৰি বিহৰ এসপ্তাহমান আগৰে পৰা এটা সময়ত ঘৰে ঘৰে ঘূৰি ফুৰিছিল। এতিয়া এই প্ৰথা প্ৰায় লুপ্ত হৈছে, কাৰণ এতিয়া চৰখীয়া পথাৰত গৰু থাকিলেও গৰখীয়া নাই।

দ্বিতীয়তে মঙ্গলদৈৱত বিহৰক ভেলাঘৰ বোলে। ভেলাঘৰৰ লগতে কল-চোচনিৰে যি মেজি সজা হয় তাক ভেলা পুজি বোলা হয়। ভেলাঘৰ সম্পৰ্কীয় কাহিনীও লোকসমাজত প্ৰচলিত আছে। এই কাহিনী মতে ভেলা আৰু মহৌ নামৰ দুয়ো ভাই-বুঢ়াই আছিল। দুয়ো নিঃসন্তান আছিল। দুয়ো বুঢ়াই এবাৰ মাঘ-বিহৰ সময়ত ভোজ-ভাতৰ আয়োজন কৰি গাঁৱৰ ডেকাহত ক মাতি আনি খুৱাইছিল আৰু তেওঁলোকৰ মৃত্যুৰ পাছত তেওঁলোকৰ নামত শিও লিখলৈ অনুৰোধ কৰিছিল। তেওঁলোকৰ মৃত্যুৰ লিহত ঘৰখীয়াইতে ভেলাঘৰ সাজি তেওঁলোকৰ শ্ৰাদ্ধৰ নামত উককাৰ দিনা ভোজ-ভাত খাবলৈ ল'লে। আজিও গাঁৱৰ লোকে ভোজ-ভাত বান্ধি-বাঢ়ি প্ৰথমে অগ্নিক সিন্ধে ইয়াৰ পাছত কলৰ দোনা বা কলৰ পাতত ধুনীয়াই সজাই চোতালৰ এচুকত পানীৰে সুন্দৰকৈ মটি-কাটি ভেলা বুঢ়াৰ নামত সেৱা এটা কৰি (পাতখন) থৈ আহে। মহৌ বুঢ়াৰ নামতো আবেশ মাছৰ পুৰ্ণিমাৰ দিনা 'মহোখুন্দা' উৎসৱ পালন কৰা হয়।

ভেলাঘৰ আৰু ভেলা পুজি কেঁচা বাঁহ, নৰা আৰু কলচোচনিৰে সজা হয়। ঢেঙ্গীয়াহঁতে ঘৰে ঘৰে চৈঃ বাঁহ খুজি আনে, স্তুৰাগ খুজি চুব কৰে। বিৰোৰ গৃহস্থই সাধাৰণতে খুজিলে নিদিয়ৱে ভেনে গৃহস্থৰ পৰাই সাধাৰণতে বাঁহ চুব কৰে। গৃহস্থৰ অলক্ষিতে এনেদৰে চুব কৰি আনটোতে ল'ৰাইওৰ কুৰ্তি।

এই খুজি জনা অথবা চুৰি কৰা জাতি বা ভলুকা বাহেঁৰে বিহু ঘৰ সাজিবলৈ লোৱা হয়। বাঁহৰ ওৰি ডোখৰেৰে খুটা, তাৰ ওপৰলৈ অংশৰে মাৰলী, কাষি আৰু আগটোৰে কৰা, নৰাৰ চাল আৰু কল-চোচনিৰে বেৰ দিয়া হয়। কোমল বাঁহৰ ভয়ালেৰে (ভঙল) বেৰ বান্ধি, এক বিশেষ কলা-কৌশল প্ৰয়োগ কৰি কল-চোচনিৰে বেৰ দিয়া হয়। মানুহৰ সংখ্যা অনুসৰি ভেলাঘৰ সৰু সৰু ডাঙৰকৈ সজা হয়। ডাঙৰ হ'লে মাজত এখন বেৰা দি লোৱা হয়। ডাঙৰ হ'লে মাজত এখন বেৰা দিও লোৱা হয়। আঘোণ-পুহত শইচ সামৰাৰ পাছত মুকলি পঞ্চাৰ্ধ সাধাৰণতে ভেলাঘৰ সজা হয় আৰু ঘৰটো সাজি উলিওৱাৰ পাছত ভিতৰখন ধুনীয়াকৈ চিকুনাই লোৱা হয় আৰু এই ঘৰতে উৰুকাৰ নিশা ভেলা-বুঢ়াৰ নামত ভোজ-ভাত খোৱা হয়।

এইখিনিতে উল্লেখ কৰিব পাৰি যে, ভেলাঘৰক উৰুকাৰ দিনাৰ এনিশিয়া ডেকাচাৰ বুলি ক'ব পাৰি। তালৈ বুঢ়া-মেথা, তিবোতাসকল সাধাৰণতে নাযায়। ডেকাহঁতে তাতে নিশাটো কটায়, ধানখেৰৰ বিছনাও কৰি লয়; অথচ তাত শুবলৈ এৰি গোটেই নিশাটোকে নৃত্য-গীত-ৰাজনাৰে মুখৰিত কৰি ৰাখে।

মাঘবিহুৰ দুই/তিনিদিন আগৰেপৰা সিঠা গোৱাৰ আয়োজনত ব্যস্ত হয় মহিলাসকল। টেকীৰ শৰাই গাঁও সমূহত আনন্দ-উৎসৱৰ জোৱাৰ তোলে। বৰাচাউল আৰু শালি ধানৰ চাউলেৰে বিভিন্ন ধৰণৰ সিঠা-পনা প্ৰস্তুত কৰা হয়। ভিল-ওড়েৰে গোৱা বিভিন্ন ধৰণৰ সিঠা-পনাৰ লগতে মজলসৈৰ মাঘ-বিহুত চুঙা-সিঠা কিন্তু অপৰিহাৰ্য্য খাদ্য সামগ্ৰী। জাতি বা ভলুকা বা কেঁচা বাঁহৰ কোমল চুঙাত বৰা চাউল আৰু পানী ভৰাই সাধাৰণতে উৰুকাৰ দিনা ধানখেৰৰ জুইৰে চুঙা সিঠা গোৱা হয়। চোভালখন চিকুনাই মটি কোমল বাঁহেৰে দুই-মুৰে দুডাল চেপেৰা পুতি, তাৰ ওপৰত এডাল মাৰি দি তাত গাৰ ফালে হালি থকাকৈ সিঠা-চুঙাবোৰ এফালৰপৰা সৰাই দিয়া হয়। সজোৱা হোৱাৰ পাছত ধানখেৰৰ জুই অলপ, অলপকৈ আগবঢ়াই দি এই সিঠা প্ৰস্তুত কৰা হয়। নীতি-নিয়মেৰে এই সিঠা গোৱা হয় বাঁহৰ ওচৰ-ওচৰ হৈ ৰাখী ভৰিৰেৰে ওচৰলৈ খাব পাৰি। বিহুৰ দিনা অন্যান্য সিঠাৰ লগতে চুঙা-সিঠাও খোৱা হয়। কুহিয়াৰ খেতি থকাসকলে জলীয়া ওড়েৰে অৰ্দ্ধ চুৰাৰে জলপান খায়।

এইখিনিতে উল্লেখকীয় যে জুলীয়া গুড়ক মঙ্গলদৈব চুৰা বুলি কয়।
চুৰাৰ দানাক বোলা হয় 'হুৰা'।

বিহুৰ উৎসৱৰ ভোজ-ভাতত মাছ-মটহ, কৰী, আনু, আদি অন্যন্ত
ভৰকাৰীৰ ব্যৱহাৰ আছে, যদিও মাটিৰ দালি আৰু কাঠ আনু অপৰিহাৰ্য। হাঁহ-
পাখৰ মটহৰ উপৰিও গাঁৱত সমূহীয়াকৈ খাহী বা পঠা ছাগলী মুহুৰি মাৰি
ভাৰ মাংসৰে ভোজ খোৱা হয়। গাহৰি খোৱা সম্প্ৰদায়ৰ মানুহে গাহৰিৰ মটহ
খায়। বিহুৰ ভোজ খাবলৈ ব্যক্তিগত আৰু বান্ধুহাৰা দাল (পুৰুষী)ৰ মটহ
নিয়ম এতিয়াও আছে।

বিহুৰ দিনা প্ৰত্যুৰতে আটায়ে গা-পা ধুই ভেলাৰৰ আৰু ভেলা পুজিত
অগ্নি সংযোগ কৰে। আগলতি কলপাতত গোমাই টাটকি, পিঠা, ফুল, ফুলসী,
দুৰবি, তামোল-পাণ, সিঠা-পনা ইত্যাদি অগ্নিত আহুতি দি অগ্নি-সেৱতাক প্ৰণাম
কৰে এই মন্ত্ৰেৰে :

ওঁ অগ্নি প্ৰজ্বলিতং বন্ধে চাতুৰ্য্যং হতশনম্।

সুৰ্ণবৰ্ণমমলং জ্যোতিৰপাৰ তে নমঃ॥

ভেলা-পুজি ভস্মীভূত হোৱাৰ পাছত যিখিনি অবশিষ্ট থাকেগৈ সেইখিনি
পুপাই জুই ধৰি আকৌ পানী শিলে ফুটোৱা হয়। কোমল বাঁহৰ চুঙাত
ওপৰফালে ফুটা কৰি পানী ভৰাই ফুটাটোত বতাহ সোমাব নোৱাৰাকৈ এটা
খিলা মাৰি দিয়া হয়। জুইত দিলে কিছু সময়ৰ পাছত বৰ ডাঙৰকৈ শব্দ কৰি
দূৰৈত ছিটিকি কি পৰে। পানী হিলৈক মঙ্গলদৈয়া মানুহে পানীশিলেই বুলি
কয়।

ভেলাঘৰ পুৰি শেষ কৰাৰ পাছত বিবোৰ আধা-পোৰা কৰা থাকে
সেইবোৰ ঘৰে ঘৰে নি বাৰীৰ আম-কঠাল ইত্যাদি গছবোৰত ওলোৱাই দিওঁ।
ওলোমাই দিয়াৰ আগতে আম-কঠাল-জাম, পাণ-তামোল আদি লাগ-লাগ বুলি
কয়। ইয়াৰদ্বাৰা বৃক্ষৰ প্ৰজনন শক্তি বৃদ্ধি পায় বুলি মানুহে বিশ্বাস কৰে।

বিহুৰ দিনা মান্যজনক সেন্না-সংকাৰ কৰি কনিষ্ঠ সকলে আত্মবাদ গ্ৰহণ
কৰে। এই দিনাৰ পৰাই সমাজৰ ইজনে-সিজনৰ প্ৰতি অসূয়া-অশান্তি ত্যাগ
কৰে। বিহুৰ দিনা কাজিয়া-পেচাল কৰাটোয়ে বেয়া- সেই কৰাটো সৰু সৰু
ল'ৰা-ছোৱালীয়েও জানে। সিহঁতে সেইদৰেই ডাঙৰৰ পৰা সংকাৰ গ্ৰহণ কৰে।
এই বৈশিষ্ট্যই মঙ্গলদৈব মাৰবিহক সম্বন্ধ কৰি তুলিছে।

বিহুৰ দিনা মহিলা সকলে চুবুৰীত থকা সামৰণত শলা-বন্তি, হাঁহ-প্ৰসাদ
আগবঢ়াই আগত বহুটো ভালেৰে বাওক বুলি নাম-কীৰ্ত্তন কৰে। বিভিন্ন ধৰ্ম্মীয়
গীত-পদো গায়।

আনহাতে ধন-দুই নিয়াৰ পাছত মুকলি পঞ্চমত বিহুৰ দিনাৰ পৰাই বিভিন্ন খেল-খেলাৰ আয়োজন কৰা হয়। আগতে ঢোল, হাউডুৰু আদি খেলাই গুৰান খেল আছিল। তেতিয়া ঢোল খেলৰ স্থান লৈ ফুটবল খেলাই। এই খেলৰ আৰম্ভণি যেতিয়া পোন-প্ৰথমে গাঁৱত হৈছিল, তেতিয়া নিৰ্দিষ্ট সংখ্যক খেলুৱৈৰ প্ৰবৰ্ত্তন নাছিল। এক/ডেকমান মানুহ এটা বল লৈ খেল পৰাৰ্থক নামি যায়, লাগি যায় গুৱিয়া-গুৰি। নিয়ম-নীতি বুলি কোনো কথা নাই। প্ৰতিপক্ষক গল দি বিপৰ্য্যস্ত কৰিব লাগে মাত্ৰ। ফুটবল যোগাৰ কৰিব নোৱাৰাসকলে বতৰত কৰাব টেঙাও যোগাৰ কৰি লৈছিল।

মাঘ-বিহুৰ দিনাৰেপৰা মাঘ-ফাগুনৰ দোমাহীলৈকে নৈতিক লোকসকলে এই স্নান নিয়মীয়াকৈ মন্ত্ৰ-পাঠেৰে নিষ্ঠা সহ সম্পন্ন কৰে।

মাঘ বিহু আহিলেই শৰীৰী খটা জীৱনী সকলৰ হিয়া আনন্দই নধৰা হয়। ডেওলাকৰ মন উৰলীকৃত হৈ পৰে মাকৰ ঘৰলৈ যাবলৈ। বাৰিষাৰ বোকা-পানীয়ে বাট-পথ লেডেৰা কৰি বখা সময়ত মাকৰ ঘৰলৈ যাবলৈ অসুবিধা। “মাঘত বাটে চান্দা ফুকান” অৰ্থাৎ বাটে পোৱালী জগায়। সেই বাটেদি দেওৰ-নন্দ আ ল’ৰা-ছোৱালীৰ হাতত ধৰি বোৱালীসকল মাকৰ ঘৰলৈ যায়। ত্ৰিদিনৰ কাৰণে উলিয়াই দিয়া জীৱনীজনী চান্দা ফুকোৱা বাটেদি যেতিয়া বিহু খাবলৈ মাকৰ ঘৰলৈ আহে তেতিয়া মাকৰ ঘৰত আনন্দৰ হাট বহে।

মিতিৰ অহা-যোৱা মজলসৈৰ মাঘ-বিহুৰ অন্যতম বৈশিষ্ট্য। বিশেষকৈ মিতামকল অহাটো নিতান্তই প্ৰয়োজনীয় (বিয়াৰ সখিক মিতা বুলি কোৱা হয়। এই সম্বন্ধ ইমান গাঢ় যে বিয়াৰ হাট ধৰা দুই মিতাৰ ল’ৰা-ছোৱালীৰ মাজত বিয়া বাক ছোৱাতো অবৈধ বুলি বিবেচনা কৰা হয়)। মাঘৰ কোনো এটা দিনত মিতাকে মিতাকক খাবলৈ মাতে। অন্যান্য মিতিৰ সকলকো নিমন্ত্ৰণ কৰি আনি এসাজ খুউৱাৰ ব্যৱস্থা মজলসৈয়া সমাজত এতিয়াও আছে।

অৱশ্যে বিবাহিতা জীৱনীয়ে আজি চান্দা ফুকোৱা বাটেদি মাকৰ ঘৰলৈ নাযায়, ভোজ খোৱা সামগ্ৰীৰ বাবে গৰখীয়াহঁতে মানুহৰ ঘৰে ঘৰে নুহুৰে। ঢেকীৰ ঢেংকুৰং, ঢেংকুৰং শব্দই এতিয়া গা-মন বহিছাই নকৰে। অসমৰ অন্যান্য ঠাইৰ লগতে মজলসৈৰ মাঘ বিহুকো বহু পৰিৱৰ্ত্তনে চুই গৈছে। সময়ে সময়েতে চামনি পেলহিছে, কালক কোনেও অতিক্ৰম কৰিব নোৱাৰে। আনহাতে পৰিৱৰ্ত্তনৰ অধিনে কোৱো সৰ্বস্বতি সৰ্বকালস্থি বঁৱন সম্পূৰ্ণ হৈ বৰ্ত্তি থাকিবও নোৱাৰে। অক্ষত এই পৰিৱৰ্ত্তন পথেৰে অহা সন্তোষ মজলসৈৰ মাঘ বিহুৰ মূলভিত্তি কিন্তু একেই আছে। *

(১০) দৰঙ জিলাত মাঘ-দোমাহী

ড° বিজয় কুমাৰ শৰ্মা

‘সূৰ্য্যৰ উত্তৰায়ণ সংক্ৰান্তি বা তাৰ ওচৰা উচৰি সময়ত উত্তৰ গোলাৰ্দ্ধত আৰ্য্যজাতিৰ বংশধৰ সকলে এটা নহয় এটা উৎসৱ পালন কৰে। ইয়াৰপৰা কোনো কোনো পণ্ডিতে অনুমান কৰে যে আৰ্য্যজাতিৰ অতীজৰ বস্তুটি উত্তৰমেক বা তাৰ নামনি ঠাইডোখৰ। বছৰৰ আধা সময় আন্ধাৰ আধা সময় পোহৰপৰা এই অঞ্চলত উত্তৰায়ণ হোৱাৰ লগে লগে দীঘলীয়া বাতিপুৱাৰৰ সঙ্কেত হয়; আলোক প্ৰাপ্তিৰ আনন্দময় জনতাৰ প্ৰাণত স্পন্দন হয় নতুন আশাৰ। সেয়েই বাহিৰত উৎসৱৰূপে প্ৰকাশ পাইছিল। পিছত সেই দেশবোৰৰ পৰা প্ৰব্ৰজিত লোকে পাৰম্পৰিক প্ৰথাবোৰ লৈ বিভিন্ন দেশত প্ৰবেশ কৰিছিল। উত্তৰ মেকত থকা কালছোৱাৰ স্মৃতিত এই সময়ছোৱাৰ বিভিন্ন আনুষ্ঠানিক ৰূপ প্ৰকাশ কৰিছিল আনবোৰ অঞ্চলত।’ এনেকি উত্তৰায়ণৰ সময়ছোৱাত মৃত্যু হোৱা লোকৰ আত্মাক পুণ্যাত্মা জ্ঞান কৰিছিল।’

‘আৰ্য্যসমাজ সময়ত কৃষিজীৱী হ’ল। কৃষিলক্ষ্মী ঘৰ চপোৱাৰ পাছত দীঘলীয়া পৰিশ্ৰমৰ অন্তত সাফল্যৰ আনন্দই কৃষকৰ মন ভৰাই তোলে। আপোনা-আপুনি আমোদ-প্ৰমোদৰ ঢল আহি পৰে। সেয়ে কৃষিকাৰ্য্য সমাপ্তিৰ লগে লগে প্ৰায়বোৰ দেশতে কৃষক সমাজে আজিকোপতি একপ্ৰকাৰৰ উৎসৱৰ আয়োজন কৰি আহিছে’, (তীৰ্থনাথ শৰ্মা)। মাঘবিহু এনেধৰণৰ উৎসৱ।

‘মাঘবিহুৰ মেজিত অগ্নিপ্ৰদান অগ্নিহোত্ৰী আৰ্য্যসকলৰ অগ্নিপূজাৰ নিদৰ্শন স্বৰূপ। ভাৰতবৰ্ষৰ বসন্ত উৎসৱতো মেজি পোৰাৰ নিদৰ্শন পোৱা যায়। ফাকুৱাৰ আগদিনা মেঘদাহ কৰা নিয়ম ফাকুৱা উৎসৱৰ লগত আজিও জড়িত’ (অতুল চন্দ্ৰ হাজৰিকা)। মেঘ অৰ্থাৎ ভেৰা ছাগলী পোৱা ঘৰৰ পৰাই ভেলাঘৰ পদটো হোৱাৰ অনুকূলে মতপোষণ কৰিব পাৰি। মেজিপোৰাৰ এটি উদ্দেশ্য পৃথিৱীৰ সাৰ বৃদ্ধি কৰা হ’ব পাৰে। সেইবাবেই হয়তো ভেলাঘৰ বা মেজিৰ আধাপোৰা বাঁহ লাগনিগছ বা খেতিপাখৰত ৰখাৰ নিয়ম হৈ আহিছে।

শীতক প্ৰত্যাহ্বান জনোৱাটোও মাঘবিহুৰ আন এক উদ্দেশ্য যেন লাগে। ঠেটুৰেখা শীত নেওঁচি মাঘমাহত স্নানকৰা কাৰ্য্যই যেন শীতক লাজহে দিয়ে।

মাজলিক কাৰ্য্যৰ বাবেও মাঘমাহ শ্ৰেষ্ঠ। ভেলাঘৰত ভোজখোৱাৰ পাছৰেপৰা ঘৰলৈ অহা আলহী-অতিথি আপ্যায়নৰ উপৰিও ঈশ্বৰ-উপাসনা, বিভিন্নজনক বিভিন্ন পৰ্য্যায়ত ভোজন কৰোৱা তীৰ্থযাত্ৰা আদি শুভকৰ্মৰ পাতনি তৰা হয়।

মাঘবিহুৰ মাহত লুকাই আছে শৰীৰ-চৰ্চ্চা আৰু শক্তিপৰীক্ষাৰ ইঙ্গিত। সেয়ে মাঘবিহুৰ লগত সজাতিৰাখি বিভিন্ন খেলখেলা আৰু উপভোগ কৰা হয়।

অসমৰ বিভিন্ন স্থানত মাঘৰ বিহুৰ দিনা হোৱা উৎসৱত সেই অঞ্চলৰ বাহিৰৰ বিশ্বাসৰ পাৰম্পৰিকতা লক্ষ্য কৰা যায়। মাঘবিহুৰ দিনা বংঘৰৰ বাকৰিত আহোম ৰজাৰ পৃষ্ঠপোষকতাত ম'হযুঁজ, কণীযুঁজ, শেনযুঁজ, হাতীযুঁজ, মালযুঁজ; জাগীৰোত জোনবিল মেলা, হাজোৰ হযখীৰ মন্দিৰ প্ৰাঙ্গণত বুলবুলি যুঁজ, অন্যান্য স্থানত হোৱা কুকুৰা যুঁজ, মালযুঁজ, ঢোপখেল, দোবলমুৰি খেল আৰু ৰাজহুৱা গোঁসাইঘৰত হোৱা ধৰ্মীয়কৃত্যৰ লগতে গাঁৱৰ বাহিৰে আগন্তুক বৰ্ষৰ বাবে কৰা কুঁবি আঁচনিৰ পৰিকল্পনা লেখত লবলগীয়া।

দৰং জিলা অসমৰ এখন জিলা। নানা জাতি-উপজাতিৰ সংমিশ্ৰণত গঠিত দৰঙৰ জনগোষ্ঠী। সাংস্কৃতিক দিশত অসমৰ অন্যান্য জিলাবোৰৰ লগত এই জিলাৰ কিছু বৈশিষ্ট্য লক্ষ্য কৰা যায়। মাঘবিহুৰ ক্ষেত্ৰতো এই কথা প্ৰযোজ্য।

দৰং জিলাত 'বিহু' পদটোৰ বিপৰীতে 'দোমাহী' 'দোমেহী' 'দমহী' পদৰ প্ৰচলন অধিক। দুই মাহৰ সমাহাৰ— দোমাহী। মাঘ বিহুৰ বিষয়ে আলোচনা কৰোঁতে এই নিবন্ধত দৰঙৰ বিশেষ উল্লিখনত দোমাহী পদটো ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব। আনটাইৰ উল্লিখনত বিহু পদটোৱেই ব্যৱহাৰ হ'ব। অঞ্চল বিশেষে দৰঙত মাঘবিহুক ভেলাঘৰৰ দোমাহী বোলে।

দৰঙৰ মাঘ দোমাহীৰ আগমনৰ সূচনা দিয়ে গৰখীয়া ল'ৰাই। বিহুৰ কেইদিন মান আগৰেপৰা কোমল বাঁহ, কলচোচনি, নৰা আদিৰে প্ৰস্তুত কৰে ভেলাঘৰ আৰু ভেলাগুঁজি। জিলাখনৰ দক্ষিণ পশ্চিম অঞ্চলত ভেলাঘৰ চাঙঘৰৰ নিচিনাকৈ সজাদেখা যায়। এই ঘৰটোত ফলাবাঁহ ব্যৱহাৰ কৰা নিষেধ। গোটা বাঁহেৰে প্ৰথমে ঘৰটো সাজি ঘৰটোৰ আধাভাগৰ ওপৰত অংশত চাং সাজে আৰু আধা অংশৰ ওপৰভাগ মুকলিকৈ ৰাখে। মুকলি থকা অংশত ভোজ-ভাত ৰাখে। উৰুকাৰ দিনা ভোজভাতৰ সকলো বয়বস্তু যোগাৰ কৰি গৰখীয়া সকল চাঙত উঠি গীতমাত গোৱা, বাদ্যযন্ত্ৰ বজোৱা আনকি ধৰ্মগ্ৰন্থ আদিও ভিনে ভিনে পাঠ কৰা দেখা যায়।

কোনো অঞ্চলত দুটা আৰু কোনো অঞ্চলত এটা ভেলাঘৰ সাজে। দুটা ভেলাঘৰ সজা সকলে এটা ভেলাবুঢ়াৰ আৰু আনটো ভেলাবুঢ়ীৰ, অথবা দৰা-কইনাৰ প্ৰতীক বুলি ভাবে। কোনোৱে শিৱ-পাৰ্বতীৰ প্ৰতীক বুলিও গণ্য কৰে। কোনো কোনো অঞ্চলত ভেলা গুঁজি বা মঠ সাজে। ভেলা গুঁজিও কোনো অঞ্চলত এটা, কোনো অঞ্চলত দুটা সাজে। ভেলাঘৰ বা ভেলাগুঁজিৰ বাবে ঘৰে ঘৰে গৈ বাঁহ খোজা নিয়ম। কোনোৱে চুৰ কৰিও আনে। ভেলাঘৰ সাজিবলৈ বাঁহ দিলে বাঁহৰ বংশ বৃদ্ধি পায় বুলি ভবা হয়। পৰাপক্ষত ভেলাঘৰ জলাশয়ৰ ওচৰত সাজে।

ভেলাঘৰ সজা সময়ৰে পৰা গৰখীয়া ল'ৰাই সন্ধিয়া সময়ত ঘৰে ঘৰে গৈ 'হে ধ্বনি' দিয়ে।

এজনে লগাই দিব : আনবোৰে কয়

হৰিব'ল হৰি বহ'ল : হে' হে'

কুশল : হক

মঙ্গল : হক

বাৰীত তামোল পাণ : হক

গলিত গৰু : হক

ভাখেৰিত ধান : হক

পুখুৰীত মাছ : হক

গৰখীয়া চলিক দুই চাৰ আনা পইচা দিবা শক্তিবান হক।

'হে ধ্বনি' শেষ হলে গৃহস্থই ভক্তি পূৰ্বক টকা-পইচা, চাউল, কপী, হাঁহ-পাৰ পৰ্য্যন্ত দিয়া নিয়ম। গৰখীয়াসকলে সংগৃহীত সামগ্ৰী এঠাইত দ'ম কৰি উৰুকাৰ দিনা ভেলাঘৰলৈ নিয়ে। গৰখীয়াসকলৰ লগত অঞ্চল বিশেষে গাঁৱৰ ৰাইজেও একেলগে সামূহিক ভোজনত যোগদান কৰে।

ভেলাঘৰৰ ভোজ ৰান্ধিবৰ বাবে নিৰ্দিষ্ট ব্যক্তি এজনক আগতেই দায়িত্ব দিয়ে। দায়িত্ব গ্ৰহণ কৰোঁতাৰোঁতে উপবাসে থাকি আবেলি সময়ত ভোজৰন্ধাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সকলো ব্যৱস্থা কৰি লয়। ভাত ৰন্ধা হলে কোনো অঞ্চলত কলৰ দোনাত এসাজ ভাত তুলি বাহিৰত উলিয়াই দি ৰাইজে সেৱা লয় আৰু হৰিকনি দিয়ে। ইয়াৰ পিছতহে ৰাইজে খাই কিছুলোক ঘৰাঘৰি যায় আৰু কিছুলোকে বাতিটো জুই পুৰাই, পুখি-পাঠ কৰি, কাহিনী শ্ৰৱণ কৰি পাৰ কৰে। কোনো কোনো অঞ্চলত খৰি চুৰ কৰে আৰু 'নাঙেলী মাৰে'। পিছদিনা খৰি

হেৰোবা গৃহস্থই গালি পাবিলে ৰাইজৰ মঙ্গল হয় বুলি ভবা হয়। নাঙেলী মাৰোতে ডেকা গাভৰুৰ মাজত হোৱা অবৈধ প্ৰীতি অথবা পুৰুষ-মহিলাৰ পৰকীয়া প্ৰীতি থাকিলে প্ৰকাশ পায়। যৌনগতী শব্দৰে গোৱা এই গীতত অসামাজিক কাৰ্য্যত লিপ্ত থকা সকলৰ নাম প্ৰকাশ হোৱাৰ ভয়ত আগবেগৰা নিজক চম্ভালি ৰাখিবলগীয়া হয়। উৰুকাৰ নিশাৰপৰা বছৰটোৰ বাবে নাঙেলী গোৱাৰ সামৰণি মৰা হয়। দোমাহীৰ দিনা পূবে ডাক দিয়াৰ আগেয়ে ভেলাঘৰৰ দেউৰীয়াজনে গা-পা ধুই ভক্তিভাৱেৰে এখন মাহ-প্ৰসাদৰ নৈবেদ্য, বিউৰ শলিতা এগটি জ্বলাই তিল, চাউল, ঘিউ, কণী, চুঙাপিঠা আৰু দোমাহীৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰা দ্ৰব্য ভেলাঘৰত আগবঢ়াই সেৱা কৰি পূৰ্বমুৱাকৈ বহি ঘৰটোত বা পুজিত ভক্তিসহকাৰে অগ্নি সংযোগ কৰা হয়। ভেলাপুজি বা ভেলাঘৰত জুইলাগিলে ৰিমান দুৰলৈ আৰু যিমান ডাঙৰ শব্দ কৰি শিলেই ফুটে সিমানেই ৰাইজৰ মঙ্গল বুলি ভবা হয়। ইয়াৰ পিছত ৰাইজে গা-ধুই ঘৰাঘৰি যায়। যাওঁতে আধাপোৰা বাঁহ লৈ যোৱা নিয়ম। ভেলাঘৰৰ লগত জড়িত আনবিশ্বাস সমূহ হ'ল।

(১) ভেলাবুৰা আৰু ভেলাবুৰীৰ সতি-সন্ততি নাছিল। দুয়োৰে মৃত্যু হোৱাত ৰাইজে লগ লাগি বুঢ়া-বুঢ়ীৰ শ্ৰাদ্ধাদি কৰি ভোজ-ভাত খাই বুঢ়া-বুঢ়ীৰ ঘৰত জুই লগাই দিয়ে।

(২) বাসস্থানৰপৰা কৃষিক্ষেত্ৰ দূৰত হোৱা বাবে ৰাইজে কৃষিক্ষেত্ৰত এটি অস্থায়ী ঘৰ সাজি শস্য সংগ্ৰহৰ অন্তত ভোজ-ভাত খাই ঘৰটোত জুই লগাই থৈ আহে। মাঘমাহৰ পৰা নতুনকৈ কৃষি বছৰ আৰম্ভ হয় বাবে প্ৰাতঃস্নান কৰি তেওঁলোকে নতুন বছৰক আদৰণি জনায়।

(৩) সন্তানহীনলোকে অথবা বাৰে বাৰে সন্তান জন্ম দি জীয়াই ৰাখিব নোৱাৰালোকে ভেলাঘৰত খাবৰ বাবে গৰখীয়াহঁতক বিভিন্ন দ্ৰব্য আগবঢ়াই আৰ্শীবাদ ললে সন্তান পায়।

(৪) বিকলাঙ্গ সন্তানৰ অভিভাৱকে গৰখীয়াক সন্তুষ্ট কৰি আৰ্শীবাদ লাভ কৰি সন্তানৰ মঙ্গল কামনা কৰে ইয়াৰ বাবে ভেলাঘৰত মাহৰুৰাই বিতৰণ কৰা বিশেষ কৃত্য।

(৫) পোহনীয়া গৰুৱে গৃহস্থক নামানিলে সেই গৃহস্থই গৰখীয়াক ভেলাঘৰত যিকোনো দান দি আৰ্শীবাদ লয়।

(৬) হালোৱা গৰুক হাল আদি শিকাওতে 'শান্তি' নকৰিবৰ বাবে ভেলাঘৰত গৰখীয়াক দান দিয়া হয়।

(৭) ভেলাঘৰৰ আধাপোৰা বাঁহ নি ফল নধৰা গছত দিলে ফল লাগে।

(৮) ভেলাঘৰৰ আধাপোৰা বাঁহৰ দৈ তুলাই একে বহাই ঢাবী এখন সাজি দীঘল বাঁহ এডালৰ মূৰত আঁৰি ঘৰৰ চৌহদত ৰাখিলে ধুমুহা-বতাহে অনিষ্ট কৰিব নোৱাৰে আৰু লাগনী ফল বা হৈ নাযায়।

(৯) ভেলাঘৰৰ পোৰা ছাই সংগ্ৰহ কৰি খেতি-পথাৰত দিলে খেতিৰ অনিষ্টকাৰী পোকৰ পৰা ৰক্ষা পোৱা যায়।

(১০) মহিলাই ভেলাঘৰত ভোজ খোৱা নিষেধ।

উৰুকাৰ দিনা আবেলি সময়ত গৃহস্থৰ ঘৰৰ লাগনী তামোল, নাথিকল আৰু অন্যান্য ফলৰ গছত ডিঙিৰ সমান ওখত ধানখেৰেৰে বন্ধা নিয়ম। নান্ধা গছ দোমাহীৰ দিনা ৰাতিপুৱা ভেলাঘৰৰ পৰা আধাপোৰা বাঁহ আৰি দিয়ে। আন গছৰো ফল লাগিবৰ বাবে গায়।

ঐ আম কঠল লেতুক পনিয়াল জৰা টেঙা লাগ লাগ লাগ

মাখী চিনানক (গঙা চিনাম) নাৰেবি ডাল ভৰি ভৰি লাগ।

বেল হান তামোল কুলা হান লাগ পাণ লাগ লাগ লাগ

নান্ধা জেদি গোৰতে কাটিম।

ফল নধৰা গছৰ ওৰিলৈ গৈ গছজোপা কটাৰ অভিনয় কৰি কেইঘণমান মাৰে। গছজোপা কটাৰ অভিনয় কৰা সময়ত এজন লোকে এটা পাক মাৰি কয় 'গছ ডাল কাটো নালগেই'। আনজনে কয় 'নাকেটবি আহা বছৰ লাগবু'।

অনুৰ্ভা তিবোতাক জাব পিন্ধাই উৰ্বা কৰিব বিচৰা বিশ্বাস আমাৰ সমাজত আছে। তেনেদৰে গছ বন্ধা কৃত্যত গছক উৰ্বা অৰ্থাৎ ফলযুক্ত কৰোৱা বিশ্বাস জড়িত। সেইদিনা গোহালীৰ গৰুবোৰ ঠিয় হৈ আছে নে শুই আছে চোৱা হয়। গৰু শুই থাকিলে খৰাং বতৰ আৰু ঠিয়হৈ থাকিলে আগন্তুক বৰ্ষত পানী যথেষ্ট হ'ব বুলি বিশ্বাস।

পূজি পুৱাই ঘূৰি আহি সামৰ্থ্যবান লোকে ঘৰৰ চোতালত স্নানপূৰ্বক অগ্নিপূজা পাতে। পূজাৰ বাবে মাহ-প্ৰসাদৰ লগতে বিহুৰ বাবে পোৰা সিঠা-পনা, জা-জলপান আদি আগলতি কলপাত এখনত আগবঢ়ায়। তাত স্ৰোণ ফুলৰ থোপ, তুলসী, দুবৰি আদিও দিয়ে। গৃহস্থৰ মুৰব্বীজনে কাঠ বা বাঁহৰ কাঠিৰে সজা জোৰ দুটা জ্বলাই আগলতি কলপাতত সজাই ৰখা সামগ্ৰীবোৰ অগ্নিত নিক্ষেপ কৰি ফুল আদি অৰ্পণ কৰে। সকলো দ্ৰব্য আগবঢ়োৱাৰ অন্তত গৃহস্থজনে সেৱা জনায়। তাৰপৰা ছাই সংগ্ৰহ কৰি 'সিঠাতেল' বা 'বিউৰ' লগত

মিহলাই ফোটদিবৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰে। গৃহস্থৰ প্ৰত্যেকেই অগ্নিত সেৱা জনায় মুৰব্বীজনক সেৱা কৰে। মুৰব্বীজনে প্ৰত্যেকৰ কপালত সংগৃহীত ছাইৰ ফোট দিয়ে। ইয়াৰ পিছত পৰিয়ালৰ জ্যেষ্ঠসকলক কনিষ্ঠসকলে সেৱা কৰে।

ইফালে মন্দিৰ, নামঘৰ আৰু গৃহস্থৰ গোসাঁইঘৰ আদিতো সাৰি-মুচি লৈ ভগৱানৰ উদ্দেশ্যে পিঠা-পনা, মাহ-প্ৰসাদ আদিৰে নৈবেদ্য আগবঢ়ায়। ব্ৰাহ্মণ-পুৰোহিতে বিগ্ৰহ স্নান কৰোৱায় আৰু মন্ত্ৰপাঠ কৰে। অগ্নি-হোম অনুষ্ঠিত কৰাও দেখা যায়।

মাঘবিহুৰ বাবে গৃহস্থই দোমাহীৰ সাতদিন মান আগেয়ে দীঘল পাবৰ কোমল বিজেলাী বাঁহ অথবা জাতিবাঁহ অথবা কটা বাঁহৰ আগ গোটাি ছাঁ পৰা ঠাইত থৈ দিয়ে। উককাৰ দিনা জ্ঞাতি বা বিজেলাী বাঁহৰ দীঘল পেপীয়া চুঙা কাটে। কটা বাঁহ হলে দুইপেপীয়া চুঙা ওভটাকৈ কাটি লোৰ মাৰি অথবা তামোলৰ শৰ্ণ এডালেৰে চুঙাৰ মাজৰ গাঠিটো ফুটাই পৰিষ্কাৰকৈ ধুই চুঙাত পানী ঢালি চাউলবোৰ ভৰাই দিয়ে। চুঙা ভৰ্তি হবলৈ চাৰি আঙুলি মান বাকী থকালৈ চাউল ভৰাই চুঙাবোৰ কিছু হেলনীয়াকৈ ৰাখি ধানখেৰেৰে জুই জ্বলাই চুঙাপোৰে। আবেলি সময়ত পিঠাগুৰি খুন্দি সন্ধিয়া সময়ত বিভিন্ন পিঠা, তিলৰ লাক, নাৰিকলৰ লাক, পিঠাগুৰিৰ লাক, আখিৰ লাক আদি চুৰা সানি প্ৰস্তুত কৰা হয়।

উককাৰ দিনা ঘৰৰ জীয়েকী-বোৱাৰীয়ে ঘৰ-কাঠি মচি-সাৰি চিকুণ কৰে। চক পোৰে। কাপোৰ-কানি খাৰ-চাবোনেৰে উহাই ধুই পৰিষ্কাৰ কৰে। জিলাখনৰ উত্তৰ অঞ্চলত কিছু বছৰ আগলৈ জঙমললৈ গৈ সামূহিক চিকাৰ কৰাৰ ব্যৱস্থা আছিল। অন্য ঠাইত ৰাজহুৱা জলাশয়ত মাছ মাৰে। অঞ্চল বিশেষে খাহি ছাগলী, গাহৰি আদিৰ মাংস ৰাজহুৱাভাৱে ব্যৱস্থা কৰা দেখা যায়।

উককাৰ দিনা গ্ৰাম্য জীৱনত দেখা আন এটি বিষয় হ'ল দুখীয়ালোকক দান কৰা। চুবুৰীয়া সামৰ্থ্য হীন লোকক চাউল, চুৰা, গাখীৰ, মাংস আদি অৱস্থা সম্পন্ন লোকে দান কৰে। আলহীৰ ঘৰলৈও গাখীৰ, মাছ-মাংস, তিল, বৰাচাউল, আদি যোগান ধৰি বিহুৰ দিনা যাতে কোনোলোকৰ ঘৰতেই কোনো দ্ৰব্যৰ অভাৱ অনুভৱ কৰা নহয় তালৈ লক্ষ্য ৰাখে।

দোমাহীৰ দিনা পূজাদি সমাপন কৰি খোৱালোৱাৰ পৰ্ব আৰম্ভ কৰে। খোৱালোৱাৰ পৰ্বত শুকতাৰ গুড়িত নিমখ তেল মিহলি কৰি খোৱা হয়। কোনো কোনো জনজাতীয় অঞ্চলত আমৰলি পোক খোৱা দেখা যায়। এইবিধ ৰোগ

নিৰাময়ক খাদ্য। ইয়াৰ পিছত প্ৰত্যেকেই একোটাকৈ সিজোৱা হাঁহ কণী খায়। ইয়াৰ পিছত আৰম্ভ হয় জা-জলপান আৰু পদ্ম ভাত। কথাতে কয় বোলেঃ

গৃহত পদ্ম মাখত কল

সেই পৰম্বৰ বাহত বল।

সিজোৱা চিকু আলু, ভজা কাঠ আলু, বিউ, ডিঙ্গৰ লাক, মাহকৰেই আদিও বিশেষ খাদ্য।

খোৱা-লোৱাৰ আৰম্ভণিতে মন কবিলগীয়া বিশেষত্ব জ্ঞাতি আনয়ন। জাতিয়ে প্ৰথমে জা-জলপান গ্ৰহণ কৰাৰ পিছতহে গৃহস্থই দোমাহীৰ জা-জলপান খায়। খোৱা-লোৱাৰ অন্তত নতুন দৰা-কইনা শহৰেকৰ ঘৰলৈ গৈ জ্যেষ্ঠ সকলক সেৱা জনাই বিহুৰ ওলগ ৰাচে। সেইদিনা দৰা-কইনা শহৰেকৰ ঘৰত থকা নিষেধ। দোমাহীৰ দিনা চুবুৰীয়া সকলে পৰস্পৰে পৰস্পৰক মাতি জামি জা-জলপান খুৱায়।

দোমাহীৰ দিনা খটৰাসত্ৰ, মুৰাদেওৰ মন্দিৰ, নাৰিকলি শিব-মন্দিৰ, কদ্ৰেশ্বৰ দেৱালয়, তাত্ৰেশ্বৰ দেৱালয়, মাধৱ গোহাঁই, মহামুনি, নলখাৰাৰা মন্দিৰ, মাজুলীৰ ওচৰৰ হয়গ্ৰীৱ মাধৱ মন্দিৰত ৰাইজৰ সমাবেশ ঘটে। মাধৱ দোমাহীৰ দিনা পালন কৰা আন আন আচাৰবোৰ হ'ল :

(১) উৰুকাৰ দিনা বহাগ, জেঠ আদি মাহৰ নামেৰে গাঁথি দি খোৱা কচুপাতৰ কোনটোত কিমান পানী জমা হয় সেইটো লক্ষ্য কৰি বছৰটোৰ কোনটো মাহ খেতিৰ বাবে মজলজনক হ'ব তাক নিৰ্ণয় কৰা হয়।

(২) বৰো-কছাৰীসকলে উৰুকাৰ দিনা শুকান দোঙত চেপা এটা পাতিথৈ আছে। দোমাহীৰ দিনা ৰাতিপুৱা চেপাটো চাই তাত জাবৰ আদি সোমাই থাকিলে সেই বছৰ পানী হ'ব বুলি বিশ্বাস কৰে।

(৩) গৰু-ম'হৰ শিঙত মিঠাতেল আৰু কপালত ভেলা পূজি গোৰা ছাইৰ ফোট দি এৰি দিয়া হয়। এই দিনাৰপৰা গৰু এৰি দিয়া নিয়ম। ইয়াকে 'গৰু উদং' দিয়া বোলে। দোমাহীৰ দিনা গৰু-ম'হে কাৰোবাৰ খেতি-বাতি নষ্ট, কৰিলেও 'খোৱাৰ'ত দিয়া নহয়, অথবা বিচাৰ আদি নকৰে। বৰো সমাজে 'নিজা' (তামৰ পাত্ৰত তুলসী দি ৰখা পানী)ৰ পানীৰে গৰু ধুৱায়।

(৪) বাঁহৰ শুৰিত মাটি চপোৱা হয়।

(৫) মাঁহ-মতেহী বহি গা ধোৱা হয়।

(৬) গৃহস্থই দিনৰ সাজ ভাত নাৰাকে।

(৭) গৰখীয়াসকলক গৃহস্থই খুৱাই-বুৱাই মাননী আদি নিয়ে।

(৮) সন্তানৰ গাত থকা 'গোৰজৰী' (জাৰ) আদি সলোৱা হয়।

(৯) গৌঁসাই, ব্ৰাহ্মণ আদিৰ ঘৰলৈ গৈ দক্ষিনাসহ সেৱা জনাই কামনা কৰে।

(১০) গৌঁসাই, ব্ৰাহ্মণ পৰিয়ালৰ প্ৰাৰবোৰ ঘৰতেই অম্বিহোম কৰে।

(১১) মুৰাদেওৰ মন্দিৰত মাহপ্ৰসাদৰ নৈবেদ্যৰ লগতে কুকুৰা বলি দি দেৱতাক পূজা কৰা হয়।

(১২) জ্যোতিৰীৰ হতুৱাই আছতলী প্ৰস্তুত কৰিবৰ বাবে দিন নিৰ্দ্ধাৰণ কৰে।

(১৩) গৃহিণী সকলে কলৰ দোনাত ভেন্দি, ভোল, জিকা আদিৰ গুটি গজালি মেটাবৰ বাবে লগায়।

(১৪) সকলোলোক হাই-কাজিয়াৰপৰা বিৰত থাকে।

(১৫) কোনো অঞ্চলত সম্প্ৰদায় বিশেষে পিঠাগুৰিৰে মানুহৰ আকৃতিৰ দৰে এবিধ পিঠা পুৰি আন পিঠা-পনাৰ লগত খায়।

(১৬) বৰো-কছাৰী সকলে দোমাহীৰ দিনা দোকমোকালিতে তামোল-নাৰিকল আদিৰ অনিষ্টকাৰী কেৰ্কেটুৱা আদিক 'হাইয়া মান্দাপ হেইয়া' বুলি কৈ খেদে।

(১৭) বৰো-কছাৰীসকলে দোমাহীৰ দিনা পুৱাৰ ভাগতে প্ৰত্যেকঘৰৰ খুটাৰ 'ব' সূতাৰে একে উশাহে মেৰিয়াই বান্ধে যাতে কোনো ধৰণৰ বেয়া বতাহ সোমাই ঘৰত বেমাৰ-ব্যাদি বিয়পাব নোৱাৰে। আনবোৰ অঞ্চলত ধুমুহা বজ্জপাত আদি নিবাৰণৰ বাবে নাহৰৰ পাতত মন্ত্ৰ লিখি ঘৰৰ চালত খুহি থয়।

(১৮) বৰো সম্প্ৰদায়ে পূজি পুৱাই আহি বাইলঙৰ যোগেদি 'গথেচু বাওনায়' (পূৰ্ব পুৰুষৰ সৌৱৰ্ণ) কৰে। সেই উদ্দেশ্যে গাঁৱৰ সকলো লগ হৈ প্ৰত্যেক ঘৰে ঘৰে যায়। প্ৰতিঘৰৰ চোতালত বাৰটা গাত খান্দি তাত বিহুৰ বাবে সজা পিঠা-পনা আৰু মদ আগবঢ়ায়। বাইলঙে মন্ত্ৰ মাতি সেইবোৰ পূৰ্ব-পুৰুষক দান কৰে। দানৰ অন্তত উপকৰণ সমূহ বাইজে ভগাই খায়। বহাগৰ দোমাহীৰ দিনাও এইদৰে পূৰ্ব-পুৰুষক উপাসনা কৰে।

(১৯) ৰাভা সমাজত দোমাহী উপলক্ষে সজা পিঠা-পনা গৃহস্থই খোৱাৰ আগেয়ে ঘৰৰ চৌহদত দুখন পাতত বুঢ়া-বুঢ়ীৰ নামত আগবঢ়ায়। পিঠা-পনা

আদি ভিৰোতা মানুহে আগবঢ়ায় কিন্তু কলপাতেৰে সজা 'খোলা'ত মদ গৃহস্থৰ মুৰব্বী পুৰুষ জনেহে আগবঢ়াব পাৰে।

(২০) বৰো সমাজত চিকাৰলৈ জাললৈ যোৱাৰ প্ৰথা আছে। জালত পহ পৰিলে জালৰ গৰাকীয়ে কামিহাড় সহ আগঠেংখন ভাগ পায়। আন অংশ বাইজে ভগাই লয়। জালৰ গৰাকীয়ে নিজৰ অংশ চিকাৰলৈ যোৱা সকলৰ লগত লগ লাগি ৰাতি মদেৰে খায়।

(২১) চাহ-জনজাতিৰ লোকসকলে মাঘৰ দোমাহীৰ সময়ত টুচু পূজা পাতে। টুচুৰ পিছদিনা সকলো ছোৱালীৰ নাক-কান বিজোৱা অনুষ্ঠান পালন কৰে।

(২২) বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বীলোকসকলে নদীত স্নান কৰি উঠি ধূতি ব্যস্ত পৰিধান কৰি ঘিউ স্পৰ্শ কৰে আৰু সিজোৱা আলু সহ তিল খায়।

(২৩) জোক, মহ, পোক, পৰুৱা, মাখি আদিৰ উপদ্রৱৰপৰা ৰক্ষা পৰিবৰ বাবে দোমাহীৰ দিনা পুৱাতে মুখত পিঠাগুৰি অথবা খুদ ভৰাই যিকোনো এজন ব্যক্তিয়ে নিজৰ ঘৰৰ চাৰিওফালে থু-থুৱাই দি ঘোলা ঘোলা বুলি কয়।

(২৪) কোনো কোনো অঞ্চলত 'বিষুপুৰুষ'ৰ পূজা অনুষ্ঠিত হয়।

(২৫) দোমাহীৰ পিছদিনাৰে পৰা আগুহী-বঙহীক মাতি আনি খোৱা লোৱাৰ যোগেদি আত্মীয়তা আৰু সৌহাৰ্দ্যৰ ভাৱ গঢ়ি তোলে। কোনো কোনো অঞ্চলত ইয়াক 'বিহুত ঢলোৱা' বোলে।

দোমাহীৰ জা-জলপান খাই উঠি বয়সভেদে পৰিয়ালৰ লোকসকল ঘৰৰপৰা ওলাই যায়। কোনোৱে গোঁসাই ঘৰত নামকীৰ্ত্তন কৰে। কোনোৱে মুকলি পথাৰত ঢোপ, দোবলমুৰি, ধৰাচিউ, হাউগুডু, মালখুঁজ, আদি খেল খেলে। জীয়ৰী-বোৱাৰীসকলেও আবেলি সময়ত গোঁসাই ঘৰত নাম ধৰে।

শস্য চপোৱাৰ সময়ত পৃথিৱীৰ বিভিন্ন দেশৰ লোকে বিভিন্ন ধৰণে বিভিন্ন উৎসৱৰ আয়োজন কৰে। এইবোৰত যৌনতাৰ প্ৰাধান্য অস্বীকাৰ কৰিব নোৱাৰি। নাঙেলীমাৰা, গৃহস্থৰ খৰি-কাঠ চুৰ কৰি জ্বাইচ মাত শুনা আদি মন্ত্ৰমূলক যাদুৰ যোগেদি কৃষিৰ উন্নতি কামনা কৰা হয়। আচলতে ভেঁলাখৰৰ অগ্নিসেৱা কাৰ্যই অগ্নি ওৰফে সূৰ্য্যৰ তাপ বৃদ্ধি কৰি শস্যৰ বীজ গজাত সহায় কৰা আৰু আম-কঠল আদি গছক ফল লাগিবলৈ যাদুবিদ্যা প্ৰয়োগ কৰাটোৱে কৃষিৰ উন্নতি কামনা কৰাটোকে সূচায়। □

(১১) গোৱালপাৰা অঞ্চলৰ মাহৰিছ : পুষ্যা

মোঃ আব্দুল গফুৰ

অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাত প্ৰতিটো অসমীয়া মাহৰ লগত সঙ্গতি থকা সামাজিক আচাৰ-অনুষ্ঠানবোৰ গোৱালপাৰীয়া জন-জীৱন আৰু কৃষ্টিৰ এক সুকীয়া প্ৰতীকৰূপে দৃশ্যমান হয়। জিলাখনত অন্যান্য মাহৰ দৰে পুহৰ সংক্ৰান্তিত আৰু মাঘ মাহৰ পহিলা তাৰিখত একপ্ৰকাৰ উৎসৱ পালন কৰা হয়। এয়ে পুষ্যা। গোৱালপাৰাত পুহ মাহক ‘পুষ মাস’ কয়। এই ‘পুষ’ মাহৰ সংক্ৰান্তিত এই উৎসৱ অনুষ্ঠিত হয় বাবেই এই উৎসৱক পুষ্যা বোলে। পুষ্যা সচৰাচৰ এদিনীয়াকৈ আৰু কোনো কোনো অঞ্চলত দুদিনীয়াকৈ পালন কৰা হয়।

পুষ্যা উৎসৱ ‘পুষ’ আৰু মাঘ এই দুই ‘মাস’ক সাঙুৰি পালন কৰা হয় আৰু সেইবাবেই পুষ্যাক অঞ্চলবিশেষে দোমাসীও বোলে। সাধাৰণতেঃ জিলাখনৰ পশ্চিম অঞ্চলত পুষ্যা আৰু মধ্য আৰু পূব অঞ্চলত দোমাসী নামে খ্যাত। দোমাসী দুদিনৰপৰা চাৰিদিনলৈকে পালন কৰে। জিলাখনত বাসকৰা কোচ-ৰাজবংশী, যোগী, কলিতা, ব্ৰাহ্মণ, বৰো-কছাৰী, ৰাভা, হাজং, গাৰো, মুছলমান আদি জনজাতি-অজনজাতি সকলো গোষ্ঠীৰলোকৰ মাজত এই কৃষি উৎসৱ প্ৰচলিত। হাজংসকলে পুষ্যাক পুচনা বা সন্তৰালী বোলে। আদিবাসী সকলেও এই উৎসৱ পালন কৰে চাকৰাত নাম দি। নামত বিভিন্নতা যিয়েই নেকাকক, জিলাখনত বাসকৰা সৰহ সংখ্যকলোকে এই উৎসৱ কৃষি উৎসৱ হিচাপে পালন কৰে। ধৰ্মীয় আৰু আনুষ্ঠানিক ক্ৰিয়া-কলাপখিনি বাদ দি মুছলমান সকলেও পুষ্যা পালন কৰি আহিছে।

পুষ্যা বা দোমাসী এক গাভীৰ্য্যপূৰ্ণ কৃষি উৎসৱত। এই উৎসৱত খোৱা-বোৱাৰ ওপৰত অধিক প্ৰাধান্য দিয়া হয়। মাছ-মঙহ বাদ দি চিৰা, সিঠা, সাম্ৰহ, লাডু আদিৰ ওপৰতহে বেছি গুৰুত্ব দিয়া দেখা যায়।

জিলাখনৰ কোনো কোনো অঞ্চলত পুহ মাহৰ সংক্ৰান্তিৰ আগৰ দিনৰ পৰাই পুষ্যা আৰম্ভ হয়। সেইদিনা অঞ্চল বিশেষে ‘বাৰী বেৰা’ কাৰ্য্যকলাপ চলে। গৰুৰ গোৰুৰ আৰু মূত কোনো পাত্ৰত একেলগ কৰি কোনো মাৰিৰে ঘাটি সেই মিশ্ৰণ ফটা কানিৰ সহায়ত প্ৰতিটো ঘৰৰ বেৰ-বাৰুদা বেৰি দাগ

টনা হয় এইবাবেই যে তাৰদ্বাৰা ঘৰৰ শুদ্ধি বা পবিত্ৰতা অটুট থাকে। এয়া জনবিশ্বাস। লগতে ঘৰৰ ভিতৰৰ বস্তু-বাহানি আৰু আচৰাৰ আদি বগা এৰা সূতাৰে বন্ধা হয় বাদু মূলক প্ৰক্ৰিয়া সাধনৰ অৰ্থে।

তদুপৰি সংক্ৰান্তিৰ আগদিনা দিনৰ আগভাগত গছ বন্ধন প্ৰথা প্ৰচলন আছে। খেৰ বা বচীৰে গছ বন্ধা হয়। যিবোৰ গছত ফল নথৰে সেইবোৰ গছত যাতে ফল ধৰে, যিবোৰ গছৰ ফল ধৰি সৰি যায় সেইবোৰ গছৰ যাতে ফল নসৰে নাইবা গছৰ ফল যাতে সৰিপটি নাযায় বা পোক-পৰুৱাই নষ্ট নকৰে তাৰ বাবে গছ বন্ধা হয় বুলি জনবিশ্বাস প্ৰচলিত। গধূলি গোহালিৰ চাৰিওফালে খেৰেৰে প্ৰস্তুত কৰা বেৰি বা পেট্টা চাৰিটা ৰাখি থৈ জ্বলাই দিয়া হয়। সিহুদিনা ৰাতিপুৱা সেই পোৰা পেট্টাৰ ছাই গোটাই কল বা তামোলৰ ডেনাত শুবাই অহা-যোৱা কৰা ৰাস্তাৰ ওপৰত থৈ দিয়া হয়।

সংক্ৰান্তিৰ দিনা পুষা উপলক্ষে গৰুৰ বাবে ঘৰৰ গৃহীণীয়ে আলোৰা' চাউলৰ পিঠালি' পোৰে আৰু পানীৰ লগত মিহলাই গৰুক খাবলৈ দিয়ে। পিঠালিৰ লগতে 'চিচুৰা' বা 'ধাপৰা পিঠা' আৰু 'গৰুগৰী' পিঠাও খুৱায়। পানীত মিহলোৱা বা পিঠালি 'ছিলুম' বা বাঁহৰ চুঙাৰে গৰু, ছাগলী বা ম'হৰ গাত ফোট দিয়ে। শিং আৰু ঠেঙত তেল ঘঁহে। সেইদিনা কোনো কোনো অঞ্চলত পোহনীয়া জন্তুৰ গাত দাগ দিবৰ বাবে 'দাগনি' দিয়া প্ৰথাৰো প্ৰচলন আছে। এই দাগনি দিয়া ব্যৱস্থা দিনৰ আগভাগত কৰা হয়। সেই উদ্দেশ্যে নিজৰ নিজৰ ঘৰত বা গাঁৱৰে কোনো এক সাধাৰণ ঠাইত গৰখীয়া ল'ৰাবোৰে গৰুবোৰ একেলগ কৰে। পিছত লোৰ মাৰি বা কাঁচি জুইত গৰম কৰি সেই উত্তপ্ত লোৰে গৰুৰ গাত দাগ দিয়ে। ইয়াতে বিৰালি থকা গৰুৰ বিষ নাইকিয়া হয়, এলেকুৱা গৰু কাম-কাজত চোকা হয় আৰু ভৱিষ্যতে গৰুক বিব-ব্যাধি, ৰোগ-বেমাৰ আদিয়ে আক্ৰমণ কৰিব নোৱাৰে— এয়াও জনবিশ্বাস। পিছে আধুনিকতাৰ প্ৰভাৱত এইবোৰ আচৰণ প্ৰায় লোপ পাইছে।

সংক্ৰান্তিৰ ৰাতি শেষৰফালে হাড় কাপোৱা জাৰত টোপনিৰপৰা উঠি গা-খোৱা প্ৰতিযোগিতা আৰম্ভ হয়— কোনে কিমান আগতে উঠি গাখোৰ পাৰে। গা-পা ধুই দিনতে সাজি থোৱা গাঁৱৰ সমূহীয়া 'আখৰা' বা ঘৰে ঘৰে সাজি থোৱা ভেলাঘৰ জ্বলাই দি জুই পুৱাল লগতে অগ্নি দেৱতাক পূজা-অৰ্চনা কৰে। ৰাতি থাকিলে ৰাতি আৰু নুতৰে, জুই পুৱাই কটায়।

মাঘৰ পছিয়া দিনা ৰাতিপুৱা ঘৰে ঘৰে ইষ্ট দেৱতাক পূজা কৰে। সকলো

ডাঙৰক সেৱা কৰে আৰু ডাঙৰে সৰুক মৰম আৰু আৰ্শ্ববাদ দিয়ে। পিছত খোৱা-বোৱাৰ 'ধুমধাম' চলে। ঘৰৰ গৃহিণীয়ে সাধানুসৰি খোৱা-বোৱাৰ বাবে যা-যোগাৰ কৰে। নতুন ধানৰপৰা চিৰা, বিভিন্ন প্ৰকাৰ, গিঠা-সাক প্ৰস্তুত কৰে। দৈ পাতে বা সংগ্ৰহ কৰে আৰু নিজেও খায় লগতে 'গুপ্তি-কুৰ্মকি' খুৱায়। পৰস্পৰে পৰস্পৰৰ ঘৰলৈ যায় আৰু পৰম তৃপ্তিৰে খোৱা-বোৱা কৰে।

'আঠকাড়াই' আন এক প্ৰকাৰ খাদ্যবস্তু মহিলাসকলে ঘৰে ঘৰে প্ৰস্তুত কৰে। আঠ প্ৰকাৰ শস্য যেনে বুট, মগু মাহ, মাটি মাহ, কুলাটি কলাই, বৰা চাউল আদিৰে 'আঠকাড়াই' প্ৰস্তুত কৰে।

অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাত এই পুৰণা বা দোমাসীত মাগন প্ৰথাৰ প্ৰচলন আছে। এই পৰ্বত সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীহঁতে দলবান্ধি ঘৰে ঘৰে নাচ-গান কৰি মাগি ফুৰে। দলটোৰ এজনে চোঁৱৰ ধৰে আৰু আন এজনে তাল বজায়। গানবোৰ পদ্মাপুৰাণ আৰু ৰামায়ণৰ কাহিনীৰ আধাৰত গায়। ল'ৰা-ছোৱালীয়ে গোৱা এনে গানৰ নমুনা তলত দিয়া হল; যেনে :

(১) অ বন্দং শ্ৰীৰামেৰ চৰণে

ৰাজসভা চাৰিয়া ৰাম

বনবাসে যায়

মাথায় হাত দিয়া সবে

কৰে হায় হায়।

ভীষণ জঙ্গলেৰ মাজে

নেদেখিয়া সূৰ্য্যৰ কিৰণ

মাথায় হাত দিয়া সীতা

কান্দে ঘন ঘন।

(২) হনু কান্দেৰে.....কান্দে

ৰাম কান্দে লক্ষ্মণ কান্দে কান্দে বনেৰ ভাই

ডলডল চৰিয়া * হনু কান্দে সীতা মাও নাই

দীঘলা জাপ দিয়া হনু লক্ষ্মণুৰী যায়

সোনাৰ লক্ষ্য দেখিয়া হনু চুপ্তি হাবাৰ

হনু কান্দেৰেকান্দে।

- (৩) হব ধনু ভাঙে ৰাম সীতা স্বয়ম্বৰে
পৃথিৱীতে আছে যত ৰাজা মহাজন
জনকে সবাকৈ কৰে স্বয়ম্বৰে নিমন্ত্ৰণ
বিশ্বামিত্ৰক সঙ্গৈ নিয়ে যায় ৰাম-লক্ষ্মণ
ৰাক্ষস বধিয়া কৰে দেৱতা ৰক্ষণ
সবাকৈ চমক লাগায় মিথিলাতে যায়
সীতাকে বিবাহ কৰে হবধনু ভাঙেৱা।

উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ সময়ত জীৱ-জন্তু, চৰাই-চিৰিকতি, ঘৰচীয়া প্ৰাণী আদিৰ প্ৰভাৱ থলুৱা জনগোষ্ঠীৰ ওপৰত বিৰাজ কৰে। গোৱালপাৰীয়া লোক-সংস্কৃতি আৰু লোকসাহিত্যৰ মাজেদি ই প্ৰকাশ পাইছে। জন-সমাজখনত পশুপালন আৰু কৃষিকৰ্মত গৰু-ম'হৰ ব্যৱহাৰ আৰু সিবোৰৰপৰা উপকাৰ সাধনৰ কথাও জনজাতি-অজনজাতি লোকৰ গীতত প্ৰকাশ পাইছে। বৰোসকলে গোৱা তলৰ গীতটোয়ে এই কথা সূচায়।

দাগাব সৈ আই, দাগাবলৈ, দাওখা চিলা হাবনাই ৰয়া ওলাই নাং খোঁ
হৰাঐ” (নেকান্দিবা আই নেকান্দিবা, কাউৰী-চিলনী সোমোৱা ঘৰত তোমাক
বিয়া দিয়া নাই)।

(ড° কামেশ্বৰ ব্ৰহ্মৰ প্ৰবন্ধৰপৰা লোৱা হৈছে)

অবড়ো ল'ৰা-ছোৱালীয়ে গোৱা তলৰ গীত ফাঁকি মন কৰিব পাৰি :

পখী কৰে ক ক
তাল গাছে গৌৰৱ কৰে
বিনা বাতাসে লৰে।
কল গাছে গৌৰৱ কৰে
একে চৰায় মৰে
পখী কৰে ক ক।

সক সক ল'ৰা-ছোৱালীৰ দৰে চেমনীয়াসকলৰ মাজতো পুৰাণ বা দোমাসী মাগাৰ ধুম উঠে। এওঁলোকৰ দলত সচৰাচৰ মাগনীয়াৰ সংখ্যা বেছি হোৱা দেখা যায়। মাগিবৰ বাবে এওঁলোকে প্ৰত্যেকে একেধৰণৰ পোছাক নিজে কোমৰত ধুতি, গাত বগা গেঞ্জী আৰু ডিঙিত বগা গামোছা। কোনো ধৰণৰ চেপ্টেল বা জোতা নিগিন্ধে। দলত এজন গীতাল, দুজন বাহিন, এজন ডালিয়া

আৰু বিশ-পচিশ জনলৈকে পালিয়া থাকে। গীতালৰ হাতত চোঁৱৰ থাকে। গীতালে চোঁৱৰ ঘূৰাই ঘূৰাই গান লগাই দিয়ে আৰু গানৰ তালে তালে বাইনে খোল, তালিয়াই তাল আৰু পালিয়াই দুহাতেৰে তালি বজাই সেই গান দোহাৰি গায়। গানৰ নমুনা তলত দেখুওৱা হ'ল।

(১)

সৰেস্ততী বন্দনা

দিশা : অ' মাৰ সৰেস্ততীৰে
 অৰে মাৰ তোৰে বন্দুং পাৰ
 ৰে মাৰ তোৰে বন্দুং পাৰ
 আমাৰে কঠতে বসিয়া লহৰী খেলাৰ
 মাৰ সৰেস্ততীৰে॥

পদ : আইসেক মাৰ মোৰ সৰেস্ততী
 বথে কৰিয়া বৰ।
 মোৰ সভা ছাৰিয়া যদি
 অন্যেৰ সভায় যাৱ॥
 আৰো কিছু কিবা যদি
 ধৰ্মেৰ মাথোঁ খাব॥
 মাৰ.....ৰে
 জয় জকাৰে° নামিয়া আইসেক
 মোৰ সভাৰ ভিতৰ।
 মাৰ হৈলো জননী তোৰ
 পুত্ৰ হৈলো ভাৱ।
 মাৰে কোলাতে পুত্ৰ
 হাসেলি খেলাৰ॥
 মাৰ.....ৰে

(২)

দিশা : অ' ময়ূৰ কান্দেবে
অ' আখিৰ' পানী বাবে' ২ ॥

পদ : সকোল' সখী যায় জলে
ময়ূৰ কান্দে কুন' ৪ বনে ॥
অ'.....কান্দেবে ॥

কুৰুয়ায় কান্দে কক্ কক্
মেছুই মাৰে চালিৰে।
উঠৰে কালিয়াৰ চাৰ
উঠিয়া মাৰো ফালি বে।
সকোল সখীবনে ॥

সঙ্ঘা-বেহানা' ৫ নাৰী
যায়ো নেদে বাতিৰে।
সকোল সখীবনে ॥
লক্ষী বলে অবে নাৰী
নৰং একে বাতিৰে।

সকোল সখীবনে ॥
গাৰ ধুইয়া যেই নাৰী
উলটিয়া বান্দে কেশ' ৬ বে।
সকোল সখীবনে ॥

লক্ষী বোলে অবে নাৰী
চাৰিম মুই দেশ বে।
সকোল সখীবনে ॥

গাৰ ধুইয়া যেই নাৰী
মুখে দিলে পাণ বে।
সকোল সখীবনে ॥

লক্ষী বোলে অবে নাৰী
কবিলো অপমান বে।
সকোল সখীবনে ॥

(৩)

দিশা : ফুল ফুটিয়া বৈল ডালে
 অ'ৰে এমুন^১ বয়স যায়ৰে
 অ'ৰে স্বামী নাই মোৰ ঘৰে সৈ।
 ফুল ফুটিয়া.....ডালে।।
 বিশ্বাসো মনতে উস্যা (উৎসাহ)
 অ'ৰে বসন্তৰে বাৰ^২ সৈ।
 ফুলডালে।।
 মুই যে পাপিনী কতো
 অ'ৰে কৰিয়াছি পাপ সৈ।
 ফুল....ডালে।।
 ফুটিল সকলো ফুল
 ভোমৰা কৰে বোল সৈ
 ফুল.....ডালে।।
 চৈতেৰো টোক পখী
 অ'ৰে ডাকে পিয়া পিয়া সৈ
 ফুল.....ডাল।।
 কলা চকল চিলো কলা
 হাতো নিধি দিয়া সৈ
 ফুলডালে।।

শব্দার্থ

- ১। আলোৰা—আতল
- ২। পিঠালি— পিঠাপুৰি
- ৩। চিড়ৰা—খাপৰি, চাপৰিত প্ৰস্তুত কৰা, একপ্ৰকাৰ পিঠা, হেজাৰ মুখী।
- ৪। গৰগৰী—কপিৰ দৰে উহোৱা একপ্ৰকাৰ পিঠা
- ৫। আখৰা—ডাঙৰ ডাঙৰ কাঠখৰি একেলগ কৰি জলোৱা জুই।

- ৬। চৰিয়া—উঠি
- ৭। চুৰ্ত্তি হাবাৰ— তত হেৰায়
- ৮। জুৰিয়া—এৰি, জ্যানজৰি
- ৯। কিৰা—সপথ
- ১০। জয়জকাৰ—উকলিব
- ১১। আখি—চকু
- ১২। বনৰে—সৰিপৰে
- ১৩। সকোজ—সকলো
- ১৪। কুন—কোন
- ১৫। বেহানা—ৰাতিপুৰা
- ১৬। কেশ—চুলি
- ১৭। এয়ুন—এনেফুৰা
- ১৮। বাৰ—ষতাহ

(১২) ধুবুৰী জিলাৰ মাঘবিহু : পুষণা

ত্ৰীনলিনী শৰ্মা

ধুবুৰী জিলা অসমৰ পশ্চিম সীমান্তত অৱস্থিত। ইয়াৰ মাটি-কালি ২,৭৪৬ বৰ্গ কিঃ মিটাৰ। ধুবুৰী জিলাৰ সদৰ ঠাই ধুবুৰী। এই জিলাত অসমীয়া বঙালী, বিহাৰী, মাৰোৱাৰী, বৰো-বাভা, চাওচাল আদি বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মানুহে বাস কৰে। সংখ্যাত সৰহ অসমীয়া জনগোষ্ঠীৰ মানুহখিনিক আকৌ বহলভাৱে হিন্দু-মুছলমান দুটা ভাগত ভগাব পাৰি। হিন্দুৰ ভিতৰত ব্ৰাহ্মণ, কলিতা, কায়স্থ, কৈবৰ্ত্ত, ৰাজবংশী, নাথ, ইত্যাদি আৰু মুছলমানসকলৰ ভিতৰত উজনী আৰু ভাটিৰ ফালৰপৰা অহা এই দুটা ভাগ আছে। এনেদৰে বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মানুহ একেলগে সমাজপাতি ওচৰা-ওচৰিকৈ বাস কৰাৰ ফলত পৰস্পৰৰ সাংস্কৃতিক উপাদান সমূহ সকলোৰে সমাদৃত হৈছে।

ভোগালী বিহু বা মাঘবিহু অসমৰ এটি উল্লেখযোগ্য লোকউৎসৱ। বিহু অসমৰ জাতীয় উৎসৱ বুলি কোৱা হয়। বিহু তিনিটা : বঙালী, কঙালী আৰু ভোগালী, বঙালী বিহু চ'ত-বহাগৰ দোমাহীত, কঙালী বিহু আহিন-কাতিৰ দোমাহীত আৰু ভোগালীবিহু পুহ-মাঘৰ দোমাহীত পালন কৰা হয়। একমাত্ৰ কঙালী বা কাতিবিহুৰ বাহিৰে বাকী দুটা বিহুৰ আনন্দ-উৎসৱ কেইবাদিনলৈ থাকে।

পুৰণি গোৱালপাৰা জিলাখন বৰ্ত্তমান চাৰিভাগত বিভক্ত হৈ গোৱালপাৰা, বঙ্গাইগাওঁ, কোকৰাঝাৰ আৰু ধুবুৰী নামেৰে চাৰিখন জিলাত পৰিণত হলেও সাংস্কৃতিকভাৱে গোৱালপাৰীয়া সংস্কৃতি নামটো অবিভক্ত গোৱালপাৰা জিলাত এতিয়াও চলি আছে। ধুবুৰী জিলাতো বিশেষকৈ অসমীয়াভাষী জনগোষ্ঠীসমূহৰ মাজত সামগ্ৰিকভাৱে ভোগালী বিহু বা মাঘবিহু 'পুষণা' নামেৰে পালন কৰা হয়। মাঘবিহু বা পুষণা কৃষি ভিত্তিক উৎসৱ। কৃষি প্ৰধান ৰাজ্য অসমৰ মূল খাদ্য হ'ল ধান। ধান, মাহ, তিল, সবিয়হ, কুঁহিৱাৰ, তামোল-পাণ আদিৰে সৈতে কৃষিজীৱী গাঁৱলীয়া মানুহৰ গভীৰ সম্পৰ্ক। ডেওঁলোকৰ বহু পূজা-পাৰ্বন আৰু উৎসৱৰ ওপৰত এই কৃষি-সম্পদবোৰৰ প্ৰভাৱ পৰিলক্ষিত হয়। গাঁৱলীয়া কৃষিজীৱী সমাজৰ বুকুতে অসমীয়া সংস্কৃতিৰ নিভাজ ৰূপটো বৈ আছে। আনহাতে নগৰীয়া সমাজৰ সংস্কৃতি গাঁৱৰপৰা আহিলেও তাত কৃত্ৰিমতাৰ প্ৰভাৱ পৰিছে।

পুষণা শব্দৰ উৎপত্তি সম্ভৱতঃ পুহ মাহৰ পৰাই হৈছে। হেমকোষ অভিধানৰ মতে—‘পৌৰ বি. (সং পৌৰ—পুষ্যা, এটা নক্ষত্ৰ, এই মাহৰ পূৰ্ণিমা পুষ্যা নক্ষত্ৰত পৰে, এডেকে) পুহমাহ’। পুহ মাক মাঘ মাহৰ সংক্ৰান্তিত ‘পুষণা’ উদ্ভাপন কৰা হয়। চুবুৰীয়া ৰাজ্য পশ্চিম বঙ্গত পুষণা বা ভোগালী বিহুৰ ‘পৌৰ সংক্ৰান্তি’ বা ‘পৌৰ পাৰ্বন’ বোলে। এই সময়ত মানুহৰ দৰত খোৱা লোৱাৰ অভাব নাথাকে। কৃষকে খেতি চপাই ঘৰলৈ ধান আনে। নিজৰ পৰিয়ালৰ ওচৰ চুবুৰীয়া আৰু আত্মীয় স্বজনৰ সৈতে মানুহে আনন্দমনেৰে উৎসৱস্বৰূপ পৰিবেশত লাৰু-গিঠা, ভোজভাত খাই সুসম্পৰ্ক বন্ধা কৰে। অলপীয়া-অতিথিক ঘৰলৈ আমন্ত্ৰণ জনায়। পুষণাত খোৱালোৱাৰ পয়োভৰ বেছি হৈছেও তাৰ লগত মনত আনন্দ যোগোৱা নৃত্য-গীত আৰু অন্যান্য আচাৰ-অনুষ্ঠান কেতবোৰো পৰিলক্ষিত হয়।

মাঘ বিহুৰ আগৰ দিনটোক উৰুকা বোলাৰ দৰে এই জিলাৰ কোনো কোনো অঞ্চলত পুষণাৰ আগৰ দিনটোক ‘গুড়া কুটনী’ বোলে। সিদিনা দুপৰীয়াৰ পিছত ঘৰৰ তিৰোতা মানুহে ‘পুষণা’ৰ গিঠাৰ বাবে ‘গুড়া কুটে’ (গিঠাগুৰি খুন্দে) কাৰণে সেই দিনটোক গুড়া কুটনীৰ দিন বোলে।

পুষণাৰ দিনা পুৱা গৃহস্থই ধানখেৰ আৰু এৰা সূতাৰে বাৰীৰ গছ-গছনি আৰু ঘৰৰ বিভিন্ন বস্তু বান্ধে। এনে কৰিলে অপায় অমঙ্গলৰ পৰা ৰক্ষা পৰে আৰু গছ-গছনিৰ ফল বৃদ্ধি হয় বুলি বিশ্বাস কৰে। কিছুমানে বাৰমাহৰ নামত বাৰটা কচুপাত বান্ধি থৈ কোন মাহত কিমান বৰষুণ হ’ব ৰাতি কচুপাতত গোট খোৱা নিয়মৰ পানীৰে আগতীয়াকৈ গণনা কৰে। ই কৃষি কৰ্মৰ সহায়ক।

পুষণাৰ আগদিনা (উৰুকাৰ দিনা) গাঁৱৰ ডেকাল’বাবোৰে পথাৰত ভেলাঘৰ সাজি লগভাত খায় আৰু ধলপুৰাতে গা ধুই ভেলাঘৰ পোৰে। (অঞ্চলভেদে দুদিনো ভেলাঘৰ পোৰে। কোনো কোনো ঠাইত মাঘৰ পহিলা তাৰিখেও ধলপুৰাতে ভেলাঘৰ পোৰা হয়।) ডেকা ল’বাবোৰে গোটেই পুহ মাহটো মানুহৰ দৰে ঘৰে ঘৰে এউৰী মাগি ফুৰে আৰু যি ধান-চাউল, টকা-পইচা পায় তাৰেই সেইদৰে লগ ভাত খায়।

সিদিনা প্ৰতিঘৰ মানুহে নিজৰ গোহালিৰ গৰুবোৰৰ শিশুত তেল দি আৰু গৰুৰ গাত নানা ৰং সালি হাঁহি ধেমালিৰে ওচৰৰ নদী বা আন জলাশয়লৈ নি গৰু ধুৱায়। গৃহস্থসকলে সিদিনা গোহালিৰ আটাইতকৈ বেয়া স্বভাৱৰ গৰুটোক লোৱা গৰম কৰি দাগ দিয়ে। ইয়াক ‘দাগি সেওয়া’ বোলে। গাঁৱৰ মানুহে

সিদিনা দল বাকি সমূহীয়াভাৱে মাহ মাঘবিহলৈ যায়। মাহলৈ যাত্ৰা কৰাৰ আগতে দলপতিজনে শিঙা বজায়। শিঙাৰ মাত শুনি প্ৰতি ঘৰখনৰা চাক লৈ ওলাই যোৱাৰ সময়ত অধিবাহিতা স্বেচ্ছালী বা ল'ৰাই বাঢ়নীৰে চাক জালখন কোবাই দিয়ে। মাহ মৰাৰ দৰে সমূহীয়াভাৱে সিদিনা গাঁৱৰ মানুহ পহ চিকাৰলৈ যোৱাৰ নিয়মো আছিল। বৰ্তমান কল-জংগল ধ্বংস হোৱাৰ কাৰণে এই প্ৰথাটো প্ৰায় লুপ্ত হোৱাৰ উপক্ৰম হৈছে। (অজলভেদে সিহঁতদিনা অৰ্থাৎ পূৰ্ণাৰ দিনা মাহলৈ যোৱাৰ নিয়মো দেখা যায়।)

সংক্ৰান্তি বা পূৰ্ণাৰ দিনা ধলপুৰাতে গা-ধুই উঠি জুই পুৱায়। তাৰ পিছত আশুপিনা খুলি কথা পিঠাওৰি ফুলৰ সৈতে তুলসীৰ গুৰিত আৰু ওচৰৰ নৈ-বিল আদি জলাশয়ত দিয়ে। তাৰ পিছত পাত্ৰত ধকা অৱশিষ্টখিনি পানীত গুলি গৰু-ছাগলীৰ কপালত আৰু গাত বাঁহৰ চূড়া বা আঠিয়াকলৰ মজ্জাৰে ফুলীয়া চাৰু মাৰে। আৰু এৰিধেৰে গৰুৰ গাত চাব মৰাৰ প্ৰথা আছিল। 'ঘেচু' হ'ল মধুৰাৰ ফুল। তাত ক'লা ক'লা বেণু থাকে। সেই বেণুবোৰ গৰুীয়া ল'ৰাই খাইছিলও আৰু তাক পানীত গুলি গৰুৰ গাত বাঁহৰ চূড়াৰে চাবো মাৰিছিল। বৰ্তমান এই প্ৰথা উঠি যোৱাৰ দৰে হৈছে। গৰু-ছাগলীৰ ডিঙিত সবিন্নহ ফুলৰ মালাৰ লগতে অন্যান্য ফুলৰ মালাও পিন্ধায়। ৰাতিপুৱা গৰু ছাগলীৰ শিঙাত সবিন্নহৰ ডেল দিয়ে। তেনে কৰ্মৰ দ্বাৰা গৰু-ছাগলীয়ে জাৰ কম পায় বুলি মানুহে বিশ্বাস কৰে। লগতে অৱশিষ্ট ডেলখিনি বিশেষকৈ ছাগলীক দি যোৱাখিনি মানুহে গাত ধৰিলে হাতভৰি ওঠ নেফাটে বুলি প্ৰচলিত জনবিশ্বাস। ভেলাঘৰ পুৰাই আহি ধাপৰা (খোলা চাপৰি) পিঠা পুৰি গৰুক খুৱায়। গৰুক খুউৱাৰ পিছত ঘৰৰ মূল মানুহজনে নিৰ্জৰ গোসাঁইঘৰৰ দেৱতাৰ আগত তেলত ভজা পিঠা নিবেদন কৰে। তাৰ পিছত ঘৰৰ আটায়ে খায়। মানুহে গোসাঁইক পিঠা নিদিয়াকৈ আগতে নাখায়। দৈ-চিৰা আৰু বিভিন্ন লাক-পিঠা সিদিনা মানুহে হেঁপাহ পলুৱাই খায়। (কিছুমান অজলত সংক্ৰান্তি অৰ্থাৎ পূৰ্ণাৰ দিনা তেলত ভজা পিঠা নাখায়। সিহঁতদিনাৰ পৰাহে খায়। বেনে বিলাসীপাৰা ৰাণীগঞ্জ, লক্ষীগঞ্জ আদিত)। পূৰ্ণাৰ দিনা ধলপুৰাতে উঠি গা-ধুই জুই পুৰাই 'আঠকড়াই' খোৱা নিয়ম। সিদিনাৰ পৰা বহুতে গোটেই মাঘমাহটোতে ব্ৰহ্মান্নন কৰে। মাঘমাহ পূৰ্ণাৰ মাহ বুলি ধৰা হয়। এই মাহত মানুহে মূলা নাখায়। পূৰ্ণাত দৈ-চিৰা আৰু লাক-পিঠা খোৱাৰ পৰোস্তৰ প্ৰথম তিনিদিন বেছি হয় বৰিও (যেনা পূৰ্ণা তিনি দিন বুলি কয়) গোটেই মাঘ মাহটোৱে বন্ধুৰাঘৰ আৰু আত্মীয়জনৰ অহাযোৱা চলে বাবে লাক-পিঠা আৰু খোৱা-বোৱাৰ প্ৰাৰ্থ্য

থাকে। হিন্দু-মুছলমান উভয় সম্প্ৰদায়ৰ মাজতে পুৰণাত গৰু-ছাগলীৰ বস্ত্ৰলোকাৰ আৰু দৈ-চিৰা লাক-পিঠা খোৱা নিয়মৰ প্ৰাধান্য দেখিবলৈ পোৱা যায়। পুৰণাক ঘৰদুৱাৰ চাফ্ চিকুণ কৰি, কাপোৰ কানি ধুই ঘৰখন চকুত লগা কৰে। কিছুমানৰ খেতিৰ সঁজুলিত, ঊঁতালত খুঁটাত পুৰণাৰ দিনা সেন্দূৰৰ ফোট মিহেৰে পুৰণাৰ কেইবিধমান পিঠাৰ নাম—চাপৰি পিঠা, বা ধাপৰি পিঠা (খোলা চাপৰি), উৰা পিঠা, পাটি সান্টা, পুৰা পিঠা (মালপোৰা), পুলি পিঠা, দুখুৰি পিঠা, চিলা, মুৰী, আখৈ, তিলৰ লাক, নাৰিকলৰ লাক, ইত্যাদি।

বঙালী সম্প্ৰদায়ৰ লোকে সংক্ৰান্তিৰ আগবৰদিনটোক 'শ্বেতা লোকান্তো' দিন বুলি কয়। সিদিনা পিঠাওৰি গুলি লৈ তুলসীৰ তলত পুৰণা-পুৰণী (পুৰ-দ্বী)ৰ চিত্ৰ আঁকে। তাৰ কাষতে কুলা-চলনীৰ চিত্ৰও থাকে। শিহুৰিনা (সংক্ৰান্তিৰ দিন) পুৰা গৰুৰ গা ধুৱাই পিঠা খাবলৈ দিয়ে আৰু পিঠাওৰি গুলি গৰুৰ গাত চাব মাৰে। ডিঙিত ফুলৰ মালাৰে শোভিত কৰে। সিদিনা ব্ৰহ্মমুহূৰ্ততে বঙালী মানুহে গা ধোৱে। তেওঁলোকে এই সময়ত (পুৰণাত) খোৱা কেতবোৰ পিঠাৰ নাম হ'ল— চৰা পিঠা, পাটি সান্টা, মালপোৰা, গোৰুল পিঠা, বাঘৰ সই, সবস পোৰা, মুগেৰ পুলি, দুখ পুলি, বসবড়া, চুজিৰ বসবড়া, মুখ চামালি, চনাৰ মালপোৰা, জামাই পুলি আৰু পায়স, ইত্যাদি।

বিহাৰী সম্প্ৰদায়ৰ লোকে ভোগালীবিহ বা পুৰণাক মকৰ সংক্ৰান্তি বোলে। বহুতে কথ্যভাৱত তিল-ছক্ৰাত (Sakrat) বোলে। সম্ভৱতঃ সংক্ৰান্তিৰ পৰাই ছক্ৰাত শব্দটো আহিছে; লগতে তিলৰ প্ৰাধান্য বেছি কাৰণে তিল শব্দটো যোগ হৈছে। তেওঁলোকেও সংক্ৰান্তিৰ দিনা ধলপুৰাতে গা-ধুই জুই পুৱায়। গোঁসাইঘৰত দেৱতালৈও লাক-পিঠা আগবঢ়াই পূজা কৰে। লাক-পিঠাৰ ভিতৰত লাকৰ প্ৰচলন বেছি আৰু তিলৰ লাক, নাৰিকলৰ লাক, গমৰ লাক আদি থাকে। সংক্ৰান্তি বা পুৰণাৰ দিনা তেওঁলোকেও গৰুৰ গা-ধুৱাই পিঠা খাবলৈ দিয়ে আৰু ফুলৰ মালা শিঙায়। সেন্দূৰৰদৰে 'বোলা' (খয়ালী ৰং) গুলি লৈ গৰুৰ কপালত ফোট দিয়ে। সিদিনা মানুহে পেটভৰাই দৈ-চিৰা-ওৰ আৰু তিলৰ লাক খায়।

চাওঁতাল সম্প্ৰদায়ৰ লোকেও মাঘ বিহৰ দিনটোক ছক্ৰাত (Sakrat) বোলে। সিদিনাৰপৰা তেওঁলোকৰো কেন কুৰি উৎসৱ আনন্দ আৰম্ভ হয়। পৰ্যায়-শস্য যাবলৈ অক্ষাত ধনে ধানে উজ্জলী হৈ পৰে। এই সম্প্ৰদায় প্ৰাচুৰ্যৰ আনন্দত মানুহে-বৃত্ত্য-গীত কৰি ভোজনভাঙ ৰাই উৎসৱ কৰে। তেওঁলোকৰ এই উৎসৱৰ নাম চহৰাই উৎসৱ। ইয়াৰ আন নাম বিজয় উৎসৱ বা শক্ৰজয়

উৎসৱ। ছাকৰাঁতৰ দিনাৰ পৰা ই আৰম্ভ হয়। ইয়াত চহৰাইবোৰা আৰু কালিয়াতাৰ পূজা কৰাৰ লগতে দীপাৱিতাৰ দৰে চাকি জ্বলোৱা হয় আৰু ধনী-দুখীয়া সকলোৱে বাজহুৰা ভাৱে ভোজভাত খায়।

এই মাঘমাহতেই স্থায়ীভাৱে বাস কৰিবৰ কাৰণে হাবি কাটি মাঘচিম বা বান্ধপূজা কৰে। এই সময়তে পুৰণি ঘৰৰ মেৰামতি আৰু নতুন ঘৰ নিৰ্মাণ কৰা হয়। চহৰাই উৎসৱৰ লগতেই তেওঁলোকে চিকাৰ উৎসৱো আৰম্ভ কৰে।

মাৰোবাৰী সম্প্ৰদায়ৰ লোকেও ইয়াক মকৰ সংক্ৰান্তি হিচাবে পালন কৰে। পুৰাতে ব্ৰহ্মস্মান কৰি সামৰ্থ্য থকাসকলে ১৪ (চৌধ্য) খন কঘল দুখীয়াক দান কৰে। বিতীয়তে কলা তিলৰ গুৰুৰে বন্ধা-লাক দুখীয়া লোকক দান কৰে আৰু নিজেও সিদিনা খায়। প্ৰতিবছৰে বিয়া দিয়া জী-জোঁৱাইৰ ঘৰলৈ সংক্ৰান্তিৰ সময়ত পোৱাকৈ মিঠাইৰ টোপোলা আৰু লগতে জোঁৱাইৰ কাৰণে তিলক মূল্য হিচাবে কিছু টকা দি পঠায়।

ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণপাৰে মানকাচৰ অঞ্চলৰ মুছলমান সম্প্ৰদায়ৰ লোকে পুৰণাৰ দিনা ৰাতিপুৱা গৰু ধুৱাই শিঙত সৰিয়হ তেল দিয়ে আৰু ডিঙি, কপালত গোলাপী ৰং সানে ধানখেৰেৰে গছ-গছনি বান্ধে। দৈ-চিৰা, লাক-পিঠা খায় আৰু আত্মীয় স্বজনক খুৱায়। সেই অঞ্চলৰ কেইবিধমান পিঠাৰ নাম হ'ল— ভাণা পিঠা, পুলি পিঠা, গৰগৰী পিঠা, চিটাই পিঠা, পাটি সাপটা পিঠা, ইত্যাদি।

পুৰণাক কেন্দ্ৰ কৰি অতীতৰ পৰা খেল-ধেমালি কেতবোৰো যে চলি আহিছিল তাৰ প্ৰমাণ স্বৰূপে মানকাচৰ অঞ্চলৰ ভূৰা কাটা গাঁৱৰ পথাৰ আজিও সাক্ষী হৈ আছে। এতিয়াও মাজে সময়ে তাত সেই খেল অনুষ্ঠিত হয়। আগতে প্ৰতিবছৰে হৈছিল। পহিলা মাঘৰ দিনা একোহাল বলধ গৰুৰ ডিঙিত একোখন মৈ জুৰি দি একোজনকৈ মানুহ মৈত উঠি গৰুখেদি লৈ যায়। বিহাল বলধ দৌৰত প্ৰথম হয় সেই হালে পুৰস্কাৰ পায়। এই বলধ গৰুৰ দৌৰক কেন্দ্ৰ কৰি ভূৰাকাটা গাঁৱৰ পথাৰত সিদিনা এখনি মেলা বহে। তাত শাক-পাচলিকে আদি কৰি ফলমূল, মিঠাই আদিৰ দোকানো বহে। বহু দূৰ-দুৰণিৰ পৰা এই প্ৰতিযোগিতা চাবলৈ মানুহ আহে। ৰাতি কোনো কোনো বছৰত তাত 'গুণাই গান' পৰিবেশিত হয়। প্ৰতিযোগিতাৰ বাবে অনা গৰুৰ শিঙত বঙাফিটা, গলবিচনী শুনি কৰাকৈ কড়ি-গুৰি মালা, বঙীল কাপোৰ আৰু ধুতুৰা পিন্ধায়।

পুৰণাৰ লগত এউৰী আৰু সোনাৰায় অনুষ্ঠান দুটিৰ সম্পৰ্ক আছে। এই দুটি অনুষ্ঠানৰ সৈতে কামৰূপৰ 'মহোহো' অনুষ্ঠানৰ সাম্য পৰিলক্ষিত হয়।

সোণাৰায় পূজা

বাঘপূজাৰ নামেই হ'ল সোণাৰায় পূজা। বাঘৰ প্ৰতি থকা ভীতিভাৱৰ পৰাই এই পূজাৰ উৎপত্তি হৈছে। দুৰ অতীতবেলপা ভাৰতত ব্যাঘ্ৰ পূজা চলি আহিছে। তাহানি অৰুণ আৰু বাঘৰ সংখ্যা বেছি আছিল। এতিয়া চোৰাং কাৰাবাৰী আৰু চোৰাং চিকাৰীৰ হাতত অৰুণ আৰু বাঘৰ সংখ্যা আশ্চৰ্য্যজনক ভাৱে হ্ৰাস পাই গৈছে। তথাপি সোণাৰায় পূজাই আজিও বাঘৰ ক্ৰয়ভাৱ কথা জীয়াই ৰাখিছে। বাৰিষাকালত বাঘে পানীৰ পৰা নিৰাগদ হুৱি বিচাৰি পৰ্বত-পাহাৰত আশ্ৰয় লয় যদিও শীতকালত ভৈয়ামলৈ নাযি আহে। তেতিয়া মানুহৰ লগতে পোহনীৰ জীৱ-জন্তু গৰু-ম'হ-ছাগলীৰো বিপদৰ দিন আহে। 'সান্নাথ খায় লেখি, বাঘে খায় দেখি' বুলি মানুহে কথাত কয়। গৰু আৰু গৰখীয়া বালক সকলৰ কাৰণে বাঘ বৰ ভয়ৰ কাৰণ আছিল। সেয়ে বাঘৰ পূজা পাতি মানুহে পৰিত্ৰাণৰ উপায় বিচাৰিছিল। বৰো সকলৰ মাজতো বাঘ পূজাৰ প্ৰচলন আহে। বৰো ভাষাত 'মৌছাৰ'ৰ অৰ্থ হ'ল— বাঘ আৰু মৌছাহাৰী হ'ল ঘৰ উপাসকসকল। পুহৰ সংক্ৰান্তি অৰ্থাৎ পুৰণাৰ দিনা এই পূজা কৰা হয়। সোণাৰায় পূজা সম্পৰ্কে এটি লোককথা প্ৰচলিত আছে। এদিনাখন গৰখীয়া কৃষ্ণই লগৰীয়াসকলৰ সৈতে গৰু চৰাবলৈ যাওঁতে বাঘে তেওঁলোকক আক্ৰমণ কৰিলে। কিন্তু কৃষ্ণ লগত থকা কাৰণে ভয়তে বাঘ গুচি গ'ল। আন এদিনাখন এজন গৰখীয়া বালকে বাঘ ওলোৱা বুলি মিছাকৈ চিঞৰাত কৃষ্ণ সহ ৰাখী গৰখীয়াসকল গৈ লাভ পাই আহিবলগীয়া হ'ল। অন্য এদিন সঁচাকৈ বাঘে আহি সেইজন বালককে ধৰিলে তাৰ চিঞৰ শুনি কোনেও বিশ্বাস কৰিব নুখুজিলে। কিন্তু অন্তৰ্যামী কৃষ্ণই কথাটো জানি গৰখীয়াসকলক লগত লৈ তাৰ উপস্থিত হ'ল। তেতিয়া বাঘে গৰখীয়াসকলৰ পৰা পূজা লৈ বালকক এৰি গুচি গ'ল। তাৰ পৰাই পুহ মাহৰ সংক্ৰান্তিত প্ৰতিবছৰে বাঘপূজা তথা সোণাৰায় পূজা পতাৰ প্ৰচলন হ'ল বুলি মানুহে বিশ্বাস কৰে।

শনি-মঙ্গলবাৰৰ বাহিৰে বৃহস্পতি, শুক্ৰ, ৰবি, সোম আৰু বুধ— এইকেইটা বাৰৰ যিকোনো এদিন মানুহৰ সুখিধামতে সোণাৰায় নিৰ্মাণ কৰে। ইয়াকে সোণাৰায়ৰ উৰ বজা বুলি কয়। সংস্কৃত দণ্ডৰূপৰা অসমীয়াত ডাঁৰ শব্দ হৈছে। যাৰ অৰ্থ মাৰি। মানুহে উচ্চাৰণ কৰোঁতে আঁকাৰ লুপ্ত হৈ সম্ভৱতঃ ডাঁৰৰূপৰা 'উৰ' হৈছেগৈ। সাতদাল 'মাদুৱা' বা বিকিশা সমানকৈ কাটি একেলগ কৰি তাৰ এটা মূৰত মৰাপাটেৰে ফুল এটা প্ৰদত্ত কৰি বান্ধে আৰু সেইফলটো

ওপৰৰ ফালে থাকে। ফুলটোত বঙা-নীলা আৰু বগা ৰং দিয়া হয়। ইয়াকে সোণাৰায় বা সোণাৰায় ডাঁৰ বোলে।

আহোণৰ সংক্ৰান্তিৰ পৰা গোটেই পুহ মাহটো এই সোণাৰায় কান্ধত লৈ গাঁৱৰ মানুহে বিশেষকৈ 'ডেকাল'ৰাবোৰে দল বান্ধি মানুহৰৰ ঘৰে ঘৰে মাগিবলৈ যায়। তেওঁলোকেৰ পিছনত ধুতী আৰু মূলজনৰ হাতত চোঁৱৰ থাকে। আটায়ে খোল-কৰতাল লৈ গীত গায়। গীত গোৱাৰ পিছত গৃহস্থই কুলাতকৈ ধান-চাউল পইচা আদি আনি দিয়ে। তেতিয়া সোণাৰায়ৰ গাচিৰ পৰা ফুললৈ গৃহস্থৰ কুলাত দি আশীৰ্বাদ কৰে। তেতিয়া সোণাৰায়ৰ গাচিৰপৰা ফুল লৈ গৃহস্থৰ কুলাত দি আশীৰ্বাদ কৰে। তেনেদৰে পুহ মাহটো মাগি ফুৰি পোৱা ধান-চাউল আৰু টকা-পইচাবে পুহৰ সংক্ৰান্তিত সোণাৰায়-পূজা পাতি ডেকাবোৰে লগভাত খায়। যাৰ প্ৰথম দিনাখন ডাঁৰ বান্ধে তেওঁৰ ঘৰতে পূজা হয়। পঞ্চাৰত 'মাটিৰ টিপ বান্ধি সোণাৰায় থিয়কৈ পুতি থয়। পূজাত হোৱা খৰচৰ পিছত টকা-পইচা বাচিলে ৰাজহুৱা বয়বস্তু কিনি।

সোণাৰায় পূজাৰ দিনা ওচৰৰ সকলো দেৱ-দেৱতা, নদ-নদী, পৰ্বত-পাহাৰৰ নামত ফুল দিয়ে। পূজাত কোনো ব্ৰাহ্মণ পুৰোহিত নাথাকে। যিজনে ডাঁৰ বান্ধে তেৱেঁই পূজা কৰে। পূজাত সোণাৰায়ৰ ডাঁৰৰ বাহিৰে অন্যকোনো মূৰ্ত্তি নাথাকে। পূজাত কলৰ দোলাত চাৰিদোনা দৈ-চিৰা, আঠিয়া কল, গুৰ, চেনি, আখি আৰু ফলমূল দিয়া হয়। খিচিৰিও ৰান্ধে। ডেকাবোৰে প্ৰসাদ আৰু লগ-ভাত খাই সোণাৰায় নদীত ভহাই দি ঘৰলৈ যায়।

সোণাৰায় পূজাৰ বৰ গীত আছে। খোল-তাল আৰু বাহৰ টোকন লৈ মাগিবলৈ যাওঁতে এই গীতবোৰ মনুহৰ চোতালত গায়। অক্ষলভেদে এই গীতবোৰৰ পাৰ্থক্যও পৰিলক্ষিত হয়।

(১)

বাঘ নামিলোৰে চিতিকা পাখেলা।

ভৰ বিয়ানে নামিল বাঘ মানুহ কামেৰা॥

মূলাৰ মন্ত দুইটা দাঁড় ডেলিৰ মত মাখা।

ভাটী হাতে নামিল বাঘ মানুহ কামেৰা॥

(২)

কন গোখা যায়বে

ওৰে উৰিয়া পৰে হুই,

এহেন সুন্দৰী কন্যাৰ

বাপ মাও নাই।
 ঠাকুৰ সোণাৰায়ৰে॥
 কালান্ধৰে মৰলান্ধৰে
 টাকায় হয় সেৰ ধান,
 কোবটাৰ টাকা ফুৰিয়া গৈছে
 নাবাচে আৰ প্ৰাণ।
 ঠাকুৰ সোণাৰায়ৰে॥

গৃহস্থৰ পৰা টকা-পইচা বা ধান-চাউল লৈ এনেদৰে আৰ্জীৰাদ দিয়ে :

সত্য ঠাকুৰ সোণাৰায়
 গাইবহুক দে তুই বৰ।
 ধনে বংশে বাঢ়োক গিৰি
 চন্দ্ৰ দিবাঙ্কৰ॥
 গোলাত বাঢ়োক গাই গৰু
 গোলাত বাঢ়োক ধান,
 দেওবানে দৰবাৰে পাওঁক
 বাটা ভৰা পাণ।
 গোলাত বাঢ়োক গাই গৰু
 জঙ্গলে বাঢ়োক লাউ
 গিৰিঘৰেৰে শত্ৰু দুৰমন
 বনেৰে বাঘে খাউক॥

আকৌ গৃহস্থই সোণাৰায় পূজাৰ বাবে টকা পইচা বা ধান-চাউল দিবলৈ ইচ্ছা
 নকৰিলে এনেদৰে ভয় দেখুৱায় :

সোণাৰায় দক্ষিণা দিতে মনে কৰে হেলা।
 তাৰ ধেনু লৈয়া যায় সজ্জা বেলা॥
 সোণাৰায় দক্ষিণা দিতে যায় কৰিতে হেলা।
 হাত পাও খসিয়া পৰে চকুৰ বিষায় ঢেলা।
 সোণাৰায় দক্ষিণা দিতে মনে চিতে ভাৰে।
 সাইনচাত বসিয়া ঠাকুৰ কাণ পাতি শোনে॥

সোণাবায়-মাগন পুৰাৰপৰা সজিয়াৰ কিছু পিছলৈ চলে। সজিয়াৰ পিছত বাঘ-ভালুকৰ মুখা-পিকি ভিন্ন দলে আনন্দ স্ফুৰ্তিত ঘৰে ঘৰে নাচি-বাগি ফুৰি সোণাবায় মাগন কৰে। তেওঁলোকে বাঘে ধান নাখায় বুলি চাউল আৰু পইচা লয়। তেওঁলোকৰ লগত খোল-খাপি (সৰুতাল) থাকে। তেওঁলোকৰ কোনো গীত নাই। খোল-তালৰ বাজনাৰ তালে তালে বাঘ-ভালুকে নাচে। দলৰ অন্য ল'ৰাবোৰে লগত বেড়ি থাকে। (আগমনী, হালাকুৰা, বালাজান, বিচনদৈ, হৰিৰ হাট, পাগলাহাট ইত্যাদি ঠাইত।)

পুৰনা উপলক্ষে 'বাখোৱাল ঠাকুৰক' লৈ দুই তিনিজনে মিলি এটি দলহৈ মানুহৰ ঘৰে ঘৰে মাগন কৰিবলৈ আহে। বাঁহ-পূজাৰ দৰে দহ-বাৰফুট ওখ বাঁহ এডাল ভালদৰে চাচি-চুককি লৈ আগত চোঁৱৰ তামোল পাশ, আমপাত বাকি, শাৰী এখন দীঘলে দীঘলে তিনিভাঁজ কৰি বাঁহডাল আগৰপৰা শুৰিলে মেৰিয়াই আনে। তাৰ পিছত কান্ধত লৈ মানুহৰ ঘৰে ঘৰে ফুৰে। এই বাঁহডালেই বাখোৱাল ঠাকুৰ। বাখোৱাল ঠাকুৰক গৃহস্থৰ চোতাললৈ আনিলে সকলোহোৱালীয়ে সোধে :

—এইটো কি ঠাকুৰ?

—বাখোৱাল ঠাকুৰ।

—বাখোৱাল ঠাকুৰৰ বাবাৰ নাম কি?

—বসুদেৱ।

—মাৰ নাম কি?

—দৈৱকী।

এনেদৰে বং বহুইচ কৰি মানুহৰ ঘৰৰপৰা ধান-চাউল-পাইচা সংগ্ৰহ কৰে আৰু পুৰণাৰ নিশা লগভাত খায়।

এনেদৰে 'কালী ঠাকুৰ' লৈও পুহ মাহত মাগনৰ দল ওলায়। এজন ল'ৰাই কালী গোসাঁনীৰ মুখা আৰু গোচাক পিকি হাতত খড়গ লৈ আহে। ঢাকী, কালী গোসাঁনী, মহাদেৱৰ মুখা লোৱাজনৰ বাহিৰেও আৰু কেইবাজনো মানুহ দলটোত থাকে। সামৰ্থবান মানুহে নিজৰ ধনেৰে পূজা কৰিলেও কমেও তিনি ঘৰলৈ আৰু এদিন হাটলৈ মাগন কৰিবলৈ যায়। হাটত চণ্ডী নাচ দিয়ে আৰু মানুহৰপৰা পইচা-পাতি তোলে। ভাৰ পিছত এই দলটোৱে শনি বা মঙ্গলৰাতি গাঁৱত কালীপূজা কৰে। পূজা পুৰণাৰ দিনা নহব পাৰে।

পুৰণাৰ দিন পুৰা গা-ধুই উঠি ল'ৰাবোৰে প্ৰতিঘৰে ঘৰে 'হৰেকৃষ্ণ' নাম গায়। লগত খোল তাল, হৰমণিয়াম থাকে। ইয়াক নগৰমাগা বুলি কয় (আগমনী অঞ্চলত)। কোনো কোনো ঠাইত বয়সীয়াল মানুহো যায়। (বিলাসীপাৰা, বাৰীগঞ্জ অঞ্চলত)। পুৰণাত সকল ল'ৰা এটিক হোৱালী সজাই 'গোৱালনী' কৰে আৰু দল বান্ধি মাগিবলৈ আহে।" গোৱালনী, গোৱালনী, উঠিয়া আইস".....ইত্যাদি গীত গায়।

এউৰী

পুৰণাৰ সৈতে এউৰী বা অ'ৰী অনুষ্ঠানবোৰ সম্পৰ্ক আছে। ই কামৰূপৰ 'মহোহো'ৰ দৰে একে পৰ্যায়ৰ অনুষ্ঠান। আখোণ মাহত নতুন ধান কটাব পিছৰপৰা গাঁৱৰ ল'ৰাবোৰে দলবান্ধি হাতত বাঁহৰ টোকন বা লাঠি লৈ সন্ধিয়া পৰত গীত গাই গাই ঘৰে ঘৰে মাগি ফুৰে। এইদৰে গোৱা ধনেৰে পুহৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনাখন লগভাত খায়। কোনো কোনো ঠাইত আগতে চৰনীয়া পথাৰৰ বিকিৰাৰ খোপাত নতুনকৈ গোৱালী জগোৱা গৰুৰ গাখীৰ ঢালি ৰাখাল ঠাকুৰক সেৱা কৰে। এই অনুষ্ঠানত গোৱা গীতবোৰক এউৰী মাগা-গীত বোলে। এউৰী সম্পৰ্কে ত্ৰীশিৱানন্দ শৰ্মা সম্পাদিত স্মৃতিগ্ৰন্থ : গোৱালাপাৰা জিলা সংস্কৃতি সংৰক্ষণ, পৃষ্ঠা ৪৪ (১৯৭১ চন)ত কৈছে : "এটা সুৰত এই গীত গোৱা হয়। এক শব্দৰ 'ক' লুপ্ত হোৱা বহুতো শব্দৰ প্ৰচলন এই অঞ্চলত আছে। 'সু'ৰ ঠাইত 'উ' হোৱাটো সম্ভৱ। এনেকৈ এক সুৰী শব্দৰপৰা এউৰী শব্দ উদ্ভৱ হৈছে বুলি অনুমান হয়।"

তলত কেইটামান এউৰী গীত উল্লেখ কৰা হ'ল। এই গীতবোৰ গাওঁতে প্ৰথমশাৰী এজনে আৰু দ্বিতীয় শাৰী বাকী সকলে গায়। এনে ক্ৰমত গীত গোৱা হয়।

(১)

আইলঙৰে অৰণে

মাও লক্ষ্মীৰ চৰণে;

মাও লক্ষী দিলা বৰ

ধান কুলাটা বাহিৰ কৰ।

আইলঙৰে গৃহস্থেৰ ৰাৰী

ধান কুলা সেও তৰা তৰি।

অসমৰ আখৰিহ : কন-বৰ্ণ-সুখমা

ধান কুলা দেবে
 নাদিলে চোঙাল খুন্দিমাৰে।
 কাটিয়া আন আগলতি পাত
 বাঢ়িয়া দে মোক আয়োল ভাত,
 আয়োল ভাতত হাউৰা দাউৰা,
 ভাত পইল সাত কুৰি কাউৰা,
 সাতকুৰি কাউৰাৰ লাকৰি পেট
 কোন বদমাইসেৰ হাড়িয়া পেট
 হাড়িয়া পেটত মাৰলুং গুৰি
 চাওৰা হইল তাৰ আঠাবো কুৰি,
 সোউগ ছাওৰা গেইল ভিতা ভিতি
 এক চাওৰা বইল মোৰে কাতি,
 ছাওৰাক ধৰি মাৰলং পাক
 ছাওৰা কয় বোলে বাপ্ৰে বাপ্

(২)

অৰী অৰী
 আইলং গিৰিছেৰ বৰী।
 লাউৰ পাত ঝালা লাউ
 তাক খায়া নিন্দ পালাউ।
 নিন্দখিনি হাঁসেৰে
 চকুখিনি নাচেৰে।
 চকু চিপা লোহাৰ বীজ
 মাগেয়া আনিলুং ধান শীৰ
 ধান শীৰ পায়া
 ভিনীয়া বাখিলুং চায়া।
 চ ভিনীয়া হাউত যাং
 তোকে বেচেয়া লাক খাং।
 আইলঙৰে অবণে
 মাও লক্ষীৰ চৰণে

মাও লক্ষী দিলা বৰ
 ধান কুলাটা বাহিৰ কৰ।
 ধান দিবি না দিবি কড়ি
 তোক কৰিম মুই লবিখৰি
 লবি খৰি কৰিমবে
 সোণাৰ নাঙল পাইমবে।
 সোণাৰ নাঙল কপাৰ ফাল
 ঘৰজেন্না জামাই জুৰছে হাল।
 হাল থ, ফাল থ,
 বাৰীত যায় গাৰ ধ।

(৪)

চৰ অঞ্চলৰ মুছলমান সম্প্ৰদায়ৰ মাগন-গীত :

আইলামবে ভাই এ বাড়ী
 পাছ দুৱাবে কলাগাছ গাৰি।
 কলাক গাছেৰ বীৰ ফুল
 নাৰীৰ মাথায় নাইকো চুল।
 সে যে নাৰী চুল বান্ধে
 সেজেবে কাটা লোহাৰ খিল
 সোনাহাৰ বৰ।
 সম্ভৱ সম্ভৱ মোনাহাৰেৰ বৰ আইলো
 বাড়ীৰ ডিভৰ।
 যে দিবো চালা-চালা
 তাৰ হৰে মেয়েৰ পালা
 যে দিবো কুলাৰ আগে
 তাৰে খাইবো নুন্না বাৰে।
 যে দিবো কাটা কাটা
 তাৰ হইবো পঞ্চ বেটা
 যে দিবো মুঠ মুঠ
 তাৰ হইবো বিৰ ফোট।

তেলীপাৰা, বলদমাৰা, বেগুণতলী, আদি অঞ্চলৰ গীত :

ডৈচালুৰে ডৈচালু
ঘৰদুৱাৰ ডাঙিলু
ঘৰদুৱাৰেৰে ম্যাচ ম্যাচি
বুঢ়ে বুঢ়ীৰ ক্যাচ ক্যাচি
ও বুঢ়ী তোৰ ডাঙিম দাঁত
কাইলকে হইবে পুষ মাস।
পুষ মাসেৰ বাইশ তাৰিখ
বাড়ী বাড়ী গান কৰি।

(৬)

চাপৰৰ ওচৰৰ চাহ বাগিচাৰ আদিবাসী ডেকা গাভৰুৰ মাগন গীত :

এক আনি দুই আনি
চুগী লাগল পাণি।
জালদি কাৰো জালহি কৰো
হামা বাণা ঘাৰা বাঢ়া দুৰহো
গামৰে বাণী বামে বামে পিয়াহো
এক আনি..... ।।

বৰো সমাজেও মাথবিহুৰ 'দোমাসী' হিচাবে আৰম্ভণুৰূপে পালন কৰে। তেনেদৰে ৰাভা সমাজেও পালন কৰে।

এনেদৰে পুৰণাক কেন্দ্ৰ কৰি সমাজপ্ৰিয় আৰু প্ৰকৃতিপ্ৰেমী কৃষিজীৱী মানুহে নিৰ্ভাজ আনন্দ লাভ কৰিছিল। আজি পাৰিৱৰ্ত্তনৰ টোৰে বহু সম্পদ উটাই নিলেও নিঃশেষ কৰিব পৰা নাই। সেয়ে আজিও বিহুৰে আমাক আনন্দ দি আছে আৰু সকলো সম্প্ৰদায়ৰ মাজত মিলনৰ সেতু গঢ়ি তুলিছে। শেহতীয়াভাবে দেখিবলৈ পোৱা গৈছে যে, ৰঙালীবিহুৰ বিহুগীত আৰু হুচৰি ভোগালী বিহুলৈকেও আগবাঢ়ি আহিছে সৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ দলবোৰে এতিয়া সোনাৰায়-এউৰী মাগাৰ দৰে ঘৰে ঘৰে বিহু গাই পইচা তুলিবলৈ আহে। ৰাষ্ট্ৰাত গাড়ীৰ আগত বিহু নাচ নাচি পইচা লয়। বহু সময়ত নৃত্য-গীতবোৰ

* এই প্ৰহত বৰো-ৰাভা জনগোষ্ঠীৰ মাথবিহু সম্পৰ্কে ভূকীয়া প্ৰবন্ধ সন্নিবিষ্ট হোৱা বাবে আমাৰ এই প্ৰবন্ধত সেই আদোচনাৰপৰা বিৰত থকা হ'ল।

নিখুঁতো নহয়। এইবোৰ বাধা দিয়া টান কাৰ্য্য। গতিয়েই জীৱন। সোঁত থাকিলে আবৰ্জনা কিছু ভাহি আহিবই। সেইবোৰত হতাশ হব নালাগে। মাত্ৰ কিছু সংস্কাৰ আৰু নিয়ন্ত্ৰণৰ প্ৰয়োজন।

সহায় লোৱা গ্ৰন্থ আৰু ব্যক্তিসকল :

(১) ড° ধীৰেশ দাস : গোৱালপৰীয়া লোকসংস্কৃতি আৰু লোকগীত,
১৯৯৪

(২) বিভব চক্ৰবৰ্তী, সম্পাদনা : পূৰ্বাভাস, মাৰ্চ-এপ্ৰিল সংখ্যা, ২০০০

(৩) স্মৃতিগ্ৰন্থ, অসম কৃষি সংস্থা, ৰূপালী জয়ন্তী, ১৯৯৬, কোচমা
খাতুনৰ প্ৰবন্ধ— ‘শস্য চপোৱা উৎসৱ-পুৰণা’।

(৪) চান্দৰ ডিঙা, অসম সাহিত্য সভাৰ ত্ৰিবাৰ্ষিকতম বিলাসীপাৰা
অধিবেশনৰ স্মৃতিগ্ৰন্থ, ১৯৯৭ চন, সম্পাদক, নলিনী শৰ্মা (ত্ৰিভাৰ্ষিক চন্দ্ৰ সিংহৰ
প্ৰবন্ধ : ‘চাওতাল আৰু তেওঁলোকৰ সংস্কৃতি’)

(৫) স্মৃতিগ্ৰন্থ : গোৱালপাৰা জিলা সংস্কৃতি সংৰক্ষণ, ১৯৭১, সম্পাদক,
শিৱানন্দ শৰ্মা।

(৬) ব্যক্তিসকল : মানকাচৰৰ শ্ৰীআজিকল ইচলাম মণ্ডল, বিলাসীপাৰাৰ
শ্ৰীজগদানন্দ বৰকলিতা, শ্ৰীশৰদিন্দু কলিতা, শ্ৰীবিনোদানন্দ সিং, আগমনীৰ
শ্ৰীঅঞ্জলি ৰায়, ধুবুৰীৰ শ্ৰীঅনিতা কৈৰী, গুৱাহাটীৰ এইচ আৰবালা।

(১৩) বৰাক উপত্যকাত মাঘ বিহু

শ্ৰীসুহাগ মণি বৰ্মণ

অসমৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ দৰে বৰাক উপত্যকাত মহাপয়োৰেভেৰে ভোগালী বিহু পালন কৰা হয়। ভোগৰ বিহু ভোগালী বিহুক আমি সৰ্বসাধাৰণে মাঘবিহু বোলে। বৰাক উপত্যকাৰ বিভিন্ন জাতি গোষ্ঠীয়ে মাঘবিহু, ভোগালীবিহুৰ উপৰিও তিল সংক্ৰাইন, পৌষ পাৰ্বণ, পৌষ সংক্ৰান্তি, সংক্ৰান্তি, সংগ্ৰাইন, বুচু, ইত্যাদি নামেও ভোগালী বিহুৰ নাম স্বৰণ কৰিছে।

মাঘবিহু বা ভোগালী বিহুত বৰাক উপত্যকাত স্থায়ীভাৱে বসবাস কৰা প্ৰায় ২২ খনু অসমীয়া গাঁৱৰ বেছিভাগ মানুহ অভাৱ-অনাটন গ্ৰস্ত হৈয়ো। একো একোখন গাঁৱত নিজৰ ধৰ্মীয় প্ৰতিষ্ঠান তথা অতিকৈ আপোন নামঘৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰিছে। তাত বিহুৰে পৰে বাইজ গোটখাই যথাৰীতি পাঠ, প্ৰসঙ্গ, নামকীৰ্ত্তন কৰে। মেজিসজা প্ৰথা অসমীয়া গাওঁবোৰত প্ৰচলিত উৰুকাৰ দিনা ৰাতি ভোজভাত খাই ব্ৰহ্মমুহুৰ্ত্তত মেজি জ্বলাই দিয়া হয়। শ্ৰীমন্ত শংকৰদেৱৰ ধৰ্মগ্ৰহণ কৰি থকা বছতে মেজি জ্বলাওঁতে হৰিধ্বনি দি জুই জ্বলাই দিয়ে। বছতে এনেই সাত পাক দি মেজি ঘৰত জুই দিয়ে। বৰাক উপত্যকাৰ সকলো সম্প্ৰদায়ৰ মানুহে এই ভোগালী অৰ্থাৎ তিল সংক্ৰাইনটো পালন কৰে। সকলোৱেই সেইদিনা ৰাতিপুৱাই গা-ধোৱে গা-পা ধুই সৰুৰে ডাঙৰক সেৱা কৰে আৰু ডাঙৰে সৰুক আৰ্শ্ববাদ দিয়ে। ইয়াৰ গিহুত দুপৰীয়া পিঠা-পনা খাই উঠি ৰাজহুৱা নামঘৰত নাম-কীৰ্ত্তন কৰে। কোনো কোনোৱে আকৌ হৰি-কীৰ্ত্তন কৰি ঘৰে ঘৰে গৈ সকলোকে সজাষণ জনায়। প্ৰতিঘৰ মানুহে তেওঁলোকক দৈ-চিৰা, পিঠা-পনা-সাম্ৰহ আদি যাছে। তিল সংক্ৰাইন পালন কৰা।

সকলে সেইদিনাই মাছ-মঙহ খোৱাৰ বাধ্যতামূলক ব্যৱস্থা নিজে নিজে কৰিবই। কিছুমানে অকল মাছেই খায় আৰু খুৱায়। মুছলমানসকলে ইয়াত সহযোগ কৰে। মুঠতে বিহু বা সংক্ৰাইনৰ সময়ত কাৰোবাৰ ঘৰলৈ গলেই চুঙা-পিঠা-লাডু-সাম্ৰহ-দৈ আদি খাবলৈ দিয়ে।

তিল-সংক্ৰাইন বুজি এই ভোগালী বিহু মনা সকলে বিশেষকৈ কটোৰে ধন সঞ্চিত মাছৰ ব্যৱস্থা কৰিবই। উৰুকাৰ ৰাতি মহিলাসকলে পিঠা-পনা গ্ৰস্তত কৰাত ইমান ব্যস্ত হয় যে ৰাতি শোবলৈও পাহৰে।

লৌহগৰ্ভৰ স্নানাসকলে সেইদিনা আমিৰ আহাৰ গ্ৰহণ নকৰে; তেওঁলোকক দৈ-গাখীৰ, মিঠাই-চিৰা আদি খায়। তেওঁলোকে পিতামহ জীৱৰ মৃত্যু জিৰি বুলিও লৌহ সংক্ৰান্তি পালন কৰে।

গাঁৱে গাঁৱে নানা খেলধেমালিৰ প্ৰতিযোগিতাও পতা হয়। ঠাৱে ঠাৱে মেলা-উৎসবও অনুষ্ঠিত হয়। অনেকে আকৌ বিহুৰ দিনা তেওঁলোকৰ পূৰ্বপুৰুষসকলৰ উদ্দেশ্যে সিঠা-পনা আদিৰে কলপাত্ত ভোগদান কৰে। ডিলসিঠা, ষিলাসিঠা, বকফুল সিঠা, চুড়াসিঠা আৰু যে কিমান জাতৰ সিঠা মহিলাসকলে প্ৰস্তুত কৰে তাৰ অন্ত নাই। সেইদিনা জী-জোৰাইসকলে একো একোটা খাদ্যৰ টোপোলা শহৰেকৰ ঘৰলৈ নিজে লৈ যায়। বহুতে আকৌ জী-জোৰাইক নিজ ঘৰলৈ নিমন্ত্ৰণ জনায়। বৰাক অঞ্চলৰ জনজাতি আৰু চুতীয়া, কোচ আদিয়ে বসবাস কৰা গাঁওবোৰত ভোগালী বিহু উপলক্ষে সাজপাৰীৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। সাজ হল ভাতেৰে প্ৰস্তুত কৰা এবিধ মদ। বহুতে ফটিকাও ব্যৱহাৰ কৰি আনন্দ লভে। আজিকালি ভোগালী বিহুত বিলাতী মদৰ প্ৰচলনো দেখা গৈছে।

আনহাতে বৰাক উপত্যকাৰ বাদেও অন্যান্য ঠাইৰ ডিমাছা জনজাতিৰ লোকে বিহুৰ নিৰ্দিষ্ট দিনত বিহু পাতিলেও বৰ্তমানে জানুৱাৰী মাহৰ ২৭ তাৰিখে “বুচুডিমা” বুলি ভোগালী বিহু পাতে। নিজস্ব কৃষ্টি সংস্কৃতিৰে নিজ নিজ জাতীয় সাজেৰে আবাল-বৃদ্ধ-বলিতা সকলোৰে এই উৎসৱত যোগদান কৰে। সমূহীয়া ভোজনো চলে।

অসমীয়া গাওঁবোৰত সাধাৰণতে এই উৎসবটো দুদিন চলে। কিন্তু বাকীসকলোতে মাত্ৰ মাৰবিহ বা পুহৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনাই মাত্ৰ এদিনহে চলে।

পাহাৰ-ভৈয়াম, চাহ-জনজাতি আদি কৰি সকলো সম্প্ৰদায়েই এই ভোগালী বিহুটো পালন কৰা দেখা যায়। কিন্তু আধুনিক বিহুগীতে আমাৰ মনত নানা শংকা সৃষ্টি কৰিছে। কিয়নো আধুনিক বিহুগীতত আছে :

বিহু ইন্দিয়া

বিহুৰিন্দিয়া

বিহুৰেই মিঠা মাত।

ভাতৰ অভাৱত

মাক পিতাকৰ

হেৰায় মুখৰ মাত।।

আজিকালি অৰ্থনৈতিক দুশিক্ষিতৰ বাবেই বৰাক উপত্যকাত আগবদৰে ডিলসংক্ৰাইন পালন কৰা নহয়; যদিও, এই উৎসৱ জীয়াই ৰখাটোও এক

প্ৰকাৰ আমাৰ কৰ্ত্তব্য। য'ত অনুষ্ঠিত সক্ৰিয়-নিকাম অৰ্থাৎ নিজ য'ত বিবাহ, শ্ৰাদ্ধ আদিত দূৰৈত থকা আত্মীয়জন য'লৈ অহাৰ দৰেই বাক উপত্যকাৰ লোকসকলে ভোগালী বিহ বা তিল সংক্ৰাইনত বিকোনা উপায়ে উপস্থিত হৈ লগভাত খোৱাটো এটা পৰম্পৰাত পৰিণত হৈছে। অৱ্যন্য ধৰ্মীয় পৰ্ববোৰত তেনে আশ্ৰয় দেখা নেযায়।

তিল সংক্ৰাইনৰ আগৰ দিনা অৰ্থাৎ উককাৰ দিনাখন বৰাকৰ হিন্দু গাওঁবোৰত পিঠাতৰি খুন্দাৰ এটি মধুৰ ধ্বনি “ধূপধূপ-দাপ্ দাপ্” শব্দ শুনি ভাল লাগে। বছতে ঢেকীতো খুন্দে আৰু বছতে উৰালত এডাল মাৰিবে চাউল খুন্দি পিঠাতৰি উলিয়ায়। তাৰোপৰি নিজে চিৰা, আখিও নিজে প্ৰস্তুত কৰা স্বাবলম্বিতাৰ পৰিচায়ক তিলৰ লাডু আৰু পিঠা ভোগালী বিহৰ বাবে অপৰিহাৰ্য্য।

ভোগালী বিহত বৰাক উপত্যকাৰ কিছুমান সম্প্ৰদায়ে বিহৰ সেৱা কৰোতে সেৱকীয়ে তামোল-পাণেৰে সেৱা কৰাটো এটা উল্লেখ যোগ্য বৈশিষ্ট্য।

ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাৰ দৰে বৰাক উপত্যকাত টেকেলি দৈ গোৱা নেযায়। কিছুমানে নিজে নিজে কৰে। বেছি ভাগ চিলেটপৰা অহা কাৰিকৰে মাটিৰ বাচনত দৈ প্ৰস্তুত কৰে। চহকীসকলে এই উৎসৱত কীৰৰ (গাখীৰ আদিৰে প্ৰস্তুত হয়) ব্যৱহাৰ কৰে। ই বৰ ব্যয় বহুল। সকলোৰে কিনিব নোৱাৰে। কিন্তু পিঠা-পনা নিজে পুৰি গৃহিণীসকলে বৰ তৃপ্তি লাভ কৰে। চহৰৰ ভোগালী বিহত দোকানৰ মিঠাই খোৱাৰ দৰে গাওঁবোৰত পিঠা-পনাহে গোৱা যায়। প্ৰায়বোৰেই দোকানৰ মিঠাই ব্যৱহাৰ নকৰে। ইও এটা বৰাকৰ ভোগালী বিহ বা তিল সংক্ৰাইনৰ বৈশিষ্ট্য। সেই সময়ত বৰাকৰ মানুহে আনক খুৱাই বৰ ভাল পায়। বিহ বা সংক্ৰাইন বৰাকৰ এটি জাতীয় উৎসৱ। □

(১৪) অভিবাসী অসমীয়া মুছলমান সমাজত মাঘবিহু

ইছমাইল হোছেইন

অসমৰ জনসংখ্যাৰ প্ৰায় ১৮ ভাগে হ'ল অভিবাসী অসমীয়া মুছলমান। উনৈশ শতিকাৰ শেষভাগ আৰু কুৰি শতিকাৰ প্ৰথমভাগত বঙ্গৰ মুছলমান কৃষকৰ এক ব্যাপক অংশৰ অসমলৈ আগমন ঘটাব পিছত ১৯৫১ চনৰ লোকপিয়লত তেওঁলোকে অসমীয়া ভাষাক মাতৃভাষাকৈ গ্ৰহণ কৰে। এই প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হৈছিল ১৯৩১ চনৰ লোকপিয়লত অসমীয়াভাষী সংখ্যালঘুত পৰিণত হোৱাৰ পিছৰপৰা। অসমীয়া ভাষাৰ দূৰৱস্থালৈ চাই তেতিয়াৰ বৰপেটা লোকেল ব'ৰ্ডৰ চেয়াৰমেন ধনীৰাম তালুকদাৰে অভিবাসী মুছলমান কৃষকসকলৰ সহযোগত ৰাতিৰ ভিতৰতে বাংলা মাধ্যমৰ বিদ্যালয় সমূহ অসমীয়া মাধ্যমলৈ ৰূপান্তৰ কৰে। বিদ্যালয়সমূহত অসমীয়া মাধ্যমৰ শিক্ষা-ব্যৱস্থা প্ৰচলিত হোৱাৰ মাজেৰে অভিবাসী মুছলমান সমাজত অসমীয়া কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰো প্ৰচাৰ আৰু প্ৰসাৰ হ'বলৈ ধৰে। কুৰি শতিকাৰ চতুৰ্থ আৰু পঞ্চম দশকত অম্বিকাসিৰী ৰায়চৌধুৰীয়ে 'চেতনা' আলোচনীৰ পাতত 'নতুন অসমীয়া' সকললৈ যি আহ্বান জনায় তাৰ ফলশ্ৰুতিত ক্ৰমান্বয়ে সমন্বয় আৰু সংমিশ্ৰণৰ প্ৰক্ৰিয়া আৰম্ভ হ'বলৈ ধৰে। আজিৰ যি অসমীয়া ভাষা আৰু সংস্কৃতি তাৰ মাজত সংমিশ্ৰণৰ এক ঐতিহ্যপূৰ্ণ অতীত আছে। এই ঐতিহ্যৰ অধিকাৰী অভিবাসী মুছলমানসকলও।

অসমৰ আন আন জনগোষ্ঠীৰ দৰে অভিবাসী মুছলমানসকলেও বিহুৰ অসমৰ জাতীয় উৎসৱৰ মৰ্যাদা আহিছে। অভিবাসী মুছলমান অধ্যুষিত কেবাখনো গাঁৱত বহাগবিহু উলহ-মালহেৰে পালন কৰে। মাঘ বা ভোগালী বিহু অভিবাসী মুছলমান সমাজত এক বিশেষ পৰম্পৰাৰ মাজেৰে পালন কৰা হয়। ভোগালী বিহুৰ সময়ত 'মাগন' মাগি ধান-চাউল গোটাই অভিবাসী মুছলমান সমাজৰ ডেকা-ল'ৰাবোৰে ভোজ-ভাত খায়। মাগনৰ সময়ত গোৱা গীতৰ 'মাগন গীত' নামেৰে পৰিচিত। কেবাজনো ডেকা ল'ৰাই হাতত জুৰুকা আৰু লাঠিজাতীয় বাঁহৰ মাৰী বা খুটি, আৰু টকাঁজাতীয় বাঁহৰ এক বিশেষ

বাদ্য বজাই গৃহস্থৰ ঘৰে ঘৰে গম্ভীৰপৰ্বত সৈ 'মাগন-পীত' গান আৰু মাঘৰ
ভোজৰ বাবে ধানে কাঁ চাউল খোৱা। সৰু-বীতৰোৰ এনে ধৰণ :

(ক) আইলামবে ভাই 'কড়' বাড়ী,
বহোৰ সুইল্যেৰে কলাগাছ গাৰি।
কলা গাছে ধলা ফুল,
নাৰীৰ মাথায় লহা চুল।
সেওজে নাৰী চুল শুজে,
খাইজব কাঁটা মাথায় শুজে।
খাইজব কাঁটা বৰই বিব,
ধান দেওগো ডিস্ ডিস।
যে দিবো চিটা ধান,
তাৰ হৰেনা পুলহিলান।
যে দিব ভাল ধান,
তাৰ হ'ব সোণাৰ চান্দ।.....

(খ) আইলামবে ভাই অবিয়া,
আতীৰ কান্ধে চৰিয়া।
আতীৰ কান্ধ নলবল কৰে,
নেকা বাওন গাছে ধৰে।
নেকা বাওন চিবল পাত,
বাখালবা খায় কৰ্কাৰ ভাত।
কৰ্কাৰভাত খায়াবে,
পৰু বাখালব বাইয়াৰে।

(গ) অ'বে বাখাল ভাই,
ত'ৰ গৃহস্থৰ কৰ গাই।
বাৰ' আখাল ডেব' গাই,
শুইডে বৰই কষ্ট গাই।
শুইডেব খেতা ডাসে,
সৰ্বলোকে হাসে।

হাসি-খুসি, কুসুম ফুল,
পান্নৰা পাইলাম বক্ৰিশ মোন।
বক্ৰিশ মোন পাইয়াবে,
পূব পাৰা যাইয়াবে।
পূব পাৰাবা খায় গুইয়া;
গুইয়া খাইতে কেমন গুণ,
পান্তা ভাতে হুটক নুন।
হুটক নুন না হুগবলা,
বিচা কলা দিয়া গিলা কেলা।।

অভিবাসী অসমীয়া মুছলমানসমাজত গোৱা 'মগন-গীত'ৰ ভাষা বাংলা, অসমীয়া বা গোৱালপৰীয়া ভাষা নহয়; ই হ'ল সংমিশ্ৰিত এক দোৱান— যাক 'অভিবাসী দোৱান' ৰূপে জনা যায়। মাঘৰ বতৰত অনুষ্ঠিত 'সখিপতা উৎসৱ'ৰ গীতবোৰো অভিবাসী দোৱানত গোৱা হয়। ভোগালীৰ নতুন দিনক আদৰিবলৈ পূহ-মাঘ মাহৰ সংক্ৰান্তিত অভিবাসী মুছলমানসমাজত এক আমোদজনক 'সখিপতা উৎসৱ' অনুষ্ঠিত হয়। অসমীয়া সমাজৰ কোনো ডেকা ল'ৰাৰ সৈতে অভিবাসী অসমীয়া মুছলমান সমাজৰ ডেকা ল'ৰাৰ অন্তৰ বন্ধুত্ব গঢ়ি উঠিলে তেওঁলোকে সখি পাতে আৰু পথাৰৰ নতুন ধান উৰালত তোলাৰ নিছত সেই ধানৰপৰা প্ৰস্তুত কৰা মুড়ি, চিৰা, পিঠা আদিৰে ভোজৰ উৎসৱ পাতে। ইয়াকেই 'সখিপতা উৎসৱ' বোলা হয়। সখিপতা উৎসৱত ইজনে সিজনক গামোচা, নতুন ধানৰ চিৰা আৰু মুড়ীৰ টোপোলা আদিৰে আদৰে। এই সময়ত অভিবাসী মুছলমান সমাজৰ ডেকা ল'ৰাই ভাটিয়ালী সুৰত আনন্দতে গীত গায় :

(ক) অ' আমাৰ ধোপেৰ সখি

আইঅ' আমাৰ বাড়ী,
ধান কাইটো বাড়ীত আনছি
খাইবু ধানেৰ মুড়ী সখিৰে
অ' সখি আইঅ' আমাৰ বাড়ী,
খাইবু নতুন ধানেৰ মুড়ীৰে।।

(খ) অ' ধোপেৰে সখিৰে,

ডোয়াৰ বাড়ী আমাৰ বাড়ী একই সৰীৰ পাৰে

তুমি আমি নাওঁ ৰাইয়্য ৰাই;
 তুমি গাইব্যা বনগীত আমি ভাটিয়ালী সখিৰে—
 অ' সখি আইঅ' আমাৰ বাড়ী,
 খাইমু নতুন ধানেৰ মুড়ীৰে।।
 অ' প্ৰাণেৰ সখিৰে,
 কাইল তুমি আইঅ' সখি দুগুৰ বেলাতে
 তোমাৰ লহৈগ্যা ৰইব' নদীৰ ঘাটে;
 এই নদী যে তোমাৰ আমাৰ প্ৰাণেৰ' আপন সখিৰে
 অ' সখি আইঅ' আমাৰ বাড়ী,
 খাইমু নতুন ধানেৰ মুড়ীৰে।।

অ' প্ৰাণেৰ সখিৰে,
 তোমাৰ-আমাৰ বন্ধে বোনা এই মাটিৰ ধান
 এই মাটিতে আছে অ' হয় মোদেৰ দেশেৰ মান;
 সেই মান ৰাখিতে বল মোৰা আৰও ফলাই ধান সখিৰে
 অ' সখি আইঅ' আমাৰ বাড়ী,
 খাইমু নতুন ধানেৰ মুড়ীৰে।।”

গীতটিত বনগীত আৰু ভাটিয়ালী গীতৰ সুৰ আৰু ভাবৰ ধ্বনি-প্ৰতিধ্বনি অগুৰণিত। এয়া নিশ্চয় সমৰয়ৰ নিদৰ্শন। ‘তুমি গাইব্যা বনগীত আমি ভাটিয়ালী’, ‘এই নদী যে তোমাৰ আমাৰ প্ৰাণেৰে’ আপন’, তোমাৰ আমাৰ বন্ধে বোনা এই মাটিৰ ধান’ আদি পংক্তিয়ে দূয়ো সম্প্ৰদায়ৰ জনসাধাৰণৰ সমস্যা, আশা, বেদনা আৰু সপোনক একাকৰ কৰি পেলাইছে। এনেদৰে মাঘবিহুৰ সময়ৰ আন কিছুমান লোকাচাৰতো সমৰয়ৰ নিদৰ্শন পোৱা যায়।

মাঘ বিহুৰ বতৰত অভিবাসী অসমীয়া মুছলমান সমাজত পিঠা খোৱা পৰম্পৰা প্ৰচলিত আছে। মাঘৰ বতৰত খোৱা পিঠাৰ ভিতৰত দুধ-পিঠা, দুধ-কুৰ্ণি-পিঠা, কুৰ্ণি-পিঠা, নাৰিকল-পিঠা, মুঠা-পিঠা, শৈ-পিঠা আদিয়েই অন্যতম। বিশেষকৈ দুধ-পিঠা খোৱাটো মাঘৰ বতৰৰ অন্যতম পৰম্পৰা ৰূপে প্ৰচলিত। মাঘ বিহুৰ সময়ত দুধ-পিঠা খাব নোৱাৰাটো এক দুৰ্ভাগ্যৰ কাৰণ বুলি ভৱা হয়। দুধ-পিঠা চাউলৰ গুড়ি, চেনী, খেজুৰৰ কস বা গুড়, গাখীৰ, ইলাচি,

তেজপাত আদিৰ সংমিশ্ৰণত প্ৰস্তুত কৰা হয়। প্ৰথমেই চাউলৰ ওৰি পানী আৰু নিমখেৰে শুলি চিঙ-পিঠা কৰে। গাখীৰত চেনী, গুড় বা খেজুৰৰ বস মিহলাই ইলাচি, তেজপাত আদিৰ সৈতে গাখীৰখিনি তপত হয় আৰু কুহুখীয়া গাখীৰত গৰম চিঙ-পিঠাবোৰ ডুবাই দিয়া হয়। এই পিঠাবোৰ গাখীৰত তিয়ালে কৰ সোবাদ হয় আৰু বাহী কৰি বাতিপুৰা খায়। ভোপালীৰ কতকবা এই পিঠা খোৱাৰ সময়ত জোঁৱাই আৰু আন কুটুমকো নিমন্ত্ৰণ কৰা হয়।

মাঘ বিহুৰ সময়ত অভিবাসী মুছলমান সমাজত কেৰ, কাঠ বাঁহৰ জুই ঘেৰি সাধুকথা, ফকাৰ-যোজনা আৰু অনেক কাণকথা কোৱা হয় বঙ্গিও ইছলাম ধৰ্মত অগ্নিপূজা নিবিদ্ধ হেতুকে মেজিপুৰি পৰম্পৰাগতভাৱে মাঘ বিহু পালন কৰাৰ ধৰা-বন্ধা নিয়ম নাই। অৱশ্যে পুৰণি অসমীয়া মুছলমান সমাজত মেজিপুৰি মাঘবিহু পালন কৰাৰ পৰম্পৰা আছে।

অসমৰ অভিবাসী মুছলমানসকল মূলতঃ কামৰূপ, বৰপেটা, নলবাৰী, গোৱালপাৰা, বঙাইগাওঁ, কোকৰাঝাৰ, মঙ্গলদৈ, শোণিতপুৰ, লক্ষ্মীমপুৰ, নগাওঁ, মৰিগাওঁ আদি জিলাত বিস্তৃত হৈ আছে। এওঁলোকৰ শতকৰা এশভাগেই অবিভক্ত ভাৰতবৰ্ষৰ পূববঙ্গৰ মৈমনসিংহ, ৰংপুৰ, চিলেট আদি জিলাৰপৰা অসমলৈ আহিছিল ভূমিৰ সন্ধানত। বিহেতু বঙ্গপ্ৰায় প্ৰতিখন জিলাতেই জনগোষ্ঠীৰ দোৱান বা কথিত ভাষা বেলেগ বেলেগ, সেয়ে মাঘ বিহুৰ সময়ৰ মাগন-গীত, সখিপতা-গীত, পিঠা-খোৱা গীত, ফকাৰ-যোজনা বা ঠল্লাচ, সাধুকথা (সান্ত্বন) আদিৰ পৰিভাষাও বেলেগ বেলেগ। অনেক ঠাইত কৃষ্ণ বাধাৰ প্ৰেমৰ আধাৰতো অনেক গীত-মাত গোৱা হয়। সেয়ে অভিবাসী মুছলমান সমাজৰ মাঘবিহু পৰ্য্যালোচনা কৰিবলৈ যাওঁতে সামগ্ৰিক আলোচনা কৰাটো অসম্ভৱ। অভিবাসী মুছলমানৰ বিভিন্ন ফালৰ স্বকীয়তা আৰু তেওঁলোকৰ অতীত পৰম্পৰা আৰু বৰ্তমানৰ জীৱন-পদ্ধতিৰ ভিন্নতা অথবা সামগ্ৰস্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিহে আলোচনা কৰাটো সম্ভৱ। এই আলোচনাত প্ৰাৰম্ভিক আভাসহে মাথোন দাঙি ধৰা হ'ল। ■

(১৫) কলিয়াবৰ অঞ্চলত মাঘবিহু

ড° বিজয়া বৰুৱা ৰাজখোৱা

মধ্য অসমৰ নগাঁও জিলাৰ অন্তৰ্গত কলিয়াবৰ এখনি বুৰঞ্জী প্ৰসিদ্ধ ঐতিহ্যমণ্ডিত ঠাই। ছকুৰি সাতখন গাঁৱৰ সমষ্টিৰে কলিয়াবৰ বৰ্তমান নগাঁও জিলাৰ মহকুমা। অনুগত প্ৰাকৃতিক সৌন্দৰ্য্যৰে সন্নিৱিষ্ট কলিয়াবৰ উত্তৰে মহাবাহু ব্ৰহ্মপুত্ৰ বৈ গৈছে। দক্ষিণে কাৰ্বি আংলং আৰু উত্তৰ-কাছাৰ পাৰ্বত্য জিলা, পূবে শিৱসাগৰ, পশ্চিমে নগাঁও জিলাৰ বঙাগড়া আৰু ভেলেউগুৰি মৌজা। কলিয়াবৰ সো-মাজেদি বৈ গৈছে কলংসূতি। উত্তৰ, দক্ষিণ আৰু পূব পাহাৰৰ পাদ প্ৰান্তত, মহাবাহু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ পাদতলত বোকাৰী কলংনদীৰ দুয়োপাৰে সেউজীয়া ঘাঁহনৰ দলিছাবে, সোণালী ধাননি পথাৰৰে শস্য-শ্যামলা এসময়ৰ কলিয়াবৰ আছিল শস্যে-মথস্যে ভোগালী কলিয়াবৰ, যদিও আজি কলিয়াবৰ কলং শুকাই কঙালী কলিয়াবৰত পৰিণত হৈছে।

অসমৰ আন আন অঞ্চলৰ দৰে কলিয়াবৰতো উলহ-মালহৰ সৈতে তিনিওটা বিহু পালন কৰা হয়। কলিয়াবৰৰ মাঘ-বিহুৰ অন্যতম প্ৰধান আকৰ্ষণ হৈছে গাঁৱৰ ডেকা-বুঢ়া ৰাইজ লগ হৈ নিৰ্মাণ কৰা হাবলি ঘৰ বা ধাৰা ঘৰ। সোণাৰ কামাখ্যা গাঁৱৰকালে এই ধাৰাঘৰ বা হাবলিঘৰক ভেলাঘৰ বোলে। কলিয়াবৰ অঞ্চলৰ জনসাধাৰণৰ মতে হাবলিঘৰ বা ধাৰাঘৰ বা ভেলাঘৰক প্ৰজ্বলনৰ জৰিয়তে অগ্নিদেৱতাক পূজা কৰা হয় ভৰালৰ শস্য আৰু সামগ্ৰী বিহুদেৱতাৰ কোপদৃষ্টিৰ পৰা ৰক্ষা কৰিবলৈ। ধান কাটি শেষ কৰি বিহুৰ এসপ্তাহমান আগৰপৰাই ধাৰাঘৰৰ বাবে জাতি বাঁহ ভলুকা বাঁহ কটা, পথাৰৰ নৰা কটা, জুই ধৰিষৰ বৰে হাটীমুৰা পাহাৰৰ পৰা কাক বাঁহ আৰু কাঠ অনা আদিৰ প্ৰস্তুতি চলে। গাঁৱৰ ডেকা-ৰাইজে লগত গৰু গাড়ী ম'হৰগাড়ী লৈ পাহাৰ খৰি কাটিবলৈ যায়। প্ৰত্যেকজনেই হাতত লৈ যোৱা জা-জলপান, চাউল-দহিল (যিয়ে যি নিব পাৰে সামৰ্থ্য অনুযায়ী) গোটাই পাহাৰত সমূহীয়াভাৱে খোৱা-বোৱা ফুৰ্ছি কৰি বাতি ঘূৰি আহে, মেটমৰা কাক-বাঁহ মকলবাঁহ আৰু কাঠ-খৰিৰ ডাল, গছ আদিৰে ভৰা ম'হৰ গৰুৰ গাড়ীলৈ। ৰাইজৰ লক্ষ্য বাতে বিহুৰ সাত-দহ দিন হাবলিঘৰত জুই দগ্ধপাই জ্বলাই ৰাখিব পাৰে বিশেষকৈ বাতিপুৰা আৰু গধূলি। জুই নহলেনো কিহৰ হাবলি ঘৰ?

কলিয়াবৰত হাৰলিঘৰ সামৰণতে পথাৰত আৰু কোনো কোনো গাঁৱত
বাইজৰ সুবিধা অনুসৰি দুই এটা কলনদীৰে সজা দেখা যায়। সামৰণতে
জাতি আৰু উলুকা দুই-বিধ বাঁহ কাটি জাতিবাহৰ পাৰি বুটা দি উলুকা বাঁহৰ
কামিৰে ওপৰভাগত টুপ ভাঙি হাবলিঘৰ বা ধৰাহৰ নিৰ্মাণ কৰা হয়।
চাৰিওফালে শুকান কল-মথোৰা ওলমাই কামি বান্ধি খেৰ দিয়া হয় আৰু খৰৰ
ওপৰৰ চাল কোনো কোনোৱে ধান-খেৰ চতিয়াই থয়। গাঁৱৰ বাঁহজ, গোপিনী,
লৰা-ছোৱালী সোমাই বহি নাম-কীৰ্ত্তন কৰি প্ৰসাদ খাব পৰা আহল-বহলকৈ
হাললিঘৰ আগতে নিৰ্মাণ কৰা হৈছিল। ভিতৰফালে মজিয়াৰ সোঁ-মাজত জুয়ালু
পতা হয়। চাৰিওদালৰ পৰা খৰি-বাঁহ, কাঠ জাশি দিব পৰা সুবিধাৰেই এনেদৰে
সোঁমাজত জুই ধৰা হয়। তদুপৰি জুইৰ ধোৱা ওলাই যাব পৰাকৈ মুখচৰ কিছ
অংশ খেৰ বা নৰা নিদিয়াকৈ খালী ৰখা হয়। পুহৰ শেৰ আৰু মাৰৰ প্ৰথম
ভাগৰ পৰা ঠেটুৱৈ লগা জাবৰ উপশয় ৰখি পুৰা-গধূলি হাবলিঘৰৰ জুইৰ কানত
বহিয়েই ৰাজহুৱা নাম-কীৰ্ত্তন, আলোচনা-বিলোচনাসকলো সম্পন্ন কৰা হয়।
হাবলিঘৰৰ জুইৰ কাষতেই গাঁৱৰ বাঁহজে সামাজিক সিদ্ধান্ত গ্ৰহণ কৰে। মাৰৰ
পূৰ্ণিমাত বাপেখৰলৈ ৰাবলৈকো পাহাৰৰ কাঠ-বাঁহৰে দণ্ডদণ্ডি জ্বলি থকা
জুইকুৰা হাবলিঘৰৰ প্ৰধান আকৰ্ষণ।

বিহুৰ দিনা গধূলি হাবলিঘৰত নাম-কীৰ্ত্তন কৰি বাঁহজে মাহ-প্ৰসাদ গ্ৰহণ
কৰে। মাহ-প্ৰসাদ বিলোৱাৰ সময়ত বিলনীয়াই প্ৰথমে এখন সজোৱা প্ৰসাদৰ
পাত মাজৰ জুইকুৰাত (অগ্নিদেৱতালৈ) অৰ্পণ কৰে। তাৰপাছত হে বাঁহজে
প্ৰসাদ খায়। উৰুকাৰ দিনা গধূলি বাঁহজে হাবলিঘৰত জুই ধৰিবলৈ আৰম্ভ
কৰে। কলিয়াবৰৰ বাঁহজে হাবলিঘৰত উৰুকাৰ দিনা ৰাতি ভোজ-ভাত
নাখাইছিল। উৰুকাৰ ভাত আচলতে প্ৰত্যেক পৰিয়ালৰ সকলো সদস্য মিলি
দেখা-শুনাকৈ খৰৰ ভিতৰতে খাইছিল। সাত বিহুৰ ভিতৰতে গাঁৱৰ সকলো
বাইজমিলি হাবলিঘৰত এদিন ভোজ খাইছিল। তাৰপাছত এদিন বৰসৱাহ পাতি
গোটোই ৰাতি নাম-কীৰ্ত্তন কৰি পুৱাই হাবলিঘৰ জ্বলাই দিয়া হৈছিল। বৰসৱাহত
মাহ-প্ৰসাদ আৰু অন্যান্য সুবিধানুযায়ী খাদ্য-সামগ্ৰী গোটোৱা হৈছিল যদিও
বৰসিঠা থাকিবই লাগিব। গাঁৱৰ আয়তীসকলে সিঠাপুৰি খুন্দি কেঁচামিথে লাড়ু
আৰু বৰসিঠাৰ যোগাৰ কৰিছিল। তদুপৰি মাজে মাজে কোনো গৃহহীনে গৃহস্থৰ
মজলৰ বাবে হাবলিঘৰলৈ শৰাই সঁকুৰা আগবঢ়ালে বাঁহজে বহি নাম কীৰ্ত্তন
কৰিছিল। এইদৰে বুঢ়ী বাঁহজে সকলো ভাঙি ধৰাখৰি ঘোৱাৰ পাছত ধাৰাঘৰ
বৰীয়া ডেকাসকলে ৰাতি গাঁৱৰ মানুহৰ বাৰীৰ আলু-কৰি চুৰ কৰি আনি ভোজ-
ভাত খাইছিল, বিভিন্ন আনন্দ সৃষ্টি কৰিছিল। হাবলিঘৰৰ ল'ৰাক প্ৰচলিত

জনবিশ্বাসত ভক্তিচূৰ্ণ দৃষ্টিৰে চোৱা হৈছিল। সেয়েহে বাৰীৰ বস্ত্ৰ চুব কৰি লও-
 তও কৰি গলেও গৃহস্থই সহ্য কৰিছিল। পূৰ্বৰ জন-সমাজত অৱশ্যে এনে
 বিশ্বাসো আছিল যে, হাবলিঘৰৰ ল'ৰাক খান্না-খুৱাই আশীৰ্বাদ ল'লে অগ্নিকো
 পুত্ৰপ্ৰাপ্ত হয় বা আন কিবা অভিলাস কৰা আশাও পূৰ্ণ হয়। সেইদৰে
 হাবলিঘৰৰ ল'ৰাৰ শাওলৈকো ভয় কৰা হয়। কাৰোবাক কিবা কথাত বেয়া
 পালে, বাৰীক আলু কৰি চুব কৰাত গালি পাৰিলে, হাবলিঘৰৰ ল'ৰাই বেজিকৈহে
 উৎপাত কৰে। ৰাতি গৈ ঘৰৰ দুৱাৰমুখত বাঁহ-জোঁ-হলৰে ভৰাই থৈ আহে
 বা চোতালখনকে হালৰাই চহ কৰি থৈ আহে। শেষত সেই গৃহস্থই তামোল-
 পাণ লৈ সেৱা আগবঢ়ালেহে বোৰৰপৰা মুক্তি পায়। এইয়া আছিল আমাৰ
 পূৰ্বৰ সমাজখনৰ সামাজিক বান্ধোনৰ চিত্ৰ। হাবলিঘৰৰ মজিয়াত জুইৰ কাষত
 ডেকাসকলে উপভোগ কৰা ভোজ-ভাতেৰে আৰম্ভ কৰি ৰাইজৰ নাম-কীৰ্ত্তন
 আৰু সমূহীয়া বৰসবাহৰ ধৰ্মীয় পৰিৱেশৰ মাজেদি ধাৰাঘৰ বা হাবলিঘৰ
 অনুষ্ঠানৰ ধৰ্ম্মক্ষেত্ৰে মাঘবিহুৰ দিনকেইটা কেনি যায়, যেনে কোনেও গমকে
 নাপায়। সেয়েহে হাবলিঘৰ পোৰাৰ দুই-তিনিদিন পিছলৈকে সেই ঠাইখিনি আৰু
 গাঁওখন জীৱন পৰি শুদ্ধ হৈ যায়।

মাঘৰ বিহুৰ উৰুকাৰ দিনা, কলিয়াবৰৰ ৰাইজে সমূহীয়াভাৱে
 ডিফলুৱিলত মাছ মাৰিবলৈ ওলায়। ডিফলু কাজিৰঙা অভয়াৰণ্যৰ মাজেৰে বৈ
 অহা নৈ উৎসৱৰ বাহিৰে অন্যসময়ত মানুহে এই নৈখনৰ পাৰতো ভৰি দিব
 নোৱাৰে। বহাগ বিহুৰ উৰুকাতো কনবিভাগে ৰাইজৰ মাছ ধৰিবলৈ দিয়ে যদিও
 মাঘৰ উৰুকাতে মাছ মৰা মানুহৰ প্ৰয়োজন বেছি। ডিফলুত মাছে গিজ-গিজাই
 থাকে চিতল, বাঘ-বৰালি, বৌ মাছে ঘাউপ ঘাউপকৈ পানীত খলকনি তুলি
 থাকে। মাছ মাৰিবলৈ যোৱা সকলো মানুহৰ লক্ষ্য ডিফলুতৰ চিতল মাছত।
 কথাত কয় বোলে অমুক-তমুক ডিফলুৰ তিল কলটি। সোৱাদ অনুগম। অসমৰ
 জনপ্ৰিয় গায়ক ড° ভূপেন হাজৰিকাই “বৌ, কুড়ি, চেনিগুঠি, চিতলেৱে কলটি”
 বুলি লিখা গানটো হেনো কুঠৰীত হাজৰিকাই ডিফলুৰ চিতল মাছ খাই
 লিখিছিল। আগতে কলিয়াবৰীয়া ৰাইজে এনেদৰেই ডিফলুত মাছ মাৰি উৰুকাৰ
 ভোজ-ভাত খাইছিল হি। কলিয়াবৰৰ মাঘবিহুৰ এখনি সজীৰ চিত্ৰ ফুটি উঠিছিল।
 ডিফলুৰ পৰা উৰুকাৰ মাছ-মৰা অপূৰ্ব দৃশ্যৰ মাজেদি দুৰৰ গাঁৱৰ ৰাইজ
 আগদিনাই আহি ডিফলুৰ পাৰত বহিব পাতে। আগদিনাই আহি পানীত জাল
 পেলাবলৈ ঠাই দখল কৰি নথলে, দুৰৰপৰা আহি বিলত ঠাই পোৱা সন্তৰ
 নহয়। ডিফলুৰ পাৰতে তমু তৰি জুই ধৰি জুই-খুৱাই গজ-গজৰ, হাঁহি-ধেমালিৰ
 মাজেৰে ৰাতিটো কটাই স্নানপুৱাতে মাছ মাৰিবলৈ পানীত নামে। মাছমাৰি ঘূৰি
 আহোতে কোনোৱেই খালী হাতেৰে ঘূৰি আহিব নোৱাৰে। কাৰোবাৰ ভাগ্যত

ভাল মাছ নিমিলিও ইজনে সিজনক নিজৰ ভাগৰে কেইটিমান মাছ দি আগৰ কালত সহায় কৰাৰ নিয়ম আছিল।

কলিয়াবৰৰ মাঘ বিহুৰ অন্যতম এক আকৰ্ষণ হৈছে বাগিচীক চিলাবন্ধা (জয়সাগৰ) পথাৰৰ ম'হৰ যুঁজ। মাঘবিহুৰ দিনা আবেলি এই ম'হৰ যুঁজ লগোৱা হয়। কলিয়াবৰৰ বিভিন্ন ঠাইৰপৰা বিহুবলীয়া বাইজ আহি জয়সাগৰ পথাৰৰ চাৰিওকাষে গোট খাইহি ম'হৰ যুঁজ চাবলৈ। বিহুৰ কেইদিনমান আগৰে পৰাই যুঁজ লগাবলৈ ম'হৰ গৰাকীয়ে ম'হৰ যতন লয়। ক্ষৰণ যুঁজত জিকা-নিজিকাৰ বিষয়টোৰ সৈতে ম'হৰ গৰাকীৰ মৰ্যাদা আৰু সন্মানৰ প্ৰশ্ন জড়িত হৈ আছে। ডেকা-বুঢ়া, জীয়ৰী-বোৱাৰী, ল'ৰা-ছোৱালী আদি পথাৰৰ কাষে কাষে গিৰিহৈ দূৰৰ পৰাই মহযুঁজৰ আনন্দ উপভোগ কৰে। স্বাভাৱিকত অনুষ্ঠিত ম'হযুঁজৰ পৰম্পৰা কলিয়াবৰত বৰ্তমানো জীৱন্ত হৈ আছে। বৰ্তমানে ম'হৰ যুঁজৰ বিজোতা ম'হৰ গৰাকীক পুৰস্কাৰ দিয়া হয়।

মাঘৰ বিহুত গাঁৱৰ ছোৱালীসকলে লগ হৈ পথাৰত ধোপ-খেল, 'ধাৰাগুদু', বোণুদু' খেল খেলা নিয়ম আজি কিছুদিনৰ আগলৈকে সজীৱ হৈ আছিল।

কলিয়াবৰৰ মাঘ-বিহুৰ আন এটি উল্লেখযোগ্য বৈশিষ্ট্য হৈছে সোণাৰী কামাখ্যা গাঁৱত প্ৰচলিত 'ক'লী বুঢ়ী-নাচনী'ৰ নৃত্য আৰু গীত। মাঘবিহুৰ উপলক্ষে সোণাৰী কামাখ্যা গাঁৱৰ বাইজে পথাৰত ভেলাঘৰ সাজে আৰু মাঘ বিহুৰ তৃতীয় দিনা ডেকা গাভৰুৱে মিলি 'ধোপ খেল' খেলে গাঁৱৰ বৃদ্ধা আৰু আদহীয়া মহিলাসকলে পথাৰৰ আওহতীয়া ঠাই 'হকৰাগুৰিত' সমবেত হৈ হাবলিঘৰ পোৰা ছাই মুখত সানি লৈ গীত গাই নাচিবলৈ আৰম্ভ কৰে। মহিলাসকলৰ এই অনুষ্ঠানত পুৰুষৰ প্ৰৱেশ নিষিদ্ধ আছিল। মুখত ক'লা ছাই সানি এই নৃত্যগীত কৰা বাবেই ইয়াৰ নাম 'কলী বুঢ়ীৰ নাছ' হোৱা বুলি অনুমান কৰিব পাৰি। পুৰুষৰ প্ৰৱেশত বাধা আৰু বৃদ্ধা আয়তীসকলে পথাৰত অকলে গৈ এই নাচ গান কৰা বাবেও কোনোৱে ইয়াক 'কলী' আখ্যা দিয়া বুলি কয়। 'কলীবুঢ়ীৰ নৃত্য' কৰা সোণাৰী কামাখ্যা গাঁৱৰ ৯২ বছৰীয়া বৃদ্ধা সেউতী বৰদলৈৰ মুখৰপৰা শ্ৰীমান দামোদৰ শইকীয়াই সংগ্ৰহ কৰি অনা দুফাঁকিমান গীত দাঙি ধৰা হ'ল। যেনে :

প্ৰথমে প্ৰণামো

লক্ষ্মী সবস্বতী

দ্বিতীয়ত প্ৰণামো বাইজ

তৃতীয়তে প্ৰণামো

মাঘৰে বিহুটি

ক'লীবুঢ়ীৰ গীতকে গাঁও।

কলীয়াবৰীয়া

দীঘল জলকীয়া

তললৈ মেলিলে সীয়া

সোণালী কামাখ্যা

মাৰবে বিহতে

কলীবুঢ়ীৰ গীত গাওঁ জনা।

কথাৰ কবিতা আত্মপন প্ৰকাশৰে অহিসংকলৈ গোল্ল গীতত কলিয়াবৰৰ
বিহতে কলীবুঢ়ী সকলে কি ভূমিকা লয় তাৰো প্ৰকাশ ঘটে এইদৰে :

হাতে মেলি বহিম মই হালধী ঐ মালতী

চুলি মেলি বহিম মই ডেল,

খড়গপটৰ ফুললৈ বামেই ঐ মালতী

ভাঙিম মই ডেকা ল'ৰাৰ মেল।

আকৌ,—

বৈ বৈ মাতিলে

চুঙাৰে বাবুলি

বৈ বৈ মতিলে জীয়া,

বৈ বৈ মাতিলে

আমাৰ ক'লা বুঢ়ী

হাতত চুঙা দিয়া সিঠা।

ভোগালীবিহৰ ভোগৰ উপকৰণ হিচাপে গাঁৱৰ ঘৰে ঘৰে চিৰা, কৰাই
(সাম্বহ গুৰি), দৈ-গুৰ, লাডু, তিলপিঠা, বা খোলাচপৰীয়া পিঠা, ঘিলা পিঠা,
বৰপিঠা, টেকেলী পিঠা প্ৰস্তুত কৰা হয়। ঘৰে ঘৰে এইবোৰ খাদ্য-সামগ্ৰীৰে
অঙহী-বঙহীক আপ্যায়ন কৰা হয়। কলিয়াবৰৰ বাইজৰ মাজত চুঙা দিয়া সিঠাৰ
অভিকে জনপ্ৰিয়। ধান চোতালত মকণা মাৰি ভৰালত ভৰোৱাৰ সময়ত
চোতালত বিধিৰি ধান সৰি পৰে, সেই মিহলি ধানৰিনিৰপৰা চাউল উলিয়াই
পিঠাতকৈ সৈতে নিমখ বাঢ়েনী-পানীৰে মিশ্ৰণ কৰি জাতিবাহৰ চুঙাত ভৰাই
খুন্দি খুন্দি সেই চুঙাবোৰ ধান-খেৰৰ জুইত সামান্যভাৱে পুৰি চুঙাত দিয়া
পিঠা প্ৰস্তুত কৰা হয়।

আধুনিকতাৰ প্ৰভাৱত কলীয়াবৰৰ অঞ্চলত প্ৰচলিত মাৰবিহৰ পৰম্পৰা
কিছু পৰিমাণে প্ৰভাৱান্বিত হলেও সামান্য পৰিৱৰ্ত্তিত কলত মাৰবিহ চলিয়েই
আছে আৰু ভবিষ্যতে চলি থাকিব। □

সংস্কৰণ গ্ৰন্থ :

লীলাধৰ বৰা; ঐতিহ্যমণ্ডিত কলিয়াবৰ, দ্বিতীয় প্ৰকাশ, ১৯৯৩ চন।

সৰ্বস্বৰ্ণ শইকীয়া (সম্পাদিত) অনুপম, ভোগালী বিহ সংখ্যা।

প্ৰথম খণ্ড, ৮ ম সংখ্যা।

ল'ৰাৰ দাঙা :

বজ্জিত ভট্টাচাৰ্য (বয়স ২৫ বছৰ)।

কনমাই বৰুৱা (বয়স ৭৫ বছৰ)

কটো : দামোদৰ শইকীয়া আৰু বজ্জিত ভট্টাচাৰ্য

(১৬) পূব কামৰূপ অঞ্চলত মাঘবিহু

ড° ভূতমোহন গোস্বামী

আমি প্ৰকৃতিৰ সংস্পৰ্শৰপৰা বিমানে আঁতৰি আহিছোঁ, সিমানে হাবিওলীয়া সভ্যতা লোপ পাই আহিছে। লগে লগে লোক-উৎসববোৰো কৃত্ৰিম হৈ পৰিছে। য'ত গৰখীয়া নাই তত গৰখীয়া-গীতৰ জৰ হ'ব কেনেকৈ?

পূব কামৰূপ অঞ্চলৰ বিহুৰ লগত অন্য ঠাইৰ মাঘ বিহুৰ মিল থাকিলেও এই ঠাইৰ কিছুমান বৈশিষ্ট্য আছে। মাঘ বিহুৰ মেজিক এই অঞ্চলত মঠ, ভেলাঘৰ বোলে। এই ঠাইত মঠ বা ভেলাঘৰৰ জুই ফুওৱাৰ দুটা নিয়ম। এই অঞ্চলত ৰাতিপুৱা কাউৰীয়ে কা নকৰোতে কিছুমান মঠত জুই জ্বলোৱা হয়। কাউৰীয়ে কা কৰাৰ পাছত মঠ জ্বলালে সেই মঠ চুৱা যায় বুলি লোকবিশ্বাস আছিল। আনহাতে এই অঞ্চলত ডাঙৰকৈ বন্ধা মঠ বা ভেলাঘৰ এটা এতিয়াও শালমাৰা, বেজাৰা, কৰাৰা, ননৰা (কণৰা), ডোৰাকহঁৰা আদি গাৱঁত গধূলি সূৰ্য্য অস্ত যোৱাৰ আগে আগে জ্বলোৱাৰ নিয়ম আছে। আনহাতে শালমাৰাত ৰাতিপুৱা মঠ জ্বলাই উঠি কাঠ বাঁহ দম কৰি লৈ হোম জ্বলোৱাৰ নিয়ম আছিল। এতিয়া এই নিয়ম প্ৰায় নিষ্প্ৰভ।

মাঘবিহুৰ পাছৰপৰা কিছুমান গছৰ বন্ধন সময় হয় বুলি এই ঠাইত বিশ্বাস আছে। সেয়েহে এই বিহুৰ দিনা বোৱাৰী পুৱাতে উঠি ডেকা ল'ৰাবোৰে বাৰীলৈ গৈ এইদৰে চিঞৰ ধৰে :

আম কঠাল লেতেকু পনিয়ল

লাগ লাগ লাগ ঐ

জাগ জাগ জাগ ঐ

বহুতে মাঘ বিহুৰ দিনা লাগনীয়া গছত ধান খেৰেৰে বান্ধ দিয়ে। নলগা নাৰিকল গছত এজনে কুঠাৰেৰে ঘাপ দিয়ে। আন এজনে “লাগিৰ দে নেকাটিৰি” বুলি বাধা দিয়ে। তাৰ বাবেই হেনো সেই গছজোপাত নাৰিকল লাগে। বাঁহৰ হিলৈ বিমানে মাৰে সিমানে গছত ফল লাগে বুলি এই ঠাইত লোক বিশ্বাস আছে। সেয়েহে পুৰণি নিশাৰুপৰা প্ৰতিঘৰ মানুহে জুই জ্বলাইলৈ

তাৰ ওপৰত অঁপেতা বাঁহ দি বাঁহৰ হিলৈ মাৰিছিল। এতিয়া হিলৈ মাৰিবলৈ গাঁৱত বাঁহৰ সংখ্যা কমি আহিছে। এনেকি বাঁহৰ অভাৱত মঠ বা ভেলাঘৰ বোন্ধা সৰু হৈ আহিছে। পানী হিলৈ মৰা এভিন্না এই ঠাইত নেদেখা হৈছে। আগতে পানী হিলৈ খুব জোৰেৰে শব্দ কৰি ফুটাৰ পাছত হিলৈৰ চোচটো নি নাৰিকল গছত ওলোমাই দিছিল। তেনে কৰিলে নাৰিকল বেছিকৈ লাগে বুলি লোক বিশ্বাস প্ৰচলিত আছিল।

এই অঞ্চলত বিহুৰ দিনাখন খুব পুৱাতে অকণমান মৌ ঘৰৰ প্ৰতিজন মানুহে খোৱা নিয়ম আছিল। মাঘ বিহুত মৌ খালে অনাগত বছৰৰ দিনবোৰ মধুময় হয় বুলি লোক বিশ্বাস আছিল।

আন এটা মন কৰিবলগীয়া কথা যে এই অঞ্চলত মাঘী পইতা খোৱাৰ নিয়ম আছিল। এতিয়াও কোনো কোনো মানুহে মাঘী পইতা খায়। এটি লোকপ্ৰবাদ এই প্ৰসংগত উল্লেখ কৰিব পাৰোঁ : যেনে—

পুহত ৰাক্ষি মাঘত খায়

বাঘৰ সমান বল পায়”

মাঘবিহুৰ উৰুকাৰ দিনা এই অঞ্চলত চুঙাপিঠা পোৰা নিয়ম আছে। কঁটা বাঁহ আৰু জাতি বাঁহৰ অপইতা চুঙাত চুঙাপিঠা পোৰা হয়। এই অঞ্চলৰ ওজাপালিসকলে হাস্যৰস সৃষ্টি কৰিবলৈ এই চুঙা পিঠাক “দুৱাৰ-হোমোকা দিয়া পিঠা” বোলে।

মাঘৰ মেজিৰ জুই ফুওৱাৰ পৰা এই অঞ্চলৰ কৃষকে জুই ফুৰাবলৈ এৰি দিছিল। মাঘৰ সংক্ৰান্তিৰ পাছত জুই ফুৰাব নাপায় বুলি লোক-প্ৰবাদ আছিল। আকৌ লোক-প্ৰবাদ মতে চ’ত মাহ পৰাৰ লগে লগেহে মানুহৰ জাৰ কমে।

সকলোতকৈ গছৰ জাৰ হোনো আগতে ওচে। মাঘ মাহত গছৰ জাৰ ওচে। তাৰ পাছত গৰুৰ জাৰ ফাগুন মাহত যায়। তাৰ পাছত মানুহৰ চ’তত জাৰ ওচে। সকলোতকৈ বান্দৰৰ জাৰ বেছি। বান্দৰ জাৰ বহাগ মাহত হোনো কমে। তলত দিয়া প্ৰবাদটোত ইয়াৰ আভাস পোৱা যায়; যেনে—

মাঘে তৰু, ফাগুনে গৰু

চৈতে নৰ, বহাগে বান্দৰ।

এই অঞ্চলৰ লোক-বিশ্বাস মতে মাঘবিহুৰ মেজিৰ জুই ফুৰাব

শিহুৰপৰা জুইৰ শক্তি বৃদ্ধি পায়। ইয়াৰ বিজ্ঞান সন্দেহত যুক্তিও আছে। মক্কৰ সংক্ৰান্তিৰ শিহুৰপৰা দিন দীঘল হৈ আহিব ধৰে। ২১ ডিচেম্বৰত ৰাতি আটাইতকৈ দীঘল আৰু দিন চুটি। তাৰ শিহুৰপৰা ৰাতি ক্ৰমে চুটি হৈ আহে আৰু দিন দীঘল হ'ব লৈ ধৰে। দিন দীঘল হলেই জুইৰ শক্তি বৃদ্ধি পায়। এই কাৰণে এই লোক-বিশ্বাসবোৰৰ মাজত বিজ্ঞান সন্দেহত যুক্তিও সোমাই আছে বুলি ক'ব পাৰি।

অগ্নি নহলে যজ্ঞ নহয়, এই কাৰণে ঋকবেদৰ অনেক ঠাইত অগ্নিক পুৰোহিত বোলা হৈছে। মুঠতে মাঘ বিহুৰ মেজিৰ লগত অগ্নিৰ নিবিড় সম্পৰ্কই সৰহ। মেজিৰ জুই বৈদিক যুগৰপৰাই অগ্নি উপসনাৰ চিন স্বৰূপে প্ৰবাহিত হৈ আছে। সেয়েহে মেজি জ্বলোৱা প্ৰথাটো লুইতপৰীয়া সংস্কৃতিৰ এটি গবেষণাৰ বস্তু হৈ আছে।

পূব কামৰূপ অঞ্চলৰ মাঘ বিহুৰ মেজি জ্বলোৱা প্ৰথা লুইতপৰীয়া সংস্কৃতিৰে এটা অংশ হৈ আছে। ■

গ

মাঘবিশ্বব প্রজাতিগত কপ

(১) বৰ'সকলৰ মাজত মাঘবিহু : মাগী

শ্ৰীভূপেন নাৰ্জাৰী

বৰ'সকল কেতিয়া কোন সময়ত আহি উত্তৰ-পূব ভাৰতত বসবাস কৰিবলৈ ধৰিলে সেই বিষয়ে নৃত্যবিদসকলে বিভিন্ন ধৰণে মত পোষণ কৰিছে। কিন্তু এইটো ঠিক যে বৰ'সকলে আদিম কালকালৰি উত্তৰ-পূব ভাৰতত বসবাস কৰি আহিছে। তেওঁলোকেই পোন প্ৰথমে সমাজ পাতি খেতি-বাতি কৰি জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰিবলৈ শিকিছিল; যদিও তেওঁলোক প্ৰথমতে খাদ্য আহৰণকাৰীহে আছিল; কিন্তু সিহঁলে খাদ্য সংগ্ৰহকাৰীলৈ উন্নীত হল। খাদ্য সংগ্ৰহকাৰী হবৰ কাৰণে কৃষি কাৰ্য অপৰিহাৰ্য। সেয়ে সিহঁলে বৰ'সকলে কৃষি জীৱী হবলৈ ধৰিলে। কৃষিজীৱী হবলৈ ধৰাৰ লগে লগেই তেওঁলোক খাদ্যৰ কাৰণে হাৰাধুৰি খাব লগা নহ'ল। জিৰণিৰ বাবে বহু সময় পালে। তেনেকৈয়ে তেওঁলোকৰ মাজত উৎসৱ-পাৰ্বণৰ কথাই ভুমুকি মাৰিলে। কৃষিৰ জৰিয়তে খাদ্য সংগ্ৰহ কৰা বাবে তেওঁলোকৰ সকলোবোৰ উৎসৱ-পাৰ্বণতেই কৃষিৰ গোন্ধ পোৱা যায়। সেই কাৰণেই বৰ'সকলৰ সকলোবোৰ উৎসৱ-পাৰ্বণেই কৃষিভিত্তিক বুলি কব পাৰি।

তেনে এটা কৃষিভিত্তিক উৎসৱেই হ'লে বৰ'সকলৰ মাগী। অসমৰ অসমীয়া ভাৰীসকলৰ মাজত বিহু বঙালী বিহু, মাঘ বিহু, কাতি বিহু বুলি ভাগ কৰা হৈছে; যদিও বৰ'সকলৰ মাজত বিহুক তেনেকৈ ভাগ কৰা হোৱা নাই। বৰ'সকলৰ 'বৈমাগী', 'মাগী', আৰু 'কাতিগাসা' তিনিটা সুকীয়া উৎসৱ। এই কৃষিভিত্তিক উৎসৱ-পাৰ্বণ কেতিয়াৰপৰা বৰ'সকলে পালন কৰিবলৈ লৈছিল তাৰ সঠিক প্ৰমাণ পোৱা নেযায় যদিও নৃত্যাত্মিক আৰু সংস্কৃতি বিষয়ৰ গৱেষক সকলে বিভিন্ন ধৰণে মত পোষণ কৰিছে। সেইবোৰলৈ নগৈ বৰ'সকলে 'মাগী' কেনেকৈ পালন কৰিছিল আৰু বৰ্তমানে কেনেকৈ পালন কৰে সেই বিষয়ে আলোচনা কৰিবলৈ লোৱা হ'ল।

বৰ'সকলৰ সকলোবোৰ উৎসৱ-পাৰ্বণেই কৃষিভিত্তিক। 'মাগী'ও (মাঘ বিহুও) কৃষিভিত্তিক উৎসৱ আৰু বৰ'সকলৰ কৃষিভিত্তিক উৎসৱ সমূহৰ ভিতৰত 'মাগী'তেই সিঁঠা-পনা খোৱা-লোৱাৰ পৰোভৰ বেছি। বৰ'সকলৰ 'মাগী' পুহৰ সংক্ৰান্তিৰ পৰা আৰম্ভ হৈ তিনিদিন চলে। পুহৰ সংক্ৰান্তিৰ আবেলি বৰ'জিহোজা সকলে সিঁঠাদিনা সিঁঠা পুৰিবৰ বাবে সিঁঠাওৰি প্ৰস্তুত কৰি লয়। ঠিক সন্ধিয়া হোৱাৰ আগে আগে অৰ্থাৎ পথাৰৰ গৰু ঘৰলৈ অনাৰ আগ মন্থৰত ঘৰ

কোনো মতা মানুহে বিশেষকৈ চেমনীয়া ল'ৰাই বাৰীৰ ফল লগা গছবোৰ আক্ৰি তিনিফুটমান ওখত খেতিৰ পদ্ধতিৰ পৰা ডাঙৰি বন্ধি অন্য 'ধাৰাই' (চৰা) বনেৰে বান্ধিব লাগে। বাৰীৰ লাগন গছবোৰ বন্ধাৰ সময়ত বহুতেই কোলাত ল'ৰা বোকাঁচাত বান্ধি লয়। কোলাত সৰু ল'ৰা বোকাঁচাত বন্ধা ল'ৰাৰ দৰে ফলবোৰ ডাঙৰ ডাঙৰকৈ হৈ উঠক। আকৌ ডাঙৰি বন্ধা 'ধাৰাই' বনেৰে লাগন গছবোৰ বন্ধাৰ উদ্দেশ্যে হ'ল ডাঙৰিত থকা ধানবোৰৰ দৰে লাগন গছৰ ফলবোৰ অধিককৈ লাগক তেনে উদ্দেশ্যে সাৰোগত কৰিয়েই এইবোৰ কৰা হয়। এনেকৈয়ে সংক্ৰান্তিৰ আবেলি পাৰ হৈ যোৱাৰ পিছত পিছদিনা ৰাতি নৌ পূৱাওতেই তিৰোতাসকলে শোৱাৰ পৰা উঠি গা-ধুই মাহকৰাই আৰু পিঠা-পনা পোৰে। এই মাহ-কৰাই আৰু পিঠা-পনা মানুহে খোৱাৰ আগতে গোহালি ঘৰত গৰুৰ নামত উছৰ্গা কৰে। তাৰপিছত ঘৰৰ গৃহিণীয়ে ভৰাল ঘৰ আৰু পাকঘৰৰ বেৰত গৰুৰ গোৱৰেৰে লেপি আশুৰে। ইয়াকেই বৰ'সকলে 'বান্ধি লিৰখননায়' (ভিৰাল লেপি আশুৰা) আৰু 'ইসিং লিৰখননায়' (ৰান্ধনি ঘৰ লেপি আশুৰা) বুলি কয়। তাৰপিছত পৰিয়ালৰ বাকী লোকসকলেও উঠি গা-ধোৱে। 'মাগী'ত ৰাতিপূৱাই কাউৰিয়ে মতাৰ আগতে শোৱাৰপৰা উঠি গা-ধোৱা পৰম্পৰাগতভাবে চলি অহা প্ৰথা। গাধোৱাৰ আগতে কাউৰীয়ে মাত দিলে অথবা কাউৰীৰ মাত শুনিলে যেন 'বাদুৱা' (ছুৱা) হয় বুলি লোক বিশ্বাস প্ৰচলিত হৈ আহিছে। তাৰপিছত পিঠা-পনা খোৱাত ব্যস্ত হয়।

এই সংক্ৰান্তিৰ নিশাতেই গৰখীয়া ল'ৰাবিলাকে 'আৰি হীনাৰ' (মহোহ খেদা গীত (গাই পোৱা) ধনেৰে লগভাত খাই আৰু গোটেই ৰাতি ৰং-বহস্য কৰি কটাই দি পূৱতি নিশা গা-পা ধুই নিজ নিজ ঘৰলৈ আহি পিঠা-পনা খায়। পূৰ্বতে বৰ'সকলৰ মাজত মেজিৰ প্ৰচলন নাছিল; কিন্তু আজি ১৫/২০ বছৰমানৰ পৰা গাঁৱৰ ল'ৰা বিলাকে মেজি সাজি মেজিৰ কাষতে লগভাত খায় গোটেই ৰাতি ৰংতামচা কৰি পূৱতি নিশা গা-ধুই মেজিৰ জুইত জুই পূৱা প্ৰথা কিছুমান গাঁৱত দেখিবলৈ পোৱা গৈছে। কিছুমান অঞ্চলত আকৌ ৩০/৪০ বছৰমানৰ পৰাই মেজি সজা প্ৰথা থাকেই বা নেথাকেই লগভাত খোৱা ল'ৰাসকলে নিজ ঘৰলৈ আহি পিঠা-পনা খোৱাৰ পিছত একেলগ হৈ ইঘৰ-সিঘৰ ঘূৰি-ঘূৰি পিঠা-পনা খায়। এইদৰেই তিনিদিনলৈ চলি থাকে। 'মাগী'ৰ (মাঘ বিহু) পিঠা-পনাৰ ভিতৰত মাহ-কৰাই বৰ'সকলৰ একান্ত প্ৰয়োজনীয়। তাৰ পিছতহে অন্য পিঠা-পনাৰ কথাটো অহা হয়। কিছুমান অঞ্চলত আকৌ 'মাগী'ৰ (মাঘ বিহু) সময়ত টেকেলি পিঠা খালে হেনো গৰুৰ গলখনত 'দুমাৰ' (এবিধ গৰুৰ যেমৰৰ নাম) হয় বুলি লোক বিশ্বাস প্ৰচলিত হৈ আহিছে। সেয়ে যি অঞ্চলত এই লোক বিশ্বাসৰ প্ৰচলন আছে সেই অঞ্চলৰ বৰ'সকলে মাঘ বিহুৰ আগে

পিছেহে টেকেলি পিঠা খায়। কিছুমান বৰ'অঞ্চলত আকৌ বহাগ বিহুতহে টেকেলি পিঠা খাব নেপায় বুলি বিশ্বাস কৰে আৰু ইয়াৰ কাৰণ ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰি অহা হৈছে।

‘মাগী’ৰ প্ৰথম দিনাই মৃতকৰ নামত পিঠা-পনা উৎসৰ্গা কৰা হয়। কেৱল মাগীতেই নহয় বহাগৰ বিহুৰ সময়ত মৃতকলৈ পিঠা-পনা আদি উৰ্ছা কৰা হয়। মাগীৰ সময়ত মৃতকলৈ উৰ্ছা কৰাৰ উদ্দেশ্যে হ’ল— “জীৱিত কালত যেনেদৰে ন-খানৰ পিঠা-পনা খোৱা হৈছিল, সেয়ে মৃত্যুৰ পিছত তেওঁৰ নামত আচুতীয়াকৈ প্ৰস্তুত কৰি ৰখা হয় আৰু দুপৰীয়া হোৱাৰ আগতে গাঁৱৰ কবিৰাজক মাতি আনি চোতালৰ দক্ষিণ-পূব কোণত দক্ষিণমুখকৈ মৃতকৰ নামত কবিৰাজৰ দ্বাৰাই স্মৰণ কৰি উৎসৰ্গা কৰা হয়। এই প্ৰথা সকলো বৰ’মানুহেই নকৰে; যদিও বহু সংখ্যক বৰ’পৰিয়ালেই নিজ নিজ মৃত পূৰ্বপুৰুষ সকলক স্মৰণ কৰি এনেদৰে ‘মাগী’ত পিঠা-পনা উৎসৰ্গা কৰে। ইয়াকেই বৰ’সকলে ‘গাংখৈনী বাওনায়’ বুলি কয়।

ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰি অহা হৈছে যে ৰাতি নৌপূৰাওতেই গৃহস্থৰ মূল গৃহিণীয়ে ‘ইসিং’ আৰু ‘বাত্ৰি লিৰখননায়’ৰ কথাটো। বৰ’সকলৰ এই প্ৰথাটো বৰ তত্ত্বপূৰ্ণ। বৰ’সমাজত ‘ইসিং’ (ৰাঙানি ঘৰ) আৰু ‘বাত্ৰি’ (ভৰাল ঘৰ) উল্লেখযোগ্য স্থান দখল কৰি আহিছে। ‘ইসিং’ হ’ল লক্ষ্মীদেৱীৰ স্থান আৰু ‘বাত্ৰি’ হ’ল লক্ষ্মীদেৱীৰ সকলো সম্পত্তি ৰখা ঠাই। লক্ষ্মীদেৱী আৰু সম্পত্তি যাতে নিজ ঘৰৰ পৰা ওলাই যাব নোৱাৰে সেই বাবেই ‘ইসিং’ আৰু ‘বাত্ৰি লিৰখননায়’ হয়। আগৰ দিনত বৰ’সকলে ‘মাগী’ত ‘বাত্ৰি লিৰখননায়’ৰ পৰা ‘বৈসাগী (বহাগ বিহু নোহোৱালৈকে (‘বাত্ৰি’ৰ) পৰা ধান নুলিয়াইছিল। এই সময়ছোৱাত খাবৰ জোখেৰে অইন ঠাইত ধান উলিয়াই ৰাখিছিল। বৰ’সকলৰ জন বিশ্বাস মতে, লক্ষ্মীদেৱীৰ সা-সম্পত্তি ভৰালত থিতাপি লোৱাৰ পিছ মুহূৰ্ত্ততে যদি আকৌ উলিয়াই অনা হয় তেনেহলে লক্ষ্মীদেৱীয়ে খং কৰিব আৰু সেইখন ঘৰত থিতাপি নলব। সেয়ে তেওঁলোকে ‘বাত্ৰি’ৰ দুৱাৰ দুৱাৰ বন্ধ কৰি আৰু ‘মাগী’ত ‘বাত্ৰি লিৰখননায়’ৰ জৰিয়তে লক্ষ্মীদেৱীক ভৰাল ঘৰত নিগাজীকৈ থাকিবলৈ সহায় কৰে। এই ‘বাত্ৰি’ৰ পৰা যেতিয়া ধান উলিয়াব লগীয়া হয়, তেতিয়া কিছুমান নীতি-নিয়ম মানি চলিহে ভৰালৰ পৰা ধান উলিওৱা হয়। প্ৰথম ধান উলিয়াবৰ দিনা গৃহস্থৰ মূল গৃহিণীয়ে ডালদৰে গা-ধুই ‘ইসিং’ ঘৰৰ ‘মায়নাৰবিন্দী’ত (ৰাঙানী ঘৰৰ লক্ষ্মীদেৱীৰ ধাপনা) সোকা জনাই ভৰাল ঘৰত কুকুৰাৰ কলী উৎসৰ্গা কৰিহে ধান উলিয়াব লাগে। ইয়াকেই বৰ’সকলে ‘বাত্ৰি দাং নায়’ (ভৰালত প্ৰথম পদাৰ্পণ কৰা) বুলি কয়।

আকৌ কিছুমান বৰ'পৰিয়ালত এই মাগী'ৰ লগতে সাজোৰ খাই আছে 'বাগ ৰাজানী বাওনা' (বাগৰাজাক পূজা দিয়া) প্ৰথাটো। 'বাগৰাজাক পূজা দিয়া বৰ'সকলৰ খেৰাৰ পূজাত আছে। সাম্প্ৰতিক কালত ইয়াৰ মূল তাত্ত্বিক দিশটো বিশ্লেষণ কৰিব নোৱাৰি; অথবা নেজানি নতুনকৈ বিশ্লেষণ কৰিবলৈ লৈছে। সাম্প্ৰতিক কালৰ বিশ্লেষণ অনুযায়ী : "বৰ'সকলে হাবিয়ে বনে গলে যাতে বাঘৰ আক্ৰমণৰ বলি দিব নেলাগে সেয়ে 'বাগৰাজাক পূজা দিয়া হয়" বুলি বিশ্লেষণ কৰিব বিচাৰে বা কৰিছেও। এনে বিশ্লেষণ একেবাৰে অৰ্থহীন, বুদ্ধিহীন মাথোন। ইয়াৰ আচল তত্ত্বটো হল— "বাগ ৰজা হল ডবাল ৰখীয়া দেৱতা এতিয়া আকৌ ইয়াতেই আকৌ প্ৰশ্ন হব পাৰে; এই ডবাল ৰখীয়া দেৱতাজন কোন? এই প্ৰশ্নৰ উত্তৰ বিচাৰি পালেই 'বাগৰাজানীবাওনা'ৰ তাত্ত্বিক দিশটো পোৱা হব। ডবাল ৰখীয়া দেৱতা কোন এই প্ৰশ্নৰ সহজ উত্তৰ হল 'অমা' (গাহৰি)। এইটোও এটা হাঁহি উঠা কথা। কিন্তু এই হাঁহি উঠা কথাৰ মাজতেই আচল সত্যটো নিহিত হৈ আছে। বৰ'সকলৰ সমাজ জীৱন 'অমা'ৰ (গাহৰি) লগত ওতপ্ৰোত সম্পৰ্ক আছে। প্ৰত্যেক বৰ'পৰিয়ালতে পূৰ্বতে 'অমা' আছিল। এই 'অমা'বোৰৰ বয়স বেছি হলে অধিক চৰ্ৰি হোৱাৰ ফলত কেবল ঠাণ্ডা ঠাই বিচাৰি ফুৰে। বৰ'সকলৰ 'বাত্ৰি'ৰ তল হল তেনে উৰ্বেষ্ট ঠাই। সেয়ে ডাঙৰ 'অমা'ই সদায়ে 'বাত্ৰি'ৰ তলত থাকে। কোনোবা অচিনাকী মানুহ তাৰ ওচৰলৈ আহিলে অৰ্থাৎ 'বাত্ৰি'ৰ ওচৰলৈ আহিলে 'অমা'ই আত্মৰক্ষাৰ কাৰণে মুখেৰে শব্দ কৰি খেদি আহে। সেই অচিনাকী মানুহ আঁতৰি যাবলৈ বাধ্য হয়। 'অমা'ৰ এনে কাৰ্য্য লক্ষ্য কৰিয়েই আদিম মানৱে 'অমা'ক ডবাল ৰখীয়া বুলি গণ্য কৰিছিল। আৰু 'মাগী'ত আৰু 'খেৰা'ত পূজা দিয়া হৈছিল। যদি এইটোৱে সত্য হয় তেন্তে 'অমাৰাজা' হব এৰি 'বাগৰাজা' কিয় হল এনে প্ৰশ্ন স্বাভাৱিকতে উদয় হব পাৰে। ইয়াৰ উত্তৰ হল বৰ'সকলে 'অমা'ক পূৰ্বতে 'বাগ' বুলিহে কৈছিল। বৰ্তমানেও বৰ'গোষ্ঠীৰ বহু ভাৱত 'অমা'ক 'বাগ' বুলি কয়। সেই 'বাগ' শব্দৰ পৰাই এটা সময়ত 'বাগ' শব্দৰ সৃষ্টি হল আৰু সৃষ্টি হল 'অমা' শব্দৰ।

'বাগৰাজা'ক ৰজা কুকুৰা এটা বলি দি পূজা দিয়া হয়। মাঘ মাহৰ প্ৰথম দিনা ডবাল ঘৰৰ দুৱাৰ দলিত কৰিৰাজৰদ্বাৰা মন্ত্ৰপাঠ কৰাই ঘৰৰ মূল মানুহজনে ৰজা কুকুৰা কাটি পূজাৰ কাম সম্পন্ন কৰে। এই পূজাৰ লগত 'বাহোশালী'ৰ কোনো সম্পৰ্ক নেথাকে। এই কথাও ঠিক যে অতি কম সংখ্যক লোকেহে মাঘ বিহুত এই পূজা দিয়া সেৱা ৰায়।

এইদৰেই বৰ'সকলৰ মাজত 'মাগী' আৰু ইয়াৰ লগত সম্বন্ধ থকা উল্লেখযোগ্য বিষয়ে বিশ্লেষণ কৰিব পাৰি। ৬

(২) গোৱালপাৰা বৰোসকলৰ মাজত

মাঘবিহু : মাণ্ড

শ্রীতৰুণ বসুমতাৰী

প্ৰাচীন গোৱালপাৰা জিলাখন যোৱা দুই দশকত সৰুচিহ্ন হৈ বৰ্তমানে ধুবুৰী, কোক্কাৰাঝাৰ বঙাইগাঁও আৰু গোৱালপাৰা জিলাত পৰিণত হ'ল। তাহানিৰ গোৱালপাৰা জিলাৰ সীমা আছিল উত্তৰে ভূটান, দক্ষিণে গাৰো পাহাৰ জিলা, পূবে ডেতিয়াৰ অবিভক্ত কামৰূপ জিলা আৰু পশ্চিমে বাংলাদেশ আৰু পশ্চিমবঙ্গ (উত্তৰ বঙ্গ)।

এতিয়াৰ গোৱালপাৰা জিলাখন মহাবাহু ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ দক্ষিণ পাৰে কেইটামান চৰ-চাপৰি সামৰিলে পশ্চিমে তাহানিৰ মেচপাৰা ইষ্টাৰ্ণৰ অন্তৰ্গত লক্ষীপুৰ আৰু বগুৱান থানাৰ পশ্চিম সীমাৰ ধুপধৰা থানা অঞ্চললৈ বিস্তৃত। দক্ষিণে মেঘালয়ৰ পূব আৰু পশ্চিম গাৰোপাহাৰ জিলা।

জিলাখনত ৰাভা, গাৰো আৰু বৰো জনজাতিৰ লোকে বাস কৰে। বৰো গোষ্ঠীৰ জনসংখ্যা দুখনে বিধান সভা সমষ্টিতেই বেছি। লক্ষীপুৰ থানাত কিছু বৰো গাঁও আছে। বহাগ বিহু যিদৰে সমগ্ৰ অসমবাসীৰ জাতীয় সভা আৰু প্ৰাণৰ অনন্ত স্পন্দন স্বৰূপ আৰু মাঘবিহু যেনেকৈ সমূহ কৃষিজীৱী অসমীয়া জাতিৰ শস্য উৎপাদনৰ পৰিশ্ৰম আৰু সংগ্ৰামৰ অন্তত ভোগ আৰু ভক্তিৰ এটি আত্মিক ধাপনা সেইদৰে বৰো জনগোষ্ঠীৰ 'মাণ্ড' অৰ্থাৎ মাঘবিহু জীৱন নিৰ্বাহৰ সংগ্ৰাম আৰু কাৰ্যিক পৰিশ্ৰমৰ দ্বাৰা শস্য উৎপাদন কৰি কম-বেছি পৰিমাণে হলেও প্ৰতিঘৰতে খাদ্য সামগ্ৰী তথা মাইনাও চিখলাক আদৰি ভৰালত চপোৱাৰ পিছত পালন কৰা এটি আত্মা আৰু প্ৰেক্ষাময় জাতীয় উৎসৱ।

বহাগ বিহু বা 'বৈচাণ্ড বা 'বৈখু', বৈশাণ্ডৰ তিনিমাহ আগতে উদ্‌যাপন কৰা এয়া গোৱালপাৰীয়া বৰো সকলৰ 'মাণ্ড' বা ভোগালী উৎসৱ। ভৰাললৈ লৰিমীৰ আগমনে প্ৰতিটো কৃষিজীৱী পৰিয়ালৰ অন্তৰত গভীৰ খুসী আৰু ভক্তিৰ যি শিহৰল জাগে তাৰেই এয়া প্ৰতিফলন বুলি কব পাৰি। পুহৰ সন্ত্ৰেণ্ডিৰ আগদিনাৰ পৰাই সূচিত হয় এই মাণ্ড বা মাঘ বিহু উৎসৱ। অসমত সামূহিকভাৱে মাঘ বিহু পালন কৰাৰ যি পৰম্পৰা প্ৰচলিত হৈ আছে গোৱালপাৰীয়া বৰোসকলৰ মাজতো সেই পৰম্পৰাৰ আধাৰতেই 'মাণ্ড' পালিত

হয়। উকলৰ ৰাতি গাঁওকেলত সৰুহীয়া জোক্ত সৰু প্ৰহণ কৰাৰ পাছদিনা পুৱা হালধী-মাহ আদি গাত সানি গা ধোৱাৰ পাছত পুৰব আৰু সৰু ল'ৰা-ছোৱালী সকলে ধান-খেৰ আৰু বাঁহেৰে সজা মেজি ঘৰবোৰত একগোট হৈ অগ্নি সেৱতাক সেৱা জনাই অগ্নি সংযোগ কৰে। গৰু-ম'হবোৰৰ শিঙত মিঠাতেল স্নান হয় আৰু সিহঁতৰ গাত মিঠা তেল আৰু বননিৰ পৰা অনা ইকৰাৰ এবিধ কুমলীয়া আঁহ বা কলৰ দৰে ক'লা আঁহৰ ক'লা গুৰিবোৰ একেলগে সানিলে বাঁহৰ চুঙাৰ প্ৰলেপেৰে ৰংচঙীয়াকৈ দাগ দিয়া হয় আৰু উদং পথাৰত চৰিবলৈ দিয়া হয়। গাঁৱৰ পথাৰত বৰোক্ষন নাইবা বেছ বা গ'মধানৰ খেতি নাথাকিলে বহাগ মাহলৈ গৰু-ম'হবোৰ উদং পথাৰত দিনৰ বেলিকা বিচৰণ কৰি ঘাঁহ খাবলৈ মেলি দিয়া হয়। সন্ধিয়া গোহালিলৈ অনা হয়। গৰু দোমাহী বা মুগৌ দোমাহীৰ দিনৰ পৰাই প্ৰায় এসপ্তাহমান ধৰি বিভিন্ন ধৰণৰ বৰা চাউল জহা চাউল আৰু কোমল চাউলৰদ্বাৰা প্ৰস্তুত লাডু-পিঠা-চিৰা আৰু 'কাঢ়াই' বা এবিধ সৰু আকৃতিৰ চাউলৰ পৰা প্ৰস্তুত মুড়ী খোৱা হয় লগতে চিৰা-দৈ, গাখীৰ আদি জলপানেৰে আলহী তথা অভ্যাগত জনক আপ্যায়ন কৰা হয়। ৰঙা আলু, বগা আলু আৰু ঠাজিমলা আদি আলুজাতীয় ফল সিঁজাই কোৱা হয়। কেইবিধ মান পিঠা, চাউলত তিলগুৰি মিহলাই টেকেলীৰ তপত পানীৰ ভাপত প্ৰস্তুত কৰা হয়। সেইবোৰক "থৌৰাং পিঠা (টেকেলী পিঠা) বুলি কোৱা হয়। চাউল আৰু তিলৰ গুৰি মিহলাই তপত পানীৰ ভাপত প্ৰস্তুত কৰা কেইবিধ মান থৌৰাং পিঠাৰ আকৃতি দেখাত ডাঙৰ ডাঙৰ আধুনিক কেৰৰ দৰেই হয়। পহিলা 'মাণ্ড' অৰ্থাৎ মাঘৰ এক তাৰিখে "মানছি-মাণ্ড" বা মানুহ দোমাহী পালন কৰা হয়। প্ৰাচীন পন্থী সকলে জৱাই চোতালত বা বাৰীখনৰ পূব দিশত থকা থাপনাত চাকি জলাই চাউল ফল-মূলৰ প্ৰসাদ আগবঢ়ায়। চোতালৰ উত্তৰ দিশত কলৰ পাতত প্ৰসাদ আৰু বৰা চাউলৰ মিঠা ৰস বা জু বাওঁ হাতেৰে মৃতকৰ আত্মাৰ উদ্দেশ্যে আগবঢ়োৱা হয়। সিদিনাখনৰ পৰাই প্ৰায় তিনিদিন ধৰি গৃহস্থৰ বাৰীত থকা তামোল-নাৰিকল, আম-কঠাল, আৰু ভিন ভিন ফলৰ গছ আৰু অন্যান্য গছবোৰ কুমলীয়া বাঁহৰ ৰচিৰ দৰে সৰু সৰুকৈ ফালি টাটি প্ৰস্তুত কৰা নতুন 'টেঙলেৰে' আৰু নতুন উলুৱনিৰ পকোৱা কৰা ৰচীৰে মেৰিয়াই বাজিবলৈ এক সপ্তাহমান সময় লাগে। মাঘৰ প্ৰথম সপ্তাহতে এই দৰে বাঁহৰ টমাল আৰু উলুৰ ৰচিৰে গছবোৰ এডাল এডালকৈ মেৰিয়াই বন্ধা কাম সমাপ্ত হয়। এই ৰীতি যুগ যুগ ধৰি বহুতৰ ঘৰে ঘৰে প্ৰচলিত হৈ আহিছে।

সাম্প্ৰতিক কালত দেখা গৈছে যে ভোগালীৰ উৎসৱ পালন নিৰ্ভৰ কৰে
 গিৰিহঁতৰ আৰ্থিক অৱস্থাৰ ওপৰত। অৱশ্যে অৰ্থনৈতিক সমস্যাৰে জৰ্জৰিত
 পৰিয়ালেও ভোগালী উৎসৱ পালন যৎ সামান্যভাৱে হলেও ভোগালী-উৎসৱ
 পালন কৰে। কিয়নো আঘোণ-পূহ মাহত আনৰ খেতিপথাৰত মজুৰী কাম কৰি
 হলেও বেছি ভাগ গাঁৱৰ লোকেই নতুন শস্য বা ধান সংগ্ৰহ কৰি ঘৰলৈ আনে।
 উল্লেখযোগ্য যে গোবালপাৰীয়া ববোসকলৰ এই মাণ্ড উৎসৱ পালন পদ্ধতি,
 ব্ৰহ্ম ধৰ্মালম্বী, শঙ্কৰীয়া আৰু খৃষ্টধৰ্ম সকলৰ ভিতৰত কিছু পৰিমাণে বেলেগ,
 বিশেষকৈ মাদৌত স্থানপোহা পূজা-অৰ্চনা পদ্ধতি আদি জেওলোকৰ নিজা
 ধৰ্মীয় পৰম্পৰাৰ অংগীভূত। ♦

(৩) মিচিংসকলৰ মাজত মাঘবিহু

শ্ৰীভৃগুমুনি কাগমুং

আমাৰ লোক-উৎসৱবোৰ হৈছে লোক-সংস্কৃতিৰ উৎস আৰু উপাদান। জন-মানৱে পৰম্পৰাগতভাৱে উদ্‌যাপন কৰি অহা লোক-উৎসৱ লোক-বিশ্বাস আৰু লোকাচাৰ-নীতিৰে স্বয়ং সম্পূৰ্ণ। আদিম জন-সমাজৰ সঞ্চিত অস্তিত্বভাৱে পৰিপুষ্ট হৈ লোক-উৎসৱবোৰে একো-একোটা স্বকীয় ৰূপত গঢ় লৈ আহিছে আৰু তাকে নতুন প্ৰজন্মই পালনীয়, কৰণীয়, ধাৰণীয় ৰূপত সময়-সাপেক্ষিকভাৱে বেলেগ-বেলেগ ৰূপ প্ৰদান কৰি আহিছে।

এইবোৰ লোক-উৎসৱ উদ্‌যাপনৰ ক্ষেত্ৰত কিৰাত-মঙ্গোলীয়সকলৰ বৈশিষ্ট্যৰ ভিতৰত প্ৰধানতঃ নদীকেন্দ্ৰিক সভ্যতা, কৃষিভিত্তিক জীৱনধাৰা, চন্দ্ৰ-সূৰ্য্যৰ প্ৰমুখে উপ-চক্ৰৰ গ্ৰহাদি, দেৱ-দেৱী তথা উপৰি পুৰুষকে কৰা পূজা-অৰ্চনা আদিৰ আধ্যাত্মিক ধ্যান-ধাৰণাৰ কথা আমি নুই কবিব নোৱাৰো। আদিম লোক-সমাজৰ জন-বিশ্বাসত যি যি দেৱ-দেৱতাৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ প্ৰতিক্ৰিয়াই জীৱন যাত্ৰাত অপায়-অমঙ্গল সাধন কৰা উপলব্ধি কৰিছিল সেইবোৰ দেৱ-দেৱতাকে শ্ৰেয় স্থান দি সন্তুষ্ট কৰিবৰ কাৰণে পূজা কৰিছিল আৰু সেয়াই কালক্ৰমত পৰম্পৰাগতভাৱে লোক-উৎসৱবোৰ উপাদান স্বৰূপে জন-মানসত স্বীকৃতি লাভিছে। আমি আদিম কৃষিভিত্তিক জীৱনধাৰাৰে ধাৰিত জন-মানসৰ লোক-সংস্কৃতিৰ উপাদানৰাজিও জীৱন অৱলম্বন কৃষিক কেন্দ্ৰ কৰি গঢ়ি উঠিছে আৰু গতানুগতিকভাৱে পালন কৰি অহা ভোগে-ভৰা ভোগালী বিহু বা মাঘ বিহু উৎসৱো ইয়াৰে অন্যতম কিন্তু কিৰাত-মঙ্গোলীয় বিৰাট জনগোষ্ঠীৰ পৰা বংশোদ্ভৱ হোৱা বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ মাজত এনে উৎসৱ উদ্‌যাপনৰ ভিন্নতাৰ বৈশিষ্ট্য নোহোৱা নহয়।

সাধাৰণভাৱে চাবলৈ গলে মঙ্গোলীয়সকলে কৃষি-উৎসৱ উদ্‌যাপন কৰে, কৃষি-কৰ্মৰ কাৰণে পথাৰলৈ নমাৰ আগতে আৰু অন্য অমঙ্গোলীয়সকলে তেনে উৎসৱ উদ্‌যাপন কৰে কৃষি চপোৱাৰ পাছত। আমাৰ পৰম্পৰাগতভাৱে পালনীয় ভোগালী বিহু লোক-উৎসৱ মিচিং জনগোষ্ঠীয়ে পৰিবেশৰ প্ৰভাৱত প্ৰভাৱাধিত হৈ গ্ৰহণ কৰা কৃষি উৎসৱ আৰু ইয়াক স্বকীয় ৰূপ প্ৰদান কৰি জাতীয় উৎসৱৰূপে পালন কৰি আহিছে।

মিৰি বা মিচিং নামেৰে জ্ঞাত জনগোষ্ঠীটো হৈছে মঙ্গোলীয় জনগোষ্ঠীৰে অন্যতম প্ৰধান কেন্দ্ৰ। তেওঁলোকৰ নদী-নিবাসক প্ৰব্ৰজন আৰু নদী কেন্দ্ৰিক সভ্যতাৰ কথা সুদূৰ ছিমালিৰ শিখৰৰ মানস-সৰোবৰৰ পৰা চিৰ প্ৰবাহিত চিন্না-গুইডব্ৰাকপুত্ৰই আজিও স্বাক্ষৰ বহন কৰি আছে। মিচিংসকলে আদিয় যুগৰ পৰা পৰম্পৰাগতভাবে পালন কৰি অহা স্বকীয় কৃষি-উৎসৱ হৈছে— “জানি-আই-লুগাং” বা চমুকৈ “লুগাং” কৃষি-উৎসৱ।

পাহাৰীয়া জীৱন যাত্ৰাৰ পৰা প্ৰভাৱিত হৈ তৈয়াৰীয়া জীৱনযাত্ৰাৰ পৰৱৰ্তী-যুগত অন্য সনাতন হিন্দু-ধৰ্মাৱলম্বী সমাজৰ সন্নিৱৃত্ত আৰু শব্দবোৰৰ প্ৰভাৱত সময়-সাংগেৰিকভাৱে গ্ৰহণ কৰা ভোগালী-বিহ উৎসৱে মিচিং সমাজৰ স্বকীয় ৰূপত আংশিকভাবে হ'লেও ৰূপান্তৰিত হৈ আহিছে। মাঘ বিহৰ বিষয়ে সম্যক পৰ্যালোচনা কৰি চালে আদিয় যুগত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয়ে বিভিন্ন সময়ত ইয়াক বিভিন্ন ৰীতিৰে উদ্‌যাপন কৰি আহিছিল যদিও কালক্ৰমত জ্যোতিষ-শাস্ত্ৰৰ ক্ৰম-বিকাশত শীত-ঋতুৰ শেষৰ গৃহ-মাহৰ সংক্ৰান্তিত মাঘ-বিহ বা মাঘী উৎসৱলৈ নিৰ্দিষ্ট দিনত ৰূপান্তৰিত হোৱা উপলব্ধি কৰা যায় আৰু তাত্ত্বিক দিশত সূৰ্য্য-দেৱতাৰ প্ৰতীক-ৰূপ অগ্নিদেৱতাক কৰা পূজাৰ কথাও অনুমেয়। আজি মাঘ-বিহ উৎসৱে স্বকীয় ৰূপত অৱশ্যে সম্পূৰ্ণ হৈ জাতীয় জীৱনলৈ লোক-সংস্কৃতিৰ উপাদান বহন কৰি স্বকীয়তা ৰক্ষা কৰাত ইন্ধন যোগাই আছে।

প্ৰকৃতৰ্থত অগ্নি-পূজাৰ উপলক্ষে কাঠ-খৰি-খেৰেৰে মেজি সাজি জন-বিশ্বাসৰ ভিত্তিত শ্ৰদ্ধা সহকাৰে মাঘ-বিহ উদ্‌যাপন কৰা হয়। গাঁৱৰ যি কোনো বিয়া-সবাহ, পূজা-পাৰ্বন, উৎসৱ-উদ্‌যাপন আৰু শ্ৰাদ্ধাদিৰ সামাজিক অনুষ্ঠানৰ পালনীয়া-কৰণীয় লোক-পৰম্পৰাৰ কৰ্মৰাজি আনুষ্ঠানিকভাবে অনুষ্ঠিত কৰিবৰ কাৰণে প্ৰত্যেক মিচিং গাঁৱতে একোখন “য়াংমে-মুম্বুব-কাবাং” ডেকা-গাভৰুৰ অনুষ্ঠান থাকে। সেই অনুষ্ঠানৰ বিষয়-ববীয়াসকলক আহোম ৰজাঘৰীয়া পদ্ধতিৰে ৰাজকীয় বিষয়-বাবৰ দৰে বৰা-বৰাণী, বাৰিক, সোধাক, ধনভড়ালী, আদি উপাধি প্ৰদানেৰে ৰাছনি কৰি দায়িত্বভাৰ অৰ্পণ কৰে আৰু এই অনুষ্ঠান সাধাৰণতে মিচিং ডেকা-গাভৰুৰ ডাঙৰ অনুষ্ঠান “পঃ বাগ্” শ্ৰীবৃদ্ধি আৰু সম্ৰাটৰ উৎসৱ উদ্‌যাপন কৰালৈকে দায়িত্বভাৰ থাকে আৰু সেই পঃ বাগ্ উৎসৱ পাঁচ-ষষ্ঠৰ মুখে-মুখে উদ্‌যাপন কৰে আৰু তেতিয়াহে অনুষ্ঠানৰ বিষয়-ববীয়াৰো সাল-সলনি হয়। গাঁৱৰ পালনীয়া সকলো আনুষ্ঠানিক কাৰ্য্যাবলী তেওঁলোকে শৃংখলাৰে পৰিচালনা কৰে আৰু গাঁৱৰ সমুখলৈ তেনেকৈয়ে সৰ্বাস্বত্বৰূপে সহায় সহযোগ আগবঢ়ায়।

গাঁৱৰ ভেঁনে কোনো উৎসৱ উদ্‌যাপনৰ কিছুদিনৰ আগতে সময়-সাপেক্ষে গাঁৱৰ যুৱ-বয়স্কসকল বা গাঁৱৰ মাজত নৈ দাঁতিত ৰাতি ডেকা-গাভৰুৱে নাচ-গানৰ অনুষ্ঠান অনুষ্ঠিত কৰে আৰু তাতে সকলোৱে বহি উদ্‌যাপন কৰিব লগা আগন্তুক বিহু-উৎসৱৰ বিষয়ে আলোচনা-বিলোচনা কৰি যাব যি দাৱিছ তাক ভেনেভাৱে অৰ্পণ কৰে আৰু যথাসময়ত সকলোবোৰ ডেকা-গাভৰুৱে নিজ-নিজৰ কৰ্তব্যৰ দায়িত্ব নিষ্ঠাসহকাৰে পালন কৰি উৎসৱ সাৰ্বজনীন যন্ত্ৰিত কৰে।

ভোগালী-বিহু উপলক্ষে প্ৰধানতঃ আগতীয়াকৈ বৰখীৰ পৰিচালনাত আপং-লাওগালী বা বাইচ-বিয়েৰ'ৰ প্ৰস্তুতি আৰু ডেকা-বৰাৰ পৰিচালনাত মেজিৰ কাঠ-খৰি হাবি-জঙ্গলৰ পৰা যথাসময়ত সংগ্ৰহ কৰি নৈবদীতিত বা বালি-চৰত সুবিধা বুজি উৰুকাৰ দিনা সকলো ডেকাই মিলি মেজি পাতে। মিটিংসকলে সাধাৰণতে অবস্থা অনুযায়ী দুটা মেজি প্ৰস্তুত কৰে ইয়াৰে এটা ডাঙৰকৈ আৰু এটা সৰুকৈ। ডাঙৰ মেজিটো আনুষ্ঠানিক মূল মেজি আৰু সৰুটো অনা-আনুষ্ঠানিক বা বুঢ়া-বুঢ়ীসকলৰ কাৰণে, কাৰণ তেওঁলোকে দেৰিকৈ পুৰা সমবেত হয়। উৰুকাৰ ৰাতি মেজি ৰখীয়া আৰু ভোজ-ভাত খোৱাৰ কাৰণেও কিছু কাঠ-খড়ি সুকীয়াকৈ ৰাখি থয়।

মেজি সাজোতে জ্বলোৱাৰ সুবিধাৰ কাৰণে দীঘে-পথালিয়ে কটা-কাটিকৈ গাঁত খান্দি তলত শুকান খেৰ-বাঁহ দিয়াৰ ওপৰত কেঁচা কাঠ-খড়িবোৰ ওপৰলৈ ক্ৰমান্বয়ে জোঙাকৈ সাজে আৰু জাপৰ মাজে মাজে কেঁচা বাঁহৰ টুকুৰা ভৰাই দিয়ে, যাতে মাজে-মাজে মেজি জ্বলি উঠিলে শল কৰে। ৰাতি ৰং-ধেমালি কৰি ভোজ-ভাত খাই থাকিবৰ কাৰণেও সুকীয়া একোটা ঘৰ প্ৰস্তুত কৰে। তেওঁলোকৰ জনবিশ্বাসমতে কুকুৰ-মেকুৰী-শিয়াল আদি জীৱ-জন্তুৱে মেজি ডেই যাব নাপায়, সেয়ে ৰাতি ডেকাসকলে পহুৰা দি থাকে।

ইয়াৰ পাছৰ পৰৱৰ্তী আনুষ্ঠানিক মেজি জ্বলোৱা পৰ্বৰ লগত লোক-পৰম্পৰা তথা লোক-বিশ্বাসো জড়িত হৈ নথকা নহয়। এই প্ৰসঙ্গত বিভিন্ন লোক-উৎসৱৰ লগত বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ বিভিন্ন-ধৰণৰ লোক-বিশ্বাস নিবিড়ভাৱে জড়িত হৈ থকাৰ কথা প্ৰাসঙ্গিক আৰু আমাৰ লোক উৎসৱবোৰ বিভিন্ন-লোক-বিশ্বাসেৰে স্বয়ং সম্পূৰ্ণ ৰূপত আত্ম-প্ৰকাশ কৰি আহিছে।

সংক্ৰান্তিৰ পুৰা আনুষ্ঠানিকভাৱে ডাঙৰকৈ সজা মেজিটো জ্বলাব লগা ব্যক্তি-বিশেষৰ কথাটো “মাংমে-মুম্বুৰ-কাঁকাং” ডেকা-গাভৰুৰ সভাই সিদ্ধান্ত

কৰে। আমাৰ ডেকা-সমাজৰ মাজত কোনো কোনো ডেকাৰ নানান কাৰ্যবস্তু, গ্ৰহ-দোষ, দৈব-দোষ, কাল-দোষত পৰি বিয়ল-বাক কৰাই ঘৰ-সৰসৰ কৰ্বো-কৰ্বো বুলি চেঁচা কৰিও প্ৰশয়-প্ৰাৰ্থীৰ লগত বাহি-জোৰা নহাৰ কৰায়ে হয়তো দাং-বৰলা হৈ থকা ডেকাৰো অভাৱ নোহোৱা নহয় আৰু তেনে ডেকাৰ লগ-বন্ধুৰে পাকে-প্ৰকাৰে বাছনি কৰে। তেওঁ কিন্তু আপং-লাউপানী একলহ আৰু ভামোল-পাণৰ শৰাই আগবঢ়াই ডেকা-গাভৰুৰ আশীৰ্বাদ লৈ মেজি জ্বলাবলৈ আগবাঢ়ি আহিব লাগিব। সংক্ৰান্তিৰ পূৰাই প্ৰথম কুকুৰাই ডাক দিয়াৰ সময়ত গা-পা ধুই যথা-ৰীতিৰে, একান্ত মনেৰে উৎসৰ্গিত সামগ্ৰীৰে বিশেষকৈ সন্তান-পাণ এযোৰা মেজিত দি অগ্নিদেৱতাৰ নাম উচ্চ সুৰে স্বৰূপ কৰি ডেকাৰ মনোবাঞ্ছা পূৰণ হবলৈ আশীৰ্বাদ দি প্ৰথম মেজিটো জ্বলাবলৈ দিয়ে। ইয়াৰ উপৰিও মিটিং সমাজত আগন্তুক পূজা-পাৰ্বণ, উৎসৱ আদিৰ আগে-আগে, সমূহীয়াকৈ গাঁৱৰ সকলোৰে মিলি-জুলি চিকাৰ কৰা লৈ-বিলৰ মাছ মৰা প্ৰথা এক লোক-পৰাম্পৰা সেয়ে আজিও ভোগালী বিহুৰ আগদিনা তেওঁলোকে সমূহীয়াকৈ চিকাৰ কৰি, মাছ-মাৰি পোৱা-নোপোৱাৰ মাজত ভগাই এসাজ শান্তি-তৃপ্তিৰে খোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰে।

মেজি জ্বলি উঠাৰ লগে লগে ৰাতি মেজি ৰখীয়া সকলো ডেকাই গাধুই অগ্নিদেৱতাক সেৱা জনাই মেজিৰ জুই ফুৰায় আৰু পোহৰ হৈ অহাৰ লগে লগে গাঁৱৰ সকলো ডেকা-গাভৰুৱে আয়োজন কৰা কাঠআলু-আপং খায়। মিটিং সমাজৰ জন-বিশ্বাস আছে যে মাঘ-বিহুত কাঠ-আলু নাখালে ইহ-জনমত গাহৰিৰ জনম পায়। মাঘ-বিহুৰ সৈতে বিজৰিত বিভিন্ন বিশ্বাস-সংস্কাৰ আদিয়ে মিটিংসকলৰ লোক-পৰাম্পৰাক চিৰ সমৃদ্ধ কৰি ৰাখিছে।

ঘৰৰ মুৰব্বীসকলে গা-পা-ধুই ঘৰৰ “মীৰাম্” জুইশালত অগ্নি পূজা কৰি নিজৰ বাৰীত থকা তামোল-পাণ, আম-কঠাল, নাৰিকল ফল দিয়া গছ আদিত ধান-খেৰ পকাই ৰছি কৰি বান্ধি দিয়ে। তেওঁলোকৰ মাজত জনবিশ্বাস প্ৰচলিত আছে যে তেনে কৰিলে বতৰত গছ-গছনিৰে অধিক ফল দিয়ে। ইয়াৰ পাছত বুঢ়া-বুঢ়ী, গাঁৱৰ বোঁৱাৰী আদি কৰি সকলোৰে মেজিৰ থলীত সন্মিলিত হয়। গাভৰুসকলে লাউপানী চেকি সকলোকে খোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰে। মেজিৰ থলীতে কোনো কোনো সন্তান-সন্ততি নোহোৱা, সন্তান কামনা কৰা, সন্ততি কামনা কৰা দম্পতিয়েও আশীৰ্বাদ লোৱা প্ৰথা নোহোৱা নহয় আৰু দ্বিতীয় সৰু মেজিটো জ্বলাই বৃদ্ধ-বৃদ্ধাসকলেও অগ্নিদেৱতাক সেৱা জনাই সকলোকে আশীৰ্বাদ দিয়ে।

নামৰবলৈ গৈয়ো বৃদ্ধসকলে বন্তি জগায়।

দুপৰীয়া স্নেহিৰ পৰ্ব শেষ কৰি সকলোৱে ঘৰা-ঘৰি হয় আৰু নতুন কাপোৰ-ফালি শিকি-উৰি ঘৰে-ঘৰে গৈ বয়সস্থসকলক সেৱা-সংকাৰ কৰি কাঠ-আলু-আপুৰ খাই ফুৰে। এইদৰে খাই বৈ গাঁৱৰ তথা অঞ্চলৰ সকলোৱে মুকলি পথাৰত গলখন ধৰা ওলা-ম'হবোৰ সমান-সমান ম'হৰ লগত নুখুঁজালে সিহঁত উদঙ হয়, বশ নহয়, গতিকৈ খুঁজালেহে বশ হয়। মিটিংসমাজে এনেবোৰ ক্ৰিয়াক্ষত্ৰিয়্যাবে ভোগালী বিহু উৎসৱ আনন্দমুখৰ পৰিবেশত উদ্‌যাপন কৰি লোক পৰম্পৰা ৰক্ষা কৰি লোক-সংস্কৃতিৰো স্বকীয়তা বজাই ৰাখিছে।

বিহু-উৎসৱ উদ্‌যাপনৰ আচৰণৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰধানতঃ বেদ-বাহ্য আৰু বেদ-গ্ৰাহ্য দুয়োটা উপাদানৰ কথা পৰিলক্ষিত হয়। মঙ্গোলীয়সকলে তাত্ত্বিকবাদৰ আচৰণ-নীতি ধাৰ্মিক দিশত অধিকভাৱে আচৰণ কৰিলেও সনাতন হিন্দু-ধৰ্মৰ নিয়ম-নীতি গ্ৰহণ কৰাৰ লগতে বৈষ্ণৱ-পন্থাৰো আচৰণ গ্ৰহণ নকৰাকৈ থকা নাই। লোক-বিশ্বাস আৰু বেদ-গ্ৰাহ্য আধ্যাত্মিক তাত্ত্বিক ধ্যান-ধাৰণাৰ সমন্বয়ত সাম্প্ৰতিক কালত লোক-উৎসৱ উদ্‌যাপনৰো স্বৰূপ দিনক-দিনে কম্পাঙ্কিত হোৱা কথাও আমি নুই কৰিব নোৱাৰোঁ আৰু যুগ সাপেক্ষিকভাৱে জন-মানসৰ অভিকটিৰ অনুকূলে সাংস্কৃতিক উপাদানৰ ৰাজি পৰিসৰ্ভিত হৈয়ে থাকিব। ♦

(৪) মিটিংসকলৰ মাজত মাঘ বিহু

শ্ৰীমতেশ পেণ্ড

মিটিংসকলে মাঘবিহুৰ মাঘবিহু নোবোলে, মাঘহে বোলে। মাঘী সংক্ৰান্তিও নোবোলে। মাঘ সংক্ৰান্তিহে বোলে। সেয়াই মিটিং ভাৰাৰ উচ্চাকাংক্ষিত মাগ্ বা মাগ্ অগৰাতি হয়।

অসমৰ জাতীয় উৎসৱ বহাগ বিহু বা বঙালী বিহু, মাঘ বিহু বা জোঙ্গালী বিহু, কাতি বিহু বা বঙালী বিহু তিনিটাকে মিটিং সকলেও মনত নপৰা কালৰ পৰা পৰম্পৰাগত ভাৱে অতি নিষ্ঠা সহকাৰে পালন কৰি আহিছে। হলেও বহাগ বিহুৰ কেৱল 'বিউ', মাঘ বিহুৰ 'মাগ্' আৰু কাতি বিহুৰ 'কাতি' অগৰাতিহে বোলে। বিহু বুলিলেই ৰং-তামাচা।

মিটিঙে অগ্নিপূজা বুলি মেজি নহুলায়। দনিওঁ-প'ল' বা সূৰ্য্য-চন্দ্ৰ (চন্দ্ৰ-সূৰ্য্য)ক সৃষ্টিৰ আধাৰ হিচাপে বিশ্বাস কৰা মানুহবিলাকে সত্য-অসত্য নিৰূপণ কৰিবলৈ সদায় অগ্নিক সাক্ষী কৰিহে শুভ-অশুভ কাম সমাধা কৰে। কাৰোবাৰ কোনোবাই আত্মবাদ দিওঁতেও কয় 'দ'এটা কাঃ তেই কা পঃলঃ কাঃ তেইকা' অৰ্থ : সূৰ্য্য-চন্দ্ৰই মজল কৰক। আকৌ কেতিয়াবা কাৰোবাৰ কোনোবাই শাও দিলে কয় : 'দ এটা দ আয়া পা' অৰ্থ : সূৰ্য্যৰ তাপে দাহন কৰক' বা সুকৰৰ তাপে পুৰি মাৰক। কেতিয়াবা আকৌ অগৰাৰীয়ে নিজকে নিদেখী প্ৰমাণ কৰিবলৈ শপত খাই কয় : 'দএটা দআয়াপা' অৰ্থ : সুকৰে মোক ডাকি মাৰক। ধৰম বিয়াৰ কথা বাদ দি হলেও, সাধাৰণভাৱে পলুৱাই জনা কইনাকো চাকি ছলাই দৰাৰ সৈতে সেৱা জনাই হে বোৱাৰী গ্ৰহণ কৰা হয়। তাহানি পানেই জংকীয়েও সোৱণশিৰীৰ বালিত জোনাক নিশা কাৰ্চিন-কাভাঙ অক সাক্ষী কৰি দুয়ো মিলনৰ শপত খাইছিল।

বহাগবিহুৰ এয়াহৰ আগৰণৰা প্ৰজ্ঞতি চলোৱাৰ দৰে মাঘবিহুৰ বাবেও এয়াহৰ আগৰণৰা প্ৰজ্ঞতি চলায় মিটিংসকলে। পুহ যাহৰ পহিলা ভাৰিকৰ পৰা গাঁৱৰ প্ৰতিঘৰৰ ডেকালৰাই অক পাতি কাঠনি, ৰাখনি, চাপকিলকল, ৰাখনি, কাঠখৰি জাদি গোটাৱা হয়। তাকে অক 'ভুলাৰ' অৰ্থাৎ মেজিব জাৰনী কৰি লুখা বোলে। এই কামত গৰাৰীয়া ল'খা, অথবা চেঙেলীয়া ডেকাইতেই আগভাগ লয়। মিটিংসকল তৈৰ পাৰত ৰাস কৰে বাবে সাধাৰণতে তৈৰ বালি চ'বতহে

মেজি গোৰা পাতে। সেই বাবেই মেজি গোৰা সুচল ঠাইত খৰিবোৰ জমা ৰাখে। গধূলি গধূলি জ্বাকৌ ডেকালৰাবোৰে গোট খাই খৰিবোৰ সমান জোখত কাটি কাটি বা খৰি ফালি দমাই ৰাখে। সেই কাম কৰোতে দুই এজনে তোল-তাল বজাই ঐশ্বৰ্য্য গাই নাচ-বাগ কৰি বাকীসকলক কামত উৎসাহ যোগায়। গান্ধকসকলে ভিতৰত বৰ নোবাৰি পানী নিয়া ছলেৰে ডেকাইঁতৰ কাৰবাৰ চাই কিবাকিবি উপদেশমূলক অথবা ঠাট্টা-মস্কৰা ভবা মন্তব্য দি- ডেকাইঁতৰ মনত বং আনন্দ দি যায়। ইফালে ঘৰৰ ভিতৰত বয়স্কসকলে মাঘ বিহুৰ আনন্দ অনুভব কৰে, লৰালি কালৰ , ডেকা-গান্ধক কালৰ স্মৃতি চাৰণ কৰি নানান গল্প-গুজব কৰে। মগত কোন কলৈ যাব লাগিব, কি সকাম-নিকাম পাতিব, কোন জী-জোৰাই আহিব, ছোৱালী খোজ-বঢ়া, জোৰাই-খটা, আঠ মঙলা খোৱা, ইত্যাদি দিহা-পৰামৰ্শৰ বৰমৰীয়া আলোচনা চলি থাকে। দিনৰ ভাগত জীয়ৰী-বোৱাৰীহঁতে আলুকু খন্দা, তাঁতশালত তাঁতবোৱা, ভৰিৰে ধান মৰা, ধান ব'দত মেলা, খুন্দি কড়াই গুৰিৰ বাবে চাউল উলিওৱা, খৰি লুৰা, মাহ-সৰিয়হ তোলা, আপু প্ৰস্তুত কৰা, উৰুকাৰ দিনা মূৰ ধুবলৈ শুকুৰ মোটা, শিমলু চাল গোটোৱা, তেল পেৰা, খলিহৈ গোটোৱা, কাপোৰ ধোৱলৈ ভাল কাঠৰ (পুমৰং জুহুং) ফুট ছাই পাবলৈ কাঠ গোটোৱা আদি কামত পিয়াসি ঘূৰি ফুৰে। মাগু আহিছে, কোনে কোনে কাৰ কাৰ ঘৰত কি যোগাৰ কৰিছে ইত্যাদিৰ বা-বাতৰি লৈ গাঁও আনন্দ-উল্লাহত মুখৰিত হৈ থাকে।

মাঘ বিহুৰ আগদিনাখনক উৰুকা বোলে। উৰুকাৰ দিনা পুৱাই জীয়ৰী বোৱাৰীহঁতে চাং ঘৰৰ তল, চোতাল, চান্দৰ ওপৰৰ ভিতৰ-বাহিৰ সাৰি পুটি চাফা কৰে। তাৰ পিছত ফুটছাইত কাপোৰ-কানি সিজাই, কলপাতৰ খাৰেৰে এড়ি কাপোৰ সিজাই নৈত ধোৱে। ঠু টেঙা বীজ খলিহৈত সানি দীঘল-চুলিটাৰ ধুই পেলায়। দিনৰ ভাগত আলু-কচু, কাঠআলু, মোৰাআলু, পাতিদে আলু, মিঠাআলু, খাম্বি সংগ্ৰহ কৰি ৰাখে। গধূলি চাউল ভাজি কড়াই কৰি, উৰালত খুন্দি গুড়ি কৰে। সেয়াই কড়াই গুড়ি। আজিকালি অৱশ্যে তিলপিঠা, ঘিলা পিঠা, নাৰীকলৰ লাডু আৰু মিহিঙৰ অতি মিয় খাদ্য পুৰাণ্ড (ডেৰা পাতত বান্ধি সিজোৱা বা ভাপত দিয়া বৰা চাউলৰ মিঠা জলপান) প্ৰস্তুত কৰে। পুৱৈ ডেকা-গান্ধকক কড়াই গুড়িত গুৰি সানি খুৱায়। দৈ খব্বলসকলে দৈ সানি খুৱায়। কোনো কোনোৱে কল সানি খুৱায়। সন্ধ্যাকৈ আলু-কচু খাবই লাগিব।

সেই সময়ত গাঁৱৰ স্কলসকলে সৈকলত মেজি সাজে। ঢোল, তাল, পোঁপা, জগণা বজাই অইনিম, গাই গাই চ'কল কৰে। বাজনিৰ মেজি সাজি

শেষ কুৰিবই লাগে। মেজি প্ৰধানকৈ দুটা সাজে। মতা আৰু মহিকী। বাকী সৰু সৰু সাজিলেও লেখত নথৰে। মেজি পাঁচডাল খুটিত ভেজা দি সাজে। খুটিবোৰ শিমলু পুলি; অথবা কদম গছৰ পুলি (যত্নে বণ্ড) হ'ব লাগিব। মিটিং ভাৰত মেজিক মেজি নকয়। মাগু পাঃ নাম বুলিয়েই কয়। মেজি সজোৱাৰ দৰে সজোৱা খৰিষোৰক মাগু পাঃনাম বুলি কয়। মিটিংসকলে এতিয়াটালৈকে ধানৰ খেৰেৰে মেজি সজা দেখা নাই। সম্ভৱ সহজে নল-পল্লী, কাঠ-খৰি পাই আছে কাৰণেই সেয়া সম্ভৱ হৈছে। মেজিৰ ওপৰত ভোজ-স্নাত্ত খোৱাৰ নিয়ম নাই। কোনো ঠাইত খোৱা দেখা যায়। নগৰ-মহানগৰৰ মিটিং সমাজৰ কথা বেলেগে।

উৰুকাৰ তিনিদিনৰ আগতেই দূৰ-দূৰণিৰ বিলৰপৰা মাছ মাৰি আনিবলৈ গাঁৱৰ মানুহ ওলাই যায়। কোনো ডাঙৰ বিল গাঁৱৰ ওচৰ-চুবুৰীয়াই যুক্তি কৰি মাঘ বিহত মাছ মাৰিবলৈ আচুতীয়াকৈ ৰাখে। প্ৰত্যেক গাঁৱৰ নিজৰ নিজৰ ৰাইজে একেলগে মাছ মাৰি এচুকত জালৰ ভিতৰতে উলিয়াই ৰাখি উৰুকাৰ দিনা ভাগ-বটবোৰা কৰি ঘৰলৈ আনে। ডাঙৰ শাল, শ'ল, আঁৰি, বৰালী, চিতল, বো-ভাউ, কুঁড়ি মাছ আনে। ঘৰত পকা ঔ টেঙা দি মাছে গৰকা তৰকাৰী মজা মাৰি তৃপ্তিৰে খায়। 'আদিকা' থকা তৰকাৰীখিনি গিছদিনা পুৱা গোট বান্ধি ঘিউৰ নিচিনা হৈ পৰে। সেই তৰকাৰী ৰাতিৰ তৰকাৰীতকৈ বেছি সোৱাদ হয়।

মেজি পোৰা দিনা পুৱা বেলি নৌ উঠোতেই ঘাই মেজিটো জ্বলোৱা নিয়ম। আগনিশা মেজি সাজি ৰখীয়া হৈ থকাহঁতে সৰু সৰু মেজি সাজি গোটেই নিশা পুৰি ফুৰ্তি কৰি থাকে। গাঁৱৰ মানুহে ঘাই মেজিৰ তাপ পুৰাবলৈ পাবই লাগিব। সেয়ে ঘাই মেজিটো গাঁৱৰ বুঢ়া-মেথা সকলোৱে গোট খালেহে জ্বলায়। গাঁৱৰ পিতৃ-মাতৃ জীয়াই থকা কোনো কিশোৰ ডেকা ল'ৰাক গা ধুৱাই হে জ্বলাবলৈ দিয়া হয়। জুইৰ জুৰ লগোৱাৰ লগে লগে 'সত্ৰি-পাল, পূৰ্ব পুৰুষ সকলক সুঁৱৰি দেশৰ, জাতিৰ, পৃথিৱীৰ, জীৱ-জন্তুৰ অঙ্গলবাবোৰে প্ৰাৰ্থনা জনোৱা হয়। তাৰ লগে লগে সকলোৱে নিজৰ নিজৰ ঘৰৰপৰা অনা কড়াইগুৰি, ভজা মাটিমাহ, আলু-কচু, তামোল-গাণ দি-উপৰি পুৰুষসকলৰ আৰ্শীবাদ বিচাৰি প্ৰাৰ্থনা জনায়। লগে লগে আকেকআকৈ সকলোৱে বোৱন্তী নৈৰ সোঁতত সাক্ষৰি নানুৰি উঠি মেজিৰ অৰ্দ্ধত মেজি পুৱাই গাব খলি হৈ ঘৰি বিহি আকৌ পানীত জলপ স্নান কৰে। ইজনৰ সিদ্ধি সিদ্ধানেও ঘৰি দিয়ে, সেই সময়ত গাঁৱৰ কোনোবাৰ গৃহস্থই ৰাইজৰ আৰ্শীবাদ লবলৈ নানান ৰাদ্য সজাৰেৰে স্নান কৰি আছে। ৰাইজে দুৰ্বীয়াতকৈ বহি আৰ্শীবাদ দিয়ে। খাদ্য সজাৰ খাই ফুৰ্তি কৰে।

এনে সুযোগতে আগে-কোনোবা গৰাীয়া ল'ৰাই চুৰিয়া শিকিবলৈ শিকা নাই, শিকিবলৈ কলেও শিকিবলৈ ইচ্ছা নকৰে, তেনে ল'ৰাক বাপেকে চুৰিয়া আনি কোনোবা লগৰ ল'ৰাক মনে মনে ধৰি শিকাই দিবলৈ বিনুৱা লগোৱা হয়। ল'ৰাই গম্ পালে ভিৰাই লৰ মাৰে। ল'ৰাৰ শিক্কাৰ ইচ্ছা থাকিলেও লাজতে নিশিদ্ধে। কিন্তু শিকিবলৈ বাধ্য কৰোৱা হয়। সেয়াই মাগ্ আগ্ৰাতিৰ উল্লেখনীয় বৈশিষ্ট্য আৰু ডাঙৰ বহুস্য।

উককা নিশা লোকৰ জেওৰা-জপনা, হাঁহ-কুকুৰা, আলু-কচু; অথবা শাক-পাচলি চোৰ কৰা দুৰ্ভুতি মিচিংসমাজে আজিলৈকে কৰা নাই। কৰবাত কবিলে যদি আনৰ প্ৰভাৱত পৰি নহলে অৰ্ধ নগৰীয়া স্কুল-কলেজত পঢ়ি ঘূৰি অহা ডেকাবোৰে তেনে কৰিব পাৰে। মেজি গোৱাই আহি গাঁৱৰ ডেকা-গাভৰু ল'ৰা-ছোৱালী সৰুসোৱে প্ৰতিঘৰে আদৰেৰে দিয়া আলু-কচু হেপাহত খায়। মাগ্ আগ্ৰাতিত আলু-কচু নাখালে পৰ জনমত বৰাহৰ জনম পায় বুলি সকলোৱে খাবলৈ ভাল পায়। সেয়ে বোৱাৰী-মাভুসকলে ঘৰৰ আৰু পৰৰ আলহী অতিথিক খুৱাবলৈ প্ৰথম কুকুৰা ডাকতেই সেইবোৰ ভাপত দি সিজাই থয়। খোৱাৰ আগে আগে প্ৰতিঘৰৰ পুৰুষসকলে নিজৰ নিজৰ বাৰীৰ আম-কঁঠাল, ডামোল আদি খোৱা গুটি লগা গছত বিশেষ ধৰণৰ এবিধ লতা জৰীবে বা তৰা পাডৰ পৰাৰে মেৰিয়াই দি বান্ধি আৰু গুটি হবলৈ সকিয়াই দিয়ে। গাঁৱৰ ঘৰে ঘৰে সেইদিনা সাধু, ডকত-ভকতনীসকলক লৈ 'মাগ্ চাকি' লগায়। এই চাকিত পূৰ্ব-পুৰুষসকলে শিকাই থৈ যোৱা এনেধৰণৰ নিয়ম-নীতিবোৰৰ বাবে কৃতজ্ঞতা জনাই আৰ্শ্ববাদ বিচাৰি সেৱা জনায়। চাকিত গোটেখোৱা সকলোকে আগু আৰু মাহ-মাংসৰ কৰ-কাজ খুৱায় আনন্দ প্ৰকাশ কৰে। ডেকা-গাভৰুৱে ভোজ-ভাত খোৱাৰ নিয়ম নাই; যদিও কেতিয়াবা বিশেষ; সকাম নিকায়েত 'চ' মন' বা বিহ কৰা দেখা যায়। নায়নিৰ মিচিং ডেকা-গাভৰুৱে মাগ্ আগ্ৰাতি কিনাৰ গধূলি চোতালে চোতালে 'বাগ্‌তুৰ' বা জুৰি গায়। বাগ্‌তুৰ মানে কলহৰ মুখখন তৰা পাতেৰে কটকটীয়াকৈ বান্ধি বৰ আদৰ কৰি যচা আগন্তৰ কলহ। বহুসকলীয়া দান। উজনিৰ বিনিৱে তেনে জৰি আলি আৱেৰী লগাডৰ কিনাৰে পায়। তাকে 'গুৰুণ' কোৱা হয়। গুৰুণ নৃত্য কৰি কৰ্মৰ প্ৰতীক নৃত্য হিচাপে আজিকালি পৰিগণিত হৈছে। এই নৃত্যই মিচিংসকলৰ এক বৈশিষ্ট্যপূৰ্ণ নৃত্য হিচাপে সকলোৰেপৰা আদৰ-সন্মান পাইছে। □

(৫) কাৰ্বিসকলৰ মাজত শস্য উৎসৱ 'হাটা-কেকান'

জন ইংলি কাথাৰ

অসমৰ অন্যান্য জনগোষ্ঠীসকলৰ দৰেই কাৰ্বিসকলেও অসমৰ আদিবাসীসকলৰ ভিতৰত এক অন্যতম জনগোষ্ঠী। অসমৰ পূৰ্বাঞ্চলত অৱস্থিত পাহাৰীয়া অংশই হৈছে কাৰ্বিসকলৰ আদিভূমি— কাৰ্বিআংলঙ। পাহাৰীয়া জিলা হিচাপে কাৰ্বি আংলঙত বসবাস কৰা কাৰ্বিসকলৰ উপৰিও অন্যান্য জনগোষ্ঠীসমূহৰ জীৱন যাত্ৰা স্বাভাৱিকতে অসমৰ বাকীবিলাক জিলাতকৈ সুকীয়া। সেয়েহে, কাৰ্বি আংলঙৰ আদিবাসী কাৰ্বিসকলে পালন কৰা উৎসৱ-পাৰ্বণ আদিৰ স্বকীয় বৈশিষ্ট্য মন কৰিবলগীয়া। অসমৰ বাবে বহুগীয়া সংস্কৃতিৰ পথাৰখনত কাৰ্বিসকলে এক গুৰুত্বপূৰ্ণ স্থান লাভ কৰি আহিছে।

অসমৰ অন্যান্য জনগোষ্ঠীসমূহে পালন কৰাৰ দৰে কাৰ্বিসকলেও কৃষিৰ লগত সংগতি ৰাখি কৃষি উৎসৱ পালন কৰে। যদিও কাৰ্বি আংলঙৰ পাহাৰীয়া অংশতহে প্ৰধানকৈ ঝুম খেতি কৰা হয়, তথাপি জিলাখনৰ অধিকাংশ ধানেই সমতল ক্ষেত্ৰতহে উৎপন্ন হয়।

ভৈয়ামৰ বঙালী বিহু, বাঁসাগু, আলি-আই-লুগাং আদিৰ দৰে বসন্ত কালত কাৰ্বিসকলৰ মাজত কোনো বিশেষ নৃত্য-গীতৰ প্ৰচলন নাই; যদিও পাহাৰৰ বিভিন্ন ধৰণৰ খেতিৰ লগত সংগতি ৰাখি কাৰ্বিসকলে কৃষি উৎসৱ বা বসন্ত উৎসৱ পালন কৰে।

কাৰ্বি ভাষাত চুবক্ (Chubok, এবিধ ৰাডা খান) নামৰ ধান-খেতিয়েই পাহাৰৰ প্ৰধান খেতি। চমুকৈ ক'বলৈ হ'লে, কাৰ্বিসকলৰ উৎসৱসমূহ বিক্ৰিয় খাছুত কৰা ঝুমখেতিৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰ কৰে। এই শস্যসমূহ জুন মাহৰ বি কোনো সময়তে সিজা হয় আৰু এই শস্যসমূহ ডিচেম্বৰ মাহত চৰোৱা হয়। শস্যসমূহ মুঠ কৰি সাধাৰণতে মান্দু (Mandu, পামঘৰ) নামৰ পামঘৰৰ সন্মুখত গোটাৱা হয়। জুনুৱাৰী মাহত শস্য সৰোৱা কাম কৰা হয় আৰু শস্যসমূহ পেলু (Pelu, এবিধ বিশেষ কাপোৰ) নামৰ এবিধ বিশেষ কাপোৰেৰে প্ৰভুত কৰা মানটুঙ (Mentung, ধান মেৰিওৱা কপোৰৰ বেগ) নামৰ মোলাত ভৰাই থকলৈ কঢ়িওৱা হয়।

শীতৰ প্ৰেৰণাকালে, অৰ্থাৎ জানুৱাৰী, ফেব্ৰুৱাৰী মাহত শস্যসমূহ ৰুম খেতি-পথাৰ (Jhum land)ৰ পৰা মাৰি, চপাই গাঁৱলৈ কঢ়িওৱাৰ সময়তে মূল কৃষি উৎসৱ পালন কৰা হয়। ‘শস্যসমূহ’ কাটি, চপাই উৰাললৈ কঢ়িওৱা— এই প্ৰতিটো ক্ষণৰ আবহাৱনিকৈ একো একোটা বিশেষে পূজা পালন কৰা হয়।

শস্য চপোৱাৰ লগত জৰিত এই উৎসৱ ‘হাচা কেৰান’ (Hacha-Kekan কৃষি উৎসৱ নৃত্য) উৎসৱৰূপে পৰিচিত। শস্য চপোৱাৰ পিছত কাৰ্বি ডেকা-গাভৰুৰে লগ লাগি “হাচা কেৰান” নাম নৃত্য-গীত কৰে। দুই বা তিনিগৰাকী গায়ক-গায়িকাই এজনৰ পিছত এজনকৈ গীতসমূহ পৰিবেশন কৰে আৰু ডেকা-গাভৰুসকলে গীতৰ লগে লগে নৃত্য কৰে। এই নৃত্য-গীত সাধাৰণতে পিছদিনা পুৱালৈকে চলে। ‘হাচা কেৰান’ উৎসৱৰ গীতসমূহ এনেধৰণে :

(ক) এ.....

ল’খিচ বাছন হেই জংকে
অ’কথু ডাম নাং নে কাৰণে
জিবল’ খাক চক পাংজে.....।

অৰ্থাৎ,

বিহ দি মাছ মাৰিবলৈ যাবলৈ ৰাতিতে উঠাই ডাঙৰ দাদাই (গাঁওবুঢ়া) মোক আমনি কৰে।

(খ) হিং চং বহুক টালিবাং

কেৰান আ হান চ ল’ নাং।

অৰ্থাৎ,

সপ্তৰিমণ্ডলে পশ্চিমলৈ গতি কৰিছে। ৰাতিপুৱাবৰ হ’ল। এতিয়া নৃত্যানুষ্ঠানৰ ভোজ খাব লাগে।

এনেদৰে নৃত্য-গীতৰ লগে লগে বন্ধা-বঢ়াৰ কামো চলি থাকে আৰু বন্ধনৰ সামগ্ৰীসমূহ নাচনীসকলে নিজেই উৰালৰপৰা বন্ধনশাললৈ আনে। অনুষ্ঠানত অংশ গ্ৰহণ কৰা সকলো ব্যক্তিয়েই নৃত্য-গীতৰ অন্তত আহাৰ গ্ৰহণ কৰে। আকৌ পৃথিবীৰ বিভিন্ন জনজাতিসকলৰ অনুৰূপে কাৰ্বিসকলেও নৈৰৱ্য হিচাপে হব লাং (মল) ব্যৱহাৰ কৰে। জনজাতি সকলৰ ই এক অন্যতম জাতিগত বৈশিষ্ট্য। “হাচা কেৰান” উৎসৱতো হব লাঙৰ ব্যৱহাৰ বাধ্যতামূলক।

কাৰ্বিসকলৰ অন্যান্য উৎসৱসমূহ সাধাৰণতে জানুৱাৰী মাহৰ পৰা এপ্ৰিল মাহলৈকে পালন কৰা হয়। যেনে : (১) চ’জুন্ড (Chojund), (২) চ’মাংকান

(Chomangkén), (৩) বংকেৰ (Rongker), ইত্যাদি। চ'জুনড'ক কাম-মে (Kam-me) বুলিও কোৱা হয়। বাৰ সাধাৰণ অৰ্থ সং কাৰ্য্য বা Good work। খোৱা আৰু পিয়াই (Eat and Drink) হৈছে চ'জুনড'ৰ সাহিত্যগত অৰ্থ। ইয়াক ভৈয়ামৰ ভোগালী বিহুৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰি। চ'জুনড উৎসৱত খাদ্য আৰু পানীয় সেৱতাসকলৰ নামত উচ্চাৰণ কৰা হয়। চ'জুনড এটি সামূহিক উৎসৱ। চ'মাংকান উৎসৱ মৃতকৰ স্মৃতিত পালন কৰা পৰিয়ালৰ উৎসৱ। এই উৎসৱত গাঁৱৰ সকলো মানুহে অংশ গ্ৰহণ কৰাৰ উপৰিও কাৰ্ব'নি'জালতৰ বিভিন্ন ঠাইবৰণা অহা লোকৰ লগতে মৃতকৰ পৰিয়ালৰ বিভিন্ন কুটুম্বও অংশ গ্ৰহণ কৰে। চ'মাংকানক 'কাম-ন' (Kamno) বুলিও কোৱা হয়। কাম-ন'ৰ সাহিত্যগত অৰ্থ অসং কাৰ্য্য বা (Bad work)। বংকেৰ (Rong-ker) নামৰ সামূহিক উৎসৱটি ফেব্ৰুৱাৰী বা মাৰ্চ মাহৰ যি কোনো সময়ত পালন কৰা হয়। গাঁৱলৈ কোনোদিশৰ অন্তৰ্ভ শক্তি বাতে নাহে, সেই উদ্দেশ্যে এই উৎসৱৰ সময়ত ভগৱানক উদ্দেশ্যে কৰি প্ৰাৰ্থনা কৰা হয়।

কাৰ্বিসকলৰ পুৰণি ৰাজধানী বংহাংবংবঙত ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়ত বহুতো উৎসৱ পালন কৰা হয়। বংহাংবংবঙৰ উৎসৱসমূহ কাৰ্বি ৰেচ' (Recho) অৰ্থাৎ কাৰ্বিসকলৰ ৰজা আৰু কাখাৰণ' (Kalharpo) সকলৰ দ্বাৰা পালন কৰা হয়। কাখাৰণ' হৈছে কাৰ্বিসকলৰ মূল পুৰোহিত।

জানুৱাৰী মাহত অৰ্থাৎ ভোগালী বিহুৰ সময়ত আৰ্ণামকিটি (Arnamkti) নামৰ উৎসৱটি বংহাংবংবঙত পালন কৰা হয়। অতীজতে ভগৱানে দিয়া আৰ্শীৰ্বাদৰ বাবে ভগৱানক ধন্যবাদ দিয়াৰ উদ্দেশ্যে এই উৎসৱ বংহাংবংবঙত পালন কৰা হয়। 'আৰ্' নাম' শব্দৰ অৰ্থ হৈছে বিদায়।

শস্য চপোৱাৰ সময়ত বিশেষকৈ এপ্ৰিল মাহত বংহাংবংবঙত বল'কেটেৰ (Voloketer) উৎসৱ পালন কৰা হয়। কেতিয়াবা মাৰ্চ মাহত পুৰোহিত (কাখাৰণ') জনে পৃথিৱীত বৰষুণ দিবৰ বাবে পৃথিৱীৰ সকলো মানুহৰ হৈ ভগৱানক প্ৰাৰ্থনা কৰে। ই এক শুক্লপূৰ্ণ উৎসৱ। এই উৎসৱৰ সময়ত কাখাৰণ'জনে এটি গীতেৰে ভগৱানক প্ৰাৰ্থনা কৰে। অন্য কাৰ্বিলোকৰ বাবে এই গীত পৰিৱেশন কৰাটো নিষিদ্ধ।

কাৰ্বিসকলে এইদৰে পৰম্পৰাগতভাৱে কৃষি উৎসৱ বা বসন্ত উৎসৱ পালন কৰি প্ৰকৃতিৰ নিয়মৰ অধীনত জীৱন নিৰ্বাহ কৰি আহিছে। ♦

(৬) তিব্বাসকলৰ মাজত মাঘ বিহু

শ্ৰীবলাই সেনাপতি

তিব্বাসকলৰ মাজৰ ভোগালী বিহু আজিৰদৰে আঠ-দহটি ল'খাই লগ হৈ দুই এটি স্ক্ৰেজি সহ এটি হাবলী ঘৰ সাজি পতা নাছিল। অন্যৰ ক্ষেত্ৰ বা কাঠ চুব কৰি আনি জুই লগাই বিহু পতা নাছিল। খোল-ডাল ক্ৰীড়নেৰে বিহুপতা নাছিল আৰু আজিৰ দৰে হাবলি ঘৰৰ ভিতৰত ভোজ ভাত খাইও বিহু পতা নাছিল। আমি আজিৰ পুৰণি চামে এইবোৰক অপসংস্কৃতি বুলি কৈছোঁ; কিন্তু কিছু বছৰ পিছত সেয়ে সংস্কৃতি বুলি পৰিগণিত হ'ব। অতি পুৰণি কালত তিব্বাসকলে বিহু কেনেকৈ পাতিছিল সেই সম্পৰ্কে একো নেজানো; কিন্তু দ্বিতীয় মহাসমৰৰ সময় ছোঁবাত আৰু তাৰ আগে আগে আমি নিজে লিপ্ত হৈ যি বিহু পাতিছিলোঁ তাৰে এটি চিত্ৰ দাঙি ধৰিলোঁ।

অসমৰ মাজ মজিয়াৰ নগাঁও আৰু মৰিগাঁও জিলাৰ সীমাৰ বাৰপুজীয়া এখন প্ৰায় হাজাৰ ঘৰ তিব্বালোকে বাস কৰা ডাঙৰ গাঁও। এই গাঁওখনত তিব্বাসকলক মাজত লৈ অন্যান্য জাতিসকলে চাৰিওকাষে বাস কৰিছে। তিব্বাসকলে বাস কৰা থিনিৰো বৃটিছৰ আমোলৰ এটি ডাঙৰ কুৰাৰ পৰা পূবলৈ বাস কৰা চুবুৰীটোক উজনি কুচি আৰু সেই কুৰাৰপৰা পশ্চিমলৈ বাস কৰা চুবুৰীটোক ভটিয়নি কুচি বোলে। সেই দুয়োটা চুবুৰীয়ে বেলেগে বেলেগে মেজি সাজে। বাৰপুজীয়া গাঁৱৰপৰা দক্ষিণলৈ প্ৰায় আঢ়ৈ কিলোমিটাৰমান দূৰত অমৰাপুৰি নামেৰে আঠ বিঘা মাটি জোৰা এটি ডাঙৰ বজা দিনীয়া পুখুৰী। সেই পুখুৰীৰ পাৰতে প্ৰায় দুশ বছৰৰ পুৰণি বৰগছ একোপা আছে। সেই বৰগছৰ তলতে উজনি কুচি আৰু ভটিয়নী কুচিৰ মানুহখিনিয়ে বেলেগে বেলেগে মেজি সাজে। প্ৰতিটো চুবুৰীয়ে সেই বৰগছৰ তলতে শাৰী শাৰীকৈ ৩/৪ মিটাৰ ওখকৈ খ্ৰিষ্টা মানকৈ মেজি সাজে। গোটা ভলুকা বাঁহ একোডাল তিনি-চাৰি মিটাৰ ওখকৈ কাটি শাৰী শাৰীকৈ একমিটাৰ আতৰে আতৰে পোতা হয়। বাঁহৰ টুকুৰাৰ প্ৰতি গাঠিৰ আৰ্শি দহ চেণ্টিমিটাৰ মান দীঘলকৈ বখা হয়। এই বাঁহ টুকুৰাৰ গাঠিত বাঁওধান কাটি অনাৰ পিছত বোৰা ডেড় দুই মিটাৰ দীঘল নকাৰেৰে ডাঙৰ ডাঙৰ মুঠাকৈ ৰাখি বাঁহৰ প্ৰতিটো গাঠিৰ সৰা তললৈ ওলোমাই দিয়া হয়। এইদৰে প্ৰতিটো গাঠিত ছটা বা আঠোটা খেৰ ওলোমাই

দি ওপৰলৈ সাজি গৈ থাকে। এইদৰে সাজি গৈ থাকি একেবাৰে বাঁহ ডোখৰৰ
মূৰপালে এটি ডাঙৰ নৰা খেৰৰ মূঠাৰ শুবি ডোখৰ ভালদৰে চাটি ভাৰাৰে
বাকি ধূলীৱাকৈ দৌলৰ কলচীৰ দৰে কৰি দি মেজি সাজি যোৱা জন মেজিবপৰা
নামি আছে। এই দৰেই প্ৰতিটো চুবুৰিৰে ত্ৰিশটাকৈ মেজি সজাব নিহত
মেজিবোৰৰ সম্মুখত পোন্ধৰ মিটাৰ মান ওখকৈ দুয়ো চুবুৰিৰে দুটা দুটাকৈ
বজা-বাণী বা ককাই-ভাইৰ মেজি সাজে। মেজি সাজি গৈ থাকোঁতে বাঁহ হালি
অহাৰ সজাকমা থাকিলে ভালুকা বাঁহৰ লগতে জাতি বাঁহো জটাল পুতি
দুয়োডাল বাঁহ বাকি দিয়ে কুমলিয়া জাতি বাঁহ ফালি জটাল ছুটি বাঁহডাল
ছিকৈ বখাৰ ব্যৱস্থা কৰে আৰু মেজি সাজি গৈ থাকোঁতে ওপৰলৈ উঠিব
সহায়ত খেৰ তুলি নিয়া হয়। অন্য মেজিবৰৰে মেজি সজা শেষ বাঁহ ডালৰ
জোঙা মূৰত ধূলীৱাকৈ কলচীৰ দৰে সাজি লগাই দিয়ে। ওচৰা ওচৰিকৈ মেজি
সজা দুয়ো চুবুৰিৰ মাজত অৰিয়া অৰি সেয়ে প্ৰত্যেকে এই বজা-বাণী বা ককাই-
ভাইৰ মেজিহাল ওখ আৰু বুৰ ধূলীৱাকৈ সজাত শুকহু দিয়ে। এইদৰে পুখুৰীৰ
পাৰৰ বৰ গছৰ তলৰ মেজি সজাৰ কাম শেষ হলে পুখুৰীৰ পাৰৰ পানীৰ
বুৰলিৰ ওচৰত দুয়ো পকই দহমিটাৰমান ওখকৈ দুটি ঘাট মেজি সাজে। এই
ঘাট মেজি সজাৰ কাম শেষ হলে প্ৰতিটো চুবুৰিয়ে নিজৰ নিজৰ চুবুৰিলৈ
লক্ষ্য কৰি চঞ্জিশ, পঞ্চাশ মিটাৰ আতৰে আতৰে এটিকৈ বাট মেজি সাজে।
বাট মেজিবোৰ তিনি চাৰি মিটাৰ ওখকৈ সাজে। এইদৰে মেজি সাজি সাজি
আহি থাকি গাঁৱৰ ওচৰ পাওঁ পাওঁ হওঁতেই এটি সবহকৈ নৰা খেৰদি ওখ
নহলেও ডাঙৰকৈ মেজি সাজে। এই মেজিটোক ভেঙোটা মেজি বা মদ খোৱা
মেজিও বোলে। এই মেজিবপৰা কিছু দূৰ গৈ গাঁৱৰ মাজত পুনৰ পুখুৰীৰ
পাৰৰ বৰগছৰ তলত সজাৰ দৰে দুই তিনি শাৰী মেজি লগতে ককায়েক
ভায়েকৰ মেজি সাজি মেজি সজা কামটি সমাপ্ত কৰে। এই মেজি সাজিবলৈ
প্ৰয়োজন হোৱা বাঁহজোৰ প্ৰতি ঘৰ গৃহস্থই দিয়ে। মেজি সজাৰ দায়িত্বত থাকে
গৰু বখা গৰখীয়াবোৰ। এই গৰখীয়াবোৰে তেওঁলোকৰ মাজৰে এজনক ঘৰ
গৰখীয়া পাতি লয়। সেই ঘৰ গৰখীয়াৰ কথা সকলো গৰখীয়াই মানিথলে বাধ্য।
সেইদৰে চুলীয়াই তালোৱাই নাচনিয়াৰক শাসনত ৰাখিবৰ বাবে একোজন
বয়সস্থ মানুহ অতীজৰে পৰা সকলৰ গৰখীয়াৰ ওপৰতো ঘৰ গৰখীয়া পাতি
লোৱা থাকে। তেওঁৱেই বিহুতলিখন পৰিচালনা কৰে। গৰখীয়া সকলে
মেজিসজাৰ আগতে বৰগছৰ তলত তামোল-পাল-পইচা দি সেৱা কৰিহে মেজি
সজাৰ কাম আৰম্ভ কৰে। সেইদৰে বজা-বাণীৰ মেজি সাজোতেও মেজিব বাঁহৰ

তলিত তামোল-পাল আৰু পইচা দি লৈহে মেজি সাজিবলৈ আৰম্ভ কৰে। নৰাখৰ তুলিবলৈ বা মেজি সাজিবলৈ অহা গৰখীয়া জনৰ গৰু অন্য গৰখীয়াসকলে বাখে। যদি কোনো গৰখীয়াই সেই মেজি সজাৰ কামত সহযোগ নকৰে তেনে সেই গৰখীয়াই বিহ চাবলৈ আহিব নোৱাৰে, আহিলে তেনে গৰখীয়াক নাঙঠ কৰিলে খোলা কুটিৰ ওপৰত চিতকৈ পেলাই চোচায়। তেনে অপমান পোৱাৰ ভয়তে প্ৰত্যেক গৰখীয়াই মেজি সজাৰ কামত সহযোগ কৰে। মেজি সজাৰ কামটি পুহ মাহ সোমোৱাৰ লগে লগে গৰখীয়াবিলাকে আৰম্ভ কৰে। মেজি সাজিবৰ কাৰণে ৰাওঁ ধানৰ দীঘল নৰা থকা ঠাই বিচাৰি গৰখীয়া ল'ৰাবিলাকে খেৰ সংগ্ৰহ কৰে। খেৰৰ ঘূঠা বিলাক দুই হাতেৰে আকোৱালি পোৱালকৈ ৰাঙে। মেজি সাজি থকাৰ লগে লগে কাঠ মেজিৰ কাৰণে চৰকাৰি মাটিৰপৰা কাঠ সংগ্ৰহ কৰি ৰ'দত শুকুৱাই থয়। মেজি সজাৰ লগে লগে ঢুলীয়াসকলেও ঢোলৰ আখৰা পাতে। নগাএগা ঢোলবোৰৰ আকাৰ উজনি অসমৰ ঢোলবোৰৰ আকাৰত কৈ বেলেগ। মাৰিৰে কোবোৱা ঢোল অংশটি হাতেৰে বজোৱা অংশটিতকৈ সৰু। এই নগাএগা ঢোলবোৰ বিহৰ বাহিৰেও বিয়াতো ব্যৱহাৰ কৰা হয়। বিয়াত যেনেকৈ ছয়জন বা আঠজনে ঢোল কান্ধত লৈ বিয়াৰ শান্তি চৈৰ বজায়, সেইদৰে বিহতো ছয় সাতজনে ঢোল কান্ধতলৈ বিহৰ সুনগীতৰ লগত বিহৰ শান্তি চৈৰ বজায়। একোটি ঢোলৰ বোলকে ছয় বা আঠোটা ঢোলেই এনেদৰে বজাই যেন দূৰৰ পৰা শুনাওঁ এটি ঢোলহে বাজিছে এনে হ'ব লাগিব। সেইদৰে বিয়াৰ শান্তি চৈৰতো চয় সাতোটা ঢোলৰ সাত মৰি এটিহে হ'ব লাগিব সেয়ে হল ঢুলীয়াৰ কৃতিত্ব। আমাৰ বাৰপুজীয়া অঞ্চলৰ তিহাসকলে সংক্ৰান্তিত বিহ নেপাতে তেওঁলোকে সংক্ৰান্তিৰ গিহৰ মঙ্গল-বুধেহে বিহ পাতে। মঙ্গলবাৰে উৰুকা বুধবাৰে বিহ। বিহলৈ এসপ্তাহ মান থকাৰপৰা তিহা সকলৰ গাঁৱে গাঁৱে ঢেকীৰ মাত শুনিবলৈ পোৱা যায়। বৌখ পৰিয়াল আৰু ধান থকা ধনী পৰিয়ালে ছয়-সাতমোন চাউল বিহৰ আগতে খুন্দী উলিয়াই ৰাখে। দুখীয়া সকলেও মানুহ অনুপাতে দুই-তিনিমোন চাউল খুন্দী উলিয়ায়। সাম্প্ৰহো সেই অনুপাতে আধামোন-এমোন চাউলৰ খুন্দে। ওখোৱা ধানৰ চাউলৰপৰা খুন্দা সাম্প্ৰহ ঢেকীৰ খুবলীটোৰ আকাৰৰ হ'ব লাগিব। কোনো কোনোৱে বৰা চাউলৰ বৰা ভাত জোৰা চকুত ৰাখি খায় আৰু কোনো কোনোৱে সেই ভাততে ৰাখৰ সানি বৰাধানৰ মিঠামদ ৰাঙে খোখৰ হৈছে বিভিন্ন তিহাৰ সংযোগত সজোৱা এবিধ মিঠা। সেই মিঠা গুৰি কৰি সিজোৱা চাউলত দিলে মদ হয়।) এই মদ মিঠা হৈ থাকোঁতে জলপানৰ দৰে পানী নিদিৱাকৈ

খায়। চেকনিবেচেৰি খাবলৈ হলেও কিছুদিন পূৰণি কৰি মিঠা স্বাদটো গৈ তিজা চোকা স্বাদ আহিলে মদখোৱা পাত্ৰটিত পানী ভৰাই দি এদিনৰ পিছত চেকি খায়। অন্য ধানৰ চাউলে ৰেও মদ আছে। প্ৰতি বৰগৃহস্থই নিজৰ বাবে মদ বজাৰ ওপৰিও সমুহীয়া ভাৱে গৰখীয়াৰ হতুৱাই চাউল ভোলাই এবছৰত মদ ৰাঙে বিহৰ বাবে। বিহৰ আগদিনা বিহত খাব লগা মদবোৰত পানী দি জিপাজ কৰি ৰাখে। বিহৰ বাবে সান্দহ খুন্দোতে প্ৰথমতে খুন্দা সান্দহৰ দুইভিৰি কাজলি বৰঘৰ আৰু সেৱাঘৰত লগাবৰ বাবে আগকৰি থয়। সেইদৰে মিঠা-পন্থা সজালেও বৰঘৰ আৰু সেৱাঘৰলৈ কেইটিমান মিঠা আগকৰি থয়। মদো খাব লগা হলে বৰঘৰ আৰু সেৱাঘৰলৈ আগকৰি এটি পাত্ৰত থৈছে তেওঁলোকে মদ খায়। বিহৰ উৰুকাৰ দিনা অৰ্থাৎ মংগলবাৰৰ দিনা সমুহীয়াভাৱে বিলত তেওঁলোকে মাছ মাৰে। মাছ মাৰি আহি প্ৰতি ঘৰ গৃহস্থই নিজা ঘৰত ৰান্ধি খোৱা অলপ অলপ মদ খায়। সেই উৰুকাৰ দিনাই গাঁৱৰ মাজৰ নিৰ্দিষ্ট ঠাই বৰআইতৰ তলত এটি কাঠমেজি সাজে। গধূলি ঢুলীয়া, গৰখীয়া, ডেকালৰা আদি সেই কাঠমেজিৰ ওচৰত গোট খায়। গোট খোৱা ঢুলীয়াই-তালোৱাই নাচনিয়াৰসকল কিছুসময় ৰং-ধেমালি কৰি নাচি-বাগি থকাৰ পিছত ৰাতি এঘাৰ মান বজাত বৰগৰখীয়াই জুইৰ এটি জোৰালৈ কাঠ মেজিত জুই লগাই দিয়ে, বাকীসকলে হৰিধ্বনি দিয়ে—

হৰিবোল হৰিবোল

সকলে হৰিবোল।

তাৰ পিছত মেজিৰ জুইত গা সেকিলৈ বিহৰা ঢুলীয়া পেপোৱাই বিহমাৰে। ঢুলীয়াসকলে ঢোল কাজত লৈ মুখামুখি কৈ থিয়হৈ বিহৰ বুনাগীত গালে, যেনে:

বিহৰ বিৰিণা পাতে অ বহনা

বিহৰে বিৰিণা অ পাতে।

ঐ বিহ ৰাঙেমনে বিহকে অ বিনাবি

বিহ গলে বিনাবি অ কাকে।।

এই গীত গোৱা সময় খিনিত গোটেই কেইজন ঢুলীয়াই ঢোলত প্ৰোৱৰ কৰি শব্দ তুলি থাকিব। গীত গোৱা শেষ হোৱাৰ লগে লগে ঢোল কেইটিত একেলগে ৰান্ধি উঠিব।

প্ৰোৱৰ—বিনাং হেকেবি বিনাংহেতি ৰেচ দাউ দাউ দাউ

বিনাং হেকেবি বিনাংহেতি ৰেচ দাউ দাউ দাউ

বিগে বিগে বিগে খেতি ঞ্চেচ
 খেতি ঞ্চেচ দাউ বিগেৰ খেতি ঞ্চেচ দাউ
 ঞ্চেচ ঞ্চেচ বি বি বি বি (দুই বাৰ)
 ঞ্চেচ, বিদাউ বিগেচ দাউ, হেকেবি বাউ হেকেবি বাউ।।

হেকেবি বিদান খেতি দাউ বিগে বিগে হেকেবি বিদান ঞ্চেচ খেতি
 দাউ। ঢোলত ভাৰণিহুত বিহৰ অন্য ঢেঁৰ বজাই এজনে বিহা সকলক নচুৱালে।
 ভাৰণিহুত কোনোবা কেইজনমানে ঠকা আৰু ডাল বজাই বজাই গালে :

অ এই ফালে কোনে গল অ বুকুৰে ধনে গল অ
 খোজত মৰি গলে অ মন।

চকুৰে দেখা পাই অ মুখৰে নেমাত অ
 কেনেবা লাগিছে অ মন।।

কোনোবা কেইজন মানে কাঠৰ মাৰিৰ মূৰত এটি কাঠেৰে চৰাই সাজি
 বচিৰ সহায়ত নচুৱাই নচুৱাই বৰতৰ গীত গালে আৰু নাচিলে যেনে :

অ আজি বৰতে অ কালি বৰতে
 বৰতৰ ঢেপেলা পাতেঅ হেইটি সোণাইহঁত
 বৰতৰ ঢেপেলা পাত।

বৰত চাব যাওঁতে চোৰাতে ডাকিলে (দুবাৰ)
 বিহা নাইকিয়া গাত হেইটি সোণাইহঁত অ

তাৰ গিহুত পুনৰ বিহৰ জুনা গালে :

হে কলি নকলি .সূতা কপাহ অ নধৰিলি
 গোন্ধে ভেল যহিলি অ গাতে।

এতোলা সেন্দূৰৰ বোৰ ফুট অ মাৰিলি
 বিহ মনি লাগিছে অ গাত।।

লগে লগে ছয় সাতোটা ঢোলে পুনৰ গিবজনি তুলিলে :
 শ্লোক— দাউ দাউ

ফিন্ ফিন্ এদাউ এফিন দাউ তাক্ ফিন্ এদাউ এফিন দাউ
 ফিন্ ফিন্ এদাউ এফিন দাউ তাক্ ফিন্ এদাউ এফিন দাউ
 ফিন্ ফিন্ এদাউ এফিন্ এফিন্ দাউ (দুবাৰ)

ঝো ঞ্চেচ দাউ ষিট্ ষিট্ ঝো ঞ্চেচতিন্ ঞ্চেচতিন্ দাউ
 বিগেজাউ গেজাউ গেকেবি বিদাউ ঞ্চেচ দাউ বিগেজাউ
 হেকেবি বিদান খেতি দাউ ঞ্চেচজাউ বিগেজাউ হেকেবি বিদান

কেউন দাউ ষ্ৰেচ দাউ বিগেজাউ হেকেবি বিদান খেউন দাউ
 বিগে বি বি বি বি ষ্ৰেচ বিদাউ বিগেহু দাউ হেকেবি বাউ হেকেবিদাউ
 হেকেবি বিদান খেউন দাউ বিগে বিগে হেকেবি বিদান ষ্ৰেচ খিউনদাউ।
 ইয়াৰ পিছত এজন ঢুলীয়াই নাচনিয়াৰ টেৰ বজাই বিহ্বাক, নচুৰাক,
 নচুৰালে ডাৰ পিছত তাল-ঠকা লৈ আন এদলে গালে আৰু নাচিলে :

অ ককাই অ ককাই অ চুৰিলা চতাই অ
 বোয়ে বা কিমানৰ কাজি।

বেবা সুবঙাই চাইনো মই পঠিয়াও
 ধৰিব নেজানে পাৰ্জি অ কটেনজুন কৰীক ধুয়াবুৰ
 নেমাতি বোঁৱাতো কোন।

এইদৰে কাঠমেজিৰ ওচৰত ধেমালি কৰি থাকি অনুমান বাতি বাৰমান
 বাজিলে বৰ বৰ গৰখীয়াই বুঢ়াসকলক মাতিবলৈ গৰখীয়া পঠাব। বুঢ়াসকল
 আহি পালে বাইজৰ মদ বজাব দ্ৰৱত গৰখীয়া সকলে বহুৱাব। বুঢ়াসকলৰ আগত
 মদ দিব। সকলোৱে ঈশ্বৰৰ প্ৰতি স্তুতি কৰি মদ খাব। মদ খোৱাৰ পিছত পুনৰ
 কাঠমেজিৰ ওচৰত বিহ মাৰিব। তাৰ পিছত বাতি অনুমান চাৰি মান বজাত
 এফালৰপৰা হৰিষ্মনি দি মেজিবোৰ পুৰি যাব। কাঠমেজিৰ দৰেই গৰখীয়াৰ
 ওপৰৰ বৰ গৰখীয়াই হাতত জুইৰ জোৰালৈ মেজিত জুই দিব বাকী সকলে
 “হৰিবোল হৰিবোল সকলে হৰিবোল” বুলি হৰিষ্মনি দিব। তাৰ পিছত সমূহ
 বিহুৱা দলটি গৰখীয়াসকলৰ লগে লগে ঢোল-পেঁপা বজাই নাচি নাচি আগুৱাই
 যাব। এইদৰে আগুৱাই গৈ থাকি পূৱত ৰেলি ওলোৱাৰ সময়ত সকলোৱে
 গৈ মদ খোৱা মেজিৰ ওচৰত শাৰীপাতি বহিবগৈ। মদ বজা গৃহস্থৰ পৰা দুজন
 মানে গৈ মদ লৈ আনিব আৰু সমূহ বাইজক দিব। সমূহ বাইজেও ঈশ্বৰৰ
 স্তুতি কৰি, মদ বজা গৃহস্থ দ্ৰৱক আশীৰ্বাদ কৰি মদ খাব। তাৰ পিছত পুনৰ
 এটি এটিকে মেজিপুৰি আগুৱাই গৈ থাকিব। এইদৰে আগুৱাই গৈ থাকি
 ভেটিয়া পানীৰ বুৰলিৰ ওচৰৰ ঘাটমেজি পাবগৈ ভেটিয়া সেই মেজিত হৰিষ্মনি
 দি জুই জ্বলাই দিব। জুই জ্বলি উঠাৰ নিচত গৰখীয়া সকলে জুই লগা খেৰ
 মেজিৰ পৰা টানি লৈ পুখুৰীত পৰি গা ধুব। তাৰ পিছত এটি এটিকে সম্পূৰ্ণ
 মেজি বিনতিত জুই দিব। ককাই-ভাই বা বজা-বানীৰ মেজিৰ পৰাও জুই লগা
 খেৰ টানি পুখুৰীত পৰি গা ধুব। এই বৰদহৰ ডলৰ বিহুতলিতে দুয়ো চুৰুবিৰে
 ঢুলীয়াই সকলে একে লগে লগ হৈ কোনে কিমান ঢোল বজাব পাৰে কোনে
 কিমান নাচিব পাৰে, কোনে কিমান গাব পাৰে তাৰ প্ৰতিযোগিতা লাগে। মেজি

সহযোগত বুঢ়াভকতে মিঠাতেল ফৰাৰ বস্তিত দি ফৰাৰ গুৰিৰ আগপত্ৰত সিঠা-পনা সাম্ৰহ পূৰ্ণ শৰুৰলৈ অৰ্পণ কৰে। তাৰ সিহঁত সকলো ভকতে নাম-প্ৰসঙ্গ কৰে। দুখটা মান সময় নাম-প্ৰসঙ্গ কৰাৰ সিহঁত সকলোঁ সাম্ৰহ, মদ, সিঠা-পনা ভকতসকলক বিলাই দিয়ে। ভকতে খাই কট ছলি থকা বস্তি গতিত এটি নমস্কাৰ জনাই ফৰাৰি গুছি যায়। গধূলি হ'ল ঘৰে ঘৰে পদূলিৰ মূৰে মূৰে চাৰি-বস্তি ছলি উঠিল। বিহুৰ দিনটো পাৰহল, সিহঁদিনা ছোৱালীহঁতে পথাৰত, কান্ধাত ধোল খেলিলে পথাৰৰ মাজত, গছৰ চাঁত জুৰ 'বাঁজি বিহুগীত গাই গাই চাপৰি বজালে, নাচিলে। এই ছোৱালীহঁতৰ বিহু নাচৰ ওচৰলৈ ডেকাসকল নগৈছিল। নাচত ঢোল-পেগাৰ সংযোগ নাছিল। হাতৰ চাপৰিৰে নৃত্য-গীতৰ হৃদয়বিহীন। বাকপুজীয়া অঞ্চলৰ ভিৰাসকলে কুৰি শতিকাৰ আগ ভাগৰে পৰা লাহে লাহে তেওঁলোকৰ নিজা ভাষা ভাষা এৰি অসমীয়া ভাষাৰে কথা কৈছিল সেয়ে তেওঁলোকৰ গীত-মাতো অসমীয়া ভাষাবেই আছিল। অসমৰ সকলো ঠাইৰে কনগীত, বিহুগীতবোৰৰ ভাৱ একেই প্ৰণয়জনিত, মাথো সুৰবিলাক বেলেগ বেলেগ। গছৰ ছাঁত, পথাৰৰ মাজত ছোৱালীহঁত ফুলীয়াৰে খিয় হল। এজনীয়ে গালে— বাকীসকলে চাপৰি বজালে, দুজনীমানে ঘৰৰ ভিতৰত সোমাই নাচিলে :

অ কলভৰ গঢ়া গাই

বেনু মন মন অ

আহিলি ডেকা ভাই

বেনু মন মন অ

ললি বঙামাটিৰ ফোট।

বেনু মন মন অ

জাৰ্মানে জাপানে

বেনু মন মন অ

কিনো যুজ লাগিলে

বেনু মন মন অ

বুঢ়িলে চলালে বৰে

মন মন অ

তোৰে যে স্বৰত।

মবো মন মন অ পাৰিজাত ভাওনা কৰো। বিহুৰ নাচত গীতৰ হৃদয় হৃদয় নাচনীয়ে ভৰি সামান্য ওপৰলৈ ছলি জপিয়াই আঠ ভাঙি হাত দুখনেৰে মেখেদি খন সামান্য উজাই থৰি ককাল লৰাই লৰাই নাচিলে। কোনো সময়ত ককাল হলি চাপৰি এখন হাত ককালত আৰু এখন মেলা হাত মূৰত থৈ ঘূৰি ঘূৰি নাচিলে। তাৰ সিহঁত আন এজনীয়ে গালে :

খুম শুক নুভৰো

গধূলি গধূলি

খুম শুক নুভৰো

মই কুবো গধূলি

খুম শুক নুভৰো

বাৰে খাই কোঙে খাই বাক

ধুম শুক নুওৰো তোৰ লগত মৰি বাও
 ধুম শুক নুওৰো মৰাৰ লাহৰী
 ধুম শুক নুওৰো দেখা যাই এ যদি বাকে ধুমগিৰি ধুমনিয়াং এনিয়াং
 বৈ বৈ বহুলাৰ ভাওনা চাওঁ॥

পুনৰ দুজনী মানে জাকৰ মাজত সোমাই পখিলা উৰাদি হাত মেলি
 মেলি ঘূৰি ঘূৰি নাচিলে। পুনৰ আন এজনীয়ে গালে :

পানী আনি দিয়া অ সোণাই অ'
 বঁহুতো মচো মই অ সোণাই অ'

বংপুৰ জিলাৰে মাটি।

চেঁচা পাইয়ে পাইয়ে অ সোণাই অ'
 টোপনি নাহে মোৰ অ সোণাই অ'

লোকে পাৰি দিয়া পাটি অ চেনাই ধূপ জববাই ধৰিম তোক
 সুদা নেদেখিবি মোক।

পুনৰ দুজনী মানে ঘৰৰ ভিতৰ সোমাই পখিলা উৰাদি ঘূৰি ঘূৰি নাচিলে।
 এইদৰে তিনি-চাৰি দিন বং-ধেমালি কৰাৰ পিছত মাঘ বিহুটিক গাভৰুহঁতে বিদায়
 দিলে। এই কেইদিনতে মহগোবাল ডেকাহঁতে ম'হ যুঁজালে আজিৰ দৰে
 কমিটিৰ নিয়ম মানি নহয় ম'হ গোবালৰ বুজা পৰাৰ মাজেদি। জী-জোৰাঁইহঁতে
 এই কেইদিনতে শাহুৰেক শহুৰেকহঁতলৈ মদৰ কলহ, পিঠাৰ টোপোলালৈ বিহুৰ
 বাবদ সেৱা জনালে গৈ। এইদৰে ভিৱাসকলে বং-ধেমালিৰে ভোগালী বিহুটিক
 বিদায়দি আহ, মৰাপাট পেলাবৰ বাবে মাটি চহ কৰিবলৈ পথাৰৰ কৰ্মৰ মাজত
 ব্যস্ত হৈ পৰিল। ♦

(৭) গাৰোসকলৰ মাজত মাঘবিহু : গুৱানগালা

ড° বিমল মজুমদাৰ

অসমৰ ৰাজনৈতিক মানচিত্ৰ আজি খণ্ডিত প্ৰায়। সম্ভৱ আৰু আশীৰ দৰ্শকত নগালেণ্ড, মিজোৰাম, মণিপুৰ, অৰুণাচল, ত্ৰিপুৰা, মেঘালয়ক প্ৰশাসনিক সুবিধাৰ দোহাই দি অসমৰপৰা বিচ্ছিন্ন কৰি সুকীয়া সুকীয়া ৰাজ্য স্থাপন কৰা হ'ল, যদিও ৰাজনৈতিকভাৱে গাৰো পাহাৰ অসমৰপৰা আঁতৰি গৈ মেঘালয় ৰাজ্যৰ লগ লগিল, তথাপি অসমীয়া সংস্কৃতিৰ সীমান্তত বসবাস কৰা পৰ্বতবাসী গাৰোসকলে মানসিক বা সাংস্কৃতিকভাৱে আজিও অসমীয়া সংস্কৃতিৰ লগত থকা পূৰ্বৰ যোগসূত্ৰ ত্যাগ কৰিব পৰা নাই। সেইবাবেই সাংস্কৃতিক দিশত অসমীয়া সমাজ আৰু গাৰো সমাজৰ মাজত সাদৃশ্য পৰিলক্ষিত হয়। প্ৰসংগক্ৰমে গাৰোসকলৰ মাজত প্ৰচলিত 'গুৱানগালা' উৎসৱক অসমীয়া সমাজত প্ৰচলিত 'মাঘবিহু' উৎসৱৰ সৈতে তুলনা কৰি চাব পাৰি।

ইতিহাসে চুکی নোপোৱা অতীজৰেপৰা জীৱ-শ্ৰেষ্ঠ মানৱ জাতিয়ে তেওঁলোকৰ নিজ নিজ সমাজৰ লগত খাপ খুৱাই কৰ্মময় জীৱনত কিছুমান ৰীতি-নীতি, আচাৰ-স্বাৱহাৰ, উৎসৱ-অনুষ্ঠান সামৰি লৈছিল। ইয়াৰে ভালেখিনি আনন্দ-বিনোদনৰ লগত জৰিত আৰু আন কিছুমান সামাজিক, ভৌগোলিক, ধৰ্মীয় বিশ্বাস আদিৰ লগত জৰিত। পৃথিৱীৰ প্ৰায়বোৰ সমাজতে বছৰটোৰ কোনো এটা ভাগ এফলীয়া কৰি থোৱা দেখা যায় উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ কাৰণে। এই উৎসৱ-অনুষ্ঠানসমূহ সংস্কৃতিৰ এক অপৰিহাৰ্য্য অঙ্গ। গাৰো সমাজতো বছৰটোৰ বিভিন্ন ঋতুত বিভিন্ন উৎসৱ পালন কৰা দেখা যায়। 'বাৰটা মাহত তেৰটা উৎসৱ' কথাৰাৰ গাৰোসকলৰ ক্ষেত্ৰতো সমানেই প্ৰযোজ্য। এই উৎসৱসমূহৰ ভিতৰত অসমীয়া সমাজত প্ৰচলিত মাঘবিহু সদৃশ উৎসৱটো হ'ল 'গুৱানগালা'। তলত এই উৎসৱটি সম্পৰ্কে এটি বিৱৰণ দাঙি ধৰিবলৈ প্ৰয়াস কৰা হ'ল।

'গুৱানগালা' গাৰোসকলৰ প্ৰধান উৎসৱ। উত্তৰ-পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ উৎসৱসমূহ যেনেদৰে কৃষিক কেন্দ্ৰ কৰি উৎপত্তি হৈছে; তেনেদৰে গাৰোসকলৰ জাতীয় উৎসৱ 'গুৱানগালা'ৰো সৃষ্টি হৈছে কৃষিক কেন্দ্ৰ কৰিয়েই। খেতি চপোৱাৰ ঠিক নিছতেই 'গুৱানগালা' উৎসৱ অনুষ্ঠিত হয়। লখিমী

চপোৱাৰ উৎসৱ পৃথিৱীৰ প্ৰায়বোৰ সমাজেই পালন কৰে। গাবোসকলে ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম নহয়। আহিৰ-কাতিমাহত জুম খেতি চপোৱা শেষ হ'লে পথাৰৰ মানুহখিনি গাঁৱলৈ উভতি আহে। গাঁৱলৈ উভতি অহাৰ পিছত 'আহায়া' বুলি আন এটি সৰু উৎসৱ পালন কৰা হয়। 'আহায়া' হ'ল প্ৰধান উৎসৱ 'ওৱানগালা'ৰ আগ জাননী স্বৰূপ। ইয়াক মাখবিহৰ 'উকমা'ৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰি। 'আহায়া' পালনৰ বাবে ঘৰে ঘৰে 'চু' (ময়) প্ৰস্তুত কৰা হয়। ঢোল, শিঙা আদি বাদ্য গাঁৱৰ মুখিয়ালজনৰ স্বৰূপৰা আনি বজোৱা হয় আৰু গাঁৱৰ ডেকাসকলে ৰাতি সূৰ্যবিওৱাৰ দৰে সুললিত ধ্বনি প্ৰকাশ কৰি উৎসৱৰ জাননী দিয়ে। এই উৎসৱ আৰম্ভ হোৱাৰ প্ৰথম দিনা জুম খেতিৰ উৎপন্নৰ এটি অংশ প্ৰথমে দেৱ-দেৱীলৈ আগবঢ়োৱা হয়। গাঁৱত 'চু' শেষ নোহোৱালৈকে এই উৎসৱ অব্যাহত থাকে। এই উৎসৱৰ জৰিয়তে 'ওৱানগালা'ৰ বাবে প্ৰস্তুতি চলোৱা হয়।

'আহায়া' শেষ হোৱাৰ প্ৰায় দুসপ্তাহমানৰ ভিতৰতেই 'ওৱানগালা' আৰম্ভ হয়। কিন্তু 'ওৱানগালা' উদ্‌যাপন কৰাৰ বাবেকোনো নিৰ্দিষ্ট দিন, বাৰ বা তাৰিখ নাথাকে। গাঁওবাসীৰ সুবিধা অনুযায়ীহে অনুষ্ঠিত হয়। এই উৎসৱ উপলক্ষে ডেকা-গাভৰু, ল'ৰা-বুঢ়া সকলোৱে নতুন কাপোৰ পৰিধান কৰে, বাট-পথৰ হাবি-বন কাটি পৰিষ্কাৰ কৰে আৰু প্ৰতি ঘৰে ঘৰে অপৰ্য্যাপ্ত পৰিমাণে চু প্ৰস্তুত কৰে। 'ওৱানগালা'ৰ আগদিনা দুৰূপৰা ইষ্ট-কুটুম্ব আহি ঘৰ ভৰি পৰে। এই উৎসৱ সাধাৰণতে গধূলি আৰম্ভ হয়। প্ৰথমতে গাঁৱৰ মুখিয়ালজনৰ (নকমা) ঘৰত 'চালজং' অৰ্থাৎ সূৰ্য দেৱতালৈ 'চু' আৰু আন উৎপাদিত শস্য আগবঢ়াই উৎসৱৰ পাতনি মেলা হয়। ইয়াকে 'নকমা ওৱানগালা' বুলি কোৱা হয়। দেৱতালৈ আগবঢ়োৱাৰ পিছত নকমাজনে তেওঁৰ ঘৰত উপস্থিত হোৱা সমস্ত ৰাইজক চু, ভাত আদিৰে আপ্যায়ন কৰে। খোৱা-বোৱাৰ পিছত ঘৰৰ ভিতৰতে নাচ আৰম্ভ হয়। প্ৰথমে বুঢ়া-বুঢ়ী বা বয়সস্বসকলে নাচে। তাৰ পিছত ডেকা-গাভৰুৰে ঘৰৰ ভিতৰত অলপ নাচি চোতাললৈ ওলায়। 'ওৱানগালা'ৰ প্ৰথম ৰাতিটো এনেদৰে নৃত্য-গীত আৰু আমোদ-প্ৰমোদেৰে পাৰ কৰা হয়।

ৰাতিপূৰ্ণা গোটেই ৰাইজ আকৌ মুখিয়ালজনৰ ঘৰলৈ উভতি আহে। ইয়াত ওৱানগালাৰ দ্বিতীয় অংশ 'চাচাত' পালন কৰা হয়। 'চাচাত'ত বিশেষ ধৰণে ঢোল, নাগাৰা, শিঙা আদি বজোৱা হয়। বয়সস্বসকলে হাতত চাল-তৰোৱাল লৈ পূৰ্বপুৰুষ বীৰসকলৰ বীৰত্বৰ কাহিনী স্বৰূপ কৰি বুদ্ধৰ ভঙ্গীত নাচে। এই নাচ আৰু গীতক 'গ্ৰীকা' বোলে। এনে নাচ নাচোঁতে প্ৰত্যেকলৈ

সন্ধানৰে 'চু' আগবঢ়োৱা হয়। কোনো কোনো গাঁৱত 'চাচাত'ৰ সময়ত ধূনা বুলোৱা নিয়ম। অৱশ্যে ধূনা অকল মুখিয়ালজনীয়েহে কৰাৰ পাৰে আৰু এইটো তেওঁৰ বিশেষ অধিকাৰ বুলি গণ্য কৰা হয়। ইয়াৰ লিখত চাউলৰ গুৰি পানীৰ লগত মিহলাই ডেকাসকলৈ যবৰ বেৰবোৰত লেপি দিয়ে আৰু উপস্থিত ৰাইজৰ পাত ছটিয়াই দিয়ে। এইটো 'ওৱানগালা'ৰ পবিত্ৰ টিন বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। মুখিয়ালজনৰ যবত 'চাচাত' শেষ হোৱাৰ লিখত প্ৰত্যেক ঘৰে ঘৰে একে ধৰণেই 'চাচাত' পাৰ্জন কৰা হয়। 'চাচাত'ৰ লিখত ওৱানগালাৰ নৃত্য-গীত, আমোদ-প্ৰমোদ প্ৰায় এসপ্তাহলৈ চলে। এই উৎসৱতে ডেকা-গাভৰুৱে 'এজিয়া', 'দোৰোৱা', 'আমবেঙনি অনেহা', 'প্ৰীকা' আদি গীত গায়। অৰ্থাৎ এই কেইবিধ গীত গাবোসকলৰ লবিয়া চপোৱা উৎসৱ 'ওৱানগালা'ৰ লগত সংযুক্ত।

প্ৰক্ষেপক ঘৰে ঘৰে 'ওৱানগালা'ৰ বাবে বিশেষভাৱে প্ৰস্তুত কৰা 'চু' শেষ হ'লেহে এই উৎসৱৰো সামৰণি পৰে। এইদৰে এখন গাঁৱত 'ওৱানগালা'ৰ সামৰণি পৰাৰ লগে লগে আন এখন গাঁৱত 'ওৱানগালা' পালনৰ বাবে প্ৰস্তুতি আৰম্ভ হয়। অৰ্থাৎ 'ওৱানগালা' উৎসৱটো একেটা সময়তে আটাইবোৰ গাঁৱতে পালন কৰা নহয়। এখনৰ লিখত আন এখন গাঁৱত উদ্‌যাপিত হয়। সেইবাবে এই উৎসৱটো গাবো সমাজত প্ৰায় দুই-তিনি মাহ ধৰি লেঠাৰি নিছিকাকৈ চলি থাকে। অৱশ্যে আজিকালি 'ওৱানগালা' উপলক্ষে চৰকাৰীভাৱে এটা দিন বন্ধ ঘোষণা কৰা হৈছে আৰু সেইদিনা সমূহীয়াভাৱে মুকলি পথাৰত এই উৎসৱ পালন কৰা হয়। এই উৎসৱৰ সমাপ্তিৰ লগে লগে গাবোসকলৰ এটা খেতিৰ বজুৰো ওৰ পৰে।

গাবো সমাজত প্ৰচলিত 'ওৱানগালা' উৎসৱক অসমীয়া সমাজত প্ৰচলিত মাধবিকৰ লগত তুলনা কৰিব পাৰি। 'ওৱানগালা' যেনেদৰে কৃষিভিত্তিক উৎসৱ, তেনেদৰে মাধবিকও অসমীয়াসকলৰ কৃষিকেন্দ্ৰিক উৎসৱ। ভোগালী বিহ যেনেদৰে শস্য চপোৱাৰ লিখত উদ্‌যাপন কৰা হয়, তেনেদৰে গাবোসকলৰ 'ওৱানগালা'ও উদ্‌যাপন কৰা হয় জুম খেতি চপোৱাৰ লিখত। মাধবিকত যেনেদৰে ভোজ বা লগলগত, আমোদ-প্ৰমোদ, নৃত্য-গীত আদি কৰা হয় 'ওৱানগালা' উৎসৱতো সেইবোৰ দেখা যায়। সৰ্বোপৰি 'ওৱানগালা' আৰু 'ভোগালী বিহ' পাচৰ আৰু অসমীয়া যুগোপন সমাজৰে দুটা জাতীয় উৎসৱ। □

(৮) বাভাসকলৰ মাজত মাঘবিহু : দুমাছি

ড° উপেন বাভা হাকচাম

পূহ-মাঘ মাহৰ সংক্ৰান্তিত উদ্‌যাপিত বাভাৰ দুমাছি-দো-মাঘ-ঈ এবিধ ধৰ্ম-বহিৰ্ভূত অনুষ্ঠান।^১ বাভাসমাজত অসমীয়া বৰ্ণ হিন্দুৰ মাজত প্ৰচলিত কঙালী বিহু (বিঘুৰা), কঙালী বিহু (কাতি গাছ) ৰ নিচিনাকৈ এই ভোখালী বিহুৰো (দুমাছি) ব্যাপক সমাদৰ আছে। অৱশ্যে উজনি অসমতকৈ নামনি অসমত উদ্‌যাপিত বিভিন্ন লোকাচাৰৰ সৈতেহে বাভা সমাজত উদ্‌যাপিত এই তিনিবিধ বিহুৰ বিশেষ মিল পৰিলক্ষিত হয়।^২

বাভাসকলে মাঘ বিহুৰ উৰুকাৰ দিনাখন সন্ধিয়া বেলিকা সৰু-ডাঙৰ সকলো ঘৰৰ চালৰ ওপৰেদি এৰী সূতাৰে ঘেৰ দিয়ে। এই অনুষ্ঠানটোক ‘নোক ঘুৰায়কায়’ বা ঘৰ ঘেৰনি বোলা হয়। ঘৰ ঘেৰনি পৰ্বৰে মাঘৰ ‘দুমাছি’ শুভাৰম্ভ কৰে। মন কৰিবলগীয় যে ‘ঘৰ ঘেৰনি’ পৰ্ব আৰম্ভ হোৱাৰ পূৰ্বে দুমাছিৰ বাবে ভেলানোক (ভেলাঘৰ) সজোৱা গিঠা-পনা কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় গিঠা-গুৰি খুন্দা, চিৰা-সান্দহ খুন্দা আদি কাম যতনাই ল’ব লাগে খুন্দা-মেলাতো বাদেই ‘ঘৰ ঘেৰনি’ৰ দিনৰপৰা অন্ততঃ তিনিদিনলৈকে ধান-চাউল লৰা-চৰা কৰা, আখল ঘৰত বন্ধা-বঢ়া কৰা আৰু কাপোৰ-কানি আঁচোৰা আদি কাৰ্য্যৰপৰাও বিৰত থকা হয়। সকলো ধৰণৰ কাম কাজ বন্ধ ৰাখি বিশেষকৈ দা-কুঠাৰ-কোৰ ধৰাটো সম্পূৰ্ণ বন্ধ ৰাখি হালখতি (হাৰি চেকেকাৰ) পালন কৰা হয়। সেই দিন ধৰি দুমাছিৰ সময়ত কাকো এটা বস্তুও ধৰলৈ দিয়া নহয়। এই দুমাছিৰ কেইদিন পূৰ্বৰে কেৱল মদ-মাংসৰ চাটনি (খাৰজি) ঘৰে ঘৰে গৈ পূৰ্বতে সেৱা-সংকাৰ কৰি মানধৰি (চকো-পায়কায়) গীত-নাচ-বাদ্যৰে অতিবাহিত কৰিছিল। মদ নোখোৱা বিলাকে চিৰা (ৰংচু), আতাকুতা চৰ্ভেল (চিৰা) বিভিন্ন বকমৰ গিঠা (বায়), পনা (পনো কায়), লগ ভাত আদি খাই লগ-সম্মীয়াৰ সৈতে মিলা-প্ৰীতিৰে কটাইছিল। উল্লেখযোগ্য যে, বাভাসকলে অন্যান্য দিনৰ সাঁচতীয়া আৰু সচৰাচৰ জলপান হিচাপে খোৱা ৰম্প (গুৰি কৰাই) আৰু চুঙাপিঠা বা ফোকচাক আদি ইয়াত পৰিবেশন কৰা নহয়। এই উৎসৱৰ বাবে জীয়াৰী বোৱাৰীয়ে সাচতীয়া ৰহিমদ (ছিনাচিনা), বৰাৰ ঝুগলি (মাখাম ছিখা), আদি আগতীয়াৰূপে পাতি থৈ দিয়ে।

ৰাভাসকলৰ দুমাহিৰ দ্বিতীয় পৰ্ব আৰম্ভ হয় ভেলানোক পোৰা অনুষ্ঠানেৰে। ভেলানোক গাঁৱৰ ডেকা ল'ৰাই এমাহ বা এপষেক আগৰ পৰা পাহাৰ ভাঙি কাটি অনা কাঁক বাঁহ আৰু প্ৰতি ঘৰৰ পৰা খুজি অনা ধনখেৰেৰে বিভিন্ন গঢ় আৰু আকাৰ দি সজাই লয়। মূল ভেলানোক সাধৰণতে ২০/৩০ ফুট ওখ কৰি গধুজ আকৃতিৰে তিনি খলগীয়াকৈ সজোৱা হয়।^১ বাকী বিলাক সৰু-ডাঙৰ বিভিন্ন আকৃতিৰ কিছুমান ৰতাৰ দৰে এচলীয়া (ভোজ-ভাত খাই একেলগে ৰাতিটো কটাবৰ বাবে) আৰু কিছুমান চিতাৰ দৰে খলপ খলপকৈ সজোৱা। ভেলানোকৰ চূড়াত তিনি, পাঁচ বা সাতোটা বাঁহৰ ডাঁৰিকি বান্ধি তাত খেৰ জুমুঠিৰে বান্ধবৰ প্ৰতিকৃতি সাজি ওলোমাই দিয়া হয়।^২ অঞ্চল বিশেষে বাঁগৰ ডাঁৰিকিসমূহ য'ত একেলগে ধুপাই বন্ধা হৈছে তাতে কুৰুৱা চৰাইৰ বাহ (কেচুমটাকে কণী হিচাপে দি) এটা বান্ধি দিয়া হয়। ঘৰ ঘেৰানি দিনাখনে জ্বলাবলগীয়া এটা সৰু আকৃতিৰ 'বায় ৰাছামকায়' নামৰ ভেলানোক একোখনো সজোৱা হয়।

ঘৰ ঘেৰানি দিনাখন গাঁৱৰ চেমনীয়া আৰু গৰখীয়া ল'ৰাহঁতে (কোনো কোনো অঞ্চলত বয়সস্থ লোকসকলেও, ছোৱালী নতুবা তিৰোতা নহয়) ভেলানোকত গৈ ৰাতিটো ভোজ-ভাত খাই, নাচ-বাগ কৰি কটায়। দুমাহি উপলক্ষে গোৱা ভেলানোকৰ গীত অল্লীল বিধৰ আৰু শ্ৰাদ্ধ অনুষ্ঠানৰ গীতৰ সৈতে প্ৰায় মিল থকা। তেনে গীত কেইফাকিমান তলত দিয়া হল।^৩

(ক) শাৰী হ'ক শাৰী হ'ক হেলা।

মাগ মাহি দুমাহি হেলা।। (ৰাভামিজত ৰচিত)

(খ) মি তুপুৰ চু মায় তুপুৰ চু।

মিচিক পিদান মানদঙৰে বাৰ দাপে জু।।

(শাক-ভাত টোপোলাই খোৱা, ন ঘৈনী পালে জুহালত জুই পুৱাই সহবাস কৰা।)

(গ) থোক ছানি ছানি দাম ছানি ছানি।

চাঙি চুয়াৰ ৰজতা চিঙা নাকে কানি।।

(হোকাৰ মোৰো চিকুণ, ঢাবীৰ মোৰো চিকুণ— বিজনীৰ কামাংগ

শিবশিৰাইছে আমাক মাথো কোৱা।)

(ঘ) হাতাকানি পায়কং পায়কং গমে গমে থেয়া।

চিঙি মামানি ছুৱা চিং বানা থেয়া।।

(খিন্ন গড়াত ৰোৱা অৰুহৰ ডাল ভৰি লাগে, আমাৰ মোমাইটিৰ জীয়েকজনী আমাৰ বিয়াত চলে।)

কোনো কোনো অঞ্চলত ঘৰ ঘেৰানিৰ দিনাখনে 'ভেলানোক'ৰ নামত কুকুৰা চৰাই কাটি পূজা দিয়ে। সেই পূজাৰ বলি ভোজত ব্যৱহাৰ কৰা হয় বা গৰখীয়া ল'ৰাইতে পোৰা দি চাটনি কৰি যায়। সাধাৰণতে 'ভেলানোক'ত তিনি গৰাকী দেৱ-দেৱীক সাধাৰণ ভোগ-প্ৰসাদেৰে (আগলতি কলপাতত লোৱা চাউল-পিঠাওৰি), ধূপ-ধূনা, চাকি-বন্তি প্ৰজ্জ্বলিত কৰি, তুলসী পানী চটিয়াই তিতা গাৰে মূনি-চুনি সজিয়া পূজা দিয়া হয়। সেই তিনি গৰাকী দেৱ-দেৱী হ'ল— (১) বাভাৰ আদিম দাৰমাং (বঙা মতা কুকুৰাৰে বাভাভাৰাত মন্ত্ৰ মাতি), (২) গাৰোৰ পৰা পোৱা কনচো (কগা মাইকী কুকুৰাৰে গাৰো ভাৰাত মন্ত্ৰ মাতি) আৰু (৩) লেমা অৰ্থাৎ আৰ্য্য হিন্দুসকলৰপৰা পোৱা লাখৰ (বঙা মাইকী কুকুৰাৰে লেমাকাথা অৰ্থাৎ বাভামিজত ৰচিত মন্ত্ৰ মাতি)। দক্ষিণ যুৱাকৈ বাওঁফালে দাৰমাং মাজত কনচো আৰু সোঁফালে লাখৰ গোসাইৰ বেদী প্ৰস্তুত কৰা হয়। পূজাত উচ্চাৰিত মন্ত্ৰ তিনি ফাকি তলত দিয়া হ'ল*

(ক) দাৰমাং দেৱতাৰ পূজা-মন্ত্ৰ :

এহেম থেমেন নামে

মামা চিপু দাৰমাং নামে।

দাৰমাং নাঙি কোলায়-বোমায়

নাঙি হাছং আৰো বাছং

নেমে তোঙা লাগিনো।

অথ্ৰে চিং বি'ছবি দুমাছি

তোমাবা ৰাখুই পূজা খাৰেতা

চিঙা একায় বছৰি এথ্ৰেয়ান

নেমে তোঙা লাগিয়া

চিঙি একায় হাচু-হাজেক মাছু চাৰায়বায়

আপদ-বিপদ চাঙা লাগিচা।

নাঙি বাছং আৰো হাছং দিগি

(মজাইপাৰা ৰাইজি) নেমে তোঙা লাগিয়া।।

তো বুলি ৰাখুইতা

দুপি খুনাং ৰাখুই

সেৱায়তা-বাৰিতা

এহেম থেমেন আৰকি।।।

(অসমীয়া ভাৱাৰ্থ : হে মামা চিপু দাৰমাং দেৱতা! তোমাব আশীৰ্বাদত আমাব

অঙ্কলৰ কোনো বিপদ-বিধিনি নোহোৱাকৈ ভালে ভালে দিন-কাল যাব লাগে।
সেয়েহে তোমাৰ নামত বছৰেকত মাঘবিহুৰ দিনাখন কুকুৰা বলিৰে, ধূপ-
ধূনা লৈ পূজা দি আছোঁ— আমাৰ প্ৰণাম গ্ৰহণ কৰাঁ।)

(খ) কনচো দেৱতাৰ পূজা-মন্ত্ৰ (থায় উঠি গৈছে):

আত্থু কনচো— বাওনি কনচো

আব্ৰিনি কনচো— বাওনি কনচো

দিউলিনি কনচো মা নলঙা আব্ৰিনি কনচো

মা তুৰানি কনচো আজাং গাবনি কনচো

হেই আত্থু কনচো

মাত্থুখো নাদে বানো দনাঙা

ইও মাত্থুখো দনাদে

অনখাতে অনবো.....।।

(অসমীয়া ভাৱাৰ্থ : হে কনচো দেৱতা, তুমি ক'ত থাকা.. কেইটামান ঠাই,
নদী স্থানৰ নাম মাতি..... আমাৰ গো-গাই লুকাই কৰি নাৰাখিবা— ৰাখিলেও
পূজা দিয়াৰ পিছত ঘূৰাই দিবা.....)

(গ) লাখৰ ঠাকুৰৰ পূজা-মন্ত্ৰ :

হে আৰকি বুৰা লাখৰ ঠাকুৰ আৰকি—

আপোনাৰ নামে বছৰে বছৰে

আমি পালন কৰিয়া আছে

পূজা কৰিয়া আছে

হে আৰকি.....

কুনু আজি বছৰিকা পূজা কৰিয়া আছে

.....আমি কুনু পাহাৰ-পৰ্বত বেৰেয়া

কুনু দিন-ৰাত, চাৰিওফালে

নজৰ কৰিয়া ৰাখিব লাগে

কুনু গুৰু-বাচুৰ নষ্ট কৰিব নালাগে

দোমাছি দিনত বুলি-বিধান দিয়া

পূজা কৰিয়া আছে

দুপি-ফুনাং চুৰি- পূজা কৰিয়া আছে

কুনু ৰাঙা-ঘাটে লাগাৰ পায়া আদান-প্ৰদান

কৰিয়া আপুনি ভালে ভালে ৰাখিব লাগে।।

এইদৰে পূজা-পাতল দি ঘৰ ঘেৰানি দিনাখনে 'বায় ৰাভায় কায়' নাহৰ সক ভেলানোক এটি সন্ধিয়া পৰত দাহন কৰি উৎসবৰ শুভাৰম্ভ কৰা হয়। সেইদৰে কুকুৰাই ডাক দিয়াৰ আগতে এটামান আৰু বাকী ঠিলাক ৰাতি নৌপুৰাওঁতে পুৰি পেলাব লাগে। কাউৰী-কুকুৰাই কা কা কৰাৰ আগতে ৰাতি খপা ল'ৰা কেইটাই ওচৰৰ নদী বা কুৰাত গা ধুই আহি মেজিত মদ ঢালি দলৰ প্ৰতিজনে প্ৰথমে ভেলানোকত জুই লগাই দিয়ে। জুই লাগিলে আটাইয়ে ফুৰ্তি কৰি "দুমাছি দুমাছি— মাগামাহিনি ৰাংচি ওলে ওলেই" অৰ্থাৎ দোমাহী আৰু বৰা চাউলৰ মদৰ বস সমানে মাদকতা পূৰ্ণ বুলি হৈ ধৰি দিয়ে।

ইতিমধ্যে গোটেই গাঁৱৰ বুঢ়া-মুখা আহি ভেলানোকত গোট খায় আৰু ভেলানোকৰ সৈতে থিয়ৈ থিয়ৈ বান্ধি থোৱা বাঁহৰ ডাঁটিকি কেইডাল কাটি আনি তাৰে তিনি টুকুৰাকৈ বাঁহৰ চূড়াত বান্ধি সাঁচ একোটা তৈয়াৰ কৰি ঘৰলৈ লৈ যায়। কোনো কোনো অঞ্চলত ভেলানোক পোৰা ছাই পবিত্ৰ জ্ঞান কৰি ঘৰলৈ আনি সযতনে সাঁচি থয় আৰু ফোঁট হিচাপে পিন্ধে। গৰখীয়া বা ঘৰৰ সক ল'ৰাই সেই সাঁচেৰে এটা বাতিত পিঠা গুৰি ওলি লৈ আৰু আন এটা বাতিত ধোতাব ক'লা (গিমছু) মিঠাতেলত থেতেলি লৈ গৰু-ম'হৰ কপালত, পিঠিত সেৱা-ভক্তি সহকাৰে চাব মাৰি ফোট পিন্ধায়। গৰু-ম'হৰ শিঙত ডেল দিয়া আৰু পিঠা-পনা খুৰাই গো-পূজা (মাছু দাগায়কায় মাছু বাম খিছকায়) কৰা পৰ্বটোৰ ইমানতে অন্ত পৰে আৰু তিনিমাহৰ কাৰণে (বহাগ বিহলৈকে) গৰু উদঙীয়া কৈ চৰিবলৈ মেলি দিয়ে। গৰখীয়া ল'ৰাইতক মাতি আনি গৃহস্থই লাখৰ গোটা (মাহ আৰু তিলেৰে ভজা গোট কৰাই) খুৰাই মান ধৰিব লাগে। ইয়াকে 'লাখৰ জোঙা' বোলা হয়।

গৰু বিহৰ দিনাখনে বহুতে বাৰীৰ আম-কঠাল তামোল আদি লাগনী গছ তামোলেৰে বান্ধি থৈ দিয়ে (কিছুমান অঞ্চলত উৰুকাৰ দিনাই কৰে)। বহুতে ভঙা নাঙল-যুৰলী আদিও গছজোপাত বান্ধি দিয়ে। বহুতে গৰু কোবোৱা এছাৰিৰে "হাজাৰ হাজাৰ থে" অৰ্থাৎ লাখ-বিলাখ কৈ ফল দে বুলি প্ৰতিজ্ঞা গছৰ শুভিত গৈ কোব সোধায়।

ৰাভাসকলে গৰু বিহ দিনাখনে মদ-মাংস, চিৰা-পিঠা, লগ-ভাত আদি খাই সময় কটায়। ম'হ যুঁজ, কলী যুঁজ, ঘিলা খেল আদিৰ পৰম্পৰা অতীজত আছিল নে নাছিল ক'ব পৰা নাযায়, কিন্তু বৰ্তমান ইয়াৰ প্ৰচলন নাই। উৰুকাৰ ভোজৰ বাবে সামূহিকভাৱে মাছমুৰা আৰু টিকাৰ কৰাৰ পৰম্পৰাও ৰাভা সমাজত অক্ষয়িত নাই। পাতিয়াপাতিয়া বহুবাৰী, বগেজাৰী আদি গীত গাই

আনন্দমনেৰে জাকপাতি ইহৰ সিধবত মদ-সুগন্ধী খাই ফুৰে।

গৰু বিহুৰ পিছদিনাখনে “কায়নি দুমাছি” অৰ্থাৎ মানুহ বিহু। সিদিনা কনিষ্ঠ সকলে বয়োজ্যেষ্ঠসকলৰ ওচৰলৈ গৈ সেৱা-ভক্তি জনায় আৰু একেলগে মদ-মাংস, চিৰা-পিঠা খায়। ন-জোৱায়েকে নৱপৰিণীতা পত্নীৰ সৈতে শহুৰেক-শাহুয়েকৰ ঘৰলৈ বা ধৰ্ম পিতৃ-মাতৃৰ ঘৰলৈ “চকোপায়কায়” (মদৰ উপঢোকা) পৰ্ব পালন কৰিবলৈ এনেকুৱা দিনতে ওলায়। সেইদৰে কঁৰিৰাজক মান ধৰিবলৈ বা উপকাৰীজনৰ শলাগ ল'বলৈ (চকো বুজায়কায়) মানুহ বিহুৰ দিনাই সুচল উলিয়ায় লয়। মিতিৰ-কুটুমৰ ঘৰলৈ আহ-যাহ মানুহ বিহুৰ পৰা সাদিনমানলৈকে চলে। গোটেই সপ্তাহটোৱে ৰাভা সকলে দুমাছিৰ নামত কাম-কন নকৰাকৈ পাৰ কৰি দিয়ে। সেইবাবে এই কেইদিন ৰাভাসকলে কি-বাকুণ্ডি দুমাছি অৰ্থাৎ কুকুৰা গাহৰিৰ বিহু নামেৰে অভিহিত কৰে। দুমাছিত জাতীয় বাদ্য বিশেষকৈ শিঙা বজোৱা হয় আৰু কোনো কোনো অঞ্চলত তাহানিতে জাতীয় বাদ্য বজোৱা প্ৰতিযোগিতাও চলিছিল। দুমাছি যোৱাৰ লগে লগে শিঙা বজোৱা নিষেধ।

দুমাছিৰ দিনাখন বিশেষকৈ মানুহ বিহুৰ দিনাখন ৰাভাসকলে পূৰ্বপুৰুষৰ নামত মদ-সান্দহ আগ কৰে। মৃতকক বা বিহু দেৱতাক মদ আদি নিদিয়াকৈ কোনেও বিহুৰ চিৰা-পিঠা বা মদ-ভাত নাখায়।

ৰাভাসকলে কোনো কোনো অঞ্চলত গৰু বিহুৰ দিনা চোতালত বাৰটা মাহৰ নামত বাৰটা মাটিৰ লাক কৰি থৈ দিয়ে আৰু পিছদিনাখন সেই মাটিৰ লাক কিমান পৰিমাণে সেমেকি আছে তাৰ ভিত্তিত কোন মাহত কি পৰিমাণৰ বৰষুণ হ'ব সেই বিষয়ে বৰ্ষ-চক্ৰ গণনা কৰে।

মূলতঃ ৰাভাসকলৰ দুমাছি ভোগ-বিলাসৰ উৎসৱ। খেতি চপোৱাৰ পিছত আজৰি হোৱা বতৰত উপভোগ কৰি পুনৰুজ্জীৱিত হৈ লোৱাই এই উৎসৱৰ তাৎপৰ্য্য। কিন্তু ৰাভাসকলৰ দুমাছিত গো-লক্ষ্মীৰ লগত জড়িত আৰু ভেলানোক বা মেজিপোৱাৰ লগত জড়িত বিভিন্ন লোকাচাৰে আমাক আন আন অঞ্চলত প্ৰচলিত মাঘবিহু বা মকৰসংক্ৰান্তিৰ প্ৰভাৱৰ কথাও মনলৈ আনি দিয়ে। দ্ৰাবিড় সংস্কৃতিৰ বাহক তামিলনাড়ু আৰু অন্ধ্ৰপ্ৰদেশত প্ৰচলিত ‘মট্ট পুংগল’ নামৰ পুংগল উৎসৱৰ তৃতীয় দিনাখন কৰ্ণাটকত অনুষ্ঠিত গো-পূজা (গৰু ম'হৰ) শিংবোৰ চাফ-চিকুণ কৰি ৰংকৰা আদি) নতুবা কৰ্ণাটকত প্ৰচলিত মকৰসংক্ৰান্তিৰ দিনাখন ভজা তিল, শুকান নাৰিকলৰ সৈতে আত্মীয়-কুটুমলৈ বিলোৱা আৰু ঢোল-গণপী বজাই গৰু-ম'হৰ পূজা কৰি শোভাযাত্ৰা উলিওৱা আদি লোকাচাৰ আৰু নামনি অসমৰ বিশেষকৈ দক্ষিণ গোৱালপাৰা আৰু দক্ষিণ

কামৰূপত বসবাস কৰা দ্ৰাবিড় সংস্কৃতিৰ বাহক স্বৰূপ কৈবৰ্তসকলৰ মাঘবিহুত পালিত গো-পূজাৰ লোকাচাৰৰ বিশেষ সাদৃশ্য মন কৰিবলগীয়া ৰাভাসকলৰ দৰে কৈবৰ্ত সকলেও গৰুক ধোতাব ক'লা (গিমছ/বেছ) মিঠাভেলত গজাই ফোঁট দিয়ে আৰু গৰখীয়াক গোটি কৰাই খুৱায়।^১ সেইদৰে আৰ্য্যসকলে বৈদিক যুগত উদযাপন কৰা মহাব্ৰত সত্ৰত অগ্নিকুণ্ড প্ৰস্থলনেৰে কৰা অগ্নিনূজাৰ লগত ৰাভা তথা উদ্ভব পূৰ্বাঞ্চলৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীয়ে ভেলাঘৰ বা হাবলিঘৰ দাহ কৰা ৰীতিও মন কৰিবলগীয়া। ডিমাছা জনগোষ্ঠীৰ দৰে ৰাভাসকলেও ভেলাঘৰক ভীষ্মৰ চিতা বুলি ভবাটোও আন এক তাৎপৰ্যপূৰ্ণ দিশ।^২ এইদেখৰ তুলনা মূলক অধ্যয়ন হ'লে আৰু যে অধিক তথ্য পোহৰলৈ আহিব এয়া ধূৰূপ।

পাদটীকা আৰু প্ৰসঙ্গ-সূচী :

১. অৱশ্যে বংদানি ফৈদৰ দুই-এখন গাঁৱত ইয়াৰ সৈতে ধৰ্মীয় কৃত্যাদি সম্পাদন কৰা হয়। মায়ভৰি ফৈদৰ মাজত সমাদৃত শ্ৰীম্ৰুদা উৎসৱৰ সৈতে এই ধৰ্মীয় কৃত্যাদিৰ বিশেষ সাদৃশ্য আছে। স্থানান্তৰত এই বিষয়ে উল্লেখ কৰা হৈছে।
২. বিহুবা উৎসৱত ৰাভাসকলে চ'তৰ সংক্ৰান্তিত অৰ্থাৎ গৰু বিহুৰ দিনাখন গৰুক দীঘলভি-মাখিৱতি (বাছবাক্ৰেং-চচুমুজি)ৰে কোবাই গা ধুওৱাৰ উপৰিও বাটচ'ৰাত বটী বাঢ়নী আৰু দহিসূতাৰ সৈতে পুৰণি খদাত এখদাকৈ গোবৰ পেলাই থৈ দিয়ে। সেইদৰে উৰুকাৰ দিনাখন 'বাছবাক্ৰেং-চচুমুজি'-ৰ সৈতে বেঁত (বি) আৰু গোপাৰি (বাৰু ভি'কাম) একগোট কৰি 'মাত্ৰে' হিচাপে বান্ধি গোহালি, বৰঘৰ, ভঁৰাল ঘৰত খুচি থৈ দিয়াৰ উপৰিও কাপোৰ শুকোৱা ভঁৰ আৰু কুঁৱাৰ পাৰতো থৈ দিয়ে। কাতিগাছ উৎসৱত ধাননি পথাৰলৈ গৈ ঔ খোলত বন্তি প্ৰস্থলন কৰাৰ উপৰিও কুঁৱাৰ পাৰত আৰু ভঁৰাল ঘৰৰ সন্মুখতো এগছিকৈ বন্তি জ্বলায়।
৩. ইয়াত সন্নিবিষ্ট 'ভেলানোক'ৰ আলোক চিত্ৰটি বৰদামল-নলীয়াপাৰা অঞ্চলৰ, মজাইপাৰা গাঁৱৰ পৰা লোৱা হৈছে (১৩।১।১৯৯)। এই বংদানি ফৈদ অধুৰিত অঞ্চলসমূহতে অতি জনক-জমককৈ 'না কাণ্টা' নামৰ বাঁহৰ তমাল বা কাঠিৰে নিৰ্মিত চালে চকু বোৱা আহিৰে ভেলানোক বিশেষকৈ সাদিনলৈকে অক্ষত অবস্থাত ৰখা বাদা (বত্ৰা) সজোৱা হয়।
৪. কোনো কোনোৱে ক'ব বিচাৰে যে ভেলাঘৰ হল দৰাচলতে বি'ছৰ বুদাৰ (বুঢ়া ভীষ্ম?) অন্তৰ্ভুক্ত জিন্মা সম্পাদনাৰ্থে নিৰ্মিত চিতাৰ প্ৰতীক। সেয়ে ইয়াক তিনি ঠাইত মেৰ দি সজোৱা হয়। কিয়নো ৰাভাসকলে যুডকক তিনি ঠাইত (ভৰিত, কুকুত আৰু ডিঙিত) পখালি গৰিলা দি ভালদৰে চিতাত মেৰাই ৰাখে। ভেলানোকত বান্ধব দিয়াৰ তাৎপৰ্য সম্পৰ্কে ক'ব বিচাৰে যে বি'ছৰ বুদাই হেনো সত্যযুগত খেনচা-মুদি-নাচা বুদি (কেকৌৰা আৰু ৰাছনী ৰাছনী মাছ)ৰ দ্বাৰা পাতালৰপৰা মাটি আনি পৃথিৱী সৃষ্টি কৰিছিল আৰু

বান্ধব (পুৰুষ) আৰু কাছ (তিৰোতা) এই দুবিধ জীৱৰ পোনতে সৃষ্টি কৰিছিল। বান্ধবক দ্বেষভাৱগত সম্বন্ধৰ সহায়াৰ্থে (জীৱাঘচক্ৰক কৰ্ম কৰিবলৈ নিৰ্দেশ দিছিল। সেইদৰে য়োৱাজানৰ অধিকাৰী দৃষ্টি সম্পন্ন) কুৰুৱা চৰাইক নিদ্ৰাতৰ মানৱৰ হিতাৰ্থে বাতি পৰে পৰে তিনি ডাক দি হাসুহক ‘বাচি খাবা জ্ঞানি শুবা’ অভ্যাগত লিখ্ত ৰাখিবলৈ নিৰ্দেশ দিছিল। সেইবাবেহে হেনো ভেলাখৰ পোৰা দিয়া গৰবীয়া ল’ৰাইতে গা ধুব লাগে আৰু সিহঁতক লাখৰ গোটা (গোঁট কৰাই) খুৱাই খব সংকাৰৰ লিছত ‘কালাই পানী’ খুৱাই প্ৰাৱণ্ণিক্ত কৰাৰ দৰে উদ্ধাৰ কৰিব লাগে। গৰবীয়া ল’ৰাইতে গোৱা দুমাহি গীতত সেয়ে আৰু গীতৰ দৃষ্টান্ত পোৱা যায়। সংবাদ : বঁতল বাতাৰ পৰা শুনা তথ্যৰ আলমত জীৱবহন বাতা চুলুক (৮০ বছৰ), মজাইপাৰা ১৪।১।২৯ ইং

৫। উৎস : জীপ্ৰশান্ত কুমাৰ বাতা (২৫), মজাইপাৰা।

জীৱাকুমাৰ বাতা (৩০), মজাইপাৰা।

৬। উৎস : জীটিমিত বাতা হাতো (৫৫), মজাইপাৰা।

৭। বাতাসকলে ‘সমূহীয়াভাৱে পাল পাতি একোজনো গোট লাখৰ নেতৃত্বত নতুবা বহুতোট একোজনকৈ লাখৰ জ্বৰা ৰাখি গাইশুটীয়াভাৱে গৰু চৰায়। গোট লাখৰে দুমাহি বা মাঘ বিহু পৰ্বন্ত গৰুৰ তদাৰক কৰে আৰু বিচুৱা বা বহাগ বিহুলৈ কৰ্মবিৰতি পায়। সেয়ে পৰম্পৰা অনুযায়ী উৰুকাৰ দিনাখনে গোট লাখৰজনে গৃহস্থৰ ঘৰে ঘৰে গৈ গৰু চমজি দিয়া’ লোকাচাৰ আছে। সেইদিনাখনে গৃহস্থই গোট লাখৰজনক চিৰা-সান্ধৰ টোপোলা, চাউল-দালিৰ সিধাৰে বিদায় দিয়ে। সংবাদ : জীৱিধেখৰ পাটগিৰি (৫৮), কৈমাৰী (ধূপধৰা)।

৮। কোনো কোনো অঞ্চলত বাইজে উৰুকাতে গৃহস্থৰ বহাগৰ পৰা পূহ মাহৰ ভিতৰত জগা দামুৰীয়ে প্ৰতি চাৰি আনি জোখৰ জোঙা-মদ একোটাকৈ নতুবা চেঁউৰীয়ে প্ৰতি ৭টা ভামোল ৭ বিলা পাণ আৰু দামুৰীয়ে প্ৰতি ৫ টা ভামোল ৫ বিলা পাণ পঁচা তুলি ভোজ-ভাত খায়। সংবাদ (১) জীৱিধেখৰ পাটগিৰি (৫৮) (২) জীমলৱা বাতা (৩০), চিলুক (দুখনৈ)

৯। উত্তৰবঙ্গ আৰু নামনি অসমৰ কোচ ৰাজবংশীসকলৰ মাজতো অনুৰূপ প্ৰক্ৰিয়াৰে ঘৰেঘৰা, ভেলাখৰক চিতা জ্ঞান কৰা, ফেহলী খেতেলি বং উলিয়াই বাঁহৰ চূড়াবে গৰুক কোঁট দিয়া আদি লোকাচাৰেৰে মাঘৰ ‘দোমাহী’ পালন কৰে, (অৰুণ কুমাৰ ৰায়) ‘কোচ ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ মাঘমাহৰ দোমাহী পালনৰ তাৎপৰ্য’, কোচ-ৰাজবংশী জনগোষ্ঠীৰ প্ৰাচীন ৰূপা কৃষ্ণিৰ তাৎপৰ্য, ১৯৯৩

১০। উপেন বাতা হুকাচাৰ : ‘ভিৱাজ সকলৰ বিহু আৰু হাবলি দৰ’, সমকাল, ১২ বছৰ, ১১শ সংখ্যা, ১৯৮৯।

(৯) সোনোৱাল কছাৰী সমাজত মাঘ বিহু

ত্ৰীজুনুমণি সোনোৱাল

পুহৰ সংক্ৰান্তিলৈ ১৫/২০ দিনমান থাকোঁতেই গাঁৱৰ গৰখীয়া ল'ৰাই মাঘ বিহুৰ মেজিলৈ বুলি ওচৰৰ হাবিকপৰা গছ কাটি আনি খৰিৰ যোগান ধৰে। হাবি নাথাকিলে কাৰোবাৰ এৰাবাৰীৰ পৰাই গৃহস্থৰ অনুমতি লৈ কাঠ-বাঁহৰ যোগাৰ কৰে। তাৰ পাছত মুকলি নৈৰ পাৰত, বিলৰ পাৰত নতুবা পথাৰত মেজি সাজিবৰ বাবে ঠাই টুকুৰা নিৰ্বাচন কৰি কাঠ খৰিবোৰ ফালি শুকুৱাবলৈ দিয়ে। আজি কালি সকলো গৰখীয়াই পঢ়াশালিলৈ যোৱা বাবে পঢ়াশালি ছুটি হোৱাৰ পাছত নতুবা বন্ধৰ দিনত এনেদৰে খৰি-কাঠৰ যোগাৰ কৰে। খৰিবোৰ বখীয়া হবৰ বাবে নৰাৰে “ভেলাঘৰ” সাজে। সাধাৰণতে ঠিক মেজি সাজিবলৈ আৰম্ভ কৰাৰপৰা “ভেলাঘৰ”ত গৰখীয়াই বাতি খাপিবলৈ আৰম্ভ কৰে। সন্ধ্যা ভাত-পানী খাই চুবুৰীৰ গৰখীয়াই “ভেলাঘৰ”ত থাকি মেজি বখীয়া হয়। ওবে বাতি ঢোল, পেপী বজাই, ৰং তামাচা কৰি কটায়। পুৱা হ'লে নিজৰ নিজৰ ঘৰলৈ ওচি আহে।

সোনোৱাল কছাৰীসকলে সদায় কাঠৰ মেজি সাজে দুটাকৈ। মেজিটো সাজিবৰ সময়ত পূব-পশ্চিম, উত্তৰ-দক্ষিণাকৈ প্ৰায় ৪/৫ দুটা মান দীঘল আৰু আধাফুটমান বহল আৰু সেই অনুপাতে দ' কৰি গাঁত একেটা খান্দে। তাৰ পাছত চাৰিওফালে চাৰিটা গোটা বাঁহৰ খুটা পুতি চাৰিকুণীয়াকৈ কাঠ খৰিবোৰ থাক-থাককৈ সজাই যায়। ১৫/২০ ফুট মান ওখকৈ এনেদৰে সজায়। ওপৰৰ ফালে ক্ৰমান্বয়ে সৰু সৰু কাঠৰ খৰিবোৰ দিয়াত, ওপৰলৈ ক্ৰমে ত্ৰিভুজৰ আকৃতিত মেজিটো সৰু হৈ গৈ থাকে। মেজিটো সজা শেষ হ'লে মাজৰ খালী অংশত কেঁচা কাঠ-বাঁহ ঠাই খুৱাই শুকান বাঁহ-কাঠৰ মাজে মাজে ভৰাই দিয়া হয় আৰু একেবাৰে ওপৰ অংশত দেখিবলৈ ধুনীয়া হবৰ বাবে কেঁচা কাকিনী তামোলৰ গছ (পাতেৰে সৈতে) বা ধুনীয়া জোঙা আগ ধকা পাতৰ গছৰ ডাল ভৰাই মেজিটো সম্পূৰ্ণ কৰে। চুবুৰীয়ে চুবুৰীয়ে সজা মেজিবোৰ কোনে কিমান ডাঙৰ কৈ আৰু আকৰ্ষণীয়কৈ সজাৰ পাৰে, তাকে লৈ গৰখীয়াৰ পাছত শীতল প্ৰতিযোগিতা চলে।

পুহৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনা প্ৰত্যেক গৃহস্থই ঘৰ-দুৱাৰ মচি-কাছি কাপোৰ-কানি ধুই-পখালি নিজকে শুদ্ধ কৰে। তাৰ পাছত বাৰীৰ সকলো লাগনি গছত আম, কঠাল, পেভেকু, পনিয়ল, তামোল আদি গছত বাঁহৰ তঙালেৰে বা ধান খেৰেৰে

বাঞ্চে। বৰ ঘৰ, ভ'ৰাল আদিয়ে বাঞ্চে। এনেদৰে বাঞ্চেতে “পৰশুকুণ্ডলৈ নাযাবি। থোপা থোপে লাগিবি” বুলি গায়। তাকে নকৰিলে গছত ফল-মূল নধৰে বুলি জনবিশ্বাস আছে। বৰঘৰ, ভ'ৰালঘৰ নাবান্ধিলে হেনো ঘৰৰ লখিমী আঁতৰি যায়। ঘৰৰ জীৱৰী-বোৱাৰীয়ে পিঠা-পনা প্ৰস্তুত কৰে। সন্ধিয়াতে কাঠ আলু, মোৰা আলু, মিঠা আলু, কচু আদি সিজায়। কিছুমানে ভাপত দিয়ে। ৰাতি নতুন মাহ, নতুন চাউলৰ মাহ-কৰাই প্ৰস্তুত কৰে। ঘৰে ঘৰে নতুন পাচলিৰে মাছে মঙহে বিধে বিধে আঞ্জা বাঞ্চে। ইফালে গৰখীয়া বিলাকে সেইদিনা ৰাতি গাই পতি চান্দা তুলি ভোজৰ আয়োজন কৰে। আগতে এনে অনুষ্ঠান কেৱল গৰখীয়াৰ বাবেই আছিল। আজি-কালি চুবুৰীৰ দুই চাৰিজন বুঢ়া-মেথা আৰু বোৱাৰী-জীৱৰীকো ভোজলৈ আমন্ত্ৰণ কৰা দেখা যায়। ভোজতমাহ-মঙহ উভয় নদী হয়। সোনোৱালসকলৰ মাজত প্ৰচলিত এটি জনবিশ্বাস হ'ল গৰখীয়া ভকতেই আটাইতকৈ ডাঙৰ ভকত। গৰখীয়া ভকতৰ সমান আন কোনো হব নোৱাৰে। তেওঁলোকে যি বৰ বা অভিশাপ দিয়ে সি নফলীয়া কৈ নাথাকে। গতিকে বহুতে সেই দিনা গৰখীয়া ভকতৰ আশীৰ্বাদ লবৰ বাবে যায়। গৰখীয়া সকলে ভাতৰ পাতত বহি ভাত খোৱাৰ আগতে গৰখীয়াৰ বৰ লবলৈ অহা সকলো লোককে গৰখীয়া ভকতৰ আগত আঁঠু লবলৈ দি বৰ দিয়ে। কিছুমানে মনৰ কামনা পূৰ্ণ হবৰ বাবে পাৰ, হাঁহ, কুকুৰা, পাণ-তামোলেৰে দক্ষিণা সহ সভক্তিৰে মান কৰে। ভোজত তেওঁলোকেও অংশ গ্ৰহণ কৰে। গোটেই ৰাতি ঢোল, পেপাঁৰ মাতে ৰজনজনাই থাকে। ছেগ বুজি তাৰে কিছুমান গৰখীয়াই লোকৰ বাৰীৰ আলু, কৰি আদি চুৰ কৰি ফুৰে। মাঘবিহুত চুবুৰীৰ এঘৰ মানুহৰ বাৰীত সোমাই হ'লেও চুৰ কৰিবই। চুৰ কৰাটো ৰং-বহিচৰ ভিতৰতে ধৰা হয়। আজি-কালি অৱশ্যে ইয়াৰ মাত্ৰা বেছি হোৱাৰ কেতিয়াবা অশান্তিৰ কাৰণে নোহোৱাকৈ নাথাকে। আনহাতে বিহুতলীত ঢোল, পেপাঁৰ মাতত কৈ বিহু গীতৰ কেছেটৰ পয়োভৰহে বেছি। কেছেটৰ মাতত ওচৰ চুবুৰীয়া শুব নোৱাৰা হয়।

পিছদিনা পুৱা কাহিলি কাহিলি পোহৰ হোৱাৰ আগতেই মাক-দেইতাক নোহোৱা মাউৰা ল'ৰাই নদীত বা বিলত গা-পা ধুই তামোল-পাণেৰে সেৱা এটি জনাই মেজিত অগ্নি সংযোগ কৰে। মেজি জ্বলি উঠাৰ লগে লগে আলু, কচু, মাহ কৰাই অগ্নিৰ নামত স-ভক্তিৰে জুইত দিয়ে। গৰখীয়াসকলেও আলু, কচু, মাহ-কৰাই খায়। শুকান খৰি গাই মেজি দূপ দূপকৈ জ্বলি উঠাৰ লগে লগে মেজিৰ মাজত ভৰাই দিয়া কাৰ্ক বাঁহবোৰ ফুটে। হিলৈৰ প্ৰচণ্ড আৱাজত টোপনিত লালকাল হৈ পৰি থকা পশু-পক্ষী, মানুহ সাৰ পাঁৱি যায়। ইতিমধ্যে দশোদিশে পোহৰ হৈ আছে। মেজি জ্বলি শেষ হোৱাৰ পাছত আগদিনা গঞা

বাইজে গৰখীয়াসকলক উছৰ্গা কৰা হাই, পাৰৰ মঙহৰে “বাহী ভোজ” খায়। মানে দুপখীয়া আকৌ ভোজ এটা হয়। কিছুমানে বিহুতলীতে আন কিছুমানে অন্য নদীৰ পাৰলৈ গৈ এই ভোজ খায়। তাৰ পাছত ভেলাঘৰ জ্বলাই দিয়ে।

বিহুৰ দিনা সাধাৰণতে ঘৰত ভাত বন্ধা নহয়। সকলোৰে চিৰা-তিলগিঠা, শুৰ, দৈ গাখীৰ, হুকম জলপান, কোমল চাউল, কাঠ আলু, মোৰা আলু, মিঠা আলু, কচু, নতুন মাহ-চাউলৰ মাহ-কৰাই খাই দিনটো উলহ মালহ কৰি কটায়। ঘৰে ঘৰে জা-জলপান খোৱাৰ আনন্দত অগ্নি দেৱতাক উছৰ্গা কৰে। মাঘ বিহুত আলু, কচু নাখালে হেনো পিছৰ জনমত গাহৰি হৈ জন্ম লয়।

সন্ধ্যা কিছুমান পৰিয়ালে মৃতকক পূজা কৰে। ইয়াক “মৰাক দিয়া” বোলে। সেইদিনা পুৱাই মৃতকক উদ্দেশ্যে কৰি বখা গিঠা-পনা, আলু-কচু আৰু মাহ-মাংসেৰে বন্ধা ভাত উপৰি পুৰুষৰ নজন দেৱতা আৰু বসুমতীক উদ্দেশ্যে কৰি ১১ টা ভাগত সজাই বাৰীৰ এচুকত থৈ আহে। মৃতকক আগ কৰা এনে বস্তুবোৰ যদি দুই-তিনিদিনলৈ কোনো কুকুৰ, কাউৰীয়ে নুচুৰে তেতিয়া সেইঘৰ গৃহস্থৰ অমংগলৰ চিন বুলি ধৰা হয়। তেতিয়া পুনৰ চক-বাতি ধুই পখালি শাস্তি-পানী ছটিয়াই পুনৰ নতুনকৈ সকলো বস্তুৰ যা-যোগাৰ কৰি মৃতকলৈ আগ কৰিব লাগে। আন কিছুমান পৰিয়ালে সেইদিনা ভাল ঘৰ আৰু গোহালিতো পূজা-অৰ্চনা কৰে। পূজা-অৰ্চনা কৰা নিয়ম বংশ আৰু পৰিয়াল ভেদে বেলেগ বেলেগ হোৱা দেখা যায়। কিছুমানে মাহ-প্ৰসাদৰ জৰিয়তে কৰে, আন কিছুমানে কুকুৰাৰ লগত কৰে। কিছুমান পৰিয়ালে মাঘ বিহুত মৃতকৰ নামত “পিব” দিয়ে। পুখুৰীৰ পাৰত বা বিলৰ পাৰত পকা কল আৰু গিঠা দিয়াকে “পিব দিয়া” বোলা হয়। নামঘৰত গাঁৱৰ বুঢ়া-মেথাসকলে মাহ-প্ৰসাদৰ শৰাই আগবঢ়ায়। থলুৱা ভাষাত ইয়াক “নামঘৰত বিহুৰ দিনা তামোল কাটিছে” বুলি কয়। আগৰ দিনত বিহুৰ দিনা চুঙা-চাউল, চুঙা-গিঠা প্ৰস্তুত কৰিছিল। আজি-কালি এইবোৰ প্ৰায় নোহোৱাৰ দৰেই হৈছে। তাৰ সলনি নাৰিকলৰ লাড়ু, কেৰু, কাটানিমুকি আদিয়ে ঠাই পাইছে। এনেদৰেই অন্যান্য জনজাতিৰ দৰে সোনোৱাল কছাৰীসকলেও মাঘ বিহু পালন কৰি আহিছে। ক্ষেত্ৰ বিশেষে অধ্যয়ন কৰিব পাৰিলে হয়তো এই সম্পৰ্কত আৰু বহুতো তথ্য বাহিৰলৈ আনিব পাৰি। কাৰণ কিছুমানৰ মতে মাঘবিহুৰ মেজিটো হেনো ভীষ্মৰ শৰণাৰ্থীৰ প্ৰতীক। কিন্তু কথাটোৰ সত্যতা বিচাৰ কৰা সহজ নহয়। তদুপৰি মাঘবিহুৰ লগত আচাৰ-অনুষ্ঠানো সোনোৱাল কছাৰীৰ ভিতৰতে বংশ ভেদে আৰু অঞ্চলভেদে বেলেগ বেলেগ। সেয়েহে ইয়াৰ ওপৰত বিতং আলোচনা কৰাৰ যথেষ্ট থল আছে। ♦

(১০) ডিমাছাসকলৰ মাজত মাঘবিহু

চাও লোকেখৰ গগৈ

“ঠিৰিলিংহা ভংবাহা জৰান কালাইবা/হোই হোই নাগাসাৰাও ডাংহি জিমাঠি/আজাংজাং আজাংডে আজাং/কাইডিং নাইকাৰো আজাং মাজাংদাও।” এয়া সহজ-সৰল নিৰ্মাণিত ডিমাছা ভাই সকলৰ বিহুৰ পৈঁপাৰ বোল। ইয়াৰ অৰ্থ এনেধৰণৰ খেবনিৰ মাজত কথা দিছিলা/শুনা শুনা মৰমৰ ডেকা আহা মিলো আমি/মৰমৰ চেনাই আৰু মোৰ মাজত কোন ধুনীয়া/ঘুৰি ঘুৰি চালেও তোমাতকৈ ধুনীয়া নাই।

ভাৰতৰ উত্তৰ-পূৰ্বাংশত বসবাস কৰা ডিমাছাসকল হাসাউ (পৰ্বতীয়া অঞ্চল), ডিজুবা, জেমেনা আৰু হাবাৰ এই চাৰিটা গোটত বিভক্ত। হাসাও অঞ্চল হৈছে, বালগং (লামচাখাঙৰপৰা লামডিং পৰ্য্যন্ত), লাংল বাবাৰ (লামডিঙৰপৰা পংতুলিয়েট পৰ্য্যন্ত)। লাংল বাবাৰ লোমডিঙৰপৰা লাংচুলিয়েট পৰ্য্যন্ত), আৰু হাম্ লোমডিঙৰপৰা মুপা পৰ্য্যন্ত। ডিজুবা গোটত আছে, ডিজুবা (বৰ্তমান নগালেণ্ডত বসবাস কৰা ডিমাছাৰ ভূমিখণ্ড) আৰু মহংডিজুবা (শিলঙেটাৰ পৰ্বতীয়া অঞ্চলৰপৰা চিলনীজান ব্যাপী), ডেমেনা গোটত আছে, য়াপাং (হোজাইৰপৰা যমুনামুখৰ নামনি অঞ্চল), আলংকা (লংকাৰপৰা লামচাখাং পৰ্য্যন্ত) আৰু মৌডঙা (হাওৰাঘাটৰপৰা বকলিয়া পৰ্য্যন্ত)। হাবাৰ গোটত আছে, বাম আৰু হাবাৰ্মা অঞ্চল। হাবাৰ অঞ্চলক বৰাক নৈয়ে দুখণ্ড কৰিছে। ইয়াৰ দক্ষিণৰ এলেকাক বাম আৰু উত্তৰ পাৰক হাবাৰ্মা বোলে। মুঠতে সমগ্ৰ কাছাৰ আৰু কৰিমগঞ্জ অঞ্চল ডিমাছা অধ্যুষিত অঞ্চল বুলি কব পাৰি।

এই চাৰিওটা গোটৰ উমৈহতীয়া কৃষ্টি-সংস্কৃতিৰ লগতে প্ৰতি গোটৰ নিজা নিজা সামাজিক ৰীতি-নীতি, ভাষা-ভাষা, নৃত্য-গীত আদিৰ বৈশিষ্ট্য আছে। ইয়াৰ ভিতৰত ডেমেনা গোটো মাঘ বিহু (বিহু) পালন কৰা এই লেখকে দেখা পাইছে। সম্ভৱ ভৈয়াম অঞ্চলৰ অনা-ডিমাছাসকলৰ পৰাই ডিমাছাসকল প্ৰভাৱান্বিত হয়। তেওঁলোকে পূহ-মাহৰ সংক্ৰান্তিৰ সৈতে সংগতি ৰাখি, তিনি দিনৰপৰা সাত দিনলৈকে ৰাতি উজাগৰে থাকিবৰ বাবে সাতোটা হাবলি ঘৰ সাজে। হাবলি ঘৰ সাজিবৰ কাৰণে গৰখীয়াবিলাকে প্ৰায় চৈধ্য দিনৰ আগৰপৰা খৰি, বাঁহ, ধানখেৰ আদি সংগ্ৰহ কৰে। সংগৃহীত বস্তুৰে হাকলি (মেজি) আৰু নোকাইলা (হাকলি ঘৰ) সাজে। হাকলি ঘৰবোৰৰ আকৃতি, নাম আৰু প্ৰতীক

বেলেগ বেলেগ। প্ৰতীক বোৰেই প্ৰমাণ কৰে যে, কোনটো হাকলি ঘৰ কাৰ কাৰণে সজোৱা। এই প্ৰতীকবোৰ খেৰ, বাঁহ, জকা, ডাল আৰু কাঠৰে সজা হয়। বিশেষকৈ গাভৰুসকলৰ বাবে সজা হাকলি ঘৰৰ পদুমিত আৰু বাকী কেইটা হাকলি ঘৰৰ মুখচত প্ৰতীক স্থাপন কৰা দেখা যায়। বজাৰ নিমিত্তে সজা হাকলি ঘৰৰ মুখচত ধান খেৰেৰে সজা মানুহৰ প্ৰতিকৃতি স্থাপন কৰে। এনে প্ৰতিকৃতিৰ হাতত থাকে ধনু-কাৰ্ভু আৰু ককালত থাকে ধান খেৰৰ তৰোৱাল, যি বজাৰ বীৰত্বৰ কথাৰেই ইংগিত দিয়ে। বাণীৰ হাকলি ঘৰৰ মুখচত ধানখেৰৰ নৰ আকৃতিৰ প্ৰতীক এটি স্থাপন কৰে, যাৰ মূৰত ময়ূৰ বা কুকুৰা চৰাইৰ নেজ খাঁজি দিয়ে। ই মহিলাৰ অলংকাৰ স্বৰূপ। বোকেচাত কৈচুৱা বান্ধি লোৱা নৰৰ প্ৰতিকৃতি থকা হাকলি ঘৰটোৱেই হৈছে অবিবাহিতসকলৰ বাবে সজা। এনে ধৰণৰ প্ৰতীকে সংসাৰিক জীৱনৰ কথাৰেই ইংগিত দিয়ে। পাতসহ সাতটা ঠানিৰে সজা বা অলংকৃত কৰা প্ৰতীকযুক্ত হাকলি ঘৰেই হৈছে নাগাৰাওৰ হাকলিঘৰ। ই অবিবাহিত হৈ থকা কথাৰেই ইংগিত দিছে। নাগাৰাও মানে ডিমাছাসকলৰ ডেকাচাঙৰ দলপতি। গছ হাতত লোৱা বা কাঁকত লোৱা নৰৰ প্ৰতিকৃতি থকা হাকলি ঘৰেই হৈছে চোঙৰ (গ্ৰহৰী), যি বজা আৰু বাণীৰ দেহবক্ষীৰ কথাৰেই ইংগিত দিয়ে। মাখলানিৰ বাবে সজা হাকলি ঘৰৰ সম্মুখত পাতসহ কলগছ এজোপা ৰোৱা হয়। কলগছ জোপাত আকৌ কলডিলযুক্ত কল এথোক থাকিব লাগে। কলজোপাৰ ডিঙিলৈকে ধান খেৰৰ তাৎপৰ্য্যবোৰ এনেকুৱা যথা, কলগছজোপা হৈছে নাৰীৰ প্ৰতীক, জুমুঠিৰ মেৰে বুকুত ৰিহা বস্ত্ৰ পৰিধান, কলথোকে মাতৃত্ব, কলডিলে প্ৰজনন শক্তি আৰু কল পাতে নৱবৰ্ষক আদৰণি জনোৱা কথাৰেই সূচায়।

তেওঁলোকে আলোচনা কৰি এৰলীৰে ভৰা বহল পথাৰ এখন নিৰ্বাচন কৰি লয়, য'ত হাকলি ঘৰবোৰ সাজি আড়ম্বৰেৰে মাঘ-বিহু পালন কৰিব পাৰি। ঠাইডোখৰ চাফ-চিকুণ কৰি মূল হাকলিটো উত্তৰ-দক্ষিণ মূৰাকৈ সাজে। ইয়াৰ মাজৰ অংশ প্ৰায় ৫০০ ছেঃমিঃ মাটি কালি হব লাগে। ৰজা আৰু বাণীৰ হাকলি ঘৰৰ কাষত ল্যেঙৰ বাবে দুটা হাকলি ঘৰ সজা হয়। সাধাৰণতে দুই মূৰে ল্যেঙৰ হাবলিত স্পৰ্শ কৰাকৈ এটা বৃত্ত কল্পনা কৰি লোৱা হয়। ইয়াৰ পৰিধিত স্থাপন কৰিব পৰাকৈ অন্যান্য হাকলিবোৰ সজা হয়। প্ৰায় ১৫ শ বৰ্গ ছেঃ মিঃ মাটি কালিৰ চ'তালত গোটেই নিশা নাগাৰাও আৰু মাখলানিয়ে মিলি দেহ-প্ৰাণ ঢালি বিহু নৃত্য কৰে, গ্ৰাম (ঢোল), চুফেন (মুৰলী, বাঁহৰে সজা এবিধ বাদ্যযন্ত্ৰ), মুৰিছ (সক মুৰলী বাঁহৰে সজা এবিধ বাদ্য যন্ত্ৰ), মুড়ী, পেঁপা আদি বজাই চাৰিও দিশ উহুৰ মুখৰ কৰি তোলে। গাভৰুসকলে বিহুগীত গায় এনেকৈ, “খিৰিলুংহা খামতাতে/জবান খলাইবা/বাখিলুংহা দংবাহা/জবান

ঝিলাইবা হে হে হেই, হে হে হেই/হে মংগলাছাও দাওহে গাইন মাখিই”। অৰ্থ “খেৰৰ তলিত বহি জ্বান দিছিলি তই/বাহনিৰ তলিত থাকোঁতে কথা দিছিলি তই/হে হে হেই, হে হে হেই/হেবা। ডেকাসকল নিবনে জীৱনৰ সংগী মোক।” আকৌ ডেকাসকলে কয় এনেদৰে “হে হে হেই, হে হে হেই/হেবা। গাভৰুসকল হবানে সংসাৰৰ সুখ-দুখৰ লগৰী।” বিহুনাচ দৰ্শনৰ সুবিধাৰ অৰ্থে হাবলিঘৰোৱাৰ কাৰত ‘নোফাইলা’ (ভেলাঘৰ) সাজে। ইয়াতেই বহি বয়োজ্যেষ্ঠসকলে অপাৰ আনন্দ পায় আৰু যৌৱনৰ দিনলৈ মনত পেলায়।

ডেমোৰা অঞ্চলত ঠাইভেদে সাতটাৰপৰা তেৰটালৈকে হাকলি সজা দেখা যায়। প্ৰথম শাৰীৰ মধ্যস্থানত ‘স্গাৱ’ (বজা) আৰু ‘ফাৰাই’ (ৰাণী) নামে দুটি হাকলি ঘৰ সাজে। ইয়াৰ পাছত স্গাৱ আৰু ফাৰাই হাবলিৰ ফালে অকল দুৰত দুটাকৈ মেজি স্থাপন কৰে। স্গাৱৰ ফালে থকা মেজি দুটাৰ নাম ক্ৰমে ‘স্গাৱনি ল্যেং’ (বজাৰ প্ৰহৰী) আৰু ‘স্গাৱনি ল্যেংনি ল্যেং’ (বজাৰ প্ৰহৰীৰ প্ৰহৰী)। অকলফালে ফাৰাই ফালেও দুটা হাকলি স্থাপন কৰে যথা, ‘ফাৰাইনি ল্যেং’ (ৰাণীৰ প্ৰহৰী) আৰু ফাৰাইনি লেংনি ল্যেং’ (ৰাণীৰ প্ৰহৰীৰ প্ৰহৰী)। ইয়াৰ পাছৰ শাৰীত থাকে ‘নাগাৰাওনি হালুৰি’ (ডেকাসকলৰ মেজি) আৰু ‘মাটলাৰাওনি হালুৰি’ (গাভৰুসকলৰ মেজি) ধান খেৰবে এডলীয়াকৈ পকাই দীঘলীয়া কৰি, হাকলিবোৰৰ চৌপাশে বেৰা দিয়া হয়। মাত্ৰ ইয়াৰ ভিতৰলৈ সোমাবলৈ বাট এটি ৰাখে, যি বাটেদি প্ৰথমে প্ৰবেশ কৰোতে কেতবোৰ ৰীতি-নীতি পালন কৰিব লাগে। হাকলিবোৰৰ চৌপাশে ওজাই তন্ত্ৰ-মন্ত্ৰ গাই এপাক ঘূৰে। ওজাৰ পিছে পিছে বাকীসকলে বাদ্য-যন্ত্ৰ বজাই চৌদিশ আনন্দত আন্দোলিত কৰি তোলে। ইয়াৰ অন্তত হাকলি কেইটাত ওজাই শিৱ-পাৰ্বতী আৰু মায়-উফাং (অপায়-বিধিনি ডাইনী) দেৱীলৈ উছৰ্গা কৰি, কুকুৰা চৰাইৰ কণী এটি বলি দিয়ে। ইয়াৰ তাৎপৰ্য হ’ল ‘যাগাইংজু’ৰে (ডাইনী) হাকলিত অগ্নিসংযোগ কৰোতে কোনো অপায়-অমংগল নঘটায়।

হাকলিৰ অন নাম ‘দিয়া-মাছাও’, যাৰ অৰ্থ হৈছে, নৈত উটুৱাই দিয়া। দিয়া-মাছাও নামৰো এটা তাৎপৰ্য আছে। গৰখীয়া লৰাবিলাকে চ’ত মাহৰ সংক্ৰান্তিৰ দিনা ভীষ্ম পিতামহক চিতাত তুলি খৰি দিছিল বুলি বিশ্বাস কৰি আহিছে। সেয়ে তেওঁলোকে ডোকমোকালিতে নৈ বা বিলত স্নান কৰি, ম’হৰ শিঙৰ পেঁপাত বোল দি, হাকলিৰ চৌপাশে সাতপাক ঘূৰে। সাতপাক ঘূৰাৰ তাৎপৰ্য হ’ল সপ্ততল আৰু তাত বসবাস কৰা পিতা-প্ৰপিতামহক ভৰ্ণন কৰা। ইয়াৰ অন্তত বিহুৰ নাম লৈ হাকলিবোৰত অগ্নি সংযোগ কৰে। হাকলিৰ চৌপাশে ঘূৰি ঘূৰি পেঁপা বজাওতে গোৱা ‘গাজাইবাও’ দেৱতাৰ নাম এনে ধৰণৰ যথা,

গাজাইবাওনী বাচ্ছা/গাজাইবাওনী বিচিক্‌সে/মাদাইবাওনী ছিক
(বিচিক্‌/মাদাইবাওনী ছা বাচ্ছা গাজাইবাও

বখে নাইছে লাভু/বখে নিচো লাভু।

অৰ্থ গাজাইবাওৰ পুত্ৰ/গাজাইবাওৰ পুত্ৰী

ভগবানৰ সন্তান (পুত্ৰ) /ভগবানৰ পুত্ৰী

গাজাইবাও

তোমালৈ মনত পৰিছে/তোমাক সোঁৱৰিছে।

গাজাইবাও দেবতাৰ সন্তোষৰ অৰ্থে জুডি (ধৰুৱা মদ), তামোল-পাণ আদি উছৰ্গা কৰে। ইয়াৰ অন্ততমেজিৰ ছাইবোৰ সংগ্ৰহ কৰি নৈত উটুৱাই দিয়ে। ইয়াৰ তাৎপৰ্য্য হৈছে, ছাইবোৰে নানা ঠাইত সিঁটৰিত হৈ ভূমিৰ উৰ্বৰতা বৃদ্ধি কৰা। দিয়া-মাছাওবোৰত অগ্নি সংযোগ কৰাৰ পাছতহে বাকী হাকলি ঘৰবোৰত অগ্নি সংযোগ কৰাৰ পৰম্পৰা আছে। অৱশ্যে কোনো কোনো মানুহৰ শস্য চপাবলৈ থাকিলে বা মৰণা মাৰিবলৈ বাকী থাকিলে, বিছ দিনা বিছ নৃত্যও সাময়িক ভাবে বন্ধ থাকে। উল্লেখিত কামবোৰ কৰি শেষ হোৱাৰ পাছত পুনৰ বিছ নৃত্য আৰম্ভ হয় আৰু ইয়াৰ অন্ততহে হাকলি ঘৰবোৰত অগ্নি সংযোগ কৰে।

ডিমাছা বসতি অঞ্চল নভঙাত আকৌ পূবা-পশ্চিমাকৈ মিজিং সাজে (মিজিং মানে মেজি)। তেওঁলোকে মেজিবোৰ পাঁচটা, সাতটা বা নটাকৈ বিয়ুৰীয়াকৈ সাজে। পূব ফালে থকা প্ৰথম মিজিংটো প্ৰায় দহ-বাৰ হাত ওখ আৰু বাকীকেইটা যথাক্ৰমে চাপৰ হৈ অহা দেখা যায়। মিজিংবোৰ ধানখেৰৰ দীঘল দীঘল সাতটা আঁটি বা জুমুঠিৰে মেৰিয়াব লাগে। জুমুঠিবোৰ এটা মেৰিয়াই শেষ হলে আনটো মেৰিয়াই লয়। এনেকৈ প্ৰতি মিজিঙত সাতটা জুমুঠি প্ৰয়োগ কৰিব লাগে। সাতটা জুমুঠিৰ গুঢ়াৰ্থ হৈছে সপ্ত ধাতু। সপ্তধাতুক ইয়াত শৰীৰৰ বস, তেজ, মাংস, তেল, শুক্ৰ, মজ্জা আৰু অস্থিক বুজুৱা হৈছে। প্ৰতিটো মিজিঙৰ নামো বেলেগ বেলেগ।

নভঙা অঞ্চলৰ ডিমাছাসকলৰ লৰা-ছোৱালী আৰু গাভৰুসকলে নিশাটো কটাবৰ বাবে নোফাইলা সাজে। ইয়াৰ সামান্য নিলগত মুকলি ঠাইত জুহাল এখন থাকে। ইয়াতেই বয়োজ্যেষ্ঠসকলে জুই পুৰাই আৰু নানা বংবহুইচৰ কথা কৈ আনন্দ কৰে আৰু জুডি পান কৰে। তেওঁলোকে ৰাতি তিনিবাৰকৈ ভোজ-ভাত খায়। এবাৰ ন বজাৰ ভিতৰত, এবাৰ বাৰ আৰু এক বজাৰ ভিতৰত আৰু শেষৰবাৰ ৰাতি তিনি-চাৰি বজাৰ ভিতৰত ভোজ খোৱাৰ প্ৰথা আছে। গাঁৱৰ জনসংখ্যা কম-বেছি অনুসৰি একাধিক ঠাইত মাঘ বিচু উদযাপন কৰাৰ

পৰম্পৰা আছে। এই বিচুত গোটেই ৰাতি ভাত-মাংস আৰু জুড়ি উঠেনদী হৈ পৰে।

ডেমৰা অঞ্চলত উদ্যাপন কৰা মাঘ বিচুৰ তলিত বাদ্যকাৰে খাৰাম, মুড়ী বজাই আৰু নাচনীসকলে মুকলি মনে বিহু নৃত্য পৰিবেশন কৰে। এনে বিহুনৃত্যত ডেকা-গাভৰুক সম্পূৰ্ণ স্বাধীনতা দিয়া হয়, য'ত তেওঁলোকে নিজ নিজ জীৱনৰ লগৰী বাচি লবলৈ সুবিধা পায়। অৱশ্যে এই ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকে পিতৃসূত্ৰীয় বা মাতৃসূত্ৰীয় গোত্ৰৰ সামাজিক ৰীতি-নীতি উলংঘা কৰা দেখা নাযায়।

হাকলি ঘৰত অগ্নি সংযোগ কৰিবলৈ যাওঁতে উত্তৰ পুৰুষ আৰু নতুন পুৰুষৰ মাজত প্ৰতিযোগিতা কৰা হয়। ইয়াত বিবাহিত লোকসকলক উত্তৰপুৰুষ আৰু অবিবাহিত ডেকা-গাভৰুসকলক নতুন পুৰুষ হিছাপে থিয় কৰোৱা হয়। অগ্নি সংযোগ কৰিবলৈ এটা দলে আগবাঢ়ি যাওঁতে আনটি দলে বাধা প্ৰদান কৰে। বাধা নামানিলে 'বাইথে লাইবা' (মজ্জযুদ্ধ) পৰ্য্যন্ত হয়। মজ্জ যুদ্ধত জিকা দলটোক হাকলি ঘৰত অগ্নি সংযোগ কৰিবলৈ দিয়া হয়। পৰাস্ত হোৱা দলে জিকা দলক ভজা মাংস আৰু জুড়িৰে অপায়ন কৰে। নতুন পুৰুষ, মজ্জ যুঁজত হাৰিলে সেই বছৰৰ বাবে তেওঁলোকৰ পৰম্পৰা সামাজিক ৰীতি-নীতি অব্যাহত থাকে আৰু উত্তৰ পুৰুষ হাৰিলে পূৰ্বৰ ৰীতি-নীতিৰ পৰিবৰ্তন তথা পৰিমার্জিত কৰাৰ কথাৰেই ইংগিত দিয়ে।

ডিমাছাৰ কেৱল গাঁওখনৰ ডেকা-গাভৰুসকলে বিহু নৃত্য কৰিব পাৰে আৰু বিবাহিতাসকলে তেওঁলোকৰ বিহু নৃত্য পৰিচালনা কৰে। অন্যান্য গাঁৱৰপৰা অহা ডেকা-গাভৰুসকলক বিহু নৃত্য কৰিবলৈ দিয়া নহয়। অৱশ্যে কেতিয়াবা বিহু নৃত্য কৰা ডেকা-গাভৰুৰ সংখ্যা কম হলে, অন্যান্য গাঁৱৰপৰা অহা ডেকা-গাভৰুসকলক অংশ গ্ৰহণ কৰিবলৈ দিয়াৰ পৰম্পৰা আছে। কাৰ্যক্ষেত্ৰত তেওঁলোকক আলহী হিছাপে মান ধৰি ভোজ-ভাত আৰু জুড়িৰে অগ্নায়িত কৰে।

নিজু ডিমাছাসকলৰ ঘৰত বাৰ্ষিক হিছাপে কামিলা ৰখাৰ চুক্তি প্ৰথাৰ প্ৰচলন আছে। এনে চুক্তি মাঘ মাহৰ পহিলা তাৰিখৰপৰা গিছৰ বছৰৰ মাঘ মাহলৈকে নিৰ্দিষ্ট ম্যাদ থাকে। কামিলা বিলাকে গোটেই বছৰ জোৰা সময়ত মহাজনৰ ঘৰত কৃষিকৰ্ম কৰোতে, জ্ঞাত বা অজ্ঞাত ভাৱে যিখিনি দায়-জগৰ লগাইছিল তাৰেই ক্ৰমা বিচাৰি মাঘ বিহুৰ আয়োজন কৰে বুলি ধাৰণা কৰিব

পাৰি। অকল এয়ে নহয়, এখন গাঁৱত গৰখীয়া বা কামিলাঁ আহি, এজনী অকৃত্ৰিম ভাল পেঁৱা মাখলাৰপৰা (গাভৰু) বিদায় লোৱাৰ মৌ-মেল। ইয়াতেই প্ৰীতি ভোজৰ পাতনি মেলি, তেওঁলোকৰ মাজত নানা ধৰণৰ কথাৰ আদান-প্ৰদান হয়। এনে মৌ-মেলে জাতীয় সংহতি স্থাপন কৰাত সহায় কৰে। কিছু উছৰৰ সামৰণি নপৰালৈকে মহাজনে কোনো কামিলাক নববৰ্ষৰ বাবে নতুন কামিলাক নিযুক্তি দিয়া প্ৰথা নাই। কিছু উছৰৰ বৰনিকা পৰাৰ পাছতহে ডেকা-গাভৰুসকলৰ যৌৱনৰ কৌমাৰ্য ব্ৰত ভংগ কৰা হয়।

বিহুনৃত্যত অংশ গ্ৰহণ কৰা মাখলাসকলে ককালৰপৰা ভৰ্তিৰ সৰু গাঁঠিলৈকে পৰাকৈ নীলাপাৰ চকুৱা অথবা সেউজীয়া বস্ত্ৰৰ বিণ্ড (মেখেলা) পৰিধান কৰে আৰু বিণ্ডৰ ওপৰত বামধেনু বুলিয়া বিজাম্বাই (বিহা) অভিনয় কৌশলেৰে গাত মেৰাই লয়। ইয়াৰ ওপৰত হালধীয়া বস্ত্ৰৰ বিখাওচাৰে (চাদৰ) কচি আটকধনীয়া হয়। নগা শিল্পীয়ে সেউজীয়া বা নীলা বস্ত্ৰৰ চকুৱা পাৰি থকা চুৰিয়া ভৰিৰ সৰু গাঁঠিলৈকে পৰাকৈ পৰিধান কৰে। ফুলাম বা শুদ্ধ বগা চাগৰ গাত মেৰাই লয়। ডিমাছা নাগাৰাওৱে বহাগ বিহুত বাছল (গামোছা) খন ককালত টঙালি হিছাপে ব্যৱহাৰ কৰে। এখন বালোৱাই সোঁ কান্ধেদি পিঠি আৰু বুকুত পৰাকৈ ওলমাই, বাওঁ ককালৰ কাষত গাঁঠি দি, কিছু অংশ আগ বঢ়াই লয়। মূৰত শুদ্ধ বগা বস্ত্ৰৰে পাগুৰি মাৰে। অৱশ্যে এনে সাজপাৰ নাগাৰাওৱে মাঘ বিহুত অধুনা পৰিধান নকৰে।

ডেকা-গাভৰুসকলে বিহুত প্ৰধানকৈ ‘জাওবানী’ (বৃত্তাকাৰহৈ কৰা নাচ) আৰু ‘পায়খায় বানী’ (ঘূৰনীয়াকৈ কৰা নাচ) এই দুই প্ৰকাৰে বিহু নাচ কৰে। ইয়াৰ উপৰিও কৰ্মগণ্ঠী নাচ অনেক প্ৰকাৰৰ আছে। ব্ৰাই শিৱাই আৰু আই গামাডীলৈ প্ৰাৰ্থনা জনোৱা, ভৰ্তিৰ অঞ্জলি আগ বঢ়োৱা, গৰ্ভালৈ বিহু নৃত্য-গীত কৰোত্তে দোষ-কটী হোৱাৰ বাবে প্ৰাৰ্থনা জনোৱা, উৰালত ধান বনা, টাকুৰিত সুতা কটা, তাঁত-বাটি কৰা, জুমতলিত শস্য ৰোপণ, শস্য চপোৱা, কোনো জ্ঞান-জুৰিৰপৰা চুঙাত পানী কঢ়িওৱা আৰু খাঙত খৰি কঢ়িওৱা আদিয়েই কৰ্মগণ্ঠী নৃত্যৰ অন্তৰ্গত। ডিমাছাসকলৰ বিহুত মড়ীৰ বোল এটি আদিত্তে উল্লেখ কৰা হৈছে।

- ◆ লোককথৰ গগৈ, ডিমাছা সাংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা, ২য় খণ্ড পৃষ্ঠা ১৩৯-১৪৬
বি. স্ৰ. : ঠাইভেদে হাকলি শব্দটো হালুৰি, হাকলি আৰু হাবলি বোলে।

(১১) দেউৰীসকলৰ মাজত মাঘ বিহু

নন্দেশ্বৰ দেউৰী

মাঘী সংক্ৰান্তি বুলিলে মাঘ মাহৰ সংক্ৰান্তিকে বুজা যায়। সংক্ৰান্তি মানে মাহৰ শেষ দিন। মাঘী সংক্ৰান্তি বোলোতে ইয়াত পুহ মাহৰ শেষ দিনটোকে বুজাইছে। এই দিনটোৰ তাৎপৰ্য্য অনস্বীকাৰ্য্য। সংক্ৰান্তিৰ অৰ্থ হৈছে সম্যক দিশত ক্ৰান্তি অৰ্থাৎ এটা জৰুৰী পৰা আন এটা অবস্থালৈ গতি কৰা বা সমাজত পৰিবৰ্ত্তন ঘট। মাঘী সংক্ৰান্তিক বহুতে মকৰ সংক্ৰমণ বুলিও কয়। এই দিনটোতে সূৰ্য্য দেৱতাই দক্ষিণায়নৰপৰা উত্তৰায়ণলৈ গতি কৰি মকৰ ৰাশিত সংক্ৰমণ বা প্ৰবেশ কৰে। এই দিনটোৰপৰা ৰাতিৰ সময় কমি আহে আৰু দিনৰ সময় বাঢ়ি যায় অৰ্থাৎ আন্ধাৰ কম হৈ পোহৰ বাঢ়ি যায়। এই দিনটোৱে সমাজক একাৰকণী অজ্ঞানতাৰপৰা পোহৰকণী জ্ঞানৰ পিনে আৰু নিৰাশাৰ পৰা আশাৰ পিনে অথবা অসত্যৰ পৰা সত্যৰ পিনে লৈ যোৱাৰ প্ৰেৰণা দিয়ে।

মাঘী সংক্ৰান্তিক সমগ্ৰ ভাৰতৰ ভিন ভিন প্ৰান্তত ভিন ভিন ৰূপত উৎসৱ হিচাপে পালন কৰা পৰিলক্ষিত হয়। যেনে আমাৰ অসমত মাঘ বিহু উৎসৱ, দক্ষিণাত্যত পুস্কল উৎসৱ। সেয়েহে এই উৎসৱে ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰে অংশস্বৰূপ অসমীয়া সংস্কৃতিৰো প্ৰধান উৎস হিচাপে আৱহমান কালৰেপৰা নিৰবিচ্ছিন্নভাৱে প্ৰতিষ্ঠিত হৈ আহিছে। দেউৰীসকলৰ ক্ষেত্ৰত ইয়াৰ ব্যতিক্ৰম হোৱা নাই।

দেউৰীসকলৰ আকাৰত টিপচী হলেও ইয়াৰ সংস্কৃতি গড়ুৰৰ পথাৰ দৰে বিশাল আৰু শক্তিশালী বুলি কলে বোধকৰো বঢ়াই কোৱা নহ'ব। সময়ে ঢুকি নোপোৱা কালৰেপৰা মাঘী সংক্ৰান্তিয়ে মাঘবিহু উৎসৱৰূপে দেউৰী সমাজত প্ৰচলিত হৈ কালক্ৰমত ই এক বিশাল সংস্কৃতিত পৰিণত হৈ সমাজক প্ৰেম-প্ৰীতিৰে মধুময় কৰি একতাৰ সুতাৰে বান্ধি ৰখাত সমল যোগাই আহিছে। সাংস্কৃতিক দৃষ্টিৰ পটভূমিত মাঘী সংক্ৰান্তিৰ আলোচনা প্ৰসঙ্গত দেউৰীসকলৰ আদি বাসস্থান কুণ্ডিল ৰাজ্যলৈ এবাৰ উভতি চোৱাৰ মোহ সামৰিব নোৱাৰিলোঁ। কুণ্ডিলৰ এক প্ৰাচীন ইতিহাস আৰু ঐতিহ্য আছে। ইতিহাসে গৰকা কুণ্ডিলৰ লোক-সংস্কৃতিয়ে কালক্ৰমত বৰ অসমৰ চহকী সংস্কৃতিৰ উঁহাল উপচোৱাত আগস্থান ললে। যোগিনীতন্ত্ৰৰ মতে প্ৰাচীন কামৰূপ ৰাজ্য চাৰিভাগে বিভক্ত

আছিল। ইয়াৰ প্ৰত্যেক ভাগকে একোটা গাঁও বোলা হৈছিল। কালিকাপুৰাণ আৰু যোগিনীতন্ত্ৰৰ মতে প্ৰাচীন কামৰূপৰ পূৰ্বভাগেই আছিল সৌমাৰ গাঁও। সৌমাৰগাঁও কৌশিল্য বা বিদৰ্ভ ৰাজ্য বুলিও জনাজাত। কুণ্ডিলপানী নৈৰ পাৰতে আছিল বিদৰ্ভ ৰাজ্যৰ ৰাজধানী কুণ্ডিলনগৰ। বৰ্তমানৰ শদিয়াই আছিল এই বিদৰ্ভ। ইয়াৰ প্ৰাকৃতিক, সৌন্দৰ্য্য ইমান মনোৰম আছিল যে যাৰ বাবে ইয়াক 'প্ৰকৃতিৰ সৌন্দৰ্য্যৰ ৰানী' আখ্যা দিয়া হৈছিল। কুণ্ডিল ৰাজ্যৰ অতীত গৌৰৱপূৰ্ণ, ঐতিহ্যপূৰ্ণ আৰু মহিমামণ্ডিত।

প্ৰাচীন কালৰেপৰা কুণ্ডিল ৰাজ্যত চলি অহা চিৰাচৰিত প্ৰথা বা ৰীতি অনুসৰি দেউৰীসকলে মাঘৰ শুক্লপক্ষৰ প্ৰথমটো বুধবাৰে তেওঁলোকৰ দেৱালয় বা গোসাঁই বা গোসাঁনী শালত বছৰি একোটা ডাঙৰ পূজা-উৎসৱ পতা নিয়ম আছে। গতিকে দেউৰীসকলৰ মাঘ বিহু উৎসৱ মাঘ মাহৰ শুক্লপক্ষৰ প্ৰথমটো বুধবাৰেহে আৰম্ভ হয়। দেৱালয়ত পূজাৰম্ভৰপৰা এসপ্তাহ ধৰি বিহু উৎসৱ চলে, কিন্তু পূজা কেবল প্ৰথম আৰু শেষৰ দিনাহে হয়। আচলতে প্ৰথম দিনাৰ পূজাটোহে আচল পূজা। বিহু উৎসৱটো সম্প্ৰদায় ভিত্তিক হলেও পূজাটো কিন্তু সাৰ্বজনীন। কিয়নো দেউৰীৰ বাহিৰে অন্য সম্প্ৰদায়ৰ লোকেও সময়ত দেৱালয়ত বা শালত পূজাভাগী আগবঢ়াই তেওঁলোকৰ মনোবাঞ্ছা পূৰ্ণার্থে সেৱা কৰা দেখা যায়। মাঘী সংক্ৰান্তি বা মাঘ বিহুৰ কেইটামান প্ৰধান বৈশিষ্ট্য এনেদৰে উল্লেখ কৰিব পাৰি :

১। মাঘৰ শুক্লপক্ষৰ প্ৰথমটো বুধবাৰে চৰাই চিৰিকতিয়ে মাত দিয়াৰ আগতে মেজি জ্বলাব লাগে।

২। কেৱল পুৰণি বিশেষকৈ ডেকাসকলেহে মেজি জ্বলোৱা কামত ভাগ লব পাৰে।

৩। সেই দিনাই দেউৰী পূজাৰীয়ে আগন্তুক বছৰৰ গৰ্ভাঙ্গা জ্ঞাতিৰ ওপৰিও সৰ্বজনৰ সৰ্বমঙ্গলৰ হেতু দেৱালয়ত পূজা-অৰ্চনা কৰা হয়।

৪। মাঘী পূজাৰ্থে দেৱালয়ৰ অন্তৰ্গত প্ৰতিঘৰ দেউৰীৰপৰা ভেটোৱা তোলাৰ প্ৰথা। প্ৰতি গৃহস্থই ভেটোৱা দিয়াৰ নিয়ম।

৫। পূজাৰ দিনা কেৱল দেউৰীসকলৰ বাবেই নহয়, সৰ্বজন হিতাৰ্থে সৰ্বজন হেতু দেৱালয় খোলা থাকে।

৬। বহাগ বিহুৰ পূজা-উৎসৱৰ দৰে মাঘবিহুৰ পূজা-উৎসৱ বৰ আড়ম্বৰপূৰ্ণ নহয়।

৭। বিহু-সংক্ৰান্তিত পিতৃ-পুৰুষৰ তৰ্পণ কৰা ৰীতি।

মাঘ বিহু উৎসৱটি ভোগালী বিহু উৎসৱ হিচাবে পালন কৰা হয়। কপালৰ ঘাম মাটিত পেলাই কুৰিকৰ্ম কৰাৰ প্ৰতিফলনত দীন দুখীয়াজনো এগাল এমুঠি শস্য ভঁৰালত ভৰাবলৈ সক্ষম হয়। কটকট বিনিময়ত পোৰা লখিমী শস্য অতি আদৰ্শেৰে ভঁৰালত সামৰি লৈ এই ভোগৰ উৎসৱৰ আয়োজন কৰে। ভোগৰ লগতে ই আনন্দৰ কাছটিও ছটিয়াই দিয়ে। আনন্দ মেলাৰ পাতনি মেলে মেজি পোৰাৰ শুভাৰম্ভেৰে। মেজিৰে সমাজলৈ কঢ়িয়াই আনে সুখ, আনন্দ, ভোগৰ লগতে শ্ৰেয়-প্ৰীতি, স্নেহ-ভাতৃত্ব আৰু ঐক্য। সমাজত থকা স্বৰ্ণা, অসূয়া, অজ্ঞান, দৈন্য আদি মেজিৰ জুইয়ে পুৰি সমাজখন নিকা কৰি পেলায় বুলি দেউৰীসকলৰ জন-বিশ্বাস কোটি কালৰপৰা চলি আহিছে। মেজিৰ লগতে দেউৰীসমাজৰ আধ্যাত্মিকতাও বিজড়িত নিৰবচ্ছিন্নভাবে অস্তীজৰে পৰা।

মেজি পোৰা সম্বন্ধে দেউৰীসকলৰ মাজত এক কিম্বদন্তী চলি আহিছে। এই লোক-কথাৰ ওপৰত বিশ্বাস ৰাখিয়েই তেওঁলোকে এই বিশেষ দিনটোত মেজি পোৰাৰ প্ৰথা বন্ধা কৰি আহিছে। প্ৰবাদ আছে যে সৃষ্টিৰে প্ৰাৰম্ভতে আদি পুৰুষ-প্ৰকৃতিয়ে সংসাৰ বঢ়াবলৈ মনস্থ কৰি তেওঁলোকৰ মহাশক্তিৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা দেৱতাসকলক উক্ত মনোবাঞ্ছা পূৰ্ণাৰ্থে কাম কৰিবলৈ আহবান জনায়। সেই উদ্দেশ্যে সূৰ্য দেৱতাই উত্তৰায়ণলৈ গতিকৰাৰ শুভাৰম্ভৰ পৃণ্যক্ষণত পুৱতি নিশাতে প্ৰকৃতি দেৱীৰ সতে নদীত স্নান কৰিবলৈ আদি পুৰুষে দেৱতাসকলক নিৰ্দেশ দিয়ে। পৰম পিতাৰ নিৰ্দেশ মতে তেওঁলোকে স্নান কৰিবলৈ গ'ল। স্নান কৰি থাকোতে নদীয়েদি এটা মৰা শৰ ভঁহি অহা দেখা পালে আৰু তাতে ভয় খাই দেৱতাসকলে স্নান ত্যাগ কৰিলে। আনহাতে প্ৰকৃতিদেৱীয়ে শৰটো আঁতৰেখে কোলাত তুলি লৈ পাৰলৈ আনিলে। এই মৰা শৰটো আদিম পিতাৰ বাহিৰে অন্য কাৰো যে নহয় আৰু জগতৰ কল্যাণৰ বাবেই যে তেওঁ দেহ ত্যাগ কৰিলে সেই কথা প্ৰকৃতিয়ে দেৱতাসকলক বুজাই দিলে। দেৱতাসকলেও এই কথাত পৰম উপকৃত হোৱা বুলি অনুভৱ কৰি আনন্দিত হ'ল আৰু চিতা সাজি তেওঁক সংকাৰ কৰিলে। সংকাৰ কৰাৰ পাছত তেওঁলোকে পুনৰ সেই নদীতে স্নান কৰি সেই চিতা ভস্মৰ হাঁই লৈ নিজ নিজ স্থানলৈ ওলাই গ'ল। সেই দিনা আছিল মকৰ সংক্ৰান্তিৰ দিন। তেতিয়াৰ পৰাই সমাজত এই দিনটোতে মেজি পোৰাৰ প্ৰথা প্ৰচলিত হয় বুলি বিশ্বাস কৰে। দেউৰীসকলৰ মতে আদিম পিতাৰ এই চিতা জুই আৰু সৃষ্টিৰ পাতনিৰ পৃণ্যক্ষণত স্বৰূপে মেজিৰে সমাজত তেতিয়াৰে পৰা প্ৰভাৱ পেলাই আহিছে। মহাভাৰততো উল্লেখ আছে যে সূৰ্যই উত্তৰায়ণলৈ গতি কৰা এই প্ৰথম দিনটোৰ পৃণ্যক্ষণতে ভীষ্মদেৱে ইচ্ছা মৃত্যু বৰ্ণন কৰি প্ৰাণ ত্যাগ কৰিছিল। মেজি পোৰাৰ দিনা এই কথাটোও দেউৰীসকলে স্মৰণ কৰে। মাঘ বিহুৰ দিনা মেজি

পুৱাই ঘৰলৈ আহি কপালত ভেল হুঁইৰ ফোট লোৱা প্ৰথা সম্ভৱতঃ আদিম পিতাৰ সেই চিতাভস্মৰ পৰাই হোৱা বুলি ধাৰণা কৰে। অতীজত মাঘ মাহৰ পৰাহে বছৰৰ আৰম্ভ হোৱা বুলিও প্ৰবাদ আছে। মাঘী সংক্ৰান্তিয়ে আগন্তুক বছৰটোলৈ সুখ-শান্তি, ঐশ্বৰ্য্য-বিভূতি কঢ়িয়াই অনাৰ সূচনা কৰে।

মেজিৰ প্ৰস্তুতিকৰণ কাৰ্য্যত কেৱল গাঁৱৰ ডেকাসকলহে জড়িত থাকে। এইটো গাভৰুসকলৰ কাম নহয়। সংক্ৰান্তিলৈ ১০/১৫ দিন থকাৰ আগৰে পৰা ডেকাহঁতে মৰংঘৰত গোট খাই মেজি আৰু ভোজৰ সকলো প্ৰস্তুতিৰ বিষয়ে আলোচনা কৰি প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰী সংগ্ৰহ কৰাৰ ব্যৱস্থা কৰে। মেজিৰ খৰিকাঠ যাতে শুকাই থাকে তাৰবাবে আগতিয়াকৈ কাটি ফালি ৰখা হয়। ভোজৰ থকাৰ বাবে সাধাৰণতে ডেকাহঁতৰ নিজা পুঁজি থাকে। কেতিয়াবা বাজহুৱা পুঁজিৰ পৰাও খৰচ কৰিব পাৰে। মেজি সজাৰ আগতে এটা মেজি ৰখা ঘৰ খেৰ বা নৰাৰে চাল চাই নিৰ্মাণ কৰে। বৰ্গাকাৰত চাৰিটা সম্পূৰ্ণ দীঘল কেঁচা বাঁহৰ খুটা পুতি মাজত এটা মুঠ পাঁচটা খুটা পোতা হয়। খুটাৰ আগকেইটা নকটাকৈ পাতেৰে সৈতে ৰখা হয়। আগতে প্ৰস্তুত কৰি ৰখা কাঠৰ খৰিবোৰ যিমান ওখলৈকে পাৰি থাক থাককৈ জাপি থোৱা হয়। এইদৰে উৰুকাৰ দিনা নিশাই কাউৰীয়ে নেদেখাকৈ ওচৰা ওচৰিকৈ শাৰী পতাই যুৰীয়া হিচাপে দুটা মেজি সজা হয়। গধূলিলৈ তাত গাঁৱৰ ল'ৰা-বুঢ়া ডেকাসকল মিলি ৰংৰহইচ আৰু প্ৰেম-প্ৰীতিৰে সামাজিক অভিব্যক্তি মতে ভোজ-ভাত খায়। ডেকাহঁতে পুহৰ হাঁড়-কঁপোৱা জাৰকো জাৰ নেমানি ওৰেটো ৰাতি বিহু মাৰি কটায়। বয়োজ্যেষ্ঠসকল ভোজৰ পাচতে ঘৰাঘৰি হয়। সংক্ৰান্তিৰ দিনা পুৰতি নিশাতে কাউৰীয়ে কা কৰাৰ আগতেই মাক-দেউতাক জীৱিত থকা এজন নিখুঁত ডেকাই নদীত বুৰ মাৰি গা ধুই তিতা তিয়নীৰে এখন শৰাই আগবঢ়াই ৰাইজৰ হৈ সেৱা কৰিব লাগে। ৰাইজে ভগৱানক প্ৰাৰ্থনা জনাই আশীৰ্বাদ দি হৰিষ্মনি দিয়ে। লগে লগে সমবেত ৰাইজে দুয়োটা মেজি আগুৰি সোঁফালৰপৰা বাঁওফাললৈ তিনি পাক ঘূৰি উক্ত ডেকাজনক দক্ষিণফালৰপৰা দুয়োটা মেজিতে অগ্নি সংযোগ কৰিবলৈ আহবান কৰে। এইদৰে মেজি জ্বলোৱা হয়। প্ৰধানুসৰি মেজিৰ জুইত তামোল-পাণ, তাম, তিল, মাহ আদি অৰ্পণ কৰে। মেজি জ্বলোৱাৰ আগতে সকলোৰে উক্ত ডেকাজনৰ দৰে নদীত স্নান কৰি আহি মেজি পুৰায়। জুই জ্বলাৰ পাছত মেজিটো পশ্চিমফালে ঢলি পৰিলে ৰাইজৰ মঙ্গল সূচায় বুলি জন-বিশ্বাস প্ৰচলিত। উল্লেখযোগ্য যে মেজি গোৱা কাৰ্য্যত মহিলাৰ স্থান নহলেও ঘৰুৱা অপায়-অমঙ্গল দূৰ কৰাৰ্থে অথবা সন্তি-সন্ততি লাভৰ মনোবাঞ্ছা পূৰ্ণকাৰ্থে মেজিত সেৱা কৰি ৰাইজৰ আশীৰ্বাদ লোৱা নিয়মো আছে। মেজিত তেনেদৰে সেৱা জনাই আশীৰ্বাদ ললে মনোবাঞ্ছা পূৰ্ণ হয়।

বুলি বিশ্বাস। তদুপৰি মেজিলৈ যোৱাৰ আগতে গা ধুই বাৰীৰ গুটি ধৰিব লগা গছৰ গা গছত ধান খেবেৰে মেৰিয়াই বান্ধিলে গছে নাৰীত লাভ কৰি গোটেই বছৰে গুটি ধৰে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়, আনহি-আনহাল মেজিৰ জুইয়ে ভস্ম কৰি গোটেই বছৰে সমাজত আনন্দ বিৰাজ হোৱাৰ কামনাৰে ইষ্টদেৱতাৰ ধ্বনি দিয়ে। মেজি পুৰি ঘৰলৈ আহি আছথানৰ খেৰ পুৰি ছাঁই কৰি সেই ছাঁইৰ লগত মিঠা তেল মিহলাই ভস্ম তৈয়াৰ কৰা হয়। সেই ভস্মৰে গৰু গাই আৰু ম'হৰ কপালত ফোঁট দিয়াৰ নিয়ম আৰু নিজেও লয়। সেই দিনা এনে তেল ছাঁ ইব ফোঁট লগে গৰখীয়া আৰু গৰু গাই-ম'হ উভয়ৰে মজল আৰু হিংস্ৰজন্তুৰ পৰা ৰক্ষা পৰে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়। সেই দিনা আগবেলা কোনেও ভাত নেখায়; কেৱল জা-জলপানেৰে উদৰ পূৰাই তৃপ্তি সাধে।

পূজাৰ লগে লগে বিহু উৎসৱ আৰম্ভ হয়। ডেকা-গাভৰু, বুঢ়া-বুঢ়ী, ল'ৰা-ছোৱালী আটায়ে ভোগালীৰ ভোগ-উপভোগৰ বাবে ব্যস্ত হৈ পৰে। নতুন সাজ পাৰেৰে ভোগালীক আদৰিবলৈ সকলোয়ে যত্ন কৰে। ইঘৰে সিঘৰলৈ গৈ পিঠা-পনা, জা-জলপান উপভোগ কৰাৰ লগতে মৰম-চেনেহৰ আদান-প্ৰদান হয়। মাক-পিতাক, জ্যেষ্ঠ তথা গুৰুজনক সেৱা জনোৱা হয়। জ্যেষ্ঠজনে সৰুজনৰ প্ৰতি অকৃত্ৰিম চেনেহেৰে শুভকামনা কৰি আশিস অঞ্জলি ছটিয়াই দিয়ে। বিহুৰে যেন তেওঁলোকৰ গ্ৰাম্য জীৱনৰ দুখ-বেদনা হৰণ কৰি মৰততে সুখৰ ৰচনা কৰে এজনৰ প্ৰতি আনজনৰ হিংসা থিয়াল, হাইকাজিয়া থাকিলেও সেই দিনাৰ পৰা এই সকলো অসুখা প্ৰবৃত্তি নোহোৱা কৰি তেওঁলোকৰ মাজত বিমল আনন্দ বিৰাজ কৰাৰ বাঞ্ছা কৰে। মাঘৰ বিমল আনন্দই যেন ৰঙীন ফাগুণৰ লগতে চ'ত-বহাগৰ বিনন্দীয়া বতৰৰ আগজাননী দিয়ে। পুহৰ হিম-চোঁচা জাৰক মাঘৰ মেজিৰ জুইয়ে পুৰি যেন ফাগুণৰ দ্বাৰ উন্মোচন কৰে। সুকল দেৱতাইও মাঘী সংক্ৰান্তিৰ পৰাই উত্তৰায়ণলৈ গতি কৰি জীৱ জগতলৈ অধিক পোহৰ কঢ়িয়াই অনাৰ সংকোচ দিয়ে। এই বসুমতীৰ কোলাত থাকি আমি স্বৰাজ ৰচনা কৰোঁ আৰু সুকলদেৱতাই পোহৰ বিলাই সমাজত জ্ঞানৰ সঞ্চাৰ কৰে। বোধ হয় সেয়ে দেউৰী আবৰৰ গীতত আছে :

আমাৰে গৌসানী আমাৰে সাৰথি।

গা ধুই কৰি যাওঁ সেৱা কি না।।

সুকলক এসেৱা স্বৰাজক এসেৱা।

কৰো বসুমতীক সেৱা কি না।।

দেউৰীসকলৰ মাজত প্ৰবাদ আছে যে বিহু-উৎসৱৰ আদি স্ৰষ্টা স্বয়ং

গিৰা-গিৰাচি (বুঢ়া-বুঢ়ী) অৰ্থাৎ আদি পুৰুষ-প্ৰকৃতি। সেয়েহে আদি ব্ৰহ্মা গিৰা-গিৰাচিৰ শুভাগমনৰ আদৰ্শ-সম্ভাষণ জনাবলৈকে দেৱালয়ত এই পূজা আৰু সমাজত বিহু-উৎসৱ পালন কৰা ৰীতি চলি আহিছে। দেৱ-দেৱীক সন্তুষ্ট কৰিব পাৰিলেই সকলো সমস্যাৰ সমাধান হয় বুলি তেওঁবিলাকৰ বিশ্বাস। সন্তুষ্টতাঃ নাৰায়ণ-লক্ষ্মীয়েই দেউৰীসকলৰ সেই আদি ব্ৰহ্মা গিৰা-গিৰাচি। গিৰা-গিৰাচিৰ বৰপুত্ৰ বলিয়া বাবা আৰু বৰ জীয়েক ভাত্ৰেশ্বৰী দেৱী। বলিয়া বাবাই হৈছে পগলা-গোসাঁই স্বয়ং শিৱ। যিহেতু সকলো দেৱতাৰ ব্ৰহ্মা স্বয়ং নাৰায়ণ, গুণ্ডিকৈ দেউৰীসকলৰ আদি ব্ৰহ্মা গিৰা-গিৰাচি, নাৰায়ণ-লক্ষ্মী হোৱাটোৱে স্বাভাৱিক।

ভোগালীৰ বতৰতে নিচলা জনেও এমুঠি খোৱাৰ সমল ৰোগায়। বৰা চাউলৰ সান্দহ, চিৰা, কৰাই, ঘিলা-গিঠা, গুৰ, গাখীৰ, দৈ, কাঠ-আলু, মোহা আৰু আদিয়েই জলপানৰ প্ৰধান বস্তু। বয়সস্থজনক আদৰ্শ সম্ভাষণেৰে আপ্যায়ত কৰাৰ উদ্দেশ্যে বৰা, গমিৰি, মেম, চাউলৰ মদ বোৱাৰী-জীৱীৰীহতে প্ৰস্তুত কৰি আছুতীয়াকৈ ৰখাৰ ব্যৱস্থা কৰে। জ্যেষ্ঠলোকে বিহু ঋতুতে মদ বাকি গৃহস্থক আশীৰ্বাদ দিয়াৰ নিয়ম। মাঘ বিহুৰ দিনা গোটা কৰাই আৰু কাঠ আলু খোৱাৰ তাৎপৰ্য্য এইখিনিতে যে সেই দিনা এই দুটা বস্তু নেখালে পৰজনমত গাহৰি জনম ধৰে বুলি প্ৰবাদ আছে। সংক্ৰান্তিৰ দিনা যিকোনো ঠাইৰে পানী গঙ্গা জলস্বৰূপ জ্ঞান কৰাটোও তাৎপৰ্য্যপূৰ্ণ। সেয়ে নদী নহলেও যিকোনো স্থানৰ পানীৰে স্নান কৰিলে তাকেই গঙ্গা-স্নান বুলি বিশ্বাস কৰে।

হয়তো ভোগালীৰ ভোগেৰে বলীয়ান হৈ ডেকা চেমনীয়াহঁতে মুকলি পথাৰত গৈ ম'হ যুঁজাই ৰং ৰহইচেৰে আমোদ কৰাৰ লগতে নিজেও ইজনে সিজনৰ লগত ম'হ যুঁজ, মল্ল যুঁজ, দৌৰমৰাত জাঁপ মৰা, লিংমৰা আদি নানান পৰম্পৰাগত খেলেৰে শক্তি পৰীক্ষা কৰাত ব্যস্ত হৈ পৰে। শকত কেঁচা বেতৰ টুকুৰাৰে মতা ম'হৰ শিং প্ৰস্তুত কৰি দুয়োটা আগ পিচু পিচিয়া জোতা কৰি জুইত পুৰি মটুমটীয়া কৰি দুজন দুজন চেমনীয়াহঁত লগ লাগি মতা ম'হৰ ভেঞ্জন ধৰি মুকলি পথাৰত ভাগে ভাগে যুঁজ কৰা দৃশ্য কিমান যে অনুপম তথা আমোদ জনক! যুঁজত যিজনে পৰাজয় স্বীকাৰ কৰে তেওঁ পৰাজিত মতা ম'হৰ দৰে মাত দি হিলদল ভাঙি দৌৰে আৰু বিজয়ীজনে লিছে লিছে দৌৰ দি টিকাত খোঁচ দিবলৈ চেষ্টা কৰি শেষত বীৰদৰ্পে বৈ যায়। এনেদৰে নানান খেলৰ মাজেৰে তেওঁলোকে শক্তি আৰু বুদ্ধিৰ পৰিচয় দিয়ে। এনেবোৰ খেলাধুলাৰ জৰিয়তে তেওঁলোকৰ শাৰীৰিক, মানসিক আৰু বৌদ্ধিক বিকাশৰ লগতে ভাৱ আদান প্ৰদান তথা সামাজিক ঐক্য প্ৰতিষ্ঠিত হয়। মাঘৰ সপ্তাহ জোৰা বিহু

উৎসৱৰ অকৃত্ৰিম মৰম সনা এঠাই সমাজখনক চিৰদুগমীয়া কৰি ৰাখিছে। সেই কেইমিনিট সকলোৰে মনৰ আকৰ্ষণ হিংসা-ঘেৰ, কুৰ্চুট-কৰ্ণট পৰিহাৰ কৰি প্ৰত্যেকেই প্ৰত্যেকৰ মৰমত বিহু খাবই লাগিব। এই প্ৰথাই গঞী ৰাইজক যি অপৰিসীম আনন্দ দিয়ে ই প্ৰকৃত সামাজিক প্ৰীতিৰ পৰিচয়, জাতীয় চৰিত্ৰৰ বিশিষ্ট লক্ষণ। বিহুৰ প্ৰীতি সনা ভোগৰ সত্তাৰ নানা খাদ্য বস্তু জা-জলপানৰ সুখাদত আৰু খোৱাসকলৰ প্ৰতি দিওঁতাৰ যি ব্ৰজা-আলৰ, বন্ধাযোগ্য সকল আচৰণতেই উমান গোৱা হয় মনৰ অন্তৰতম তলিত ধূপখাই ধকা অপৰিসীম মৰম চেনেহৰ। খোৱাতকৈ খুউৱাৰ আনন্দ নাৰীৰ বাবে বেছি। সেই আনন্দ চিৰবৰ্ত্তমান।”—‘দেউৰী সংস্কৃতি’— ডব্বকথৰ দেউৰী।

প্ৰাচীন ৰীতি অনুসৰি দেউৰীসকল উপাসনাৰ ক্ষেত্ৰত বহুত্ববাদী। কিয়নো তেওঁলোকে সহস্ৰ দেৱ-দেৱীক তেওঁলোকৰ (দেৱতাৰ) অভিকচি অনুসৰি মাহ-প্ৰসাদ, নৈবেদ্য, বলি-বাহন, মদ-মণ্ডহ আদিৰে পূজা-অৰ্চনা কৰে। এনে পূজা-অৰ্চনাৰে কিছুমানক ‘দেওকৰা’ আৰু আন কিছুমানক ‘পূজা কৰা’ বুলি কয়। সাধাৰণতে পূজা শালত কৰে আৰু ঘৰে বাহিৰে বিভিন্ন স্থানত কৰা পূজাক দেওকৰা বোলে। সেইবোৰৰ ভিতৰত যেনে ঘৰ দেও, গাতিদেও, জল দেও স্থল দেও, সৰগদেও আদি নানানটা দেওৰ নামত নানানটা দেও কৰে। এইবোৰ হ’ল বছৰৰ ভিন ভিন সময়ত নিয়মিত বাবে কৰা দেও। ইয়াৰ ওপৰিও মংলতিয়ে মঙল চাই কোনো ঘৰ-গৃহস্থৰ কিবা বিশেষ লেঠা পালে সেই লেঠা মাৰিবৰ বাবেও দেও কৰিব লাগে। এইবোৰ নৈমিত্তিক দেওকৰা। মাঘ বিহুৰ লগত যিহেতু পূজা-অৰ্চনা বিশেষভাৱে জড়িত, গতিকে প্ৰাসঙ্গিকভাৱে এইখিনি চমুকৈ উল্লেখগ্ৰাহ্য হ’ল। তাহানিৰ শদিয়া ৰাজৰ কেচাইখাঁতী শালত নম্বলি প্ৰথাও আছিল। সৌভাগ্যৰ কথা, স্বৰ্গদেউ গৌৰীনাথ সিংহই এই অৱাহিত প্ৰথাৰ বিলুপ্তি ঘটায়।

ক্ৰমবিকাশমান প্ৰক্ৰিয়াৰে সমাজনিৰ্বৰ্ত্তনৰ লগে লগে আমাৰ আদিমকলীয়া ৰূপতিসাহন বিহু উৎসৱৰো ধৰণ-কৰণে পৰিবৰ্ত্তনৰ হাত সাৰিব পৰা নাই। পৰিবৰ্ত্তন হোৱাটোৱে স্বাভাৱিক। মানসিক আৰু বৌদ্ধিক বিকাশৰ লগে লগে সামাজিক ব্যৱস্থা আৰু জীৱন পদ্ধতিবোৰ সলনি হব ধৰিছে। আধ্যাত্মিক চিন্তা চৰ্চ্চাবো উৎকৰ্ষ সাধিত হৈছে। ফলত দেউৰীসকলৰ আদি ব্ৰহ্মা ‘গিৰা-গিৰাচি’ নো কোন তাৰ ওপৰত গভীৰ চিন্তা-চৰ্চ্চা কৰি ধাৰণা কৰিব পৰা গৈছে যে সেই ‘গিৰাই ব্ৰহ্মা পালন্ত আৰু নিৰন্ত্ৰ স্বয়ং পৰম শিতা পৰম ব্ৰহ্ম নাৰায়ণ। লগত প্ৰকৃতিকথা ‘গিৰাচি’ অৰ্থাৎ লক্ষ্মী দেৱী। সমস্ত দেৱ-দেৱীকে ধৰি

চাৰিযুটি জীৱবোৰে অষ্টা হৈছে পৰমব্ৰহ্ম নাবায়ণ। গতিকে তেওঁক পঞ্চ সিঙা বুলি কোৱা হয় আৰু লক্ষ্মীক কোৱা হয় আই লক্ষ্মী। বোধকৰোঁ দেউৰীসকলে সেইকাৰণেই নাবায়ণ লক্ষ্মীকে 'গিৰা-গিৰাচি' অৰ্থাৎ বুঢ়া-বুঢ়ী বুলি কৈছিল।

সমাজ পৰিবৰ্তনে উপলব্ধি কৰালে প্ৰচলিত ৰীতি-নীতি, লোক-বিশ্বাসৰে কিছুমানক কুসংস্কাৰ আৰু অন্ধবিশ্বাস বুলি। এনে উপলব্ধিয়ে সম্ভাৱ অৱেক্ষণত সহায়ক হ'ল। ধীৰে ধীৰে সাতামপুৰুষীয়া জীৱন-ধাৰণ পদ্ধতি, পূজা-পাৰ্বণ, বিশ্বাস, উৎসৱ আদিয়ে সংস্কাৰৰ মাজেৰে নতুন মোৰ ললে। ফলশ্ৰুতিত পূজা-পাৰ্বণ, উৎসৱ আদিবোৰে সবলীকৰণ ঘটিছে। ঘৰে-বাহিৰে নৈ, খাল, বিল, জংঘল আদিত গৈ গাতিদেও, জলদেও থলদেও আদি বাৰটা মাহত ফেৰটা দেওপূজা প্ৰথাবোৰ পৰিবৰ্তন হ'ব ধৰিছে। কালক্ৰমত শিক্ষাৰ বস্তিয়ে দেউৰী সমাজতো ভূমুকি মৰাত বহু পলমকৈ হলেও তেওঁলোকো জাগিব ধৰিছে। অলিখিত ধৰ্মশাস্ত্ৰৰ (মণ্ডল-পাঁজি, মুখে মুখে প্ৰচলিত লোক-কথাৰ বিশ্বাস) পৰিস্ফুট লিখিত ধৰ্মশাস্ত্ৰৰ আশ্ৰয় লোৱাত তেওঁবিলাকৰ অনেকজনৰ চকু গজিছে। গীতা-ভাগৱত, কীৰ্ত্তন-দশম, ঘোষা-বদ্বাৰলীয়ে মণ্ডল-পাঁজিৰ ঠাই লৈছে তেওঁলোকৰে বহুজনৰ। বামনামৰ ধ্বনিত দেও-ভূতৰ টিঘিল-ঘিলনি ক্ৰমে নোহোৱা হৈ আহিছে। বিহু সংক্ৰান্তিৰ পূজা-পাৰ্বণতো ইয়াৰ আঁচ নপৰাকৈ থকা নাই। মকৰ সংক্ৰান্তিৰ সুকলৰ উদ্ভাৱণৰ গতিয়ে অন্ধকাৰ নাশি দেউৰী সমাজত পোহৰৰ সঞ্চাৰ কৰক। ভাৰতীয় বিশাল হিন্দু সমাজৰ অংশ স্বৰূপ দেউৰীসকলৰ শাস্তি, মৈত্ৰী, প্ৰগতি আৰু ঐক্যই ভাৰতীয় সংস্কৃতিৰ লাইখুটা হওঁক। সৰ্বজন হিতায় সৰ্বজন সুখায় হওঁক।

সহায়ক গ্ৰন্থ :

উদ্ধৃতিৰ দেউৰী : দেউৰী সংস্কৃতি

সংবাদদাতা আৰু দাত্ৰী :

কেইবা গৰাকী বয়োজ্যেষ্ঠ আৰু বয়োজ্যেষ্ঠদ পুৰুষ আৰু মহিলাসকলৰ ক্ষেত্ৰ সমল সংগ্ৰহ কৰা হৈছে।

(১২) ভূবং সমাজৰ মাঘবিহু : মাইক' চুমফাই

লোচাম তুং

বৌদ্ধ ধৰ্মালম্বী তাইসকলৰ সংস্কৃতি ধৰ্মৰ সৈতে এনেদৰে বিজৰিত যে এটাৰ পৰা আনটোক পৃথক কৰিব নোৱাৰি। আনহাতে আন আন বৌদ্ধ গোষ্ঠীয়ে পালন কৰা ধৰ্মীয় অনুষ্ঠানতকৈ তাইসকলে পালন কৰা ধৰ্মীয় উৎসৱ-অনুষ্ঠান সমূহৰ সুকীয়া বৈশিষ্ট্য দেখা যায়। পয়চাংকেন, মাইক'চুমফাই, অকৰা, পয়লেং আদি এনে উৎসৱ-অনুষ্ঠানৰ উদাহৰণ।

ভগবান বুদ্ধই বহাগী পূৰ্ণিমাতে তেখেতৰ পৰিনিৰ্বাণ হ'ব বুলি তিনিমাহৰ পূৰ্বেই লিষ্যবৰ্গৰ আগত ভবিষ্যদ্বাণী কৰিছিল। সেইবাবে মাঘী পূৰ্ণিমাৰ দিনটো বৌদ্ধ পূৰ্ণিমা তিথিত তাই-বৌদ্ধ সকলে মাইক'চুমফাই বা মেজি জ্বলায়। এই উপলক্ষে গাঁৱৰ যুৱক-যুৱতীসকলে প্ৰায় এমাহ মানৰ আগৰেপৰা মাইক'চুমফাই বাবে কাঠ যোগাৰ কৰে। ইয়াৰ বাবে টান কাঠৰ গছ, ডাল আদি কাটি আনি বাকলি আদি গুচাই ব'দত শুকুৱাই ৰখা হয়। যুৱক-যুৱতীসকলে দল বান্ধি ওচৰৰ হাবিলৈ গৈ নাইবা অন্য ঠাইৰপৰা এই কাঠ সংগ্ৰহ কৰে। ব'দত কেইদিনমান ৰখাৰ পিছত পুলি গছ, ডাল আদি ধুনীয়াকৈ শুকাই ললেই মেজিৰ খৰিৰ উপযুক্ত হৈ পৰে। ডাল খৰি নাপালে ফলা খৰিকে ডাল খৰিৰ আকৃতিত চাঁচি লোৱা হয়। যুৱকসকলে এই খৰি জোখত কাটি মেজিৰ বাবে সাজু কৰে। মাইক'চুমফাইৰ বাবে বাঁহজোপাৰ ভিতৰত আটাইতকৈ দীঘল বাঁহ নিৰ্বাচন কৰি ইয়াৰ উচ্চতা নিৰ্দ্ধাৰণ কৰা হয়। অৰ্থাৎ অতি দীঘল বাঁহৰ সমান ওখ কৰি মেজিৰ খুটা কাটে। এযোৰ এযোৰকৈ চাৰি চুকত মুঠ চাৰিযোৰ অৰ্থাৎ আঠটা বাঁহৰ খুটা পুতি তাৰ লগত খাপ খুৱাই মেজিৰ খৰি এনেদৰে বান্ধি দিয়ে যেন এপাহ সম্পূৰ্ণকৈ ফুলি উঠা কেতেকী ফুলহে। মাইক'চুমফাইৰ শুৰি আৰু শীৰ্ষ অংশৰ তুলনাত মাজৰ ছোৱাত আকাৰ কিছু ডাঙৰ হয়। ইয়াৰ মাজৰ ফোপোলা অংশত শুকান শুকান বাঁহ, কাঠ, পানীহিলৈ আদি ভৰোৱা হয়। শীৰ্ষ অংশত জুই দিব পৰা ব্যৱস্থা ৰখা হয়। মেজি সজা সম্পূৰ্ণ হোৱাৰ পিছত কলগটুৱা, বঙীন কাগজ আদিৰে মনোমোহাকৈ সজাই পৰাই তোলা হয়।

অষ্টকোণী বেৰ এখনবছাৰা মাইক'চুমফাই সম্পূৰ্ণ উলম্বভাবে বাঘিবলৈ মাটিত খুটি পুতি চাৰিদিনত শীৰ্ষ অংশৰ সৈতে ৰচিৰে সংলগ্ন কৰি ৰখা হয়। অষ্টকোণী বেৰখনৰ ভিতৰফালে কঙ্গজৰ টাকু-টানখন (ধ্বজা) পুতি ৰাখে।

মাঘী পূৰ্ণিমাৰ আগদিনা গধূলি মাইক'চুমফাইৰ কাষত গাঁৱৰ ৰাইজ সমবেত হৈ বৌদ্ধ ভিক্ষুৰ উপস্থিতিত ৰাইজৰ হৈ চাউজেৰে (পাঠেকে) ৰেজাক (উৎসৰ্গা) কৰে। এই উৎসৰ্গা উৎসৱত সমবেত ৰাইজে পঞ্চশীল গ্ৰহণ কৰে আৰু ভিক্ষুৱে মঙ্গল সূত্ৰ পাঠ কৰে। মাঘবিহৰ মেজিত কৰাৰ দৰে ইয়াত ভোজ আদিৰ আয়োজন কৰা নহয়।

যুৱকসকলে মেজিৰ কাষত ৰাতিটো কটায়। ৰাতিপুৱা দোকমোকালিতে নিৰ্বাচিত এজন যুৱকে গা-পা ধুই মেজিৰ ওপৰত উঠি গৈ তাত অগ্নি সংযোগ কৰে। মেজিটো ওপৰফালৰপৰা ক্ৰমে জ্বলি আগে। মাইক'চুমফাই জ্বলি থকা অবস্থাত কাষত থকা লোকসকলে বুদ্ধ, ধৰ্ম আৰু সংঘৰ জয় ধ্বনি দি থাকে। পুৱাবেলা বৌদ্ধ বিহাৰত ৰাইজ পুনৰ সমবেত হয়। বিশ্ব বৌদ্ধ ভাতৃদ্ব সংঘৰ পতাকা ভিক্ষুৱে উত্তোলন কৰে। ৰাইজে পঞ্চশীল আৰু অষ্টশীল গ্ৰহণ কৰে আৰু ভিক্ষুৱে ধৰ্মদেশনা দিয়ে। আবেলি বৌদ্ধ বিহাৰত চাউজেৰেয়ে তাই ভাষাৰ বৌদ্ধ ধৰ্মৰ পুথি পাঠ কৰে আৰু ৰাইজে মনযোগেৰে শুনে। ৰাতি পুনৰ শীল গ্ৰহণ, বুদ্ধ বন্দনা, ধৰ্ম বন্দনা আৰু সংঘ বন্দনা আদি কৰা হয়।

মাইক'চুমফাই জ্বলোৱাৰ পিছত মাঘী পূৰ্ণিমাত তাইবৌদ্ধসকলে খাউয়াকুঃ নামৰ এবিধ খিছিৰি জাতীয় আহাৰ প্ৰস্তুত কৰি খায়। এই খাউয়াকুঃ লাহী চাউল, মাটি কলাই, তিল, আদা আদি মিহলি কৰি ৰান্ধে। এনে খিছিৰি খাবলৈকো বৰ সোৱাদ লগা হয়। গৃহস্থই নিজে খায় আৰু ওচৰ চুবুৰীলোকো বিতৰণ কৰে।

কেইবাটাও উপ-গোটত বিভক্ত তাই-বৌদ্ধসকলৰ মাইক'চুমফাই আদি ধৰ্ম-সাংস্কৃতিক উৎসৱ পালনৰ পদ্ধতি আদিৰ ক্ষেত্ৰত পাৰ্থক্য পৰিলক্ষিত নহয়। □

(১৩) হাজংসকলৰ মাজত মাঘবিহু : পুৰণী

শ্ৰীৰত্ন কুমাৰৰায় হাজং

পুৰণী: বুলি কলেই এটা সৰু জনজাতি গোষ্ঠী হাজংসকলৰ কথা কৈ মনলৈ আহে। হাজংসকলে পুৰণী পৰ্ব পালন কৰে মূলতঃ শক্তিৰ উৎস শ্ৰমক কেন্দ্ৰ কৰি। হাজংসকল সমাজ অবিহনে থাকি ভাল নেপায়। সেয়ে গাঁওপাতি বসতিৰ উপযোগী কৰি সমাজ এখন গঢ়ি লয়। সমাজৰ বীতি-নীতি লৈয়েই হাজংসকলে জাতীয় সত্তা বন্ধা কৰে।

হাজংসকল মূলতঃ কৃষিজীৱী। কৃষিৰওপৰত নিৰ্ভৰ কৰিয়েই তেওঁলোকে জীৱিকা নিৰ্বাহ কৰে। শ্ৰমদানেৰে শস্য উদপাদন কৰি হাজংসকলে জীয়াই থকাৰ প্ৰেক্ষা পায়। আৰু সেয়ে হবলা মানৱ জীৱনত এই শ্ৰমৰ উৎস হিচাবেই অৱসৰ বিনোদনৰ বাবে যেন সৃষ্টি হৈছে সুমধুৰ গীত, সুৰ তাৰ ছন্দ, পূজা-পৰ্ব-উৎসৱ আদি। প্ৰকৃতিৰ বুকুৰ সন্তান হাজংসকলো তাৰ ব্যতিক্ৰম নহয়।

হাজংসকলে পুৰণী পৰ্ব (মাঘবিহু) পালন কৰে সাধাৰণতে পুহ মাহৰ শেষৰ দিনটোত। পুহৰ শেষৰ দিনা পুৰণী পৰ্ব পালন কৰা হেতুকে ইয়াৰ নাম পুৰণী (পুহ), পুৰণী পৰ্ব (মাঘ বিহু) ভোগ আৰু অৱসৰ বিনোদনৰ উৎসৱ। এই পুৰণী পৰ্বতেই হাজংসকলে মিলিজুলি ভোজ-ভাত খায়। দুৰদূৰণিৰপৰা অহা আত্মীয় কুটুম্বৰ লগত একেলগে বহি সেইদিনা উদৰ পূৰাই খায়। হাজংসকলৰ প্ৰিয় খাদ্য বিসি ভাত, বুকনি ভাত, কহমিদ, দৈ, চিৰা, আখি, লিঠা-পনা, কাচামদ, ইত্যাদি

খাদ্য সম্পৰ্কে হাজংসকলৰ মাজত প্ৰচলিত গীত এটি তলত উল্লেখ কৰা হ'ল :

দ চিৰা বিসিভাত

খাৰ পানী লেৰা হাক

কাছুৰা মাসাং

হিদল-মাছ

গুপ্তি বাড়ীত বুকনি ভাত।

কৃষকে হালবাই বোকা কৰা খেতি পথাৰত বোবশীসকলে কঠীয়া বোপল কৰে। কঠীয়া এসময়ত লহপহকৈ বাঢ়ি গৈ খেতি পথাৰ সেউজীয়া হয়।

ধান ওলায় ধান পকে। শ্রমৰ সফলতাবে আনন্দত কৃষক উৎফুল্লিত। এসময়ত ধান চপোৱা শেষ হয়। উদং হয় শস্য পথাৰ, ফলকাল আকাশ। গছ-লতাই বৰণ সলায়। পৃথিবীৰ বুকুত চোঁচা চোঁচা অনুভৱ হয়। অলপ অলপ কৰি নিয়ৰ সৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। এনেকুৱা সুন্দৰ বতৰতে হাজংসকলে পুষণী পৰ্ব পালন কৰে।

পুহৰ জোনাক নিশাত হাজংসকলে পুষণী পৰ্বৰ প্ৰাৰম্ভিক প্ৰস্তুতি হিচাবে বিশেষকৈ চেমনীয়া আৰু ডেকাচামে গাঁৱৰ ঘৰে ঘৰে গৈ ‘ধুবী মাগা’ গীত গাই গাই ধান-চাউল সংগ্ৰহ কৰে। সেই সংগ্ৰহ কৰা গুঁজিৰে গঁঞা বাহিজে ভেলা ঘৰৰ চোতালতে বাতি ভোজভাত খায়। ধুবী মাগা দলটিত ভাগলোৱা প্ৰত্যেকজনৰ হাতত একোটাকৈ বাঁহৰ লাঠি (টকন) থাকে। টকনৰ সহায়ত মাটিত ধুম্‌ধুমকৈ শব্দৰ ছন্দ তুলি গায় :

কয়টৰক পখীৰা

গাৰি টিমুছ কয়,

গিৰি ঘৰে লুকে থাকে

ঘৰ কোনা ভায়।

আৰু—

মুৰী মাগা আয়লুংবে

এক টেকা পাইলুংবে....ইত্যাদি।

১. বিনি ভাত : বিশেষ পদ্ধতিৰে ভাপত তৈয়াৰী কৰা চাউলৰ ভাত।
২. কুকনি ভাত : একপ্ৰকাৰ সুমিষ্ট ভাত। প্ৰথমতে ধান পানীত ডিহাই থৈ গছালি মেৰিনলৈ নিয়া হয়। সিহঁত ধান শুকাই চাউল উলিয়াই বিশেষ পদ্ধতিৰে এই ভাত বন্ধা হয়। কুকনি ভাত মদ বা সিঙা নহয়।
৩. কাচা : অকাৰি চাউলৰ আধাকুটাকৈ ভাত বান্ধি ‘বাখৰ’ নামৰ কল ঠুৰি সানি কলপাতেৰে মেৰিনলৈ কমেও দুই/তিনি দিন ৰাখিলে বিটো মদ হয় তাকে কাচা বোলে।
৪. কহী, ৰামনি : কাচা মদৰ দৰে ৰন্ধাখানৰ অকাৰি চাউলৰ আধাকুটা ভাত বান্ধি ‘বাখৰ’ সানি কলপাতেৰে মেৰিনলৈ তুলি নাহিবা ওপৰৰ পাত্ৰৰ ফুটোৱেদি কল নিগৰি-নিগৰি পৰিৰ এয়ে কহী মদ। ই মাক বিমানে বেছি দিন ৰাখে সিমানে ডেজাল হয়। এইদৰে কহীক তিনি মাহ/ছয় মাহ এনেকি এবছৰলৈকেও ঠলত ভৰাই ৰাখে। বেছি দিন সটি খোৱা মদকে ৰামনি বুলি কোৱা হয়।

থুবী মাগা গীতৰ সংযোজন

উত্তৰ দক্ষিণ ঘৰ
 ঘনক ঘনক বোৰা
 বীৰ কৰাওৰে গিৰি ঘৰে
 বাটা ভৰা গুৰী
 বাটা ভৰা গুৰী
 মানচি জুনচি খায়
 থুবী মাগা মানচি দেখি
 ঘৰে গুপ্তি পালায়
 নাপালাওৰে গিৰি ঘৰে
 তৰা কেনে পালায়
 এক চিকীসী জাগা দিলে
 আমি থুবী মাগিবা চায়।
 থুবী থুবী থুবী।

উল্লেখযোগ্য যে থুবী-মাগা গীত প্ৰথমতে এজনে গায় পিছত দলৰ বাকীবোৰে প্ৰথমজনৰ গীতটো দোহাৰে।

পুহ মাহৰ শেষ নিশা পুৰণী পৰ্ব পালন কৰিবলৈ হাজংসকলে বিশেষকৈ যুবক-যুবতীসকলে গাঁৱৰ নিচেই কাষতে থকা নৰালি পথাৰ বাছি লয়। ভূই তুলিৰ নৰা খেৰ কাটি লৈ ভেলাঘৰ আৰু মেজি সুন্দৰকৈ সাজি উলিয়াই লয়। ভেলাঘৰৰ চোতালত ৰাতি গঞা ৰাইজে মিলি শাৰী পাতি বহি লৈ একেলগে ঝাঁকন খায়। ঝাঁকন খোৱাৰ পিছত মহিলাসকলে ওৰে নিশা পিঠা-পনা পোৰাত ব্যস্ত হৈ পৰে। ইফালে ডেকা-গাভৰুসকলে নানা ধৰণৰ গীত গাই ৰং-তামাচা কৰি নিশাটো কটায় দিয়ে। পিছত দোকমোকালিতে উঠি গা-পা ধুই নিকা হৈ লয়। পিছত কোনো এজন বয়জোঁঠ লোকৰদ্বাৰা হৰিধ্বনি দি মেজিত জুই জ্বলাই দিয়া হয়। তাৰ পিছত মেজিৰ চাৰিওফালে ঘূৰি ঘূৰি হৰিকীৰ্ত্তন গায়। হাত ভৰি সেকি লয়। ইজনে সিজনৰ সৈতে গলাগলি কৰি শুভ ইচ্ছা জনায়। সৰুৰে ডাঙৰক সেৱা কৰে। ডাঙৰে সৰুক আৰ্শ্ববাদ দিয়ে, যাতে আগন্তুক বছৰটো সুন্দৰভাৱে অতিবাহিত হয়। বৈষ্ণৱ প্ৰথাত বিশ্বাসী হৰিভক্ত

হাজংসকলে গাঁৱৰ ঘৰে ঘৰে গৈ হৰি-কীৰ্ত্তন গাই আত্মসম্বলিত লভাৰ লগতে শ্ৰীহৰিৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰে গঞা ৰাইজৰ মজলৰ কাৰণে। আৰু শান্ত পত্নী হাজংসকল ইখন ঘৰৰপৰা সিখন ঘৰলৈ গৈ দৈ চিৰা, গিঠা-পনা, মদ-মাংস সেৱন কৰি মতলীয়া হৈ পৰে। মাঘ মাহৰ পহিলা দিনটো হাজংসকলৰ কাৰণে এক এবাৰ নোৱাৰা দিন। গাঁৱৰ মইনা চেমনীয়া সকলেও স্তুতি-তামাচা কৰি ঘৰে ঘৰে গৈ দৈ-চিৰা, গিঠা-পনা খাই ফুৰে। আৰু গাঁৱৰ ডেকা-পান্ধকৰে জাকে জাকে বনভোজ খাবলৈ ওলাই যায়। বনভোজৰ কাৰণে তেওঁলোকে বাছি লয় প্ৰকৃতিৰ মনোমোহা চিত্ৰ সদৃশ নৈৰ পাৰ। মাঘ মাহৰ প্ৰথম দিনা হাজং ডেকা-গান্ধকৰ হাঁহিৰ খলকনিত নিস্তদ্ধ নৈ পাৰ সেইদিনা বং-স্বসেবে পুনৰ গজীৰ হৈ উঠে। নৰঘোঁৰন প্ৰাপ্ত ডেকা-গান্ধকৰ মনত প্ৰেমৰ জোৰাত কল কলকৈ বৈ থকা নৈ খনিও আৰু কাব্যময়ী হৈ পৰে সিহঁতৰ হৃদয়ানন্দৰ তালে তালে।

ইফালে গাঁৱৰ জীয়ৰী-বোৱাৰী সকলেও চোতাল, ঘৰ, গোহালি, সাৰি মুছি-লেপি লৈ গা-পা ধুই উঠি হৰি মন্দিৰ নাইবা তুলসী তলত চাকি জ্বলাই নিকা মনেৰে সেৱা ভক্তি কৰে। ঘৰৰ গৃহস্থজনৰ লগতে দূৰ-দূৰনিৰপৰা অহা আত্মীয় স্বজন আৰু গঞা ৰাইজৰ আলপৈচান ধৰাত ব্যস্ত হয়।

হাজংসকলৰ পৰম্পৰা অনুযায়ী মাঘৰ প্ৰথম দিনা গোহালি ঘৰ চাফ চিকুনাই লৈ ধূপ-ধূনাৰে গো-পূজা কৰে। সেইদিনৰ পৰাই গৰুৱে ডিঙিৰ পৰা পৰা খুলি দি গৰুবোৰক মুক্তভাৱে বিচৰণ কৰি ঘাঁহ খাবলৈ এৰি দিয়া হয়।

উল্লেখযোগ্য যে কোনো কোনো অঞ্চলৰ হাজংসকলে মাঘ বিহুৰ পিছৰেপৰা পুৰতি নিশাতে উঠি, নৈৰ স্বচ্ছ পানীত গা-ধুইছিল। জনা যায় এই স্নান-কাৰ্য্য প্ৰায় এমাহ ধৰি পালন কৰা হৈছিল। এনেদৰে গা-ধোৱা কাৰ্য্যক 'মাঘ চিলিম' বুলি কৈছিল। এনেদৰে গা-ধোৱাটো শৰীৰ আৰু স্বাস্থ্যৰ পক্ষে উপকাৰী বুলি হাজংসকলে বিশ্বাস কৰি আহিছে। ■

(১৪) খামতিসমাজত মাঘবিহু : মাইমেফুং

শ্রীপ্ৰণীতা বৰদলৈ

খামতিসকল বৃহৎ তাই গোষ্ঠীৰ এটা প্ৰধান শাখা। এওঁলোকৰ মূল বাসস্থান উত্তৰ ব্ৰহ্মৰ ইৰাৱতী উপত্যকাৰ বৰখামতি দেশ বা খামতি লং বা খামিত মুং। খামতি শব্দৰ ব্যুৎপত্তিগত অৰ্থ হৈছে ‘সোণৰ দেশ’। ‘খাম্’ মানে সোণ আৰু ‘তি’ৰ অৰ্থ হৈছে ঠাই। হয়তো ঠাইখনত সোণৰ প্ৰাচুৰ্য থকা বাবেই খামতি শব্দৰ উৎপত্তি বুলি ড° লীলা গগৈদেৱে মন্তব্য কৰিছে। বৰখামতি দেশৰপৰা পাটকাই পাৰ হৈ অসমলৈ প্ৰব্ৰজন কৰোঁতে খামতিসকলে লগত লৈ আহিছিল স্বকীয় ধৰ্ম, ভাষা, কৃষ্টি-সংস্কৃতি। সংস্কৃতিৰান খামতিসকল অন্যান্য বৌদ্ধ তাইসকলতকৈ জ্ঞান, বিদ্যা, কলা-সংস্কৃতি আদিত বহুগুণে চহকী।

খামতিসকল হীনবানী বা খেৰবাদী বৌদ্ধ ধৰ্মাৱলম্বীলোক। এওঁলোকে পালন কৰা সকলোবোৰ উৎসৱেই ধৰ্ম-কৰ্মৰ লগত জৰিত। খামতিসকলৰ বিভিন্ন উৎসৱৰ ভিতৰত মাঘবিহু বা ‘মাইমেফুং’ এটা লেখত ল’বলগীয়া উৎসৱ। এমাহ জোৰা প্ৰস্তুতিৰ অন্তত মাঘবিহুটি পালন কৰা হয় মাঘী পূৰ্ণিমাত। খামতিসকলৰ প্ৰায়বোৰ উৎসৱেই পূৰ্ণিমা তিথিত উদ্ঘাপিত হয়। পূৰ্ণিমা তিথিটো তাই বৌদ্ধসকলৰ দৃষ্টিত অতিকৈ পবিত্ৰ; কাৰণ পূৰ্ণিমা তিথিতেই ভগৱান বুদ্ধই জন্ম লাভ কৰিছিল, বুদ্ধত্ব আহৰণ কৰিছিল আৰু নিৰ্বাণ লাভিছিল। মাঘৰ বিহুটি অসমৰ খামতি তথা তাই-বৌদ্ধসকলে অসমীয়া হিন্দুৰ দৰে পুহৰ সংক্ৰান্তিত পালন নকৰি মাঘী-পূৰ্ণিমাত উদ্ঘাপন কৰাৰ তাৎপৰ্য্যও হয়তো এইটোৱেই।

মাইমেফুং খামতিসকলৰ কৃষিভিত্তিক উৎসৱ। খেতি চগাই উঠি বহুঘটোলৈ উৰালত শস্য গোটাই লৈ কৃষিজীৱী অসমীয়াই ভোগৰ উৎসৱ মাঘবিহু পাতে। মেজি সাজে। অসমীয়াৰ দৰেই খামতিসকলেও এই উৎসৱত মেজি বা মাইকচুমকাই পোবে আৰু জুই পুৱায়। ‘মাইকচুমকাই’ শব্দটোৰ অৰ্থ এনেদৰে দেখুৱাব পাৰি : ‘মাই’= খৰি বা কাঠ, ‘ক’= জগা বা ওখ কৰা কাৰ্য্য, ‘চুম’= দাহনকাৰ্য্য, ‘কাই’= জুই; অৰ্থাৎ ওখকৈ খৰি জাপি দাহ কৰা কাৰ্য্য। মাঘবিহুৰ মেজিৰ জুইয়ে অগ্নি উপসনাৰ কথাৰূপে সূচায়। ‘মেজি’ শব্দটো সংস্কৃত ‘মেধ্য’ শব্দৰ পাছত ই প্ৰত্যয় লগলাগি সাধিত হৈছে। ‘মেধ্য’ বা মেধ

শব্দৰ অৰ্থ হৈছে হোম। অসমৰ খামতিসকলেও মেজি জ্বলোৱা প্ৰথাক অগ্নিৰ উপাসনা বুলিয়ে ব্যাখ্যা কৰে।

খামতিসকলৰ মাইকচুমফাই চালে চকুৰোৱা। ইয়াক তিনি, চাৰি, ছয় বা আঠ কোণীয়াকৈও সাজিব পাৰি। প্ৰতিটো কোণত একো যোৰকৈ বাঁহ পুতি খৰি জাপিবৰ বাবে উপযুক্ত কৰি তোলা হয়। ইয়াৰ তিনিটা অংশ স্পষ্ট হৈ থাকে— পালাং, মাইকচুমফাই আৰু থি (চূড়া)। মাইকচুমফাইৰ তলৰ অংশটোক পালাং বোলে। মাটিৰপৰা প্ৰায় দুফুট ওপৰলৈ কলপটুৱাৰে এক সুন্দৰ আৰ্হিত পালাং সজা হয়। পালাং শব্দৰ অৰ্থ হৈছে আসন, সিদ্ধাসনৰ আৰ্হিত এই পালাং সাজি উলিওৱা হয়। দেখিলে এনেৰোধ হয় যেন এই পালাঙৰ ওপৰতে মাইকচুমফাইটো থিয় হৈ আছে। আচলতে পালাং সাজি মেজিৰ বাবে পুতি লোৱা বাঁহকেইডাল ঢাকি দি মাইকচুমফাইটো দেখিবলৈ সৰ্বাসুন্দৰ কৰি তোলা হয়। পালাঙৰ চাৰিওকাষে গাৰপৰা দুফুটমান আঁতৰাই চাৰিচুকত একোজোপাকৈ কুঁহিয়াৰ, কলপুলি, লাউপুলি পুতি দিয়া হয়। এই পুলিকেইটাৰ ইটোৰপৰা সিটোলৈ এৰাঁসূতা বান্ধি দিয়াৰ উপৰিও বংবিৰঙৰ কাগজেৰে পালাং ৰঙীন কৰি তুলিবলৈ খামতি ডেকা-গাভৰুৱে নাপাহৰে। খামতিসকল নৈষ্ঠিক বৌদ্ধ। এওঁলোকে বৌদ্ধধৰ্মৰ সকলো আচাৰ-নীতি মানি চলে। ইয়াৰ লগতে নিজস্ব লোকবিশ্বাস কিছুমানো খামতিসমাজত বৰ্তি আছে। এওঁলোকৰ সকলোবোৰ মাংগলিক অনুষ্ঠানতে কুঁহিয়াৰ, কলপুলি, লাউপুলি আৰু এৰাঁসূতাৰ প্ৰয়োগ বিশেষভাৱে মন কৰিবলগীয়া কথা।

পালাঙৰ ওপৰলৈ ক্ৰমান্বয়ে দেখা যায় মাইকচুমফাই আৰু থি চূড়া। মাইকচুমফাইৰ মাজৰ অংশটোৰ গুৰিফাল আৰু ওপৰ অংশতকৈ সামান্য ডাঙৰকৈ সজা হয়। ইয়াক এনে ৰূপ দিবৰ বাবে তিনিটা বেলেগ বেলেগ জোখৰ হ'কতাফাই সাজি উলিওৱা হয়। খামতি ভাষাত হ'কতাফাইৰ অৰ্থ হৈছে চৌকা। আমি ইয়াক ফ্ৰেম বুলিবও পাৰোঁ। হ'কতাফাইকেইটা পুতি থোৱা বাঁহকেইডালত গুৰিভাগ, মাজভাগ আৰু কিছু ওপৰলৈ বান্ধি দি তাৰ ওপৰত খৰি জাপি যোৱা হয়। খৰিবোৰ হ'কতাফাইকেইটাৰ জোখত কাটি লোৱা হয়। খামতিসকলে এমাহ আগৰেপৰা মেজিৰ খৰি চাঁচি বাকলি গুচাই শুকুৱাই পেলায়। মেজিটো যথেষ্ট ওখকৈ সজা হয়। মেজিত খৰি জপা কাৰ্য্য হৈ উঠাৰ পাছত প্ৰতিযোৰ বাঁহৰ খুঁটাক কলপটুৱাৰ থিয়কৈ ঢাকি দি সোণত সুবগা চৰায়। মাইকচুমফাইৰ একেবাৰে আগত সৌন্দৰ্য্যৰ প্ৰতিমূৰ্ত্তিহে থিয় দি থাকে থি। এটুকুৰা কুমলীয়া আগলি বাঁহ চিতাতিতকৈ ফালি এটা পলৰ আৰ্হিত থি প্ৰস্তুত

কবি তোলা হয়। খিৰ আগঅংশৰ বাঁহ গোটা হৈ থাকে। সম্পূৰ্ণৰূপে ফালি পোলোৱা নহয়। বচেকীয়া কাগজ কাটি খিত লগাই দি ইয়াক আকৰ্ষণীয় কৰি তোলা হয়। খিৰ একেবাৰে আগত জিলিকি থকা ৰূপালী কাগজ মেৰিয়াই দি খামতিসকলে তেওঁলোকৰ গভীৰ সৌন্দৰ্যবোধৰ পৰিচয় দিয়ে। ৰূপালী কাগজৰ প্ৰয়োগেৰে তেওঁলোকে বহুদূৰৰ পৰাই দৰ্শকৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণৰ প্ৰচেষ্টা চলায়।

খামতিসকলৰ মাঘবিহু দুদিনীয়া আনন্দোৎসৱ। বসন্তোৎসৱ পয়চাংকেনৰ দৰেই এই উৎসৱো পালন কৰা হয় বৌদ্ধবিহাৰ (কাং) বা বাপুচাঙত। গাঁৱৰ একমাত্ৰ বৌদ্ধ বিহাৰটিৰ প্ৰাঙ্গণত সমূহ ৰাইজ লগ হৈ একেটাই মাত্ৰ মাইকচুমকাই সাজি খামতিসকলে তেওঁলোকৰ মাজত ঐক্যৰ জয়গানকে ঘোষণা কৰিছে।

মাইমেফুং উৎসৱ উদ্‌যাপনৰ অৰ্থে পূৰ্ণিমাৰ দিনা গধূলি বেলিকা ডেকা-বুঢ়া, ল'ৰা-লুৰি, বুঢ়া-মেথো সকলো বাপুচাঙত গোট খায়। সকলোৱে মাঘবিহুৰ ধৰ্মীয় আচাৰ আৰু লোকাচাৰ পালন কৰে। মম, ধূপ, ফুলৰ শৰাই আদিৰে সকলোৱে মেজিলৈ সেৱা জনায়। তাৰ পাছত বুদ্ধ, ধৰ্ম আৰু সংঘৰ নামত মেজি উৎসৰ্গিত হয়। এই উৎসৰ্গ কাৰ্য্য প্ৰতিবাৰেই মাটিত পানী ঢালি বসুন্ধৰাক সাক্ষী কৰিসম্পন্ন কৰা তেওঁলোকৰ সমাজত যিকোনো দানকাৰ্য্য বসুন্ধৰাক সাক্ষী কৰি কৰা হয়। উল্লেখযোগ্য যে দানকাৰ্য্য খামতিসমাজৰ এক আচৰণীয় অনুষ্ঠান। এই গোটেইখিনি কাৰ্য্য বৌদ্ধ-ভিক্ষু বা বাপুৰে সমাধা কৰে। পুৰোহিত (চেলে) বা পাঠকে ৰাইজৰ প্ৰতিনিধিত্ব কৰে। বাপুচাঙৰ প্ৰাঙ্গণত ভেলাঘৰ সাজি খামতি ডেকা-গাভৰুৱে সেই ৰাতি আনন্দ-উল্লাস কৰে আৰু 'মৌ-চৌ' ত বন্ধা ভোজ-ভাত খায়। নিশাৰ শেহভাগত গা-পা ধুই গাঁৱৰ এজন মুখিয়াল ডেকাই মেজিত জুই দিয়ে। খামতিসকলৰ মেজি জ্বলোৱা পদ্ধতি অসমীয়া আৰু হিন্দু অসমৰ আন আন গোষ্ঠীতকৈও বেলেগে। তেওঁলোকৰ মেজিত জুই দিয়া হয় ওপৰৰপৰা। মেজিৰ জুই পুওৱাৰ অন্তত ৰাতিপুৱা খামতিসকলে চাউল, তিল, শুকান মাছ, কাঠ আলু, আদা, নহক আৰু নানাবিধ শাক-পাচলি সানমিহলি কৰি বন্ধা এবিধ খাদ্য প্ৰসাদ হিচাপে গ্ৰহণ কৰে। পুৰাবেলা বাপুচাঙত চিতাং (তিথি) পালন কৰা হয়। ডেকা-বুঢ়া, ল'ৰা-ছোৱালী সমন্বিতে পঞ্চাশীল গ্ৰহণ কৰে। দিনৰ ভাগলৈ ধৰ্মালোচনী সভা পতা হয়। এই সভাত খামতি ভাৰাত বুদ্ধৰ ৰাশী, জাতকৰ সাধু আদি পাঠ কৰাৰ উপৰিও 'ধৰ্মপদ'ৰ দৰে গ্ৰন্থও পাঠ কৰা হয়। মাঘবিহুত খামতিসকলৰ মাজত সেৱা-সংকাৰ, খোৱাবোৱা

(পিঠা-পনা, জা-জলপান আদি), ফুৰা-চকা কৰা আদি প্ৰথাও আছে। খামতিসকলৰ এই আনন্দ-উৎসৱত ওচৰ চুবুৰীয়া অনা-খামতিলোকসকলেও ভাগলৈ অনুষ্ঠানটি সাফল্যমণ্ডিত কৰি তোলে।

পৃথিৱীৰ বিভিন্ন জাতিৰ মাজত অগ্নি-উৎসৱৰ প্ৰচলন আছে। মাঘবিহুত অগ্নিপূজাৰ কথা যদিও সোমাই পৰিছে অগ্নি-উপসনাই হাৰ মূখ্য উদ্দেশ্য নহয়। “ভোগালি বিহুৰে বহুৰৰ কৃষি কৰমৰ সামৰণৰ কথাকে সূচায়” (ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য)। খামতিসকলৰ জন-জীৱন ধৰ্মীয় ৰীতি-নীতিৰ দ্বাৰা পৰিচালিত হয় যদিও কৃষিৰ প্ৰভাৱো এওঁলোকৰ সংস্কৃতিত পৰিছে। এইজনৰপৰা অসমৰ আন আন গোষ্ঠীৰ মাঘবিহু আৰু খামতিৰ মাইমেফুঙৰ মাজতে সাদৃশ্য আছে। ৰং-বহুইচেৰে উদুয়াগিত এই পবিত্ৰ অনুষ্ঠানটিক খামতিসকলে এক কৃষিভিত্তিক ধৰ্মীয় উৎসৱ হিচাপে গণ্য কৰি আহিছে। এই উৎসৱে খামতিসকলৰ মাজত ঐক্য-সম্প্ৰীতি, ধৰ্ম-ভাৱ আৰু সৌন্দৰ্য্যবোধ জাগৃত কৰি এওঁলোকৰ সংস্কৃতিক অধিক সমৃদ্ধিশালী কৰি তুলিছে।

গ্ৰন্থপঞ্জী

ড° মহেশ্বৰ নেওগ, ‘খামটি’ অসমৰ জনজাতি।

ড° লীলা গগৈ, টাই-সংস্কৃতিৰ ৰূপৰেখা।

ড° প্ৰমোদ চন্দ্ৰ ভট্টাচাৰ্য্য, অসমৰ লোক উৎসৱ।

সংবাদ দাতা/দাত্ৰী

(১) চৌহাঙডানা মানচে, গোসাঁইবাৰী, লক্ষীমপুৰ

(২) চৌমহেন্দ্ৰ গোসাঁই, গোসাঁইবাৰী, লক্ষীমপুৰ

(৩) চৌপ্ৰজ্ঞানন্দ মানচে, গোসাঁইবাৰী, লক্ষীমপুৰ

(৪) চৌচন্দ্ৰ মানচে, গোসাঁইবাৰী, লক্ষীমপুৰ

(১৫) তাই-আহোমসকলৰ মাঘবিহু

চাও ল্যাও জেং

ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা, তিব্বত-বৰ্মী প্ৰজাতিৰে ভৰপূৰ, যিখন উপত্যকালৈ উত্তৰ ব্ৰহ্মৰ স্বকণ উপত্যকাৰপৰা চীন-তিব্বতীয় ভাষাগোষ্ঠীৰ অন্তৰ্গত শ্যাম চীন ভাষাৰ এটি ঠালে ১২১৫ খৃঃত সোমাবপীঠলৈ যাত্ৰা কৰে। এই ঠালটিৰ নেতৃত্ব দিছিল চাওলুং চুকাফাই। তেওঁ পাটকাই পৰ্বত পাৰ হৈ আহি ১২২৮ খৃঃত 'মুং-ডুন-চুন-খাম' নামে এখন নতুন ৰাজ্যৰ পাতনি মেলিলে। অৱশ্যে ইয়াৰ পং মাস্ৰাজ্যৰ ৰজা চুকেমফাই ৭৭৭ খৃঃত সিংহাসনত আৰোহণ কৰি ভাতৃ সেনাপতি চাম্ৰলুম্ফাক ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকা দিখিজয় কৰিবলৈ পঠাইছিল যদিও চামলুমফাই ত্ৰিপুৰা, মণিপুৰ, কাছাৰ আদি জয় কৰিছিল, তাৰ স্মৃতি স্থায়ী কৰি থৈ যাৰ নোৱাৰিলে। চাওলুং চুকাফাই তাই গোষ্ঠীক মুং-ডুন-চু-খামত স্থায়ীভাৱে বসবাস কৰালে। থলুৱালোকে এই গোষ্ঠীটোক 'অহম' নাম দিয়াৰ মূলকত কামৰূপ, প্ৰাগজ্যোতিষপুৰৰ নাম হ'ল অসম। উজনি অসমৰ বৰাহ, কছাৰী, মৰাণ আদি জনগোষ্ঠীক ছলে-বলে-কৌশলেৰে নিজৰ অধীনলৈ আনি স্বৰ্গদেউ প্ৰতাপসিংহৰ দিনত, এখন গণতান্ত্ৰিক ৰাষ্ট্ৰ গঢ় দিলে। পূব ভাৰতৰ শিৱাজী, স্বৰূপে স্বৰ্গদেউ ৰুদ্ৰসিংহই এই ৰাষ্ট্ৰৰ শিল্প-বাণিজ্য, সাহিত্য, সংস্কৃতি বিকাশ কৰি বহু উন্নতি সাধন কৰিলে।

তাই জনগোষ্ঠীয়ে মুং-ডুন-চুন-খামৰ বিভিন্ন জনগোষ্ঠীৰ ভাষা, সংস্কৃতি আদৰি লৈ, সুন্দৰ তথা অপূৰ্ব সমন্বয়ৰ পথ মুকলি কৰিলে। এই ক্ষেত্ৰত বিহু উছৰী মুখ্য ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিলে। প্ৰধানতঃ তাইসকল কৃষিজীৱী আছিল আৰু মুং-ডুন-চুন খামত বসবাস কৰা আটাইবিলাক জাতিয়েই কৃষিজীৱী। সেয়ে উৰ্বৰা-বিশ্বাসৰো তৈয়াৰী কৃষিজীৱী মানুহৰ বিহুটো, উছৰৰ সৈতে ওতপ্ৰোত : ভবে জড়িত। এটাক এৰি আনটো থাকিব নোৱাৰে (বৰুৱা, হেমন্ত কুমাৰ; চে-ম-ডেন, পৃঃ০১, ১৯৯৫)।

কাতিবিহু, মাঘবিহু আৰু বহাগবিহু এই কেইটাই অসমৰ প্ৰধান বিহু উছৰ যাৰ লগত তাই-আহোমসকল নিৰবছিন্নভাবে জড়িত। বহাগ বিহু নতুন বছৰৰ উছৰ, যাক বিশ্বৰ বিভিন্ন দেশে, বিভিন্ন সময়ত পালন কৰে। ইয়াৰ যোগেদি নতুন বছৰক বিদায় সজাষণ জনায়।

প্ৰাচীন জাৰতত আঘোণ মাহত অনুষ্ঠিত হোৱা নতুন শস্যৰ উছৰত , ভগৱানক ধন্যবাদ দিয়াৰ নিয়ম প্ৰচলন আছিল। বিশ্বৰ অন্যান্য দেশত এনে ধৰণৰ উছৰ আড়ম্বৰেৰে পালন কৰা দেখা গৈছে। ধুনলহিৰ নাতি জ্যোতাইজেপতাত্যতফা (খৃঃ ৬৩৮) ৰজাৰ দিনত তাইসকলৰ আইজেপী শঁক গণনা কৰা হয়। স্বৰ্গদেউসকলে অসমত হিন্দু ধৰ্ম গ্ৰহণ তথা অসমীয়া ভাষাত, বুৰঞ্জী ৰচনা কৰা আগলৈকে আঘোণ মাহক নৱবৰ্ষৰ প্ৰথমমাহ বুলি ধৰি লৈছিল।

সামগ্ৰিকভাৱে আঘোণ-পূহ মাহত উদ্‌যাপন কৰা উছৰটোৱেই আছিল মাঘবিহ। অৱশ্যে স্বৰ্গদেউ চুহুংমুং দিহিঙীয়াৰ ৰাজত্ব কালৰপৰা বহাগ মাহত পালন কৰা নতুন বছৰৰ উছৰটোৱেই হ'ল বহাগ বিহ বুলি ধৰা হ'ল। পৰিত্ৰাঙ্কক আলমেকণীয়ে কয়, শ্যাম দেশৰ নতুন বছৰ মাগশীৰ্ষৰ (অগ্ৰাহৰণ) মাহৰপৰা নৱবৰ্ষৰ আৰম্ভ হৈছে।

মাই-ক-চুম-ফাই তাই-আহোমসকলৰ কৃষি উছৰ, যাক তাই ভাষাত কয় পায় (উছৰ) পিণ্ড (আনন্দ কৰা) অৰ্থাৎ ৰং-ধেমালি কৰা উছৰ। তেওঁলোকে বহাগ বিহক 'পয়-চাং কেঞ' আৰু কাতি বিহক 'চিপ-চং-কা' বোলে। মাই-ক-চুম-ফাই বা মেজি জুই তাই-আহোমসকলৰ কৃষিৰ লগত ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত পৰম্পৰাগত উছৰ। বুৰঞ্জীয়ে কয় যে, তাই-আহোমসকল পানীত খেতি কৰাত পৰিপক্ক আছিল। তেওঁলোকে চিপ-চং-কা পালন কৰাৰ অন্তত, শস্যতলিৰ ধান লহপহকৈ বাঢ়ি সোণালী বৰণ ধৰা দেখিবলৈ পায় মনত অগাৰ আনন্দৰ খলকনি উঠে। লাহে লাহে আঘোণ মাহ গোৱাৰ লগে লগে লক্ষী আইৰ প্ৰতি শ্ৰদ্ধা জনাই গৌৰৱত আত্মহাৰা হৈ পৰে। ঠেটুৱৈ ধৰা জাৰ নেওচি পথাৰৰ লখিমী দাই আনি মৰণা মাৰি ভঁৰালত থয়। সেয়ে উদং পথাৰখনিত হাড়-কঁপোৱা জাৰক খেদিবলৈ মাই-ক-চুম-ফাই আড়ম্বৰেৰে পৰম্পৰা গতভাৱে পালন কৰি আহিছে, য'ত ঠেটুৱৈ ধৰা দেহাত উৰুতাৰ সোৱাদকণ পায়।

এই উছৰৰ কিছুদিন আগৰপৰা তেওঁলোকে 'মাই-জি' সংগ্ৰহ কৰে। মাই মানে খৰি আৰু জি সংগ্ৰহ কৰা বা ওখকৈ দম কৰা। ইয়াৰে মেজি সাজি সন্ধ্যা বেলা ভীমকল গছ, মেজিৰ কাষে কাষে শাৰী শাৰীকৈ পোতাৰ প্ৰথা আছে। ইয়াৰ অন্তত বানফাইত থকা চাকি জ্বলায়। নতুন চাউলৰ ভাত আৰু বহুবিধ শাক-পাচলিৰে আঞ্জা ৰান্ধে, প্ৰীতিভোজৰ আয়োজন কৰে। অৱশ্যে নতুন শাক-পাচলিৰেহে ব্যৱহাৰ কৰা হয়। সেই দিনা ঘৰে পতি চিৰা-পিঠাকে আদি কৰি, বিভিন্ন ধৰণৰ খাদ্য বস্তু প্ৰস্তুত কৰে। এয়ে তাই-আহোমসকলৰ উৰুকা বিহ।

উককা বিহুৰ বহু আগবৰণৰা ধাননি পথাৰৰ এডোখৰ খালী ঠাই চাটি-চুককি চাফা কৰি এটি মেজিঘৰ সাজে, যাক বাঁহ আৰু ধানৰ নৰাৰে সাজিলোৱাৰ পৰম্পৰা আছে।

ফলা খৰি নুশুকুৱালৈকে ডেকাসকলে ৰাতি পহৰা দিয়ে। মেজি ৰখীয়াসকলে ঢোল, পেঁপা আদি বজাই আৰু বিহু-গীত গাই চাৰিওদিশ আনন্দেৰে মুখৰিত কৰি তোলে। মেজি ৰখীয়াসকলে ঢল পুৰাতে নৈ বা বিলত স্নান কৰি, পবিত্ৰ মনেৰে ফুৰা-ত্ৰা-আলংক সেৱা জনায়। ইয়াৰ অন্তত জোঁৰ লৈ থকা চাৰিজন ডেকাই মেজিত অগ্নি সংযোগ কৰে। পুৱাৰ লগে লগে মেজিৰ জুইয়ে বিৰাট আকাৰ ধাৰণ কৰে। গএগই পক্ষিচু বা বনদেৱতা নামৰ দেৱতাক ভক্তিৰ অঞ্জলি যাচি মাহ, কড়াই আদি পবিত্ৰ বস্তুবোৰ মেজিলৈ চটিয়াই দিয়ে। এয়া মাই-ক-চুম-ফাইৰ মাধ্যমেদি অগ্নিৰ অধিকাৰী বনদেৱতাক ভক্তিয়ে প্ৰণিপাত জনোৱাৰ এটি অনুগম অনুষ্ঠান।

মেজি জুই বিহু বুলি পালন কৰা, এনে ধৰণৰ উছৰ মাই-ক-চুম-ফাই, মেজি ঘৰত যি বিহুগীত পৰিবেশ কৰে, তাত আছে ইজনে সিজনক ভাৱ-ভাষা বিনিময়ৰ কৰাৰ অক্ষুণ্ণ আনন্দ, ঐক্যৰ এনাজৰীডাল সুদৃঢ় কৰি গঢ়ি তোলাৰ, নৱবৰ্ষৰ বাবে নিজক কাৰ্য্যক্ষম কৰি গঢ়ি তোলাৰ আৰু উন্নত যৌৱনৰ ভৱিষ্যত সোণালী সপোন দেখাৰ প্ৰতিচ্ছবি। উদাহৰণ স্বৰূপে কেইশাৰীমান তাই-আহোমৰ বিহুগীত ডাঙিধৰা হ'ল যেনে :

হেং নাং এ মানাই গীহ গীহ

হেং নাং এ মু ফুক গীহ গীহ

হেংনাং এ হেংখাম এ মালাই নে মক কাম কৰী।

হেং নাং এ নুক খাম পাম কাংথেন মাই

হেং নাং এ জাঁত নায়িঃ খিন জাঁত নায়িঃ জন

হেং নাং এ হেং খাম এ আও কুং হিত তাং মক খাম পাম।

এই মেজি ঘৰেই আছিল জাতীয় আখৰা ঘৰ, য'ত তাই-কুণ্ডি-সংস্কৃতিৰ বীজ নিহিত আছিল, এনে নহয় মুকলি মনেৰে নানা ধৰণৰ খেল-ধেমালি কৰাৰ উপৰিও বিভিন্ন ধৰণৰ জীৱ-জন্তুৰ যুঁজৰ প্ৰতিযোগিতা উদং পথাৰতেই আয়োজন কৰিছিল। মাই-ক-চুম-ফাই অগ্নি উছৰৰ মাধ্যমেদি এনে ধৰণৰ খেল-ধেমালি আৰু যুঁজৰ প্ৰতিযোগিতাৰ আয়োজন কৰি ডেকাসকলে সাহসী হোৱাৰ পৰিবেশ পাইছিল। এনে ধৰণৰ জীৱ-জন্তুৰ যুঁজৰ প্ৰতিযোগিতা চীন-থাইলেণ্ডৰ

বাদে পৃথিৱীৰ কতো পাৰলৈ নাই। মাই-ক-চুম ফাইত আয়োজন কৰা বং-ধেমালি আজিও তাই-আহোম তথা মংগলয়ডসকলৰ সমাজত প্ৰচলিত আছে।

ম'হ যুঁজ, হাতী যুঁজ, কুকুৰা যুঁজ, মাল যুঁজ, শেন যুঁজ আদি উদং পথাৰতেই আয়োজন কৰিছিল। অবশ্যে পাছলৈ এনে ধৰণৰ বাঘ-ঘোঙকে আদি কৰি সকলো যুঁজ আৰু বং-ধেমালিবোৰ ৰাজকীয় হিচাপে পতাৰ ব্যৱস্থা কৰা হ'ল। এই সম্বন্ধে লেখকৰ 'আহোম যুগৰ খেল-ধেমালি' নামৰ গ্ৰন্থত বহুলাই আলোচনা কৰা হৈছে।

সেইদিনা গধূলি তাই-আহোমসকলৰ পূৰ্বপুৰুষসকলক (পুলিন, পুখাউ) স্মৰণার্থে বান-ফি, ডাম-ফি আদি অনুষ্ঠান পাতে। এইসকল পুলিন, পুখাউৰে অতীজত হাবি-জংঘল কাটি পৰ্বত-পাহাৰ খহাই একো একোকনি পথাৰ তৈয়াৰ কৰি জীয়াই থাকিবৰ বাবে এমুঠি অন্ন উৎপাদন কৰিছিল। এনেকৈ তাই-আহোমসকলৰ সমাজত ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈছে পথাৰ আৰু মানুহৰ মাজত। এনে সম্বন্ধ সাতামপুৰুষীয়া পথাৰ অবিহনে তেওঁলোক জীয়াই থাকিব নোৱাৰে। না না শস্য উৎপাদন কৰা পথাৰখন দেখিলে তেওঁলোকৰ মন আনন্দত নাচি উঠে। সেয়ে সময় উপযোগী কৰি, মোহময়ী পথাৰখনিক প্ৰজ্ঞা-ভক্তি জনাবলৈ নানান উছৰ পালন কৰি আহিছে (গগৈ, ভুজ্জধৰ, প্ৰতিদিন, ১৩ জানুৱাৰী, ১৯৯৯)।

তাই-আহোমসকলে বিশ্বাস কৰে যে, পেঁপা, বাঁহী, গগনা, সূতুলি আদিৰ মাতে ডেকা-গাভৰুৰ যৌৱন বাসনাৰ ইংগিত দিয়ে, নৃত্যৰ গিৰিপনিয়ে পৃথিৱীক নববৰ্ষৰ বাবে যৌৱনপ্ৰাপ্ত হ'বলৈ আকুল আহ্বান জনায় আৰু দেৱবাদ্য ঢোলৰ মাতে ফুৰা-ত্ৰা-আলঙক প্ৰাৰ্থনা জনায় যে, বৰুণ দেৱতাই বৰষুণৰপৰা বীৰ্য্য স্থলন কৰি পৃথিৱীক সৰ্গভা হ'বলৈ এনে ধৰণৰ লোক-বিশ্বাস মাই-ক-চুম-ফাই উছৰৰ লগত জড়িত হৈ আছে পৰম্পৰাগতভাৱে।

ফুৰা-ত্ৰা-আলঙ- ভগবান, বান-ফি আৰু মে-ডাম-মে ফি- মৃতসকলৰ বাবে পজা উছৰ।

(১৬) চাহ জনজাতিৰ সমাজত মাঘবিহু

শ্ৰীসুশীল কুৰ্মী

“ভোগালী বিহু অসমীয়া সমাজৰ অন্যতম জাতীয় উৎসৱ। মাঘ মাহত হোৱা বাবে ইয়াক মাঘবিহুও বোলে। চাহ জনজাতি সমাজে “পৌৰ পৰব বোলে। পৌৰ পৰব আৰু ভোগালী বিহু দুয়োৰে মাজত কিছু মিল আৰু কিছু অমিলো আছে। সামগ্ৰিকভাৱে মিল দেখা পাব পাওঁ মেজি ঘৰ পাতি ভোজ-ভাত খোৱা, ৰাতি আনৰ বাৰীত আলু, কৰি চোৰ কৰা দোকমোকালিতে মেজি পুৰি গা-পা ধুই পিঠা-পনা খোৱা আদি কাৰ্য্য ক্ৰমণিকাৰ মাজত।

আনহাতে চাহ জনজাতি সমাজে এক পৰম্পৰাগত স্বকীয় ৰীতি-নীতিৰ মাজত পৌৰ পৰব পালন কৰে, যি আনৰ লগত নিমিলে। ইয়াৰ অন্য নাম টুসু পৰব বা “টুসু পূজা”। টুসু হ’ল চাহ জনজাতি সমাজৰ এক আখ্যান মূলক দেৱী। যাক এগৰাকী মহাসতী হিচাপে গণ্য কৰা হয়। সেই গৰাকী মহাসতী টুসু দেৱীক আগত লৈয়ে পালন কৰা হয় টুসু পৰব। টুসু পৰব আৰম্ভ হয় পুহ মাহৰ শেষ দিনাৰ পৰা। পুহ মাহত আৰম্ভ হোৱা বাবে মাহটোৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি পৌৰ পৰব বুলি কোৱা হয়।

ভোগালী বিহুৰ দৰে পৌৰ পৰব চাহ জনজাতি সমাজৰ এক ভোগৰ পৰব। এই পৰবত ধনী-দুখীয়া নিৰ্বিশেষে সকলোৰে ঘৰত পিঠা-পনা পোৰে, তিলপিঠা, খিলাপিঠা, চিৰা, দৈ-গুৰ আদি বিবিধ খোৱাৰ সজ্জাৰ। এই পৰবত চাহ জনজাতি সমাজৰ প্ৰধান পিঠা হ’ল “উজ্জি পিঠা”। এই পিঠা পানীপিঠাৰ দৰে বনোৱা হয়। পিঠাৰ ভিতৰত তিল-গুৰ দিয়া হয়। ইয়াৰ আকৃতি-অৰ্দ্ধ-চন্দ্ৰৰ দৰে। ঘৰত মানুহ মৰিলে এবছৰলৈ এই পিঠা নাখায়। উৰুকাৰ নিশা ডেকাহঁতে মুকলি ঠাইত ‘ঢেৰা ঘৰ’ সাজি ভোজভাত খায় আৰু গাভৰুহঁতে এই পৰবৰ প্ৰধান উপলক্ষ্য টুসুদেৱীৰ অৰ্চনা কৰি ওৰে নিশা উজাগৰে থাকি কোনো এঘৰত সমবেত হৈ টুসু জাগৰা কৰে। টুসু দেৱীক মুখ্য হিচাপে থৈ পালন কৰা টুসু পৰব হ’ল এক মহিলা। এটা প্ৰধান উৎসৱ টুসু পৰবক দুটা ভাগত ভগাব পাৰি। এটা হ’ল ঘৰত আৰু আনটো হ’ল নদীৰ পাৰত। পুহ মাহ পৰিলেই গাভৰুহঁতে আলোচনা কৰি কোনো এঘৰত সামূহিকভাৱে টুসুদেৱীৰ পূজা পালন কৰাৰ দিহা কৰে। যাৰ ঘৰত পতা হয় সেই ঘৰৰ মহিলা

গৰাকীক 'টুসুৰ মা' পতা হয়। টুসুৰ য়েই গোটেই পূজাটো পৰিচালনা কৰে। টুসুৰ মাৰ ঘৰত-খাপা পাতি সদায় সজিয়া টুসুগীত গাই-গাভৰুহঁতে টুসু উপাসনা কৰে। টুসুগীতবোৰ বৰ সুন্দৰ। প্ৰথমতে এগৰাকীয়ে গীত লগাই দিয়ে আৰু পাছত বাকীথোৰে ধৰে। আকল্লী গীতটো এনে ধৰণৰ :

ভেল দি লাম

খলিতা লিঙ্গম

স্বৰ্গে দি লাম বাতি প'

সকল দেবী

সইনঝা লেওয়া

ঘৰে কুলবতী গ'

গাই আইল

বাহুৰ আইল

আইলবে ভগবতী

একে একে

সইনঝা লেওয়া

ঘৰে কুলবতী গ'।"

ঠাইভেদে বেলেগ বেলেগ হব পাৰে। কাৰণ চাহজনজাতি সকল ভাৰতৰ বিভিন্ন প্ৰান্তৰ পৰা অহা লোক। ভিন্ন প্ৰান্তৰ ভিন্ন ৰূপ। গীত ফাঁকিত কৈছে— ভেল শলিতা দি মাটিৰ চাকি জ্বলাই স্বৰ্গৰ দেবী, ঘৰৰ গাই গৰু আদি সকলোকে অৰ্চনা কৰা হৈছে। সাধাৰণতে সদায় সজিয়া পৰত মিঠা তেলৰ চাকি জ্বলাই মহিলাসকলে ঘৰত সইনঝা বা বস্তি দিয়ে।

পূজাৰ দিনা টুসুৰ চৌড়ল সাজি লয়। চৌড়লটো বাঁহৰ কাঠিৰে পাঙ্কিৰ নিচিনাকৈ সাজে। তাৰ ওপৰত ৰং বিৰঙৰ কাগজ লগাই দিয়ে। আগফালে এটা সৰু দুৱাৰ ৰাখে। চৌড়লৰ সলনি কিছুমানে লক্ষীদেবীৰ নিচিনা মূৰ্তি ব্যৱহাৰ কৰে। পূজালৈ ওচৰচুবুৰীয়াক নিমন্ত্ৰণ কৰে। বিশেষকৈ মহিলাসকলক মতা হয়। পূজাত গোবৰ আৰু চাউলগুৰিৰ সৰু সৰু লাডু তৈয়াৰ কৰে। দুয়োবিধৰ সাতোটাকৈ লাডু কৰে। লাডুখিনি মাটিৰ পাত্ৰত থয়। লগতে ফলমূল-আখি-ৰাভাচা আৰু ফুল-তুলসী বেলপাত আদি থয়। টুসুদেবীৰ চৌড়ল বা মূৰ্তিটো ঘৰৰ আহল বহল সুবিধাজনক কোঠাত প্ৰতিষ্ঠা কৰে। খাপনাৰ কাষত পূজাৰ সামগ্ৰীখিনি সজাই লয়। কিছুমান ঠাইত ধান আৰু তুইগুৰিও দিয়ে। চৌড়লৰ ভিতৰত টুসুৰ প্ৰতিমূৰ্তি গোবৰেৰে বনাই লয়। মাটিৰ চাকি জ্বলাই পূজাৰ শুভাৰম্ভ কৰে এটি আৰুজনী টুসু গীতেৰে। গীতটি ইতিমধ্যে উল্লেখ কৰা হৈছে। ইয়াক বন্দনাগীতো বোলে। মহিলাসকলে ওৰে নিশা টুসুগীত গাই টুসুদেবীৰ পূজা কৰে। ইয়াক টুসু জাগৰণ বোলে। ৰাতিপুৱাহে

পূজা শেষ হয়। তেতিয়া তান্ত উপস্থিত থকা সকলোকে পূজাৰ প্ৰসাদ খাবলৈ দিয়ে।

তাৰ পাছত অথাবীতি টুসুদেবীক আপনাৰ পৰা উঠাই আনি বাহিৰত চৌতালৰ মাজত খোজ হয় আৰু ওচৰ-পাৰৰ সকলো মহিলাক মাতি সকলোৱে মিলি জুলি টুসুদেবীক গাই গাই টুসু দেবীক বিসৰ্জন দিবলৈ নদীৰ ঘাটলৈ আগবঢ়ে। টুসুৰ চৌতাল বা মূৰ্তিটো মহিলা এগৰাকীয়ে মুকত লৈ আগে আগে যায় আৰু বাকীৰো মহিলাই টুসুলৈ আঁঠু-ফুল আদি ছটিয়াই পিছে পিছে যায়। যোৰাৰ বাটত ওচৰ চুবুৰীয়াৰ ঘৰত টুসুদেবীক লৈ সোমায় বিদায় বিচাৰি। যি ঘৰত সোমোৱা হয় সেই ঘৰৰ মহিলাই ঘটি-পানী লৈ টুসু দেবীৰ চৰণ ধুৱাই দিয়ে আৰু লগত যোৱা মহিলাসকলক পিঠ-পনা খুৱাই মাননী সহ বিদায় দিয়ে।

টুসু দেবীক ঘৰে ঘৰে ঘূৰোৱাৰ পিছত দলে বলে গীত গাই গাই নদীৰ ঘাটলৈ যায়। নদীৰ ঘাটত বহুফালৰ পৰা টুসুৰ দল গোটি খায় আৰু সকলোমিলি গীত মাত গাই নাচি বাগি আনন্দ ফুৰ্তি কৰে। টুসুদেবীয়ে ঢোল বজায়। নিজৰ টুসুক কেন্দ্ৰ কৰি সকলোদল মতলীয়া হৈ পৰে। বহু সময়ত এটা দল আন এটা দলৰ লগত গীত-মাতৰ মাজেৰে প্ৰতিযোগিতা মুখী হৈ পৰা দেখা যায়। নদীৰ ঘাটত এক উৎসৱ মুখৰ পৰিবেশ সৃষ্টি হয়। এই সময়তে কিছুমানে জল-দেৱতাক সাক্ষী ৰাখি নদীৰ মাজত যথা ৰীতি মতে সখী পাতে। চাহ জনজাতি সমাজে ইয়াক ‘ফুলপতা’ বুলি কয়। এফালে জলদেৱতা আৰু আনফালে টুসু দেবী দুয়ো যেন সাক্ষী স্বৰূপ হৈ পৰে এই সখী পতা অনুষ্ঠানৰ। সেয়ে টুসুঘাটত পতা সখীৰ মহত্ব চাহ জনজাতি সমাজে অতি গৰুহ সহকাৰে লয়।

নাছি-বাগি সময়ত নদীৰ বুকুত টুসু দেবীক বিসৰ্জন দি সকলো ঘৰাঘৰি হয়। ইয়াক ‘টুসু ভাৰাণ’ বোলে। টুসু ভাৰাণৰ দিনা পুৱা গা-নুখোলে পৰজন্মত গাহৰি জনম পায় বুলি এই সমাজৰ এক বিশ্বাস আছে। এইখিনিতে মকৰন্দানৰ কথা স্মৰণ কৰিব পাৰি।

তাৰ পিছদিনা হ’ল ‘আখনখাত্ৰা’। এই দিনা কোনো এক সামূহিক স্থানত কুকুৰাখুঁজ পাতে। ইয়াক ‘মুৰ্গীলুঙাই’ বোলে। কুকুৰা খুঁজৰ হাৰ-জিতৰ জৰিয়তে বহুঘটোৰ বাবে নিজৰ লাভ-লোকচানৰ হিচাপ এইখন সমাজৰ লোকে মনৰ মাজত ধৰি ৰাখে।

চাহ-জনজাতি সমাজৰ এই জোঁগালী বিহ স্বৰূপ টুসুপৰে যিদৰে মনত
আনন্দৰ জোৱাৰ তোলে, সেইদৰে তাৰ গীত মাতবোৰেও মনত এক জোৱাৰ
তোলে :

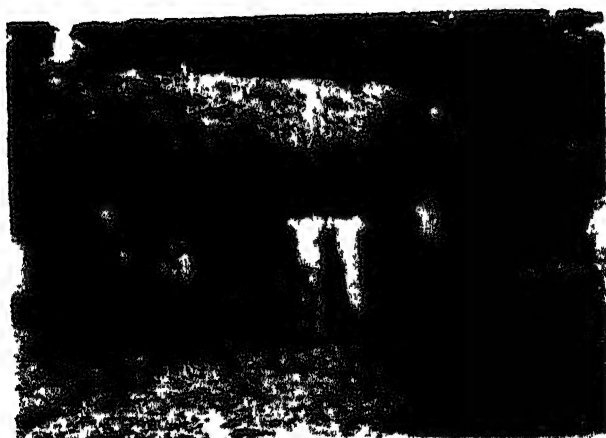
হামদেৰ টুসু মূড়ি ভাজে
চন্দন কাঠেৰ চৌড়লে,
তদেৰ টুসু বহুত থাকলি
আঁচল পাত্তে জেই মাগে।

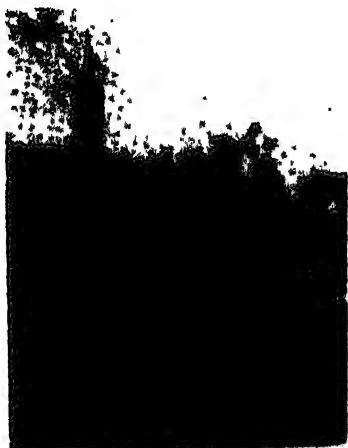
(ঘ) আলোক চিত্র

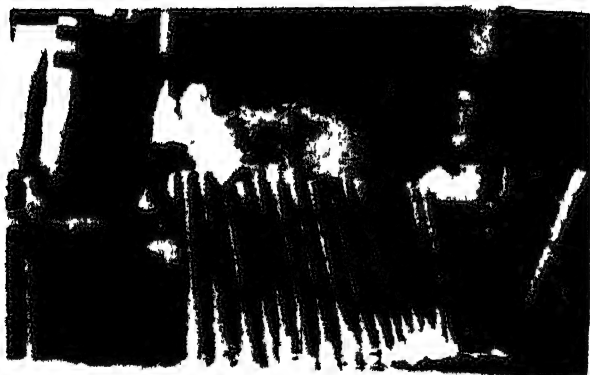
(১) মেজি বা ভেলাপুজি.

(২) ভেলাখব (দব্ব)

(৩) ভেলাপুজি আৰু ভেলাঘৰ (দৰং)

(৪) পিঠা-চুঙা গোৰা-মূশ্য (দৰং)

(৫) মোড়িৰ বালৈ খৰিফলা দৃশ্য

(৬) লগ-ভাত খোৱাৰ দৃশ্য

(৭) ভেলাঘৰ দাহন

(৮) কলীকুটীৰ বৃক্ষ (কলীকুটীৰ অঞ্চল)

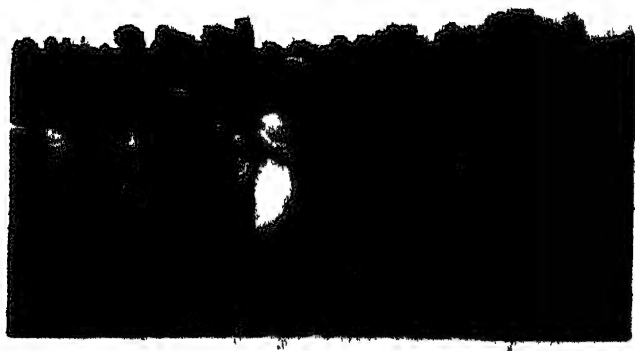
(৯) মহ যুঁজৰ আৰম্ভণি (কলিয়াবৰ অঞ্চল)

(১০) মহ যুঁজৰ এটি বিশেষ মুহূৰ্ত (কলিয়াবৰ অঞ্চল)

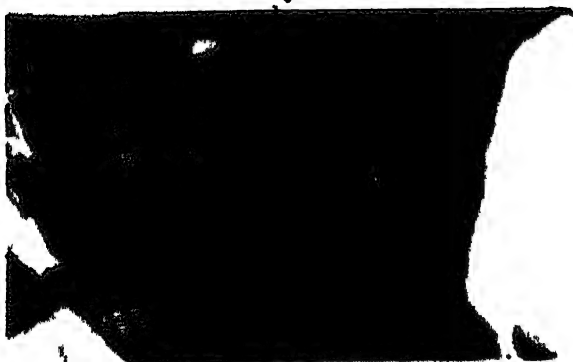
(১১) আগন-গীতৰ পৰিবেশনা শৈলী (অভিভাষী মুছলমান)

(১২) লগ-ভাঙৰ বাবে সপ্তাহৰ প্ৰস্তুতি (বনো)

(১৩) লগ ভাতৰ বাবে যা যোগাৰ ৭ বৰো)

(১৪) লগ-ভাতৰ বাবে গাভৰু মাৰুহৰ বন্ধন (বৰো)

(১৫) লগভাত খোৱাৰ পূৰ্বে দেৱ-দেৱীপূজন (বৰো)

(১৬) ডেলাখন আৰু চাণ্ডিমৰা (বাডা)

অসমৰ মাঘবিহু : ৰূপ-বৰ্ণ-সুধমা

(১৭) ভেলাঘৰৰ আন এটি দৃশ্য (ৰাভা)

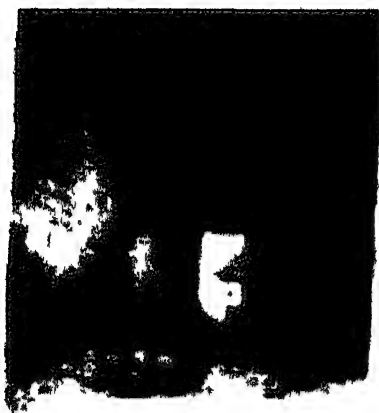
(১৮) ভেলাঘৰত দেৱ-দেৱীৰ পূজন (ৰাভা)

(১৯) মেজিৰ প্ৰস্তুতি (ৰাভা)

(২০) সম্পূৰ্ণ মেজি (ৰাভা)

(২১) মেজি দাহনৰ পূৰ্বে সম্পাদিত পূজা (ৰাভা)

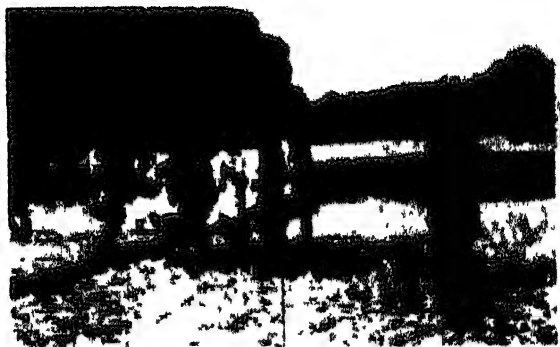
(২২) উৰুকাৰ ভোজৰ পিছদিনা গৰখীয়াৰ পহু চিকাৰ (ৰাভা)

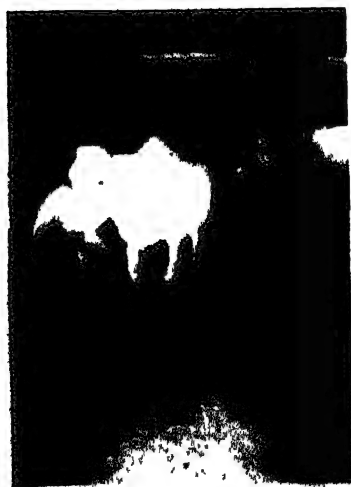
(২৩) ভোগালীৰ ভোগ : চকো প্ৰস্তুতি (ৰাভা)

(২৪) ভোগালীৰ ভোগ : পিঠা-সাদুৰ প্ৰস্তুতি (ৰাভা)

(২৫) ভোগালীৰ প্ৰসংগত পূজা আগবঢ়াবলৈ যোৱাৰ দৃশ্য (ৰাভা)

(২৬) গৰুক ফোট দিয়াৰ এক বিশেষ মুহূৰ্ত (ৰাভা)

(২৭) ঠকা (টকা), লাংঠাই আৰু চৰ্গং চুঙা (ৰাভা)

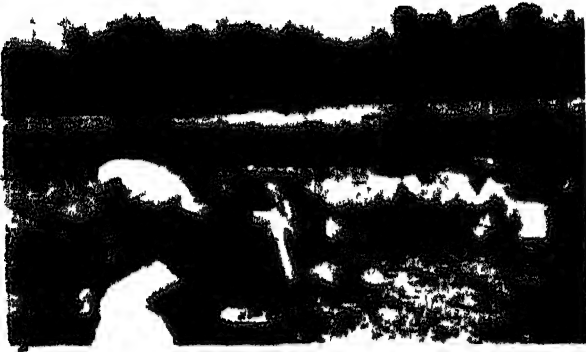
(২৮) পৰিপূৰ্ণ মেজি (কাৰবি)

(২৯) উৰুকাৰ দিনা ফল-মূলৰ গছ বন্ধা দৃশ্য (কাৰবি)

(৩০) লগভাতৰ প্ৰজ্জ্বলি (কাৰবি)

(৩১) উৰুকাৰ ভোজ বন্ধনৰ এটি মুহূৰ্ত

(৩২) ডিম্বীয়াৰ বমানি বিলঙ মাছমাৰা দৃশ্য (কাৰবি)

(৩৩) সামূহিকভাৱে মাছ মৰাব দৃশ্য (কাৰবি)

(৩৪) মেজি-নিৰ্দ্ধাৰণৰ বাবে বুকুৰ (বিটিং)

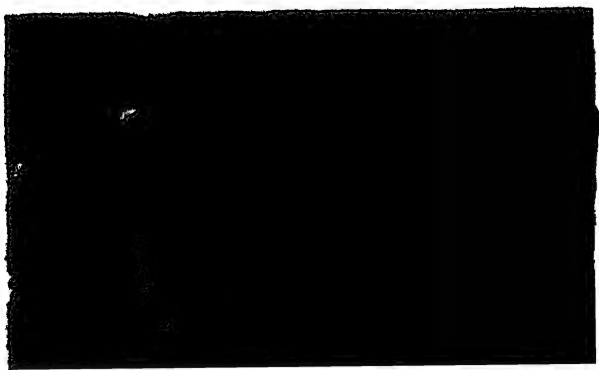
(৩৫) মেজি-নির্মাণৰ আন এটি মুহূৰ্ত (মিচিং)

(৩৬) মেজি আৰু তেজ-দাতক বিহু-নাচ (মিচিং)

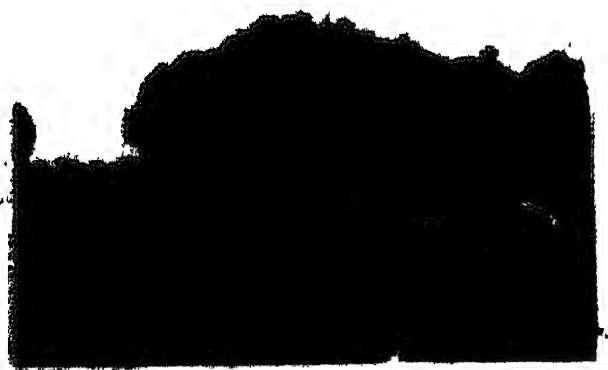

(৩৭) মেজিত অগ্নি সংযোগকাৰীৰদ্বাৰা বাইজক প্ৰণাম (মিচিং)

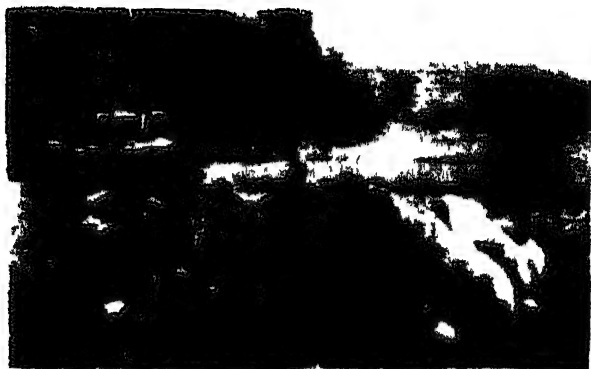

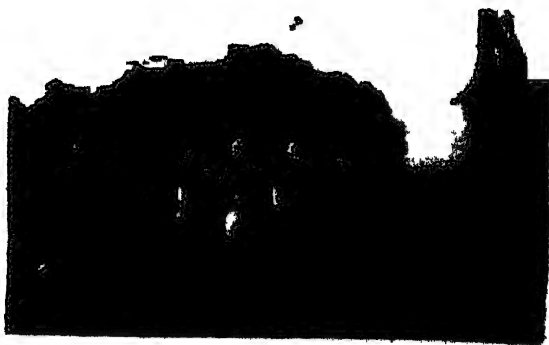
(৩৯) মেজি-প্রদক্ষিণ কৃত্য দেউবী

(৪০) মেজি-প্রদক্ষিণ কৃত্য দেউবী

(৪১) অগ্নিসংযোগৰ অন্তত দেউৰী মহিলাৰ মেজি পূজন (দেউৰী)

(৪২) মেজিত অগ্নি সংযোগৰ অন্তত পুৰুষ-মহিলাৰ বিহু দলক (দেউৰী)

(৪৩) বাক্সি-ঘর : আবহুগি স্তর (তিওরা)

(৪৪) ভেলা-ঘর : প্রাথমিক স্তর (তিওরা)

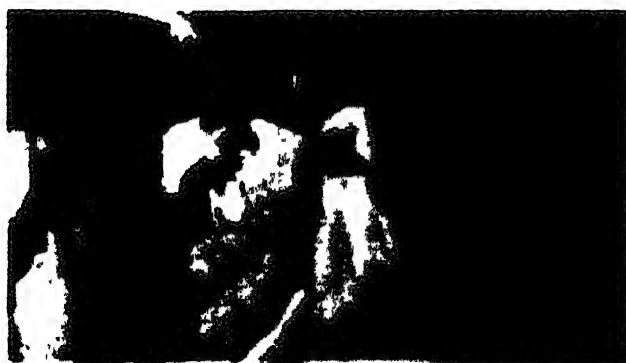
(৪৫) মাঘমহাৰ পূৰ্বে অনুষ্ঠিত লালি-হিলানি নৃত্য (তিওৱা)

(৪৬) বৰমহাৰীয়েদেৱীৰ সোৱণৰ বৰ

(৪৭) টুচুদেবীৰ থাপনা আনয়ন (চাহ বাগিছাৰ সমাজ)

(৪৮) টুচু থাপনাৰ স্থাপনাৰ আগমুহূৰ্ত্ত (চাহ বাগিছাৰ সমাজ)

(৪৯) টুচু থাপনাৰ প্ৰতি ভক্তিভৰা প্ৰণাম (চাহ বাগিছাৰ সমাজ)

(৫০) টুচু দেবী থাপনা বিসৰ্জন (চাহ বাগিছাৰ সমাজ)

(৫১) উল্কাৰ ভোজৰ বাবে খৰিফলা দৃশ্য(তাই-আহোম)

(৫২) মেজি-প্ৰকৃতি (তাই-আহোম)

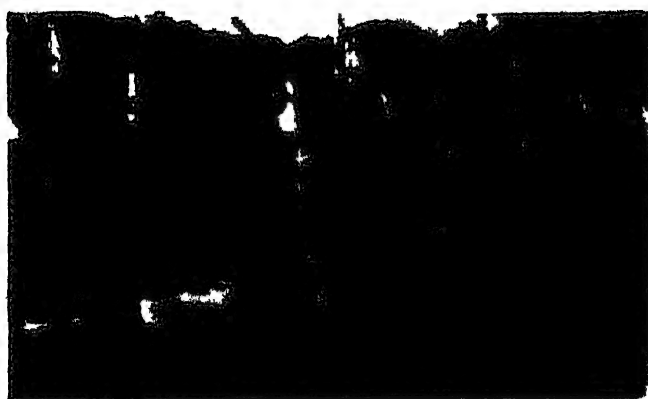
(৫৩) 'মাইক চুমফাই' (ৰামতি)

(৫৪) ভেলাঘৰ, সোণাৰী ৰামাখ্যা, কলিয়াঘৰ

(৫৫) হাৰলি-ঘৰ দাহন, কলিয়াবৰ

(৫৬) হাৰলি-ঘৰ দাহনৰ সময়ত বাইজৰ বৈঠক, কলিয়াবৰ।

ও. পৰিচিষ্ট 'শতদল'

মুখ্য কাৰ্য্যালয় : (অস্থায়ী) হেঙেৰাবাৰী হাউচিং কলনি

ই ডব্লিও এচ-১(১) দিশপুৰ, গুৱাহাটী-৭৮১০০৬

পঞ্জীয়ন নং- RS/KAM/240/C/577 of 1996-97

'শতদল'ৰ কেন্দ্ৰীয় সমিতিৰ সদস্য-সদস্যা সকল

উপদেষ্টা

ড° নবীন চন্দ্ৰ শৰ্মা

শ্ৰীযুত হোমেন বৰগোহাঞি

শ্ৰীযুত নীলপৰন বৰুৱা

শ্ৰীযুত দুলাল ৰয়

সভাপতি

ড° যতীন মিপুন

উপ-সভাপতি

শ্ৰীযুক্তা অলকা দেশাই শৰ্মা

শ্ৰীপুতলী কায়স্থ

সম্পাদকদ্বয়

শ্ৰীভদ্ৰেশ্বৰ মেধি

শ্ৰীতিলোত্তমা ভূঞা

সদস্য-সদস্যা

শ্ৰীহিমাঙ্গি কুমাৰী শৰ্মা

শ্ৰীঅনিল সোনোৱাল

শ্ৰীপাপৰি নেওগ

শ্ৰীবীণা দেৱী

শ্ৰীনিৰ্মল বৰা

শ্ৰীধনুৰজ্যোতি ফুকন

শ্রীমণ্ডু ডেকা
 শ্রীদিপালী চেতিয়া
 শ্রীঅনিমা দৈমাবী
 শ্রীসোমেশ ডেকা
 ডাঃ প্রতুল শর্মা

‘শতদল’ৰ ডিমবীয়া উপ-সমিতি

উপদেষ্টা

শ্রীযুত সৰ্ব্বদন বসুমতাৰী
 শ্রীযুত বাখাল কলিতা
 শ্রীযুক্তা নীৰদা কাথাৰপী

সভাপতি

ড° যতীন মিশুন
 / উপ-সভাপতি
 শ্রীযুত ৰূপন টেৰণ
 শ্রীপুতলী কায়স্থ

সম্পাদক

শ্রীমুকুন্দ বে
 শ্রীমণ্ডু ডেকা

সদস্য-সদস্যা

শ্রীমতী শ্যামলী টেৰণ
 শ্রীমতী মীনা ইংতি
 শ্রীপৰেশ ইংতি
 শ্রীপৰেশ বাহাং
 শ্রীমতী সবলা বড়ো
 শ্রীমতী কামিনী বংহাংপী
 শ্রীধনঞ্জয় বে
 শ্রীমতী মাধবী কাথাৰপী
 শ্রীমতী কল্পিণী ৰংপী

বিভিন্ন দিশত 'শতদল'ক দিহা-পৰামৰ্শ আৰু সহায়-সহযোগিতা আগবঢ়োৱা বিশিষ্ট ব্যক্তিসকল :

ড° বিনয় কুমাৰ দাস, অনাময় অভিযন্তা

শ্ৰীযুত নিশিনাথ চাংকাকতি, অৱসৰ প্ৰাপ্ত আৰক্ষী, সঞ্চালক প্ৰধান
কৰ্ণেল বেণু বৰগোঁহাই, অৱসৰ প্ৰাপ্ত অধীক্ষক,
গুৱাহাটী চিকিৎসা মহাবিদ্যালয়।

শ্ৰীযুত হৰেকৃষ্ণ ডেকা, আৰক্ষী সঞ্চালক প্ৰধান

শ্ৰীযুত ৰীতেশ ভট্টাচাৰ্য্য, বন সংৰক্ষণ বিষয়া

শ্ৰীযুত লক্ষীনাথ তামুলী, প্ৰশাসনিক বিষয়া

শ্ৰীযুত কুল শইকীয়া, প্ৰশাসনিক আৰক্ষী বিষয়া

শ্ৰীযুক্তা কুইন ওজা, প্ৰাক্তন পৌৰপতি

শ্ৰীযুত ভবেন বৰঠাকুৰ, বিশিষ্ট গীতিকাৰ

শ্ৰীযুতা তুলতুল বৰুৱা, বিশিষ্টা লেখিকা

শ্ৰীযুত ইন্দিবৰ কোঁৱৰ, সভাপতি, ট্ৰেড ইউনিয়ন

শ্ৰীযুত ভবেন গোহাঁই, অৱসৰ প্ৰাপ্ত কৃষি বিষয়া

শ্ৰীযুতা চেতনা দাস, যশস্বিনী অভিনেত্ৰী

ডা° জগদীশ দেউৰী, সঞ্চালক, ৰাজ্যিক এইড্‌চ কোষ

ডা° মফিজুদ্দিন আহমেদ, অতিৰিক্ত সঞ্চালক, স্বাস্থ্য সেৱা

ডা° ধীৰেন বৰুৱা, সঞ্চালক, প্ৰাপ্ত পদ চক্ৰ চিকিৎসা ন্যাস

শ্ৰীযুত ধীৰেন্দ্ৰনাথ শইকীয়া, উপায়ুক্ত, কামৰূপ জিলা

শ্ৰীযুত ভূপেন গগৈ

শ্ৰীযুত সঞ্জীৱ শইকীয়া, এডভোকেট

শ্ৰীযুত ধন্বজ্যোতি মৰল

শ্ৰীযুত পৰেশ চন্দ্ৰ মজুমদাৰ, এডভোকেট

শ্ৰীযুত বিজয় বৰ্মন

শ্ৰীযুত জহৰজ্যোতি দেউৰী

শ্ৰীযুত বিজয় পাটিৰ

শ্ৰীযুত কৰুণাকান্ত শৰ্মা

শ্ৰীযুত শ্ৰীমন্ত মালী

শ্ৰীযুত মহেন্দ্ৰ ৰামচিয়াৰী

শ্ৰীযুত মুকুন্দ ডেকা

শ্ৰীযুত মৃণাল শৰ্মা

শ্ৰীকামিনী বড়ো

শ্ৰীযুক্তা আৰাধনা দাস

শ্ৰীমতী দীপ্তি তামুলী

শ্ৰীমতী অৰুণিমা দেৱী

শ্ৰীযুতা মিনতি চৌধুৰী

অনুষ্ঠান কাৰ্য্যবাহী, গুৱাহাটী দূৰদৰ্শন কেন্দ্ৰ

